بسم الله الرحمن الرحيم

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI - 1251
EDEBİ ESERLER - 34

Genel Koordinatör : Prof. Dr. Mehmet Emin ÖZAFŞAR
Yayın Yönetmeni : Dr. Yüksel SALMAN
Yayın Koordinatörü : Yunus AKKAYA

Tashih : Ramazan ÖZALPDEMİR

Grafik & Tasarım : İsa YÜCEL

Baskı : Semih Ofset
Tel. (0312) 341 40 75

Eser İnceleme Komisyonu Kararı: 09.03.2016/37

Sertifika No : 12930
ISBN 978-975-19-6600-1 (Tk.)
ISBN 978-975-19-6601-8 (1.c.)
2016-06-Y-0003-1251

2. Baskı, Ankara • 2016

İletişim:

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Tel.: (0312) 295 72 93-94
Faks: (0312) 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

Dağıtım ve Satış
Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü
Tel: (0312) 295 71 53 - 295 71 56
Fax: (0312) 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr

Mevlid Külliyâtı

- Süleyman Çelebi
Vesîletü'n-Necât ve Tercümeleri -
- I -

Editör:
Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ

Vesîletü'n-Necât ve Tercümeleri isimli bu mütevazi çalışmamızı, konuyla ilgili ilk araştırmaları yapan merhum Prof. M. Tayyip Okiç'in aziz hatırasına ithaf ediyoruz.

TAKDİM

Müslümanlar tarih boyunca, Hz. Peygamber'e duyulan muhabbetin bir neticesi olarak çeşitli türlerde eserler kaleme almışlardır. Allah Resulü'nün hayatı, örnekliği, güzel ahlakı, şemaili, mübarek sözleri ve ona ait olan pek çok yönü aşkla yazıya dökülmüş, manzum veya mensur sayısız müstakil eser telif edilmiştir.

Hz. Peygamber (s.a.s.) için müstakil olarak kaleme alınan edebî türlerin en yaygın olanlarından biri de mevlidlerdir. İslam edebiyatı türlerinden olan mevlid, Hz. Peygamber'in doğumu vesile edilerek yazılan manzum ve mensur eserlere denir. Türk edebiyatında ise Süleyman Çelebi'nin açtığı çığır neticesinde gelişen bu tür ile Türk halkının peygamber sevgisi, dil ve estetik imkânlarla dile getirilmiş ve peygamber sevgisi geniş kitlelere ulaştırılmıştır.

Mevlid türü içerisinde Türkçe, Arapça, Kürtçe, Çerkesçe, Arnavutça, Boşnakça vs. gibi çeşitli dillerde çok değerli şaheserler kaleme alınmıştır. Mevlidler hangi dilde yazılırsa yazılsın, Peygamber sevgisiyle birlikte İslam'ın tevhid anlayışını, varlık tasavvurunu, ahlak ve bilgi telakkisini gayet estetik bir üslupla sanatsal bir çerçevede sunan edebî eserler olarak önem taşımaktadırlar.

Diyanet İşleri Başkanlığı olarak okuyucularımıza sunduğumuz Mevlid Külliyâtı ile hem Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n-Necât'ı ve diğer dillere yapılan tercümeleri bir araya getirilmiş hem de günümüze kadar uzanan mevlid geleneğinin çok değerli örneklerini görme imkânı elde edilmiştir. Bununla birlikte eserde yer verilen bilgilerin mevlid türü ve bağlı olduğu edebiyat geleneği içerisinde okunması gerektiği gerçeği gözardı edilmemelidir. Zira Başkanlığımız bu mirası olduğu gibi aktarmayı bir sorumluluk olarak görmekte, eserin bütünlüğünü zedelememeyi, müellifine ve eserine saygının bir gereği olarak addetmektedir. Bu bağlamda eserde serdedilen görüşler müellifin kendisine aittir.

Mevlid Külliyâtı'nın ilim, fikir ve kültür hayatımıza katkılar sağlayacağına inanıyor, yayınlanmasında emeği geçenlere teşekkür ediyoruz.

Diyanet İşleri Başkanlığı

ÖN SÖZ

"Allah adın zikredelim evvela
Vâcib oldur cümle işte her kula"

İslam edebiyatlarının ortak türlerinden biri olan mevlid, Hz. Peygamber'in doğumu vesile edilerek yazılan manzum ve mensur eserlerdir. Türk edebiyatında, Süleyman Çelebi'nin açtığı çığırda gelişen mevlid türü, diğer İslamî edebiyatlara nispetle ayrı bir öneme sahip olmuştur. Mevlid, Türk halkının peygamber sevgisini, dil ve estetik imkânlarla dile getiren ve bu sevgiyi geniş kitlelere ulaştıran bir türdür. Bu tür içinde edebî şaheserler kaleme alınmıştır.

Bu şaheserlerin "öncü metni", bir "kurucu metin" olarak temayüz eden Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n-Necât'ıdır. Öncü ve kurucu metin olan Vesîletü'n-Necât, sadece bir edebî metin olarak değerlendirilmemiş, aynı zamanda İslam'ın tevhit ilkesini ve bu ilkeyi vazeden Hz. Peygamber'i bize anlatmayı, sevdirmeyi ve öğretmeyi amaçlayan bir şaheser olarak kabul görmüştür. Bilhassa tevhit bahri ve kâinatın yaratılmasıyla ilgili bölümde, İslam düşüncesinin varlık telakkisini, birliğine şek ve şüphe olmayan yüce yaratıcının yegâne varlık olduğunu sehl-i mümteni üslubuyla müfid ve muhtasar (faydalı ve kısa) olarak hikemi tarzda izah etmiştir. Bu tevhit anlayışı, varlık, ahlak ve bilgi anlayışımızı inşa etmiştir. Bu bakımdan Vesîletü'n-Necât, merkezinde Hz. Peygamber'in veladeti ve risâleti olan âdeta bir medeniyet manifestosudur.

Bu güzide eserin zaman içinde Mevlid olarak isimlendirilmesi ve öylece tanınması da manidardır. Bu isimlendirmede, diğer İslam edebiyatlarında olduğu gibi, eserin Hz. Peygamber'in veladetini konu edinmesi ve Mevlid ihtifallerinde okunması etkili olmuştur. Ancak burada isimlendirmenin "örtülü mana"sına da işaret edebiliriz; o da eserin tanzim edildiği dönemdeki siyasi ve sosyal tarihle ilişkili izah edilebilecek bir manadır. Bilindiği gibi, Vesîletü'n-Necât Osmanlı'nın inkıraz dönemlerinden birisi olan Fetret Döneminde bu devletin siyasi başkentinde Bursa'da Ulucamii'de yazılmıştır. Süleyman Çelebi'nin hayatını konu edinirken de mufassal olarak izah edeceğimiz gibi, eserin yazılımının tamamlanmasıyla birlikte Osmanlı âdeta yeniden doğmuş, birlik ve dirlik sağlanmıştır. Dolayısıyla mevlid tabirinde bir milletin yeniden doğuşunu ihsas ettiren bir mana sırlanmış; bu millet, Hz. Peygamber'in tebliğ ettiği özle ve öğrettiği hakikatlerle buluşarak ona olan sevgiyle yeniden derlenip toparlanmıştır.

Daha önce yazılışının 600 yılı sebebiyle düzenlediğimiz uluslararası sempozyumun açılışında ifade ettiğimiz ve Bir Kutlu Doğum Şaheseri Mevlid ve Süleyman Çelebi isimli tebliğler kitabının önsözünde de kayda aldığımız gibi, Vesîletü'n-Necât, merkezinde Hz. Peygamber'in velâdeti olmakla birlikte, bir yandan İslamî kozmogoninin tekvin teorisini tasavvufun tecelli anlayışıyla cem ederek varoluş sürecini anlatırken, öte yandan da içine doğulan dünya hayatını anlamlı kılmanın temel ilkesi olarak Hz. Peygamber'e inanmanın ve tebliğ ettiği esasları yaşamanın yollarını gösterir. Bütün bunları yaparken sıradan bir teolojik metin gibi vazedici, telkin ve tebliğ edici de olmaz. Zira karşımızda inanılan temel ilkeleri tecrübe etmiş, yaşayarak özümsemiş ve hakikate ermiş gerçek bir

“bilge şahsiyet”in hayat verdiği şiirsel bir metin vardır. Diğer bir ifadeyle Mevlid, “bilge imamın” ulaştığı hakikatin mûsikiyle de buluşarak söze dönüşmesidir. Mamafih metinde verilmek istenen mana, ister teganniyle, isterse düz şiirsel okunuşuyla olsun insanı âdeta büyüleyerek lahutî bir âleme alır götürür. Mevlid’de Hz. Peygamber’in velâdetinden başlamak üzere semâvî dinlerin tarihsel ve kültürel mirasıyla buluşmanın yanında kâinatla, feleklerle, bütün diğer âlemlerle makul bir rabıtadan sözedilir. Böylece Hz. Peygamber’e inanmakla kendisiyle, hemcinsleriyle, kâinatla, gezegenlerle velhasıl bütünüyle varlıkla “barışık” olmanın yol ve yordamı gösterilir. Zaten İslam, etimolojik olarak bir bakıma barış anlamına gelmez mi? Nitekim her bir bahri diğerine bağlayan nakarat (vâsıla) beytiyle birlikte getirilen salâvatlarda bu barış çağrısının tekrar edildiğini görürüz. Mevlid, İslam’ın öngördüğü barışık olma hâlini, tevhit bahrinden başlayarak hâtimesine değin Hz. Peygamber’in örnekliğinde aktarır. Bu aktarma faaliyeti altı yüz yıldır devam etmektedir. Zira sadece kutsal gün ve gecelerde değil, sevinç ve tasa günlerinde de okunan Mevlid’in okunduğu her yerde huzuru, paylaşmayı, diğerkâmlığı, vefayı, esenliği ve güveni tesis ettiği, bireysel ve toplumsal barışı temin ettiği görülmektedir.
Diyanet İşleri Başkanlığı’nın himayesiyle gerçekleştirdiğimiz Mevlid Projesi’nin bu ilk cildinde, Süleyman Çelebi’nin Vesîletü’n-Necât’ı ve diğer dillere yapılan tercümelerini bir arada sunmaktayız. Alanı için bir kaynak eser hüviyetine kavuşması arzusuyla eseri iki bölümde tasnif ettik. Birinci Bölümde; bendenizin kaleme aldığı “bilge şair”in hayatı ve eseri hakkında bir makale ile Mevlid ve tercümeleriyle alakalı ilk çalışmayı yapan merhum hocamız Prof. M. Tayyip Okiç’in âdeta klasikleşen makalesini yeniden ilim âleminin dikkatine sunduk. Vesîletü’n-Necât ve Tercümeleri başlığını taşıyan İkinci Bölüm’de ise, evvela Prof. Dr. Mehmet Akkuş ve Prof. Uğur Derman’ın hazırladığı ve DİB Yayınları arasında neşredilen merhum Reîsü’l-Hattatîn Ahmed Kâmil Akdik’in nüshasının metin bölümünü verdik (Ankara, 2008). Daha sonra Arapça, Boşnakça, Arnavutça, Çerkesçe, Gürcüce, Rumca, İngilizce ve Almanca tercümelerini verdik. Ancak merhum Okiç’in ve Necla Pekolcay’ın, İA’nin “Mevlid”maddesini edite ederken söyledikleri gibi, Vesîletü’n-Necât’ın doğrudan doğruya Kürtçe bir tercümesi bulunmamaktadır. Onların işaret ettikleri Melayê Bateyî (1675-1760)’nin Kürtçe mevlidi, konuyla ilgili mukayeseli bir çalışma yapan Dr. Abdurrahman Adak’ın da tespit ettiği gibi, tercümeden ziyade bir naziredir. Bu bakımdan bu nazireyi, müstakil bir eser olmasını dikkate alarak tercümeler arasında zikretmedik, bu cilt içinde değerlendirmedik.
Elinizdeki bu eserde anılan tercümelerin her birini, o dili kullanan ilim insanı mesai arkadaşlarım ve akademik çalışmalarını yanımda yapan öğrencilerim hazırladılar. Ancak metin içinde bazı müdahalelerim oldu. Mesela Vesîletü’n-Necât’ın Türkçe neşrinde bulunan Arapça kasideyi ve tercümeyi, bazı yazma ve baskı Mevlid nüshalarında bulunmadığını dikkate alarak buraya almadım. Keza Rumca tercümenin Türkçe beyitlerinde kimi okuma hatalarını vezin açısından tamir edip asıl nüshada olmayan fasıl isimlerini Türkçe metne dayanarak ilave etmiş oldum. Böylece hem daha sahih bir metnin hem de kolay mukayese yapılacak bir çalışmanın ortaya çıkmasını arzuladım. Diğer dillerdeki

tercümelere, o dillere vukufiyetim olmaması nedeniyle sadece inceleme kısmında müdahil oldum.

Bu projenin hikâyesi dört yıl öncesine kadar gidiyor. Bu süre zarfında bendeniz ve Prof. Dr. Mehmet Akkuş yeni Fakülte kurma göreviyle de vazifelendirildik, bu idari vazifenin yanında uhdemizdeki başka projeleri de bitirmemiz gerekiyordu. Bu yoğunluğumuza rağmen biz çalışmalarımızı sürdürdük, değerli meslektaşlarımızın da himmetleriyle çalışmayı iki sene öncesinden tamamlamış olduk; tanzim ve tasnifi de bu günlere kaldı… Herhâlde vakt-i merhûnu gelmiş olmalı ki, 2015'in Ramazan'ında bütün gayretimizi bu eserin hayat bulmasına teksif etmiştik. Projenin hitâme ermesinde; başta Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Mehmet Görmez ve Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Mehmet Emin Özafşar olmak üzere DİB Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü'nün değerli yöneticilerine teşvik ve desteklerinden dolayı şükranlarımı arzederim… Bu arada projede katkısı olan değerli meslektaşlarıma da kalbi teşekkürlerimi sunarım. Eserdeki güzellikler, adını andığım veya anmadan teşekkür ettiğim değerli dostlara; görülen kusur ve eksiklikler ise bendenize aittir. Eserin; ilim ve irfan hayatımızı, sanat, edebiyat ve düşünce dünyamızı bereketlendirmesini dilerim.

Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ

Haziran 2015, Kütahya

BİRİNCİ BÖLÜM:
SÜLEYMAN ÇELEBİ VE VESÎLETÜ'N-NECÂT

[Süleyman Çelebi'nin Türbesi, Çekirge- Bursa]

SÜLEYMAN ÇELEBİ VE VESÎLETÜ'N-NECÂT

Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ[1]

Hayatı ve Eserleri

Süleyman Çelebi, Bursa Ulucamii'nin imamıdır. Burada yazdığı Vesîletü'n-Necât yahut halkın isimlendirmesiyle Mevlid adlı eseriyle tanınmıştır. Karinelere bakılırsa, 1351 yılında Bursa'da doğmuş ve 1422 yılında yine burada vefat etmiştir.

Süleyman Çelebi, Orhan (1281-1362), Murâd-ı Hüdâvendigâr (1326-1389), Yıldırım Bayezid (1360-1403), Emir Süleyman (1375-1420), Musa Çelebi (1388-1413) ve Çelebi Mehmet (1382-1421) dönemlerini idrak etmiş ve Sultan Murad'ın (1404-1451) saltanatının ilk yılına erişmiştir. Bu isimler, kronolojik çerçevede düşünüldüğünde, Osmanlı'nın kuruluşundan gelişimine kadar olan dönemi işaret eder. Dönemin en belirgin özelliği; Emir Süleyman ve Çelebi Mehmet devirlerindeki fetret dönemi dikkate alınmaz ise, bir derlenip toparlanma, fetih ve devlet kurumlarının oluşması fikrini vermektedir. Mamafih dönem, Hacı Bayram-ı Velî'nin ifadesiyle "Taş u toprak arasında yapılma/ yapılanma" dönemidir; Mevlid ise tam da bu yapılanma döneminin eseridir.

Süleyman Çelebi, köklü bir aileye mensuptur. Dedesi Fusûs şârihi olarak bilinen Şeyh Mahmut'tur. Sultan Orhan'nın, döneminin âlimlerinden olan Şeyh Mahmut'un adına İznik'te bir medrese inşa ettirdiği bazı tezkire tarzı kaynaklarda geçiyor. Fakat bu bilgiyi teyit edecek imkânlardan şu an için mahrumuz. Keza yine Şeyh Mahmud'un Osman Gazi'nin kayın biraderi olduğu da rivayet edilmektedir. Merhum Kâzım Baykal, her hangi bir kaynak göstermeden Şeyh Mahmud'un, Osman Gazi'nin kayın pederi de olan ünlü sufi Şeyh Edebâlî'nin oğlu olduğunu ileri sürer. Keza Şeyh Mahmud'un devleti kuran aile ile yakın olduğu, hatta kız kardeşinin Orhan Gazi'nin eşi olduğu da söylenir. İsmail Beliğ'e bakılırsa, Şeyh Mahmud "bilâd-ı Rûma cümleden evvel neşr-i şi'r-i âb-dâr" eden kişidir. Gelibolulu Âlî, Çelebi'nin ceddinin şiirle şöhret bulmadığını ve bu sebepten de bir mahlas ihtiyar etmediğini söyledikten sonra bazen meramını şiirle ifade etme çabasında olduğunu, yeri geldiğinde gazel dahi söylediğini ifade eder. Lakin elimizde ondan geride kalan ne bir divan ne de şiir hakkında değerlendirme yapabileceğimiz birkaç şiir vardır. Belki burada ona atfedilen şu beyti zikretmek mümkündür:

Velâyet gösterip suya seccâde salmışsın
Yakasın Rumelinin dest-i takvâ ile almışsın

Bu beyit, Orhan Gâzi'nin oğlu Süleyman Paşa'nın Rumeli'ye geçişini tebrik sadedinde yazılmıştır. Bundan başka bir değerlendirme yapma imkânına sahip değiliz… Her halükârda, Şeyh Mahmud'un dönemi içerisinde anılan âlim bir zat olduğu görülmektedir.

Süleyman Çelebi'nin babası hakkında iki ayrı isim zikredilir. Bunlardan ilki, Latifî'nin beyanına göre dönemin ünlü devlet adamlarından İvaz Paşa'dır. Latifî

bununla da kalmaz, Edirne şairlerinden olan Atâyî'nin, Çelebi'nin kardeşi olduğunu kaydeder. Ancak müdekkik tarihçiliği ile öne çıkan Gelibolulu Âlî, Latifî'nin verdiği bu bilgiyi eleştirerek kronolojik olarak bunun mümkün olamayacağına işaret eder. Daha sonraki araştırmacılar da Âlî'nin verdiği bilgiyi kabullenmişlerdir. Bununla birlikte Hüseyin Vassaf, konuya ilişkin her hangi bir tartışma yapmadan Latifî'nin verdiği bilgileri olduğu gibi aktarır.

Şurası kesindir ki, Çelebi'nin babası Şeyh Mahmud'un, hakkında yeterli bir bilgiye sahip olmadığımız kişi oğlu Ahmet Paşa'dır. Muhtemelen Ahmet Paşa, dönemin devlet adamlarından birisidir. Hatta Kâzım Baykal'a göre, Orhan Gazi'nin vezirlerindendir.

Süleyman Çelebi, böylesine asil bir aileden gelmektedir. Kaynaklar kısaca bunlara temas eder; bununla birlikte nerede, hangi medresede ve kimden ders aldığı meçhuldür. Beliğ, "dest-yârî-i feyz-i Hüdâ-dâd ile tahsîl-i fazl u irfân" ettiğini söyler. Dest-yâr, bildiğimiz gibi yardımcı anlamına gelir. Bu kelimenin, acaba Selçuklu döneminde kullanılan atabey kavramı yahut Osmanlı'nın nedim kavramıyla bir ilgisi var mıdır? Beliğ, asil bir aileden geliyor olması hasebiyle şairimizin her hâlde özel hocalardan ders aldığını söylemiş olmalıdır. Nitekim onun gerek Çelebi olarak nitelendirilmesinde gerekse de işgal ettiği görevler nitelikli bir eğitimden geçtiğine işaret eder. Zaten geride kalan yegâne eseri Vesîletü'n-Necât da bu kanaatimizi tevsik eder.

Süleyman Çelebi gençliğinde hangi görevlerde bulunmuştur? Neler yapmıştır? Bunları da bilmiyoruz. Yalnız onun erken yaşlarda hükümdar ailesiyle ilişkiye geçtiğini görüyoruz. Yıldırım'ın oğlu Emir Süleyman'la "hem-meşreb" olduğu, bazen onun sohbet ve eğlence (bezm) halkasına dâhil olduğu rivayet edilir. Bu ilişki sadece bir musahiplik seviyesinde olmasa gerektir; musahiplikle birlikte başka bir görevde bulunmuş olması ihtimal dâhilindedir. Nitekim daha sonra Yıldırım Bayezid'in Divân-ı humâyun imamlığına getirildiği bilinmektedir. Bilahare Ulucamii'nin inşası tamamlanınca imamlık görevi buraya tahsis edilmiştir.

Hakkındaki kayıtlara ve düşürülen "Râhat-ı ervâh" tarihine bakılırsa, 825 (1421-2)'de vefat etmiştir. Çekirge yolundaki Dağınık Serviler Mezarlığı'nda Yoğurtlu Baba Dergâhı yakınında sırlanmıştır.

İlmî ve Edebî Muhiti

Bazı kaynaklar, Süleyman Çelebi'yi Süleyman Dede diye anarlar. Bunun sebebi onun dervişliğidir. Nitekim Süleyman Dede'nin Bursa'nın çoban yıldızı olan Emir Sultan'ın sohbet halkasında bulunduğu ve burada iç aydınlığına erdiği de biliniyor. Emir Sultan yeni bir yol tesis etmemiş, Necmeddîn-i Kübrâ'nın (ö. 618) oluşturduğu irfanî geleneğin izini süren bir Kübrevî olarak kabul edilmiştir. Hüseyin Vassaf, şairimizin "efâdıl-ı fuzalâdan ve erbâb-ı aşktan" olduğunu beyandan sonra onun Emir Sultan'ın "berekât-ı hüsn-i nazar u terbiyet ile perverde" olduğunu ifade eder. Hatta konuyu biraz daha tahkim etmek sadedinde Emir Sultan "hülefâsı meyanında ismi şerifleri mezkûrdur" da der. Vesîletü'n-Necât'taki tasavvufî tabir ve bakış göz önünde bulundurulduğunda şairin irfanî muhit içerisinde bulunduğunda şüphe yoktur. Ancak dedesinin Fusûs

şarihi olarak gösterilmesi de nazari dikkate alınırsa onun daha çocuk yaşta tasavvuf kültürüne aşina olduğu ileri sürülebilir. Ama Vassaf'ın verdiği bilgileri de yabana atmamak gerekir. Zira onun Emir Sultan'ın delaletiyle Ulucamii imamlığına getirildiği de rivayet edilir.

Süleyman Çelebi'yi kültür tarihimizin seçkin imamlarından biri olarak anmamıza sebep, onun elbette ne saray imamlığı ve ne de Ulucamii imamlığıdır; onu edebiyat tarihimizin ilklerinden olan Mevlid'i dolayısıyla anıyoruz. Burada şu soruyu yöneltmekte yarar vardır: Vesîletü'n-Necât, mevlid türünün ilk eseri midir? Yapılan çalışmalarda mevlid türünde müstakil olarak ilk yazılan eserin, Vesîletü'n-Necât olduğu görülmektedir. Fakat Süleyman Çelebi'yle aynı dönemde yaşadığı bilinen Ahmedî'nin (ö.1412) Bursa'da, Vesîletü'n-Necât'tan iki yıl önce yazdığı İskender-nâme'ye dâhil edilen muhtasar bir mevlid yazdığını da biliyoruz. Keza bir dönem Bursa'da da yaşamış olan Arap şairi İbnü'l-Cezerî'nin (ö.1429) yazdığı el-Mevlidü'l-Kebîr'i de hatırlamakta yarar vardır. Kuvvetle muhtemeldir ki, Çelebi, hem Ahmedî ile hem de İbnü'l-Cezerî ile görüşmüş yahut eserlerini tetkik etme fırsatı bulmuştur. Her ne kadar evvelki tecrübelerden yararlanılmış ve geleneğin izinde gidilmiş olsa da, Vesîletü'n-Necât Hz. Peygamber'in doğumu ve bu süreçte yaşanan olağanüstü hadiseler, bilhassa mi'rac hadisesi gibi mucizeleri ve ölümünü konu edinen ilk mevlid olma özelliğine sahiptir.

Süleyman Çelebi'nin eğitim sürecini tetkikten mahrumuz. Fakat Vesîletü'n-Necât'tan hareketle onun Âşık Paşa'nın Garip-nâme'si başta olmak üzere Taberi Tarihi ve diğer siyer ve megazi kaynaklarına vakıf olduğunu tespit etmek mümkündür.

Mevlid neden yazıldı?

Gelenekte eserler bir sebebe binaen yazılır. Peki, Mevlid neden yazıldı? Rivayet o ki, bu eserin yazılmasına sebep olan hadise de Ulucamii'de cereyan etmiştir. Şöyle ki, İranlı bir vaiz kürsüden Bakara suresinin 285. ayetini tefsir eden bir sohbet yapıyormuş. Bu ayette, "O'nun elçilerinden hiç birini diğerinden ayırt etmeyiz!" buyrulmaktadır… Bu ifade, peygamberin ve müminlerin ağzından verilmektedir. Yani müminler peygamberler arasında ayrım yapmazlar. Peygamberlere imanın temel ilkesi de budur.

İranlı vaiz, bu ayeti tefsir ederken, "Ben Muhammed Mustafa'yı İsâ Peygamber'den –Allah'ın salât ve selâmı ikisine olsun- üstün tutmam." demiş. Bunu duyan Arap asıllı, bir bilge ve âlim kişi gayrete gelip İranlı vaizi ilzam etmiştir. Zira aynı surenin 253. ayetinde, "İşte, o elçilerden kimini kiminden üstün kıldık. Allah onlardan kimine konuştu, kimini de derecelerle yükseltti…" buyrulmaktadır. Bakara 285'te, "Peygamberler arasında fark yoktur." buyrulmasından maksat, resullük ve nebilik hususunda bir farkın olmadığıdır; yoksa fazilet açısından değildir… Böyle izah etmiş Arap asıllı bilge âlim. Ulucamii'de, İslam'ın bu beşinci kutsal makamında ortaya çıkan tartışmaya ahali de dâhil olmuş ve İranlı vaizden yana tavır almışlardır… Derken mesele büyümüş, Arap âlim, Arabistan, Mısır ve Halep ulemasından alınan fetvalarla İranlı vaizi ilzam etmiş, hatta rivayetlere bakılırsa katline bile hükmettirmiştir.

İlmî bir mübahasenin geldiği bu nokta Süleyman Çelebi'yi ziyadesiyle üzmüş olmalıdır. O sebepten hemen oracıkta şu beş beyitleri yazmıştır:

Ölmeyüp İsâ göğe bulduğı yol
Ümmetinden olmak içün idi ol
Hem dahi Mûsâ elindeki asâ
Oldı anun izzetine ejdehâ
Ceddi oldugıçün anun ol Halîl
Nârı cennet kıldı ana ol Celîl
Cümle anun dostlugına adına
Bunca izzet oldı ol ecdâdına
Çok temennâ kıldılar Hak'dan bular
Kim Muhammed ümmetinden olalar

Hz. Peygamber, ulu'l-azm peygamberlere verilen mucizelerin ve izzetin sebebidir. Evet, onlar birer elçidir, resuldür; lakin sahip oldukları bütün manevi hâl, ilim ve itibarın kaynağı Hz. Peygamber'dir. Onlar bu yüceliklere Hz. Peygamber'in dostluğu sebebiyle ulaştılar… O sebepten de Muhammed ümmetinden olmak için çok niyazda bulundular. Neden? Çünkü Hz. Peygamber'le son ilahi din olan dinî mübini İslam tamamlanmıştır.

Gerçi kim bunlar dahi mürseldürür
Lîk Ahmed ekmel ü efdâldurur

Evet, Mevlid'in yazılışına dair böyle bir rivayet anlatılır… Ama meseleye başka açılardan da bakmak gerekir. Her şeyden önce şunu belirtelim: Eser, dönemine ayna tutar. Diğer bir ifadeyle sanatkâr, döneminin sosyal ve kültürel tarihi içinde eser verir. Bu yaklaşımdan hareketle döneminin siyasi ve sosyal tarihini dikkate alarak metni okumak icabeder. Dolayısıyla öncelikle Mevlid'in nasıl bir dönemde yazıldığını hatırlamak lazımdır.

Mevlid, fetret döneminde, Ankara savaşından takriben yedi yıl sonra yazılmıştır. Fetret dönemi, Yıldırım'ın çocukları arasında cereyan eden taht mücadelelerini hatırlatır. Sultanın küçük oğlu Kasım dışında, Emir Süleyman, İsa Çelebi, Musa Çelebi, Mustafa Çelebi ve Mehmed Çelebi bu mücadele ortamı içerisinde birbiriyle savaşmışlardır. Akıncı beyleri ve muktedir ailelerin de işin içine girmesiyle, hatta bazı beyliklerin ve Bizans'ın da olaya müdahil olmasıyla bütün bir Osmanlı coğrafyası trajik olaylara sahne olmuştur. Bu gibi zamanlarda bazı fırsatçıların dinî ilkelerden hareketle kurtarıcı fikirlerini kalabalıklara sundukları görülür. Nitekim bu dönemde de olan budur: Mehdilik ve Mesihlik fikri konuşulur olmuştur. Hatta bununla da kalınmayıp gayr-i müslim tebayı da etkilemek amacıyla Hub Mesihlik (Îsâ severlik) akımının olduğu görülmektedir. Muhtemeldir ki, Ulucamii'nde konuşan İranlı vaiz, Îsâ severlik akımının tesiri altındadır.

Yine bu dönemde Musa Çelebi'nin kazaskeriyken Mehmet Çelebi'ye esir düşen Şeyh Bedreddin'in (ö. 1416) dervişleri mehdilik iddiasını dillendirmişler ve bir isyana sebebiyet vermişlerdi. Şeyh Bedreddin, her şeyden önce iyi bir fakih, muktedir bir âlimdir; lakin kendisi olmasa bile, ileri gelen müritleri tarafından mehdi ilan edilmekten kurtulamamıştır. Aynı dönemde İran'da Fazlullah Hurûfî de (ö.1394) kendisinin velayet yolunun son noktası (hatmü'l-evliyâ) ve mehdi

olduğunu ileri sürmüştür. Dönem gerek siyasi boşluk ve fetret sebebiyle Anadolu'da, gerekse diğer İslam coğrafyasında arayışlar dönemidir. Bazı mihraklar ve kişilerin bu arayışları fırsata çevirip halkın dinî inanç ve düşüncesini istismar etmesi ihtimal dâhilindedir.

Ulucamii'nin bilge imamı, sadece rivayet edilen bir tartışmadan hareketle değil, aynı zamanda ortaya çıkan kurtarıcı fikirleri dikkate alarak bu eserini yazmıştır. Nitekim eserin daha adından şairin bu niyetini sezmek mümkündür: Vesîletü'n-Necât… Kurtuluş vesilesi. Neden kurtuluş? İçine düşülen fetretten kurtuluş! Ona göre fetret, Hz. Peygamber'in manevi şahsiyetine, Kur'an, Sünnet ve dinine bağlanmakla aşılacaktır. Bu bakımdan Vesîletü'n-Necât, müminlerin Hz. Peygamber'e olan bağlılıklarını (biat) yenileyen ve kuvvetlendiren bir metindir. Burada üzerinde durulan Hakîkat-i Muhammedî ve Nûr-ı Muhammedî meselesinin temel saiki, varlığın merkezine Hz. Peygamber'i koyarak bir varlık anlayışına ve bir dünya tasavvuruna ulaşmaktır. Süleyman Çelebi bu derin felsefi mülahazayı sehl-i mümteni üslûbuyla yeniden dile getiren bir mütefekkirdir.

Ger Muhammed gelmese sen şunı bil
Ne kulak işidüben söylerdi dil
Ger Muhammed'den şefâat olmasa
Deng-i küfrün zulmetini kim basa
Ol Muhammed'den açıldı dînümüz
İslam içre dîn ile îmânumuz

Nasıl da sesleniyor? O acıyı, o fetreti yaşayan insana… İnsanı kendi benliğiyle kavrıyor, kendi organlarını, kendi bedenini düşünmesini salık veriyor ve diyor ki: Eğer Hz. Muhammed gelmeseydi, ne kulağın işitirdi, ne de dilin söylerdi. İşitmemizin de söylememizin de kaynağı, Hz. Muhammed'dir. Bu kargaşaya, kafa karışıklığına hacet yok; bizim bir birimizle alaka kurmamız, konuşup, dinlememiz, anlaşmamız, diyaloğa geçmemiz ve böylece huzurlu bir toplum kurmamızın esaslarını bize öğreten el-Muallim olan Hz. Peygamber'dir. Şu hâlde, hangi kurtarıcıyı arıyorsun? Küfrün zulmetini giderecek yegâne iksir, Hz. Peygamber'in şefaatidir. Sana düşen de onun yolunda olmaktır.

Şer'ini tut ümmeti ol ümmeti
Tâ nasîb ola sana Hak rahmeti

Burada tabi bir husus dikkatimizi çekiyor, o da şudur: Bazı rivayetlere bakılacak olur ise, bu eseri şairin yazmasını bizzat Emir Sultan istemiştir. Mevlid, Emir Buhari'nin talebiyle yazılmış, huzurunda okunmuş, kendisi de okumuş, pek beğenmiş… Derler ki, Mevlid'in kısa zamanda tanınmasında, popüler kültürü besleyen bir eser hâlini almasında Emir Sultan Hazretlerinin himmeti çoktur. O, birçok kez huzurunda okutup huşu içinde dinlemiş ve okunmasını teşvik etmiştir. Bütün bunlar birer rivayettir; bunu biliyoruz… Ama şunu da biliyoruz: Emir Sultan'ın hülefâsı arasında zikredilen Yahyâ b. Bahşî de (ö. 1436) Mevlîd-i Nebî adıyla bir eser telif etmiştir. Bu, Emir Sultan'ın muhitinde bulunan ehil kişileri mevlid yazmaya teşvik ettiğine işaret eder.

Bir şaheser: Vesîletü'n-Necât

Süleyman Çelebi Bursa'da yaşamış ve eserini burada telif etmiştir. Bursa kuruluş

döneminde, fakihlerin nüfuzu altında kurumsallaşan Kayseri ve Konya gibi şehirlerden farklı olarak sufi merkezli bir şehirdir. Daha ilk dönemlerde Abdal Musa, Geyikli Baba ve Abdal Kumral gibi irfani/bâtıni yönü ağır basan şahsiyetlerin fetih hareketinde ve ihtida faaliyetlerindeki katkılarına paralel olarak adlarına zaviyelerin yapılması, diğer sufilerin de buraya ilgi duymasına imkân vermiştir. Zamanla devlet sistem olarak kurumlarıyla oturmaya başlayınca şehirde bu gelişmeye paralel olarak yeni eğitim ve öğretim kurumları inşa edilmeye başlanmış, böylece şehrin kültür ve sosyal hayatı müteşerri bir mahiyet de kazanmıştır.
Bursa'da, yapılanma döneminin siyasi hareketliliğine paralel olarak daha ilk dönemlerden itibaren Semerkant, İran, Mısır, Suriye, Buhara ve Bağdat gibi merkezlerle kültür ve ticaret hattının kurulduğuna tanık oluyoruz. Bu ilişkiler, zamanla pek çok ilim ve irfan sahibi zevatın buralara ilgi duymasını ve bazılarının gelip buralara yerleşmesini hazırlamıştır. Bu göçler, cami, tekke, zaviye ve medrese gibi dinî ve sivil mimarinin de gelişmesiyle Evliya Çelebi'nin nitelediği gibi, Bursa'yı "ruhaniyetli şehir" hâline dönüştürmüştür.
Gerçekten de Bursa; camileri, medreseleri, tekke ve zaviyeleriyle ruhaniyetli bir şehirdir. Medreseyle tekkenin ilişkisi, bilhassa kuruluş döneminde çok sıcaktır. Keza tekkeler ve zaviyeler arasında bir kısım dar görüşlü kimselerin mutaassıp bakışları ve post kavgaları olsa da genellikle tesamühe dayalı ilişki hâkim olmuştur. Mesela Erguvan Bayramı örneğinde de olduğu gibi, farklı meşreplerden beslenen sufiler çeşitli vesilelerle karşılıklı ziyaretler yaparak zengin bakış açıları ve hislerin toplanmasına imkân vermiştir. İşte Vesîletü'n-Necât böyle dışarıya açılımı olan bu ruhanî şehirde yazılmıştır.
Keçecizade Fuat Paşa'nın dediği gibi, "Osmanlı tarihinin dibâcesi" olan Bursa'daki en önemli gelişme Yıldırım Bayezid dönemine rastlar. Bayezid'in Niğbolu zaferi sonrasında 802/1239'da inşa ettirdiği Ulucamii, günümüze değin şehrin kalbi olmuştur… Kastamonulu Latifî'nin Tezkire'de naklettiğine göre, Vesîletü'n-Necât'ın yazılmasına sebep olan hadise de burada cereyan etmiştir. Bilindiği gibi Ankara bozgunu (1402) sonrası araya giren fetret döneminde Timur orduları şehre girip bu ulu mabedi tahrip etmişlerse de bundan yedi yıl sonra, 812/1409'da Vesîletü'n-Necât yine burada, Ulucamii'nin huzur bahşeden şadırvanının başında yazılmıştır.
İlim, sanat ve edebiyat bir süreç işidir… Sözü ve manayı demlemek için zaman gerekir. Nitekim Mevlid'in de hemen ortaya çıkmadığını biliyoruz. Bu şaheser hayat buluncaya değin başta Yunus Emre'miz olmak üzere, Siyer-i Nebî şairi Mustafa Darir, Mantıku't-Tayr mütercimi ve müellifi Gülşehrî ve Garib-Nâme sahibi Âşık Paşa gibi şairlerin Türkçeyi şiir dili hâline getirdiklerine ve estetik zeminden taviz vermeden dinî-tasavvufi düşünceyi işlediklerine tanık oluyoruz. Süleyman Çelebi eserini telif ederken bu geleneğin izini sürmüştür.
Elimizdeki kaynaklar eserin yazıldığı dönemde Bursa'da yaşayan ve eser veren şairleri bütünüyle ele vermez. Mesela Gelibolulu Âlî, dönemin şairleri arasında Süleman Çelebi'den başka Niyâzî, Ahmedî, Hamza, Ahmed-i Dâî, Ezherî, Cemîlî, Zihnî, Şeyhî ve Kemâl-i Halvetî'den bahis açar. Bu şairlerin bir kısmı sonradan Osmanlı'ya intisap etmiştir. Bilhassa Germiyanlı Beyliğinin devlet sınırları

dâhiline katılmasıyla birlikte Bursa'nın Türk şiiri açısından bir merkez hâlini aldığı söylenebilir. Fakat Süleyman Çelebi'den hemen sonra Bursa'da Geyikli Medrese'nin de kurucusu olan Veliyüddinzade Ahmet Paşa'nın (ö. 1496)Türk şiirinin en önemli örneklerini verdiği düşünülürse, burada yetkin ve olgunlaşmış bir edebî hayatın olduğu açıktır. Nitekim hemen daha sonraki dönemlerde Lâmî Çelebi (ö. 1532) gibi şairlerin yetişmesi, Bursa'da güçlü bir edebiyat ve sanat damarının daha başlangıçtan beri inşa edildiğine işarettir.

Süleyman Çelebi, içinde yaşadığı aile, muhit ve şehir dikkate alınırsa döneminin siyasi-sosyal hadiselerini bilgece tahlil eden ve bunları şiir formatı içinde dile getiren bir mütefekkir şairdir. Ancak mütefekkirlik yönünü şiir dili içinde tıpkı Yunus Emre gibi, sehl-i mümteni tarzıyla sırlamayı da bilmiştir. Bilindiği gibi sehl-i mümteni; en zor, anlaşılması en güç konuyu, en kolay ve en anlaşılır bir sadelik içinde ifade etmektir. Bu itibarla Ziya Paşa'nın Harâbat Mukaddimesi'nde Vesîletü'n-Necât'ı tavsif sadedinde dile getirdiği, "baştan başa sehl-i mümtenidir." ifadesi hakikati ifadeden başka bir şey değildir. Zira sehl-i mümteni sanatkârın yetkinliğine işaret eden bir husustur… Her okuyan bir şeyler anlar, hatta anlamakla kalmaz bir benzerini yazmaya da çalışır. Lakin hakikatte bu metinler çok zor, çok girifttir. Öyle kolay kolay da aşılacak değildir. Nitekim altı yüz yıldır pek çok şair mevlid yazar; lakin Vesîletü'n-Necât'a erişmek ne mümkün! Yine Ziya Paşa'nın ifadesiyle,

Dört yüz seneden beri efâdıl
Bir söz demedi ana mümâsil

"Dört yüz senedir, büyük sanat adamları, şairler, âlimler ve bilgeler uğraşıp durdular ve bunca metin ortaya çıkardılar, ama onun bir benzerini söyleyemediler." Ziya Paşa dört yüz yıl diyor… Biz şimdi altı yüz yıldır diyoruz. Evet, tam altı yüz yıldır onun bir benzeri yazılmak istendi. Mesela günümüzde de Alvar İmamı Muhammed Lütfi, Sivaslı İhramcızâde İsmail Hakkı ve Bursalı Mehmed Şemseddin Ulusoy mevlid yazdılar; ama Ulucamii'de maveradan kopup gelen, belki o şadırvanın üstündeki açık kubbeden yağan söz ve mana yağmurunun bir benzerine ulaşılamadı.

Kurucu eser: Vesîletü'n-Necât

Yetişilmez ki: Süleyman Dede yükseklerde
Mehmet Akif

Süleyman Çelebi bu topraklarda yetişmiş büyük ruhlardan birisidir. O yüzden olsa gerek millî şairimiz, "Yetişilmez ki: Süleyman Dede yükseklerde!" diyor. Evet, o bilge şahsiyet yükseklerde, çok yükseklerdedir. Nitekim onun nefesiyle musikiden şiire büyük bir gelenek hayat bulmuştur. Tasavvuf musikisi, dinî musiki yahut cami musikisi; Süleyman Çelebi'nin eserinin sese ve ahenge bürünmesinin tabii neticesi olarak ortaya çıkan büyük bir gelenektir. Keza Süleyman Çelebi gibi yazmak; hem sade, anlaşılır ve Türkçe hem de derin ve tesirli bir anlam dünyasına tekabül eden ahenkli söyleyişi taklit ve tanzir etmek… Pek çok şair bu uğurda eserler telif etmek istedi. Böylece edebiyat tarihimiz içinde bir mevlid yazma geleneği ortaya çıktı. Mevlid türünden başka, na't, hilye, mirâciye, mücizâtu'n-nebi gibi türlerde de Süleyman Çelebi'nin izini

takip edenler oldu. Bu bakımdan o kurucu şahsiyettir.
Musikiyle buluşan metin, manaya nüfuz eden ve okuduğu metnin ağırlığını fark eden mevlidhanın sesinde hem Muhammedî hakikat etrafında düşündürdü hem de vecde ve huzura erdirdi. Mevlid ruhumuzu aydınlatan ve içimizi ısıtan bir kandildi. Bitmeyen, tükenmeyen bir kandil… Bu kandilin etrafında cem oldu millet, Mevlid Alayları kuruldu, saray ve halk aynı duygu etrafında toplanarak şenlikler yaptılar. Gönül şenlenmeli ki, manaya, birliğe ve dirliğe erilsin. Gönüller şenlendi, Süleyman Çelebi birlik ve dirlik vesilesi oldu. Onun kurduğu bu şenliğe katkı olsun diye hayır sahipleri mevlid vakıfları kurdular; fakir fukarayı Mevlid cemiyetlerinde toparlayıp yedirdiler, içirdiler, gönüllerini şenlendirdiler.

Netice-i kelâm

Süleyman Çelebi, bilindiği kadarıyla sadece Vesîletü'n-Necât'ı yazmıştır. Hakkında bilgi veren ilk dönem kaynakları başta olmak üzere daha sonraki döneme ilişkin biyografik ve bibliyografik kaynaklarda onun başka eserlerinden söz edilmemiştir. Fakat geriye bıraktığı biricik eseriyle o, altı yüz yıldır bu toprakları mayalamanın yanında; Rumca, Arapça, İngilizce, Almanca, Boşnakça, Arnavutça, Çerkesçe ve Gürcüce'ye yapılan çevirileriyle oldukça geniş bir kültür havzasında tesir icra etmiş bir şairdir.

---

[1]. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

[Süleyman Çelebi’nin mezar taşı, Muradiye Camii Haziresi]

ÇEŞİTLİ DİLLERDE MEVLİDLER VE SÜLEYMAN ÇELEBİ MEVLİDİNİN TERCÜMELERİ

Prof. M. Tayyib OKİÇ[2]

Merhum Profesör Ahmed Ateş, Süleyman Çelebi Mevlidi'ni neşre hazırlarken Boşnakça Mevlidler ile Süleyman Çelebi Mevlidi'nin Boşnakça tercümeleri hakkında benden malumat istemişti. Bunları kendisine yazılı olarak vermiştim. Aradan seneler geçti ve 1954 yılında kitabı basıldı. Kitabından bir nüshayı bana, ithaflı olarak hediye ettiğinde Boşnakça Mevlidler hakkındaki listemi kaybettiğini ve bu yüzden kitabına dercedemediğini üzülerek söylemişti. İleride kitabının ikinci tab'ı yapıldığı takdirde bu malumatı ilave etmek üzere benden tekrar müzaheret istedi. Maalesef buna fırsat bulamadan vefat etti. Meselenin halli de böylece geri kaldı. Bu sebeble Boşnakça Mevlidler hakkında ayrı bir yazı yazmak ihtiyacını hissettim. Bu makalemin telifine en büyük âmil budur. Merhum Ord. Profesör Dr. Fehim Bayraktareviç'in Süleyman Çelebi Mevlidi'nin başlıca Boşnakça tercemesi ve umumiyetle mevlidler hakkındaki üç etüdüne de merhum Ateş'in dikkat nazarını çekmişdim. Zira Bayraktareviç'in bu ciddi ve esaslı etüdleri (1927, 1930, 1937), Türkiye'de bu mevzu üzerindeki ilmî araştırmalardan oldukça evveldir. Fakat bütün bu sonraki araştırmaların sahipleri dahi Bayraktareviç'in eserlerinden habersizdirler. İşte bu yazımın ikinci sebebi, Türk ilim muhitinin dikkatini Türkiye dışında bu vadide yapılmış çalışmalar üzerine çekmek arzusu teşkil etmektedir. Bu vesile ile meşhur Süleyman Çelebi Mevlidi'nin diğer bazı dil ve lehçelere yapılan terceme veya adaptasyonlarına da işaret etmek icab ettiğine kani olduğumdan dolayı bu yazımın içine onları da aldım. Vâkıf olmadığım dillerdeki tercemelerin baş veya sonlarındaki Arapça veya Türkçe notlarından istifade ettim. Bütün bu tercemeler üzerinde bir gün selahiyetli müdekkikler geniş, aydınlatıcı tahlil ve tenkidler yapacaklardır ve bunu yapmaları da muhakkak lazımdır. Dolayısı ile biz, asıl selahiyetimiz dâhilinde bulunan Süleyman Çelebi Mevlidi'nin Boşnakça tercemeleri, diğer ve bilhassa modern Boşnakça Mevlidleri, Mevlidlerin kıraati ve tes'îdi gibi mevzular hakkında malumat vermek durumundayız. Arnavutça Mevlidler ile Mevlid tercemeleri hakkında da Boşnakça olarak yazılan yazılara istinaden hulasatan bilgi vermekle yetineceğiz. Gayet tabiidir ki, bu vadide de ileride (bilhassa Arnavutça mevlidler üzerinde) yeni ve tatminkâr bilgiler ihtiva eden etüdler yazılacaktır. Bu gibi tedkiklerin hatırlatıcısı ve teşvikçisi olabilirsek kendimizi bahtiyar addedeceğiz.

Mevlid cemiyetleri, bütün İslam ülkelerinde olduğu gibi, Bosna'da da kökleşmiş dinî bir an'ane hâline gelmiştir. Bilhassa gençlerin, Kuran-ı Kerim hatimlerinden sonra en çok karşılaştıkları merasim, Mevlid cemiyetleri olmuştur. Rahmetli validem -Türkçe bilmediği hâlde- Süleyman Çelebi Mevlidi'ni, gerek kadın Mevlid cemiyetlerinde dinlemek gerek harekeli taş basması mevlidleri okumak suretiyle zamanla ezbere öğrenmiştir. Bir vesile ile Ankara'ya geldiğinde

komşularla sohbet ederken söz Mevlidden açıldı. Kendisi hemen oracıkta Süleyman Çelebi Mevlidi'nden bir bahri gayet kolaylıkla ezberden okuyuvermiştir. Dinleyenler bunu hayretle karşıladılar. Türkçe Mevlidle paralel olarak Hafız Salih Gaşeviç'in Boşnakça Tercemesini de ezber biliyordu. Dinî mekteplerimizde de yıllık Mevlid merasimi parlak bir şekilde yapılırdı. Böylece küçük yaştan itibaren Süleyman Çelebi Mevlidi ve onun Boşnakça tercemesi ile ünsiyet kesb ettiğimiz gibi, Mevlide ve dolayısıyla Ulu Peygamberimize olan sevgimiz arttı. Paris'deki Türkoloji hocamız müteveffa Profesör Jean Deny, bir vesile ile ders esnasında Süleyman Çelebi ve Mevlidi'nden bahs ederken Mevlidin hakikaten bir şaheser, müellifinin ise iyi, son derece samimi ve ince ruhlu bir şair olduğu hükmünü verdiğinde bundan gurur duymuştum. Kendisi bu nevi merasimlere ehemmiyet verirdi. Mevlidin dışında, bilhassa Balkanlarda, âdet hâline gelmiş ve ekseriya bir ölünün ruhuna ithâfen tertib edilen "Tevhid" cemiyetleri üzerinde durmuştur. Onun bahis mevzuu ettiği Tevhidler, Bulgaristan Müslümanlarında an'ane hâline gelmiş merasimlerdir[3] ki, Bosna Müslümanları arasında da hâlâ devam etmektedir.[4]

Tekrarlayalım: Bu yazımız herhangi bir iddia taşımamakta, sâdece ileride bu mevzua temas edeceklere bir hatırlatma ve teşvik arzusu gözetmektedir.[5]

Mevlid tabiri

Mevlid (cem'i: Mevâlid ve Mevâlîd) kelimesi vld kökünden gelir[6]; yer ismi ("ismü'l-mekân"), yani bir kimsenin doğduğu yer[7] veya zaman ismi ("ismü'z-zaman"), yani doğum zamanı ile mimli masdar ("el-masdaru'l-mîmî") manalarını taşır. Halk arasında kullanılan "Mevlüd" şeklindeki sözün manası ise yeni doğan küçük çocuktur. Fakat İslam an'anesinde Mevlid tabiri ile Hazret-i Muhammed'in doğum günü (Mevlidü'n-Nebiyy Aleyhi's-Selâm) kastedilmektedir.[8] Aynı tabir sonraları Hazret-i Peygamber'in doğum günü münasebetiyle yapılan merasime ıtlak olunmuştur.

Mevlid Edebiyatının Menşe'i ve İnkişafı

Hazret-i Muhammed'i medh ve O'nun üstün vasıflarını tebcil eden şiirlere, O'nun hayatında dahi tesadüf etmek mümkündür. Hazret-i Peygamber'in şairi ("Şairu'r-Rasûl", "Şairu'n-Nebiyy") diye vasıflandırılan Hassan ibn Sâbit (ö. 54/674), birçok şiirlerinde Hazret-i Muhammed'in güzel vasıflarını tebcîl ve düşmanlarını tahkîr etmekten geri kalmamıştır. Hele Hazret-i Peygamber'in vefatı üzerine söylediği çok duygulu mersiyesi gayet meşhurdur.[9]

Yine Hazret-i Peygamber'in muasırlarından tanınmış ve klasik (İslamiyetten önceki) "Yedi Asılı" (al-Muallâkâtu's-Seba) şiirlerinden birinin şairi olan Züheyr ibn Ebî Sülmâ'nın oğlu Ka'b ibn Züheyr (24/645), Hazret-i Muhammed'in şerefine söylediği bir kaside (panégirique) ile ismini ebedileştirmiştir. Bu şiir için, Hazret-i Peygamber kendi hırkasını (bürde) şaire hediye buyurduklarından dolayı, bu kasideye "Bürde Kasidesi" (Kasîdetü'l-Bürde) denilmiştir.[10]

Bu ismin çok daha sonraları meydana gelen başka bir kasideye de verildiği görülmüştür. Berberi asıllı Mısırlı şair Şarafuddîn al-Bûsîrî'nin(696/1296) meşhur "Kasîdetü'l-Bür'esi"-ki zamanımıza kadar şöhretinden hiçbir şey kaybetmemiştir. Bazan "Kasîdetü'l-Bürde" diye de adlandırılmaktadır. Bu son kaside "Kasîdetü'l-Bür'e" bilhassa Osmanlı İmparatorluğunda çok okunan bir kaside olmuştur.[11]

Türkçe tercemeleri de vardır.
Hazret-i Peygamber'e medhiyeler tahsis eden sahabi şairler (her üçü de Ensardan olan) Hassan ibn Sâbit, Abdullâh ibn Revâha ve Ka'b ibn Züheyr'den ibaret değildir. Zira bunların dışında nice sahabi ve sahabiyeler vardır ki, Hazret-i Muhammed'in şerefine dair şiir söylemişlerdir. Şair sahabilerin şiirlerini biraraya toplayarak bir kitab te'lif eden büyük İslam âlimi Mostar (Hersek) Müftüsü ve İstanbul Dâru'l-Fünunu Edebiyat Fakültesi Arab Dili ve Edebiyatı Profesörü Ali Fehmi Cabiç'dir. (ö. 1918) İslam ilim âleminde büyük takdire mazhar olan "Hüsnü's-Sihâba fî Şerhi Eş'âri's-Sahâbe" adındaki bu eserin ancak birinci cildi, İstanbul'da 1324/1906 tarihinde neşr edilmiştir.[12]
Bütün bu zikri geçen medhiyeler, müstakbel Mevlid eserlerine birer ilham kaynağı olarak telakki edilebilir. Fakat mevzu bakımından Mevlidlerin asıl kaynaklarını Hazret-i Peygamber›in eski Sîre'lerini ("Sîretü Resûlillâh"), Şemâil ve Meğâzi'lerini işleyen mühim eserler teşkil etmektedir.[13] Başta, meşhur İbn İshâk'ın (150/767) Sîre'si gelir. Bu eser, bize İbn Hişâm'ın ona verdiği son şekliyle intikal etmiştir. Bununla beraber İbn İshâk'ın aslından bazı fragmanlar da muhafaza edilmiştir. Bunlardan biri Fas'daki al-Karawiyyin Üniversitesi kütübhanesindedir. Prof. Dr. Muhammed Hamidullah tarafından yakında neşr edilecektir.
Hazret-i Muhammed'in doğumuna tahsis edilen şiirlerin veya mevlidlerin müellifleri arasında birkaç eski ve mühim isim zikr edilmektedir.[14] Ezcümle: Ebû Abdillâh Muhammad el-Vâkıdî'ye (207/822) bir mevlid nispet edilmekte ise de, bu nispet biraz şüphe ile karşılanmaktadır. Sonra Muhammed ibn İshâk el-Müseyyebî (236/850) keza bir Mevlid müellifi olarak gösterilir. El-Gazâli (505/1111), İbnü'l-Cevzî[15] (597/1201), İbnü'l-Arabî (638/1240), bilhassa Sebte'li (Ceuta) Ebu'l-Kâsım es-Sebtî (600/1203), ki iki ciltlik meşhur Mevlidinin ismi "ed-Dürrü'l-Munazzam fî Mevlidi'n-Nebiyyi'l-Mu'azzam"dır ve Ebu'l-Hattab, Ömer ibnü'l-Hüseyn, "İbn Dihye" (633/1235)[16] İbnü'l-Cezerî Muhammed Şemsüddîn Ebu'l-Hayr ed-Dımaşkî (833/1429) de Mevlid sahiblerindendir. Seyfüddîn ibn Tuğril (Doğrul) Bek et-Türkî'nin (670/1271) "Ed-Dürrü'n-Nazîm fi Mevlidi'n-Nebiyyi'l-Kerîm"i tanınmış bir Mevliddir. Zeynüddîn el-Irâkî (806/1403), Mu'inuddin el-Îcî es-Safavî'nin (905/1499), el-Kutb el-Kastallânî'nin "İthâfu'r-ruvât bi zikri'l-mevlidi ve'l-vefât"ı; Muhammed ibn Talha ibnü'l-Hüseyn en-Nasîbî el-Vezîr'in (652/1254) "Metâlibü's-Suûl fi Menâkıbi'r-Resûl"ü; es-Sehâvî'nin "Beyânu's-Suûl fi Cinâni'r-Resûl, Sallallâhu aleyhi vesellem"i, el-Heysemî Nûruddîn Ebu'l-Hasan'ın (807/1404) ve nihayet bugüne kadar popülaritesini koruyabilen Ca'fer ibn Hasan Zeynu'l-Âbidîn el-Berzencî'nin (1184/1770) "Mevlidü'n-Nebiyy sallallâhu aleyhi ve sellem"i veya kısaca"Mevlidü'l-Berzencî "[17] en mühim mevlidlerden sayılır.
Bu zikredilen Mevlidler dışında İstanbul'daki kütüphanelerde birçok yazma Mevlid ile Mevlide dair eserler daha vardır.
Mesela Süleymaniye Kütüphanesinde bulunanlar arasından bir kaçına burada işaret edilecektir:[18] Lahmî, Ed-Dürrü'l-Munazzam fi Mevlidi'n-Nebiyyi'l-Mu'azzam (Yeni Cami, No. 851), Nûruddîn Alî ibn Sultân el-Kârî, el-Mevridü'r-Reviyy fi'l-Mevlidi'n-Nebeviyy (SerezliNo. 3853/9), el-Fakihânî, el-Mevrid fi'l-

Kelâmi ale'l-Mevlid (Kılıç Ali Paşa No. 1024/38), İbn Hacer el-Heysemî, Mevlidü'n-Nebiyy Aleyhisselâm (Es'ad Efendi, No. 448/1).

Mevlid münasebetiyle yapılan merasim

Hazret-i Peygamber'e karşı, sayısız medhiyelerle ifade edilen sevgi, hürmet ve tazim, sonraları merasim, hatta bayram şenlikleri hâline gelmiştir. Hazret-i Muhammed'in Mekke'de doğduğu evin ("Mevlidü'n-Nebiyy Sallallâhu aleyhi ve Sellem") erkenden umumî bir ziyaretgâh hâline geldiği malumdur. Hârûn er-Reşîd'in anası Hayzurân, bu evi mescide tahvil etmiştir. Hazret-i Peygamber'in devrinden uzaklaşıldıkça O'nun yüce hatırasına karşı hürmet ve tazim de giderek artmıştır. Onun doğduğu, yaşadığı, gezdiği, savaştığı ve nihayet vefat ettiği yerler mü'minler için âdeta birer kudsiyyet arz ediyordu.

Aslında Hazret-i Peygamber'in doğum günü tes'îdi sonraki devirlerde benimsenmiştir. Mısır'daki Fatımîler devrinde Hazret-i Muhammed, Hazret-i Ali, Hazret-i Fatma ve zamanın halifesinin mevlidleri (Mevlidü'l-İmâmi'l-Hâzır) tes'îd edilirdi. Devlet ricali bir araya gelip topluca saraya giderlerdi. Orada nutuklar irad edilir, günün ehemmiyeti üzerinde durulur, yemek yenir ve şeker dağıtılırdı. Maamafih, bu merasim henüz halk bayramı değildi ve bir müddet için bu âdet terk edildi (494/1100 tarihi civarında), sonraları bu âdete tekrar dönüldü. Yine de bu merasim, ancak Mevlid tes'îdine bir zemin hazırlığını ifade ederdi.[19]

Asıl Mevlid tes'îdinin başlaması 604/1207 yılında İrbil'de Atabeğ Muzafferüddîn Gökbörü tarafından tertib edilen Mevlid merasimidir. Bu âdet sonraları diğer İslam ülkelerine yayıldı. Osmanlı İmparatorluğunda Mevlidin merasimle tes'îdine resmen 996/1588'de yani Sultan III. Murad devrinde başlandı ve sonra millî bir bayram hâlini aldı. Bu bayramın XVIII. asırdaki tasvirini Ermeni yazar Mouradgea D'Ohsson vermiştir (Tableau Général de L' Empire Ottoman, Paris1787/1789, I, 255). Osmanlı İmparatorluğu hududları içerisindeki Balkanlarda da bumerasim parlak bir şekilde icra ediliyordu ve hâlen de böylece devam etmektedir.

Mevlid manzumelerinin okunması zamanla hakiki bir san'at hâline gelmiştir, zira mevlidi okumak herkesin kârı değildir. Bu hususta sûret-i mahsusada yetiştirilen kâri'ler (mevlidhanlar) ortaya çıkmış ve halk arasında büyük itibar kazanmışlardır.[20] Hiç şüphe yok ki Türklerin bu sahadaki rolü çok büyüktür.

Mevlid merasimi sadece Hazret-i Peygamber'in doğum gününe inhisar ettirilmiş değildir. Bir müessesenin açılışında, sünnet, nikâh, doğum ve ölüm vesileleriyle, bir muvaffakiyet ve bir sevinç vak'alarında, mübarek (kandil) gecelerinde, hülasa, ferd ve cemiyet hayatının çeşitli vesileleriyle Mevlid-i Şerif okunur. Bu merasim bazı İslam memleketlerinde resmî bir bayram mahiyeti kazanmıştır. Bu şekilde, beşeriyetin kurtarıcısı Ulu Peygamberimiz Hazret-i Muhammed'in aziz hâtırası sık sık tebcil edilmiş olmaktadır.

Maamafih ilk zamanlarda bu tes'îdler, din uleması tarafından hoş karşılanmamış, "bid'at" olarak telakki edilmişti. Zira Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şeriflerde bir mesnedi yoktu. Ömer ibn Ali el-Fâkihani el-Lahmî (734/1333) bu bid'ate şiddetle hücum dahi etmiştir. Buna mukabil Mevlidi müdâfaa eden ve bu tes'îdleri "güzel bir bid'at" (el-bid'atü'l-hasene) olarak tavsif eden Ebu'l-Hattab ibn Ömer, "İbn

Dihye" (633/1235) olmuştur. Mevlidlerin tes'îdi hususunda, lehde ve aleyhdeki mücadele XIV. hatta XV. asra kadar devam etmiştir. Fakat halk bunu benimseyince, artık bu kökleşmiş âdeti ortadan kaldırmak mümkün olamamıştır. Sonunda din uleması dahi Mevlidin tes'îdini iyi bir bid'at olarak kabul etmek mecburiyetinde kalmıştır. Bazı mevziî hâller hariç, Mevlid tes'îdi âdeti bütün İslam âlemini kaplamıştır.[21]

Türkçe Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidi

Türkçe Yazılmış Mevlidler

Bursalı Mehmet Tahir "Osmanlı Müellifleri" adlı eserinde (İstanbul 1333, II, 222, not 1), Türklerin mevlid-i nebevi üzerindeki çalışmaları ile ilgili olarak şöyle yazıyor: "Şuarâ-i Osmaniyye'den bir hayli zevat, alâ tarîki't-tanzîr, mevlid-i şerif manzumeleri yazmışlarsa da her hâlde kabûl-i âmmeye mazhar olan ârif-i billâh ve âşık-ı Resûlillah Süleyman Dede merhumunkidir.

Diğerleri şunlardır: 1. Şeyh Seyfüddin Sivasî, 2. Beyzade Mustafa Efendi, 3. Keşfi-i Saruhanî, 4. Manastırlı Rifat, 5. İbsalalı Ebul-Hayr, 6. Akşemseddinzâde Hamdullah Çelebi, 7. Bursalı Şeyh Abdulkâdir Necib Efendi, 8. Bursalı Kitapçı Mustafa Efendi, 9. Bursalı Akif Efendi, 10. Salâhuddin Uşşakî, 11. Edirne Müftüsü Mehmet Fevzi Efendi,12. Darendeli Bakâ'î, 13. Hoca Rafet Efendi, 14. Kuloğlu, 15. Karasili Hasan Bahri, 16. Şeyh Sâlih Nihânî, 17. Erzurumlu Osman Sirâcuddîn Efendi, 18. Şeyh Selâmi, 19. Keşfî-i Samakovî, 20. Yesbahî Nûrî Efendi, 21. Mehmet Hasan Efendi, 22. İbrahim Kadem Efendi, 23. Osman Fevzi Efendi, 24. Hüseyin Efendi, 25. Vâlî Abdurrahman Efendi, 26. Gulâmî, 27. Mürîdî-i Aydınî, 28. İbrahim Nazif Karamanî...vs.[22]

Şu var ki, Türkçe yazılmış hiç bir mevlid manzumesi Süleyman Çelebi'ninki kadar şöhret kazanamamıştır. Onun mevlidi (Vesîletu'n-Necât) bir "sehl-i mümtenî" addedilir.

Süleyman Çelebi ve Mevlidi

Bazı müelliflerin (Evliya Çelebi[23] ve Latifî[24] gibi) Süleyman Çelebi hakkında birbirini tutmayan yanlış malumat verdikleri malumdur. Birincisi, Süleyman Çelebi'yi, Sarımsakçızâde Süleyman Efendi ile ikincisi ise İvaz Paşanın oğlu ve Atâî'nin büyük kardeşi ile karıştırırlar. Hatta ailesi, babası ve doğum tarihi hakkında verilen malumat bile kat'î değildir ve çeşitli tahminlere yol açmıştır. Osmanlı hükümdarlarıyla olduğu ileri sürülen sıkı münasebet iddiası da vârid görülmemektedir. Doğum tarihi takribi olarak 1350'den sonraya tesadüf ettirilir. Binaenaleyh, Süleyman Çelebi takriben 752/1351 yılında dünyaya gelmiştir. Mevlidini 812/1409 senesinde tamamlamış[25] ve bundan sonra vefat etmiştir. Süleyman Çelebi ve Mevlidi hakkında Türkçe olarak geniş bir literatür mevcuttur. Bursalı Mehmet Tahir (1910), Osmanzâde Hüseyin Vassaf (1911), Prof. Dr. M. Fuad Köprülü (1911), Ali Emiri (1916), Prof. Dr. Kâmil Miras (1949), Ahmed Ateş (1954), Murat Uraz (1956), Ahmed Armutlu (1958), Nihat Sami Banarlı (1962), Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş (1970) gibi zevat bu sahada değerli tetkikler vermiş; bazı kimseler de İstanbul Edebiyat Fakültesindeki mezuniyet veya doktora çalışmalarını yine bu konuya tahsis etmişlerdir: Hatice (1931), Zafer Karaçak (1944), Ahmed Aymutlu (1946), Necla Pekolcay (1950) ve

Mustafa Ateş (1952) gibi.[26]
Bu tedkikler sayesinde Süleyman Çelebi problemi bir hayli aydınlanmıştır. Bundan sonra yapılacak olan tetkiklerin, bu meseleyi tamamen halledeceği umulur.
Belgrad Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Şarkiyat (Arab, Fars ve Türk Dili ve Edebiyatı) Ord. Profesörü merhum Dr. Fehim Bayrakdareviç'in umumiyetle mevlid hakkında, Süleyman Çelebi ve Mevlidi ve nihayet Süleyman Çelebi Mevlidinin boşnakça tercemesi üzerine kısa fakat ciddi birer tetkikini de burada zikredebiliriz (1937).[27] Bu yazımızda bu mühim etüdlere zaman zaman müracaat edilecektir.

Türkçeden başka dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidi'nin Başka Dillere Tercümeleri

Ne kadar İslamî dil ve lehçe varsa, denebilir ki her birinde Mevlidler meydana getirilmiştir. Ancak birçokları hakkında malumat elde etmek mümkün olamamıştır. Zira bu nevi dil ve lehçeleri, yeni nesiller arasında bilenler ya az bulunmakta veya hiç bulunmamaktadır. Ekseriyetle matbu olanlar bu yazımızda yer almaktadır. Dolayısıyla bu Mevlid veya Mevlid tercemeleri listesi tam sayılamamaktadır. Fakat Hazret-i Peygamber'e karşı olan sonsuz saygı ve sevgi hususunda hepsi bir nevi yarış hâlindedir.
Dr. Pekolcay, İstanbul kütüphaneleri kataloglarında kayıtlı, Türkçeden başka dillerdeki Mevlidler ile Mevlide ait eserlerden yetmişbir nüsha Arapça, beş nüsha Farsça, üç nüsha Arnavutça, bir adet Kürtçe ve bir adet Rumca olmak üzere cem'an seksen bir nüsha bulmuştur. Ancak Çerkesçe ve Boşnakça Mevlid metinlerinin mevcudiyetini Bursalı Mehmed Tahir'in "Osmanlı Müellifleri" adlı kitabından öğrenmiş olduğunu ifade ediyor.[28]
Bilinen tercemelere burada temas edilecektir:
I. Arapça terceme
Süleyman Çelebi Mevlidi'nin Arapça tercemesini sadece Dr. Neclâ Pekolcay[29] ve Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş[30] zikretmekteler, fakat hakkında hiçbir tafsilat vermemektedirler. Dolayısıyla Mevlid'in mütercimin (biliniyorsa) kim olduğunu, nüshasının nerede bulunduğunu maalesef bilmemekteyiz.
Bu husustaki müracaatımız üzerine Dr. Neclâ Pekolcay, bize lütfettiği cevapta şunları beyan etmiştir:[31] Süleyman Çelebi Mevlidi'nin Arabçası ("Mevlid-Siyer") ile merhum Raif Yelkenci'nin hususî kütübhanesinde bulunan yazma bir eser kasd edilmektedir. Fakat Raif Bey'in vefatından sonra nüshanın akıbeti hakkında herhangi bir malumat bulunmadığı gibi, ne yazık ki, nüshanın bir fotokopisi dahi elde edilememiştir. Bu yüzden Süleyman Çelebi Mevlidi'nin Arapça mütercimi, terceme yeri ve tarihi gibi elzem olan malumattan şu anda mahrumuz[32].
II. Çerkesçe Mevlid
Bursalı Mehmed Tahir'in de dediği gibi[33], Çerkes âlimlerinden Düzceli Abdurrahman Efendi tarafından Süleyman Çelebi'nin Mevlidi Çerkesçeye terceme edilmiştir (Abdurrahmân İbnü'l-Hâcc Yûsuf, "Mevlidü'n-Nebiyy, Aleyhi's-Selâm"), İstanbul 1332 (1914), Matbaa-i Osmaniyye, taş basması. Bu tercemeyi

Ahmed Ateş[34] ile Faruk Timurtaş[35] zikretmektedirler.
Mevlidin başındaki Arapça bir notta; Mevlid manzumelerinin bütün İslam âleminin dillerinde mevcud olduğu, Çerkeslerin salâbet-i dîniyyeleri ile Hazret-i Peygamber'e karşı besledikleri büyük sevgileri malum olduğu hâlde, Çerkesçe bir Mevlidin bulunmayışından dolayı Düzceli Abdurrahmân İbnu'l-Hâcc Yûsuf Efendi'nin, bu büyük boşluğu doldurmak üzere bir manzume meydana getirdiği ifade edilmektedir. Mevlid'in baskı masraflarını karşılamak için nâzım ile birlikte, yine Düzceli olan Hafız Zekeriyya ibn Ya'kub Efendi'nin iştirak ettiği, mezkûr başlık sahifesindeki nottan anlaşılmaktadır. Mevlidin metnini Safranbolulu Mehmed Şevki Efendi kendi eliyle yazmıştır.
Mevlidin başında (ss. 3-7) 45 beytlik manzum bir mukaddime vardır. Bunu takiben: Mevlidü'n-Nebiyy (ss. 7-9), Kasîde-i Şerife (s. 18), Mi'râcu'n-Nebiyy (ss. 21-32), Hazret-i Peygamber'in vefatı (ss. 32-49) bölümleri bulunmaktadır. Mevlide ilaveten "Vefatu Fatıma ez-Zehra Radıyallahu anhâ (ss. 49-58), Hazret-i Peygamber'in nesebi (ss. 58-60), Dua-i Şerif (ss. 60-62), Mevlid kıraati hakkında şer'î hüküm (s. 63) ve sonunda Düzceli Âkif Efendinin bir takrizi (s. 64) yer almaktadır.
Müellif, Mevlidin başında Arab alfabesiyle yazılmış olan Mevlidin doğru okunabilmesi için Çerkesçe'ye mahsus koyduğu bazı işaretleri izah etmiştir. Arûz üzerinde meydana getirilen bu Mevlidin; fâilâtun- fâilâtun-fâilun vezniyle nazm edildiği husus, Mevlidin başında (s. 2) zikr edilmiştir.[36] Mevlid'deki "Merhaba" bahri umumiyetle Süleyman Çelebi'nin aynı ismi taşıyan bahrine uymaktadır. Manzume içinde Süleyman Çelebi'nin veya Mevlidinin ismi geçmediği için iki mevlid arasındaki tam münasebeti tayin etme işi selahiyyetli zevata aittir.
III. Süleyman Çelebi Mevlidi'nin Rumca Tercemesi
İstanbul Belediyesi, İnkilâb Kütüphanesi, Muallim Cevdet koleksiyonu yazma eserleri arasında küçük bir mecmua vardır (No. K. 212.) Mecmua, üç bölümden ibarettir: Birinci bölüm (Varak l, b - 15, b) Şerefüddîn el-Bûsîrî'nin meşhur "Kasidetü'l-Bür'e"si (Arapça metni ve Türkçe tercemesi), ikinci bölüm (Var. 15, b - 31, b) aynı kasidenin Arapça metni ile Rumca tercemesi; üçüncü bölüm (Var. 32, b - 41, a), Süleyman Çelebi Mevlidi'nin Rumca tercemesi. Bu Rumca terceme de kezâ, Arab harfleriyle yazılmıştır. Yazı güzel ve okunaklıdır. Hattat ve mütercimin aynı şahıs olması mümkündür. Metin kırmızı, terceme siyah mürekkeble yazılmıştır. Maalesef ne hattat-mütercim ismi ne de yazılış yeri ve tarihi vardır. Metin itina ile yazılmış ve Rumca kelimelerin doğru okunabilmesi için tamamen harekelenmiştir.
Mütercim, Süleyman Çelebi Mevlidi'ni tam olarak Rumcaya terceme etmemiş, bir nevi seçme beyitlerin tercemesini yapmıştır. Dört defa tekerrür eden refrain ("Ger dilersiz...") hariç, Mevlidin ancak doksan üç beyti Rumcaya terceme edilmiştir. Tercemelerin yanında aslın da bulunması sayesinde hangi beyitlerin terceme edildiği vuzuhla görülmektedir. Rumca terceme, Süleyman Çelebi Mevlidi'nde geçen bir hayli Arapça, Farsça ve Türkçe kelimeleri olduğu gibi muhafaza etmiştir. Allah, Muhammed, Mustafa, İbrahim Halil, Musa, İsa, Âdem, Abdullah, Âmine, Peygamber, ümmet, melaike, bismillah, zikrullah, celil, merhamet, rahmet, şefkat, mucize, mağrib, maşrik, âlem, haber, çünkim, Rumca

metnin içinde aynen yer almıştır.
Mütercimin bazı beyitlerini terceme ettiği Mevlid kısımları şunlardır: Münacat, Musannife dua, Peygamber nurunun yaradılması (ve Peygamber nurunun intikali, teselsülü) ve Hazret-i Peygamber'in doğumu, yani Mevlidin başından beşinci bölümü olan "Hazret-i Peygamber'in mucizeleri"ne kadar terceme edilmiştir. Son beyti de:
Nice puthane, nice deyrü sanem
Yıkılub küfr ehline irdi elem
dir. Mütercim, Mevlidin her kısmında bazı beyitleri atlamıştır. Böylece Mevlidin bu bölümlerinden otuz-beyit kadarı Rumca tercemeye dâhil edilmemiştir. Rumca terceme, Süleyman Çelebi Mevlidi'nin asıl metninden daha ufak harfler ile yazılmıştır.
Gerek "Kasîdetü'l-Bür'e", gerek Süleyman Çelebi Mevlidi'nin Rumca tercemeleri muhakkak ciddi bir tetkike değer birer eserdir.
IV. Kürtçe Mevlidler
Kürdî-zâde Ahmed Râmiz, Kürtçe bir mevlid manzumesi meydana getirmiştir. Matbû olan bu eserin, Süleyman Çelebi Mevlidi'nin tesiri altında kalmış olduğuna muhakkak nazariyle bakılmaktadır. Nadir bulunan bu mevlidin bir nüshası İstanbul'da Millet-Ali Emirî Kütüphanesinde- Türkçe matbû eserler arasında,1369 kayıd nosu altında mevcuttur. Bu mevlidi zikr eden yazarlar, mevcudiyetinden başka hiçbir malumat vermemişlerdir. Sadece mevcud olduğuna dair Ahmed Ateş[37], N. Pekolcay[38] ve Faruk Timurtaş[39] bilgi vermişlerdir.
Mevlidin Kürtçe mütercimi, anlaşılan Kahire'de el-Ezher Üniversitesinde talebe iken tercemeyi yapıp orada neşr etmiştir.[40] Ahmed Râmiz'i, "Mevlid yazarı ve dikkati çeken sanatçılardan" biri olarak "Meydan Larous Ansiklopedisi" de zikr etmektedir.[41]
Mevlidin ikinci Kürtçesi, Zaza lehçesiyle nazm edilmiş ve 1316 (1898) yılında Diyarbakır'da neşr edilmiştir. Bu matbû nüshanın baş sahifesinde şu malumat verilmektedir: "Diyar-ı Bekir Vilâyet-i Celilesine tâbi Lice kazasına mülhak Hezan karyeli mekrümetlû Ahmed el-Hâssî Efendi'nin[42] Zaza lisanı ile telifeylediği işbû Mevlidi Şerif, Vilâyet-i mezkûre Litografya matbaasında tab' ve neşr edildi". Bu mevliddeki Arapça olan "Merhaba" bahri Süleyman Çelebi'ninkinden farklıdır. Salât ve selâm refrain'leri hariç, mevlid 351 beyitten ibaret olup tamamı 29 sahifedir.
Mevlidin üçüncü Kürtçesi Şâfiî fıkıh âlimlerinden Ertuş'lu (el-Ertûşî) Hasan'ın manzumesidir. İstanbul'da (Osman Bey Matba'asında) taş basması olarak 1350 (1931) yılında tab'edilmiştir.[43] Bu mevlidin başlık sahifesi Arapçadır. Bahir, fasıllar ise başlıksız devam etmekte olup ancak salât-selâm beyitleriyle ayrılmaktadır. Sonunda nazmen Kürtçe bir mevlid duası yer almaktadır. Fakat iki buçuk sahifelik Arapça bir dua da mevcuttur. Mevlide Hazret-i Fatıma'nın vefatı bölümü de ilave edilmiştir. Salât-selâm refraini Süleyman Çelebi'ninkine benzemektedir. Mevlidin tamamı 511 beyitten ibarettir.
V. Tatarca Mevlid
Tatar dilinde çeşitli Mevlidlerin mevcudiyeti ihtimal dâhilindedir. Memleketlere göre değişiklik arz etmeleri de mümkündür. Fakat şu anda bunu tevsik edecek

durumda değiliz.
Elimizdeki Tatarca Mevlid metni, Tokyo'daki "Mahalle-i İslamiyye"de oturan imam ve müderris Muhammed Abdulhayy Kurbânalî'nin -Tokyo'da yerleşmiş Tatarlar kolonisi (cemaatı) himmeti ile- "Matba'a-i İslamiyye"de,1350/1931 senesinin Mevlid günü hatırasına neşr edilmiştir.[44]
Bu mevlid, "Bir iki söz" isimli bir ön sözle başlamaktadır (s. 1). Bunu takiben (ss. 2-10), Hazret-i Peygamber'e salavat getirme ve mevlid bayramı hakkında bir vaaz gelmektedir ("Peygamberimiz Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem'ge salâvât uku ve anın togan gününde mevlid beyremi yasav hakkında vaaz"). Burada -misal olarak- Avrupa ve Amerika'daki Hristiyanların Hazret-i İsa'nın doğum gününün, Buda ve Konfuçyüs'ün salikleri tarafından doğum günlerinin tes'îdi gösterilmektedir. Böylece her din kurucusunun doğum günü tes'îd edildiğine göre, bizim de Ulu Peygamberimiz Hazret-i Muhammed'in -Sallallahu aleyhi ve sellem- mevlidi tes'îd edilmeli ve nitekim asırlardan beri tes'îd edilmektedir. Kitapta bu mevlid tes'îdinin tarihçesi ayrı bir bab içinde anlatılmaktadır (ss. 10-12). Bundan sonra Hazret-i Peygamber'in şemâiline temas edilmekte ve nesebi ile kısa bir biyografisi (sîreti) verilmektedir (ss. 12-20). Buraya kadar anlatılan kısım kitabın bir nevi giriş kısmını teşkil etmektedir.
İkinci, yani mevlid kısmı bir kaside (ss. 22-26) ile ["turlı Mevlidü'n-Nebiyy kasidesi"] başlar:
Evvelâ ben bir hikâyet ideyim
Ehl-i ahbardan rivayet ideyim.
Var idi Bâğdâd'da bir sâliha
Âbide Hâtûn idi hem nâsıha...
Kasidenin sonu Süleyman Çelebi'nin maruf refrain'i ile bitmektedir:
Ger dilersiz, bulasız otdın necât
Aşk ile derd ile eytin es-salât.
Müteakiben 20 beyitlik "İstanbullı kâtib makamına"(ss. 26-27) bir manzum geliyor:
Ey Huda'dan lütf [u] ihsan isteyen, gel Mevlide
Cennet içre hûr [u] gılman istegân, gel Mevlide.
Asıl mevlid manzumesi bundan sonra (ss. 28-30) başlamaktadır:
Evvel Allâh ismini yâd idelim
Sonra başlab, her işe girişelim
İş başında herkim ani yâd iter
Ol işi Allah ana âsan iter.
Bu bölüm de "Ger dilersiz" refraini ile biter.
Sonraki bölümler: "Ey azizler" bahri, sekiz beyt ve malum refrain'den (ss30-31); "Hak Taâlâ çün yarattı Âdemi / Kıldı Âdemle müzeyyen âlemi" bahri on dört beyit ve refrain'den (ss. 31-33); "Âmine Hatun Muhammed Anası / Ol sadefden togdı incu danesi", 25 beyit ve refrainden ibarettir (ss. 33-37) ki içinde:"Togdı ol saatte ol Sultan-ı Dîn / Nura gark oldı semâvât [u] zemîn" beyti üzerine ayağa kalkılır ve salavat getirilir. Buna dair de bir not konmuştur.
Bundan sonra "Merhabâ" bahri (11 beyt ve refrain) gelmektedir (ss. 38-39).
Müteakiben:

İş bu heybetten Âmina hûbrû
Bir zaman aklı gidüb kildi giru
beyitleri (ss. 39-41) gelir (13 beyt ve refrain) ve nihayet:
Mekke halkının ulugları revah
Kıldılar Kâ'beni bir kiçe tavaf
bölümü (ss. 41-43) 17 beyt, refrain ve salavattan ibarettir.
Mevlidin sonunda Tatarca bir dua (ss. 44-46) vardır ("Mevlidü'n-Nebiyy kasidesi ukulduktan sonra ukulacak dua"). Buna da (ss. 46-47): "Es-subhu bedâmin tal'atih..." mısra ile başlayan meşhur kasidenin Arapça metni harekeli olarak ilave edilmiştir ("Mu'cizetü'n-Nebiyyi'l-Ümmiyyi'l-Kerîm").
Görüldüğü gibi bu mevlid, aslında Süleyman Çelebî'nin "Vesîletü'n-Necât"ının Tatar diline ihtisaren adapte edilmiş şeklidir.

VI. Sevâhili dilinde Mevlid

Arapça "Sahil" in cem'i "Savâhil" kelimesinden gelme bir söz olan Suahili, Swahili tabiri, şimalden Somali yarımadasından başlayarak cenubdaki Rowuma'ya kadar uzanan şarkî Afrika sahilinde oturan ahaliye ıtlak olunan birisimdir ki Lamu takımadalarındaki eski Bantu kabilesi, Arab, İran ve Portekiz kolonistlerinin kuvvetli kültürel tesiri altında kalmıştır. Sevahili dili Bantu dillerinden biridir. Kongo'ya kadar uzanan şarkî Afrika'nın büyük bir kısmında trafik ve ticaret dilidir. Eski edebiyatı Arab harfleriyle yazılmıştır. Hazret-i Muhammed'in Hirakl'a (Herkal) karşı yaptığı savaşları anlatan, "İmparator Heraklius Kitabı" adlı mufassal bir destanı vardır.[45] İşte, Şerif Mansabî'nin Mevlid manzumesi de bu dilde ve bu yazı ile telif edilmiştir (Kitâbu Mevlid). Açıklamalı Almanca tercemesi, G. Neuhaus tarafından Berlin'de, 1935 yılında neşr edilmiştir.[46]

VII. Mevlidin Almanca Tercemesi

Bayan Irmgard Engelke, Süleyman Çelebi'nin mevlidini etraflıca tetkik etmiş ve bazı beyitlerini Almancaya terceme etmiştir. "Sulayman Tschelebi's Lobgedichte auf die Geburt des Propheten-Mevlid-i Şerif" adını taşıyan bu doktora tezi, Halle'de 1926 yılında basılmıştır. Bu etüdden Ahmet Ateş ayrıca bahsetmektedir.[47]
Hatırlatalım ki Joseph von Hammer-Purgstall daha evvel mevlidin bazı bahirlerini Almancaya çevirmiştir (Bakınız: Geschichte der Osmanischen Dichtkunst, Pesth 1836, ss. 67-70).[48]
Profesör Bayraktareviç, Engelke'nin büyük bir hatasına dikkat nazarımızı çekmektedir. Engelke yanlış olarak Süleyman Çelebi'nin Mevlid'inin 6500 beyitten ibaret olduğunu yazmaktadır.[49]

VIII. Mevlidin İngilizce Tercemesi

Gerek Ahmed Ateş,[50] gerek Faruk Timurtaş[51] yazılarında, Süleyman Çelebi Mevlidi'nin manzum İngilizce tercemesine işaret etmektedirler. Mevlidi İngilizceye nazmen terceme eden zât F. Lyman MacCallum'dur. 1943 senesinde Londra'da (Wisdom of East Series) basılmış olan bu tercemenin başlığı "The Mevlidi Sherif by Süleyman Chelebi"dir.
Fakat ondan yarım asır kadar evvel, meşhur İngiliz müsteşriki Gibb (Historyof Ottoman Poetry, London 1900, I, 241-248) keza mevlidi İngilizceye terceme

etmişti.[52]

IX. Mevlidin Arnavutça Tercemeleri

Arapça, Çerkesçe, Kürtçe ve Rumca olarak terceme edilen Süleyman Çelebi'nin mevlidi, yine de Müslüman olmaları hasebiyle en çok Boşnaklarla, Arnavudlarda rağbet görmüş ve müteaddit defalar terceme edilip tâb edilmiştir.[53]

Burada evvela mevlidin Arnavutça tercemelerine temas edilecektir. Hasan Zuko Kamberi (XVIII. asrın ikinci yarısı) Arnavud dilinde ilk defa manzum bir mevlid meydana getirmiştir. Manzumenin henüz basılmamış oluşundan ötürü, bu mevlidin orijinal bir eser mi, yoksa Süleyman Çelebi Mevlidi'nin bir tercemesi mi olduğu hususu meçhuldür.

XIX. asrın ilk yarısında Korçalı İsmail Floçi (Floqî)'nin Arnavutça mevlid manzumesi keza tab edilmediği içindir ki, hakkında pek az malumata sahibiz. Şu var ki zikri geçen bu her iki mevlid manzumesi ağlebi ihtimale göre, Süleyman Çelebi Mevlidi'nin Arnavutça tercemesinden ibarettir.

Arnavutça mevlid tercemelerinin tam olanlarından ve halk arasında en çok rağbet görenlerinden ikisi, ancak XIX. asrın ikinci yarısında ortaya çıkmıştır. Birincisi Ülgünlü (Ulçinyaku-Ulqinaku) Ali Rıza Efendi'nin: "Terceme-i Mevlûd alâ lisan-ı Arnavud"u (İstanbul'da 1295/1878 tarihinde tâb edilmiştir). Koleksiyonumuzda bulunan nüsha 1318 (1919)'da basılmıştır. 1933 yılında tekrar Tiran'da latin harfleriyle neşredilmiştir. Arnavutça metnin başında 9 beyitlik manzum Türkçe bir mukaddime vardır.[54] (Bizim nüshada 15 beyittir.) Müellif mevlidden başka sözlerle "Huda Rabbim"[55] diye başlıyan 72 beyitlik bir manzumenin tercemesini mevlidin başına ilave etmiştir (ss. 4-12). Mevlid tercemesi ile duasını (ss. 13-28) müteakib dinî ahval hakkında (Mecmuatü'l-Ahvâl), ölüm ahvâli (Ahvâlü'l-Mevt), kabir ahvâli (Ahvâlü'l-Kabr) gibi meselelere temas eden bir nevi ilmihâl risalesi, keza manzum olarak mevlide eklenmiştir. Terceme muvaffakiyetli addedilmektedir. Mütercim hakkındaki bilgimiz mahduttur. Sadece Ülgün'de müftü iken, Karadağlıların memleketi işgali üzerine İşkodra'ya hicret etmiş, sonraları Draç'da müftülük yapmış ve orada ileri yaşta olarak vefat etmiş olduğu bilinmektedir.

İkincisi, yani Süleyman Çelebi Mevlidi'nin diğer Arnavutça tercemesi, daha doğrusu ona göre işlenmişi, Vulçitrınlı Muhammed Tâhir ibn Halil Popova'ya âittir. "Manzûmetü'l-Mevlûd fi efdali'l-Mevcûd bi lisâni'l-Arnavûd" adını taşıyan bu mevlid manzumesi İstanbul'da neşredilmiştir (Tab'ı tarihi zikredilmemiştir).[56] Arap harfleriyle basılmış olan bu mevlid de Süleyman Çelebi Mevlidi'nin harfiyyen Arnavutçaya tercemesi değildir, serbest bir tercemedir. Şimdiki muhtar Kosova bölgesi ile Makedonya Cumhuriyeti'nde bu mevlid çok okunur ve ezberlenir. Hasan Kaleşi'nin tahminine göre 1900 ile 1902 arasında Arap harfleriyle neşredilmiş olan bu mevlidin başlığında "eser-i Tâhir" diye, mütercimin ismine işaret edilmektedir.[57]

Zikri geçen bu iki (Arap harfleriyle basılmış) mevlidden başka latin harfleriyle basılmış başka mevlidler de vardır. (Mesela, Hâfız Abdullah Simlâku'nunki, dört defa basılmıştır.) Bunlardan bir diğeri de Hâfız Ali Korça'nın eseridir. Aruz bakımından remel bahrinde olan bu tercemeler Süleyman Çelebi'ye sadık kalmışlardır.[58]

Gerek Ülgünlünün ve gerek Muhammed Tâhir'in tercemelerine, Bursalı Mehmed Tâhir işaret etmektedir.[59] Yine aynı müellif, Vuçitrınlı tercemesinin Yıldız Kütüphanesindeki nüshasını da zikretmeyi ihmal etmemiştir. Pekolcay[60] ile Faruk Timurtaş[61] mevlidin Arnavutça tercemelerini umumî olarak zikretmektedirler.

Arab harfli Arnavud edebiyatı üzerindeki tedkikler henüz başlangıçta olduğu için ilerideki araştırmalar neticesinde, şimdiye kadar bilinmeyen mevlidle ilgili bazı Arnavutça manzumelerin bir gün ortaya çıkması ihtimal dâhilindedir. Bu sebeple biz, bu konuda şimdiye kadar mevcut olan malumatı özet olarak vermekle iktifa ediyoruz.

Boşnaklarda Mevlid

Boşnaklarda Mevlidin Ehemmiyeti

Mevlid cemiyetleri Boşnakların hayatında çok mühim bir yer işgal eder. Bir halk şiiri, bunun ehemmiyetine bilhassa işaret etmektedir. Bir sultanın genç kızı vefat edince kabrine giren sualci meleklerden korkmuş, fakat defninden sonraki telkinde hazır olan babasının, kendisini ne şekilde müdafaa edeceğine dair tavsiyesini hatırlayıp meleklere şöyle bir ifadede bulunmuştur:

Allah aşkına, ey çokluk sualcılar,
Ben bugün beş vakit namaz kıldım,
Beş def'a da Kitab'a baktım.[62]

Fakat yalnız ibadet kâfi gelmeyip iyi amel de lazım olduğundan dolayı sualci melekler prensese şöylece mukabelede bulundular:

Senden şunu sormamız için
Allah bizi sana gönderdi:
Küçük yetimlere karşı niçin haşin davrandın?
Mahallelilere niçin az ateş verdin?
Komşu sofrasından niçin kaçtın?
Fakirden niçin başını çevirdin?
Mevlidi niçin okutmadın?

Bundan sonra melekler cehennem kapısını açıp sultan kızını ateşe verdiler.[63]

Boşnaklarda Mevlidin Tes'îdi

Mevlid-i Nebevi, çok eskiden beri Bosna ve Hersek Müslümanları arasında tes'îd edilmekte idi. Osmanlı fütuhâtı akabinde ve yerli halkın ihtidasından hemen sonra bu dinî âdet kök salmağa başlamış olacaktır ki, en eski vakfiyelerde dahi buna dair kayıtlara rastlamak mümkündür. Mesela, Saray-Bosna'daki Gazi Husrev Beğ Camii'nin 938/1531 tarihli vakfiyesinde mevlid için yılda 300 dirhem miktarında bir tahsisatın ayrıldığı görülmektedir. Diğer bir ifade ile bu tarih, mevlid merasiminin, Fatih Sultan Mehmed'in Bosna fütuhatından (1463) altmış sekiz sene sonra yapıldığını gösterir. Resmî kayıtları bulunmayan veya bulunup da henüz ortaya çıkarılmayan birçok mevlid müesseselerinin bulunduğuna da şüphe yoktur. İhtida, yani İslamlaşma ile birlikte Mevlid tes'îdi âdetinin de doğmuş olduğu tahmin edilebilir.

Saraybosna'daki mevlid merasimi, yalnız oranın baş camii olan Gazi Husrev Bey Camii'ne münhasır kalmamış, her camiin kendi vakfiyelerinden anlaşıldığına

göre diğer birçok camilerde de Mevlid-i Nebevî tes'îd edilmiştir. Mesela bunlar arasında: 1) Hacı Muhammed İbn Ahmed Subaşiç (1196/1782); 2) Ali Abid Efendi Kapiç (1282/1865); 3) Mustafa İbn Feyzullah Cennetiç (1289/1872); 4) Fazıl Paşa Şerifoviç (1289/1873); 5) Şeyh Hıfzı Efendi (1290/1873); 6) Abdi Ağa İbn Şerif Zilciç (vasiyetnâme: 1314/1896); 7) Murad Ağa Kebîrizâde (1321/1903) ve 8) Muhammed İbn Âdem'in (1331/1913) vakfiye veya vasiyetnameleri zikredilebilir.

Saraybosna dışındaki kentlerde ve asırlar boyunca mevlid cemiyetleri tertib edilmiştir. Resmî kayıdlardan anlaşıldığına göre mesela Mostar'da meşhur Karagöz Bey Hacı Muhammed Za'îm, her Rebiulevvel ayında güzel sesli kâriler tarafından gece-gündüz mevlid okunmasını vakfetmişti (977/1570). Keza Travnik'te, Bosna veziri ve hayrat sahibi Elçi Hacı İbrahim Paşa'nın (1117/1706) ve Hacı Ali Bey Hasanpaşiç'in (1291/1874); Banyaluka'da vali Ferhad Bey (sonraları Paşa) Sokoloviç'in (1108/1696) ve Hacı Şaban İbn Hüseyn'in (1108/1696) bu çeşit vakıf şartları bulunduğu gibi, Petrovatz'da Osman Kulenoviç'in (1333/1911); Donyi Vakuf'ta Mulla Ağa İbn Hacı İbrahim Balagiya'nın (Mevlidin Saraybosna'daki Soğuk Pınar Camii'nde okunması şartiyle) ve Naîm İbn Durmuş Gafiç'in (1333/1915) vakfiyeleri de mevlid okunması şartlarını ihtiva ediyordu.[64]

Bu hayırlı işte Boşnak kadınları da erkeklerden geri kalmamışlardır. Resmî kayıtlardan anlaşıldığına göre mesela Saraybosna'da Skoplye'li Âişe Binti Muhammed İbn Muhammed (1192/1778), Nefîse Binti Süleyman İbn Hüseyn Maşiç (1289/1872), Osman Ağa Vareşanoviç'in karısı Dervişe binti İbrahim Kurd (1325/1907); Travnik'te Hacı Ali'nin karısı Cevahir Hanım Hasanpaşiç (1295/1878)'de, vakfiye veya vasiyetnamelerinde mevlid tes'îdini şart koşmuşlardır.

Bu zikrettiğimiz yerlerden başka çeşitli Bosna-Hersek şehir ve kasabalarında hatta birçok köylerinde dahi cami, tekke, medrese ve hususî evlerde mevlid cemiyetlerinin tertibi son derece yaygın idi. Verdiğimiz misaller, sadece ilahiyatçı ve yüksek mühendis-mimar Ali Bevtiç'in, Saraybosna Şer'î Mahkeme Sicilleri ile Muhammed Enverî Kadiç'in Vakayinâmesi üzerinde ve Saray-Bosna Evkaf Müdürlüğü Arşivi'nde yaptığı ciddi tetkikler neticesinde elde ettiği bilgilerden ibarettir.[65] Yeni yetişen genç Müslüman araştırıcıların bu konuyu daha da genişleteceklerinden şüphe edilemez.

On altıncı asırda, mevlid cemiyetlerinde hazır olan cemaata şerbetten başka yemek de ikram edilirdi. Mevlid geceleri münasebetiyle bütün camiler aydınlatılır ve merasim, kaleden yapılan beş pare top atışıyla ilan edilirdi.[66]

Buna dair bir haberin, Bosna vilayeti resmî gazetesi olan "Bosna" nın 14 Haziran 1870 tarihli nüshasında yer aldığı görülür. Tabiî başlıca mevlid merasimi, Gazi Husrev Bey Câmii'nde cereyan ediyordu. En yüksek devlet memurlarından avâma kadar bütün halk, kalabalık bir kitle hâlinde camiyi doldurur; merasimden sonra da bilhassa on dokuzuncu asırda vali konağına gidilir ve zamanın vali paşası, Mevlid-i Nebevi bayramı dolayısiyle resmî olarak tebrik edilirdi.[67]

Sırbistan'daki Alacahisarlı (Kruşevac'lı) Şeyh Necmuddîn Hasan ibn Şeyh Muhammed ibn Bahadır Beğ, Kâtib Çelebî[68] ve Atâî'ye[69] göre edebiyat sahasında "Zamanının Câhizi" ve kürsü üzerinde ikinci "Hüseyin vaizi" idi. Âbid,

zâhid ve âlim idi. Şeyhülislâm Şeyhî Efendi'nin talebesi ve mülâzımı olmuştu. Babası Sofyalı Bali Efendi'nin halifesi olup ona ittibaen kendisi de tarikata girmiştir. Nice memleketi gezip evliya mezarlarını ziyarette bulunmuştur. Böyle bir seyahatte Yemen'de vefat etmiştir. Mevlid okurken ilk def'a olarak cami minaresinde kandil yakan o olmuştur. Bu usul, Sultan III. Murad'ın çok hoşuna gitmiş, bütün devlette (ülkede) Mevlid geceleri minarelerde kandiller yakılmasını emr etmiştir. "Azm-i Ukbâ itdi Necmuddin Hasan" mısra'ının ifade ettiğine göre 1019/1610 yılı, mevlid günü vefat etmiştir.

Boşnak edebiyatında kullanılan alfabeler

Osmanlı fütuhâtı akabinde ihtidâ eden Boşnaklar, büyük İslam camiasına iltihak edince, diğer birçok İslam milletleri gibi, eserlerini "elsine-i selâse", yani Arapça, Farsça ve Türkçe ile yazmağa ve böylece mahdud Bosna muhitini aşarak yüzlerce milyonluk İslam ilim âlemine fikirlerini duyurmağa muvaffak oldular. Bu şekilde asırlar boyunca meydana gelen ilmî ve edebî literatür üzerindeki tetkikler hâlâ devam etmekte ve yeni yeni yazma eserler ortaya çıkmaktadır. Bu ilmî faaliyet müvacehesinde kendi ana dilindeki ilmî ve edebî faaliyet nispeten daha azdır.[70] Maamafih, bu faaliyetin tedkiki işi henüz bitmemiştir ve gün geçtikçe yazma hâlinde şimdiye kadar bilinmeyen eserler ortaya çıkmaktadır.

Yazı meselesine gelince eskiden yani ihtidadan evvelki devirde "Glagolik" müteakiben de Boşnakçaya mahsus kendi alfabesi olan "Bosançıtza"nın kullanılması umumîleşmiş ve hatta Bosna'nın hududları dışında da kulanılmış ise de, ihtidadan sonra Arab alfabesi tamamen hâkim olmuştur. Boşnak alfabesi de nadir ahvalde asilzadeler arasında veya Dubrovnikliler ile olan resmî yazışmalarda kullanılırdı. Bu durum dört asır kadar devam etti. Bazı işaretleri eklemek suretiyle Arab alfabesiyle Boşnakçanın hatasız bir şekilde yazılması hususunda reform yapan ve bu işte büyük gayret sarf eden kimse, eski Reîsu'l-ulema olan Muhammed Cemâluddin Çavuşeviç oldu. Boşnakçaya elverişli olan bu reforme Arab alfabesi artık yerleşti. Kitap, risale, ders kitapları, mecmua ve hatta gazeteler bu yazı ile yazılıp basılır oldu. Bununla beraber Avusturya-Macaristan ve bilhassa eski Yugoslavya kırallığı devrinde resmî alfabeleri olan Latin ve Kiril harfleri Arab harflerini kuvvetle tehdid ediyordu ve nitekim İkinci Cihan Harbi'nden sonra da onu tamamen kaldırttı. Merhum Çavuşeviç'e, talebeliği zamanında,"Ma'tuf" lâkabı takıldığı için bu reforme alfabeye de ona göre "Matufitza" veya "Matufovaça" dendi. "Muallim", "Tarik", "Mishab" gibi mecmualar, büyük sayıdaki dinî kitaplar, broşürler ve sair eserler hep bu yazı ile basılırdı.

Alhamyado

Arapça "al-Acamiyya", "al-Acamiyyât" (Arapça olmayan) tabirleri İspanyol transkripsiyonunda "aljamia", "aljamiado" (alhamıa, alhamiado), ilk zamanlarda Endülüs Müslümanları tarafından İber yarımadasının şimal gayrimüslim komşularının kullandıkları roman dili için verilen bir ad idi. Bu dil süratle kuvvetli Arab tesiri altına girdi.

Bu tabirin zamanla aldığı çeşitli manalar hakkında Fransız müsteşriklerinden E.Levi Provençal'in "Aljamia" maddesinde lüzumlu malumat mevcuttur.[71] Zikri geçen kelimeye bugün atfedilen mana: İspanya'nın Roman dilindeki (Portugal,

Galisya, Kastilya, Aragon ve Katalan lehçeleri) metinlerinin Arab harfleriyle yazılmış şeklidir. Bu tabirin manası zamanla genişleyip Arab harfleriyle yazılmış İspanyolca'dan (yani Aljamia, Aljamiado) başka: Cenubî Afrika, Polonya, Boşnak, Beyaz Rus, Arnavut, Rum ve diğer Garb dillerinin Arab harfleriyle yazılan metinleri manasına gelmiştir.

İspanya Alhamyado edebiyatından bazı metinler zamanımıza kadar muhafaza edilmiştir. Bunlar ekseriyetle dinî, ahlaki, polemik mevzularla alâkalıdır. Bu gibi metinlerin bir kısmı neşredilmiştir. En meşhurlarından biri de Hazret-i Yusuf Peygamber'in kıssasıdır. Kur'an-ı Kerim'in Yusuf suresi esas olmak üzere bazı ilaveleri de ihtiva etmektedir. Bu kıssa, yani Poema de Yusuf, Menendez Pidal tarafından neşr edilmiştir.[72] Boşnakça ve Arnavutça eserler de Arab harfleriyle asırlar boyunca yazılagelmiş ve ancak son zamanlarda ve muhtelif sebeplerden dolayı, arkaları kesilmiştir. Arab harfli ile bazı Garb dillerinde yapılan Kur'an-ı Kerim tercemelerinin bir listesi Prof. Dr. Muhammed Hamidullah tarafından tanzim edilmiştir (Liste des traductions du Coran en langues européennes).[73]

Süleyman Çelebi Mevlidi'nin Boşnakça Tercemeleri

1-Hafız Salih Gaşeviç'in Tercemesi

Süleyman Çelebi Mevlidi Boşnaklar arasında da çok sevilmiş ve tutunmuştur. Hatta Boşnakçaya çevrildikten sonra dahi Türkçesi terkedilmemiş, diğerine paralel olarak beraberce okunagelmiştir.

Vesîletü'n-Necât'ın Boşnakça tercemeleri arasında halkın nazarında en tanınmış ve hemen hemen en eskisi Nikşiç'li[74] Hafız Salih Gaşeviç'inkidir. Gaşeviç, tercemesinde Süleyman Çelebi'nin kullandığı bahri (remeli) aynen muhafaza etmiştir. Hafız Salih Gaşeviç, Hersek Sancağına bağlı Niksiç kasabasında[75] 1855 civarında dünyaya gelmiştir. Meslek itibariyle kaza kaymakamı idi.

Karadağlıların Nikşiç'i işgali üzerine Aşağı Kolaşin bölgesinin[76] Şahoviçi kazasına hicret etmiş ve orada kaymakam olmuştur. Mevlid tercemesinin mukaddimesinde şair bu hususa bilhassa işaret etmektedir:

Kad se nacoh u Kolaşin Kaymakam
(Znadem da sam puno nâkıs u çelâm),
Molişe me Kolaşinski prvişi:
Nama Mevlud day Bosanski napişi.[77]
Şto'y u Kur'an na sve imân imamo
Boşnyaçki nam gradi Mevlud, molimo.[78]
Kolaşin'deki kaymakamlığım sırasında
(Kelâmda nâkıs olduğumu bildiğim hâlde) (beyt 3)
Kolaşin ileri gelenleri:
"Bize Boşnakça mevlid yaz" diye bana ricada bulundular. (beyt 4)
[Zikri geçen zevat:] "Kur'an'da ne varsa ona imanımız vardır,
Bize Boşnakça Mevlid yazmanı rica ederiz" (beyt 8)
diye ısrar edince şair, arzularına icabet etmeyi kabul etti:
Lâik vicoh poraditi za sevab
Napisati kako umiyem ya çitab[79]

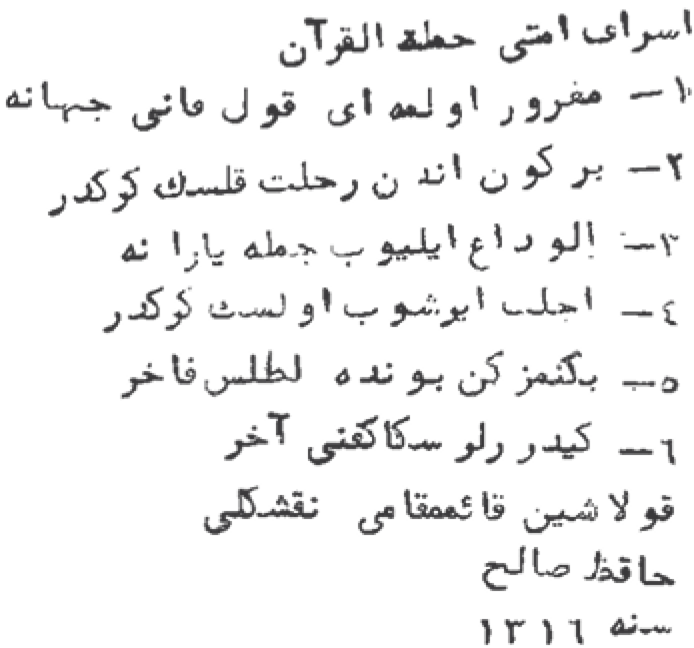
Sevab için çalışmayı,
Bilebildiğim kadar kitabı yazmayı lâyık buldum.
Müellif, manzum mukaddimesinin sonunda kendini şöyle takdim etmiştir:
Muhacir sam; vatan mi ye bio Nikşiç
İme mi ye Hafız Salih Gaşeviç (beyt 11)
Muhacirim; vatanım Nikşiç idi
İsmim: Hafız Salih Gaşeviç'dir.
Gaşeviç'in hayatına dair çok az malumata sahibiz. Mevlid tercemesinin 1311/1893-4 tarihli II. tabındaki başlık sahifesinden anlaşıldığına göre o zaman Lyuma[80] kaymakamı idi. Sonraları tekrar Şahoviçi'ye dönmüş olacak ki, orada rahatsızlanmış ve tabib yokluğundan Akova (Biyelo Polye)'ya tedavi için getirilmiş ve orada (rivayete göre Ramazan bayramı arefesinde) 1316/1899 yılında vefat edip Akova Çarşı Camii civarında defnedilmiştir.
Hafız Salih Gaşeviç, 1877 yılının Ağustos ayına kadar memleketi olan Nikşiç'in müdafaası için savaşmış, ancak bu tarihten sonra vatanını terk etmek mecburiyetinde kalmış (veya kendi tabiri ile muhacir olmağa muztar olmuş) demektir. Diğer taraftan Yukarı (Gornyi) Kolaşin de aynı yılda Karadağlıların eline geçtiği malumdur. Dolayısiyle kaymakamlığını yaptığı Kolaşin ile Aşağı (Donyi) Kolaşin bölgesi kasd edilmektedir. Bu bölgede mühim kaza yeri olan Şahoviçi (Şahoğullan) kasabası olması icab eder. Zira Karadağlıların önünden çekilmek zorunda kalan Karadağ Müslümanları (ve bu aradaYukarı Kolaşin muhacirleri) ile Bosna ve Hersek'in diğer mıntıkalarından gelen Müslümanlar bu bölgede yerleştiler. İşte o zaman, buraların ekâbiri (prvişi) Boşnakça bir mevlid, kaymakamları olan Gaşeviç'ten istediler. Bu teklifi kabul eden Gaşeviç, hemen işe koyulmuş olacak ki kısa bir müddet sonra mevlid tercemesini tamamlayıp Üsküb'te neşr etmiştir. Mevlid tercemesinin bu birinci tab'ı için, umumiyetle kabul edilen 1296/1879 tarihi doğru olarak kabul edilebilir. Gerçi buna dair herhangi bir sarahat yoktur. Bu birinci baskıdan, şimdiye kadar tekbir nüsha muhafaza edilememiştir. Ancak Prof. Fehim Bayraktareviç'in "edition critique"i hazırlarken istinad ettiği bir eksik yazma nüsha (Şeyh Seyfuddin Kemura'nın koleksiyonundan) şunu gösteriyor ki, matbû nüshalar tükenmiş ve istinsah işine lüzum görülmüştür.[81] Herhâlde mütercim bizzat bu durum karşısında mevlid tercemesinin ikinci tab'ına karar vermiş ve nitekim 1311 (1893-1894) yılında bu kararını tahakkuk ettirmiştir.[82] Bu tab'dan bir sene sonra (ve Gaşeviç'in hayatında), bu sefer Saray-Bosna'da 1312 (1895) mevlid tercemesinin bir üçüncü baskısı yapıldı. Neşr eden Yunus Remzi Stovro'dur. Kitabın ismini biraz değişik olarak vermiştir: "Bosnavî Lisanında Mevlid-i Şerif Tercemesi" (Çasni Mevlûdna Bosanski jezik). Artık, bundan sonra bu mevlid tercemesi hep Saray-Bosna'da basılacaktır. Metni (bazı değişiklikler yaparak) baskıya hazırlayan, H. Mehmed Cemaluddin Çavuşeviç oldu ve "Tarik" mecmuası idaresi tarafından müteaddit tab'ları yapıldı.
Hafız Salih Gaşeviç'in Mezarı
Hafız Salih Gaşeviç'in mâkus tâlihi ve muhacirlik kaderi, vefatından sonra dadevam etmiştir. 1316/1898-1899 senesinde vefat edince Akova'nın Çarşı Camii hariminde defnedilmiştir. Fakat bu cami, İkinci Cihan Harbi'nde

bombardımandan hasar görüp sonraları yıktırılınca, merhumun kemikleri de Akova’nın Lyeşnitza (Ljesnica) semtindeki yukarı mezarlığa (Gornye Groblye) nakledilip gömülmüş, hatta kemiklerle birlikte getirilen mezar taşları da tekrar mezarın üstüne dikilmiştir. Ne var ki, gerek başucundaki taş ve gerekse ayakucundaki taş hasara uğramış; birincisinin sarık kısmı, ikincisinin ise yarısı kopup kaybolmuştur. Başucunda kalan taşın uzunluğu 75, eni 32 ve kalınlığı 8 santimetre olup, üzerinde güzel bir nesih-talîk yazısıyla 10 eğri satırdan ibaret Türkçe bir kitabe vardır.

Merhum Hafız Salih Gaşeviç’in Mezar Taşı Üzerindeki Kitabe

Merhum Hafız Salih Gaşeviç’in mezar taşı üzerindeki kitabenin başlığı, merhumun “Hafız-ı Kur’an” oluşuna münasib düşen bir hadis-i şerifden ibarettir: “Eşrâfü Ümmetî hameletü’l-Kur’an” Kur’an-ı Kerim’i taşıyanlar”, [yani hıfzedenler] [ile geceleri teheccüd namazlarını kılanlar], ümmetimin eşrafıdır.”[83] Mezar kitabesinin başındaki bu hadis-i şerif, fotoğrafta da vazıh olarak görülmektedir. Gaşeviç’in mezarından bahsedip, kitabeyle ilgilenen bütün müellifler bu hadisi doğru nakl etmişlerdir.

Bu hadis-i şerifi takiben, güzel nesh-talik hattı ile yazılmış, eğri satırlar hâlinde altı mısra’lık manzum bir metin gelmektedir. Kitabenin tam Türkçe metni ile Boşnakçası bizce şöyle olmalıdır:

اشراف امتی حملة القرآن
١- مغرور اولمه ای قول فانی جهانه
٢- بر كون اندن رحلت قلسك كركدر
٣- الوداع ايليوب جمله يارانه
٤- اجلك ايرشوب اولسك كركدر
٥- بكنمزكن بونده اطلس فاخر
٦- كيدررلر سكا كفنی آخر
قولاشين قائممقامی نقشكلی
حافظ صالح
سنه ١٣١٦

Eşrâfü Ümmetî Hameletü’l-Kur’an.
Mağrur olma, ey kul, fâni cihâna,
Bir gün andan rihlet kılsan gerekdir.
El-vedâ, eyleyüb cümle yârâna,
Ecelin irişüb, ölsen gerekdir.
Beğenmezken bunda atlas-ı fâhir,
Giydirirler sana kefeni, âhir.

Kolaşin Kaymakamı Nikşikli
Hafız Salih - Sene: 1316.[84]
Plemstvo moje sljedbe su nosioci Kur'ana [hafizi].
Nemoj biti gord, robe [Bozji], na ovaj prolazni svijet,
Bednog dana ces morati s njega otputovati,
Oprostivsi se sa svim prijateljima.
Kada te snadje sudjeni cas. moraces umrijeti.
Dok ti se ovdje nije svidjao vrijedni [skupocjeni] saten,
Najposlije ce ti navuci cefine.
Kolasinski kajmekam Niksicanin
Hafiz Salih/ Godina: 1316.
Bu Türkçe kitabeyi, 1935 yılında, ilk kopya edip Boşnakça'ya çeviren zat Akova (Biyelo Polye) şer'i hâkimi (Kadısı) Harun Lemeşeviç olmuştur. Gerek kitabenin kopyası gerek Kadı'nın tercemesi, aynı yılda Ali Nametak tarafından neşredilmiştir.[85] Şu var ki, bu neşr edilen kitabenin metni ile Boşnakça tercemesi, birkaç hatayı ihtiva etmektedir. Bu hataları şöylece sıralayabiliriz:
Birinci mısrada; "Ey kul" yerine, yanlış olarak, "ey dil" diye okunmuş olan söz, tabiatiyle yanlış terceme edilmiştir ("ej robe [Bozji]" yerine: "ej srce"). Gerçi bu hâl, sonraki yazarlara aittir. Zira Kadı Lemeşeviç bu mısra'ı esasen, keyfi bir şekilde terceme ettiğinden dolayı, zikri geçen söz tercemede yer almamaktadır: "Mağrur olma, ey sen ki bu dünyada fânisin" (Ne budi ponosit, ej ti koji si prolazannaavom svijetu).[86]"Kul" kelimesini Farsça olan "dil" (gönül) olarak okuyanlar yanılmışlardır. Yazı bu yerde biraz silik görünmekle beraber, "dil" olmadığı kolayca fark edilebilir. Zira "kul"un "v" (vâv) harfi, "k" (kaf)'ın öyle altında görülmekdir ki, "dal"ın asılı imiş gibi durması, acaib olurdu. Dolayısıyla böyle olmasına imkân yoktur.
İkinci mısradaki; "rihlet kılsan" ifadesi vazih olarak görüldüğü hâlde, Kadı'nın kopyasında yanlış olarak: "rihlet ideceksin"[87] şekline çevrilmiştir. Fakat onun tercemesi aşağı yukarı doğru sayılabilir (Doci ce jedan dan uistinu, kada ces putovati). Prof. F. Bayraktareviç bu mısra'ı doğru terceme etmiştir (Jednog dana cesmoratis njega otputovati).[88] M. Mujezinovic[89] ve F. Nametak,[90] "rihlet" sözünü "terk" (ostaviti, napustiti) olarak terceme etmişlerdir.
Üçüncü mısradaki; "Yârân" sözünü Kadı Lemeşeviç[91] ile F. Bayraktareviç[92] "arkadaşlar" (drugovi), Mujezinovic[93] ve F. Nametak[94] "dost, ahbablar" (prijatelji) şeklinde terceme etmişlerdir. (F. Nametak "cümle" kelimesini terceme etmemiştir). "Elvedâ eyleyub" tabirini, Lemeşeviç[95] "ayrılacaksın" (rastavices se), Bayraktareviç[96] ve Mujezinovic[97]: "rastati se", F. Nametak[98] daha doğru olan "oprostiti se" olarak terceme etmişlerdir.
Dördüncü mısra'ın tercemesi aşağı yukarı doğrudur. Ancak M. Mujezinovic dördüncü mısra ile beşinci mısraı birleştirerek "ölsen gerekdir" sözlerini terk etmekle biraz yanlış olarak terceme etmiştir: "Ecel erişince, iftihar ettiğin süslü elbiseni çıkaracaklar ve onun yerine ölüm gömleğini (kefeni) giydireceklerdir." [Kadasmrt prispije, skinuce ti gizdavu odjecu, kojom se ponosis i mjesto nje obuci tismrtnu kosulju (cefine)]. "Atlas-ı fâhir" kelimelerini, Mujezinovic'in "iftihar ettiğin süslü elbise" olarak terceme etmesi, elbet doğru değildir. Kendisi

“Beğenmezken” sözünü doğru okuduğu hâlde, tercemesinde bu ma’nayı ifade etmemiştir. Hele “ölsen” kelimesini “olsun” şeklinde okuması muhakkak yanlıştır.[99]
Beşinci mısradaki; “Beğenmezken bunda atlas-ı fâhir” cümlesini, Kadı Lemeşeviç: “Yatarken bunda ekmelsin, fâhir” (Lezeci ovdje ponosit si i usavrsen)[100] şeklinde yanlış okumuş ve yanlış olarak Boşnakçaya çevirmiştir. İlmî araşırtırmalarında son derece titiz davranan Prof. Bayraktareviç dahi, Lemeşeviç’e istinaden bu ibarede aldanmış ve yanlış olarak okumuş (Yeterken bunda ekmelsin, fâhir) ve öylece terceme etmiştir (kada budeş dosta ovde - iako - si posve citav i ponosit)[101] ki bu okuyuş ve mananın, metnin aslı ile hemen hemen hiçbir alâkası yoktur. F. Nametak da “beğenmezken” yerine “giyerken”, “atlas-ı fâhir” yerine de “iftihar ettiğin elbise” olarak yanlış anlamış ve öylece terceme etmiştir (I dok si ovdjeoblacio odjecu kojom se ponosis).[102]
Altıncı mısra’da, yine, kitabeyi ilk okuyan, kadı Lemeşeviç ile ona istinaden F. Bayraktareviç “âhir” kelimesini; “diğerler”, “diğer (kimseler)” olarak anlamış ve ona göre terceme yapmışlardır (Lemeşeviç: “obuci ce ti drugi cefin”; Bayraktareviç: “Drugi ce ti obuci mrtvacke haljine”). Yani burada “âhir” sözü, “ahar” olarak okunmuş ve öylece terceme edilmiştir. Yine burada bazı mütercimler hâlen Boşnakçada da kullanılmakta olan “kefen”, çef’in (cemi’ olarak: çefine) sözü, diğer bazıları daha fazla gayrimüslimler ölülerini gömlek veya elbiseleri ile birlikte gömdükleri için “ölüm elbisesi”, “ölüm gömleği” tabirlerini tercih etmişlerdir.
“Sene 1316” kaydını ilk kopya eden Lemeşeviç, kitabenin altında görmüş ve istinsah etmiştir. Sonraları ya tamamen silinmiştir veya ufak yazı ile yazıldığı için fotoğrafta görünmemektedir. Keza bu senenin, “1898-1899” miladî yılına tesadüf ettiğini de kayd eden müellifler, merhumun vefat günü ve ayının malum olmayışından dolayı böyle tespit etmişlerdir. Fakat halk an’anesi, yani merhumun 1316 yılı Ramazanın son gününde vefat ettiği[103] doğru ise, o zaman Gaşeviç’in ölümünün ayı da, günü de bellidir, demektir (11 Şubat 1899).
Zamanla silinmiş, bazan da kısmen kırılmış olan, mezar taşları üzerindeki kitabelerin okunmasının daha doğrusu çözülmesinin ne kadar zor bir iş olduğu, bu işlerle meşgul olanlarca tecrübe ile sabittir. Bizim kitabeyi ilk okuyup kopya eden Akova kadısı Lemeşeviç dahi kitabeyi bir parça silik bulmuş olacak ki bazı okuyuş hataları yaptığı gibi, bu hataları Boşnakça’ya yaptığı tercemesinde de hissetirmiştir. Ali Nametak, Kadı’nın tespit ettiği metin ile buna göre yaptığı tercemeyi - ihtisasının dışında olduğundan dolayı - olduğu gibi muhafaza etmiştir. Kitabeyi bizzat görmeyip yalnız Lemeşeviç’e istinaden işleyen Prof. Bayraktareviç, bazı tashihler yapmağa gayret ettiği hâlde, yanlışlığa düşmekten kendini kurtaramamıştır. F. Nametak, genç ve tecrübesi az olduğu için, bu ve buna benzer hatalar yaparsa belki de bir dereceye kadar mazur görülebilir. Fakat bu sahayla çeyrek asırdır meşgul olup Saray-Bosna şehri ve Bosna-Hersek’in birçok mezar kitabelerini çözmeğe gayret etmiş ve bunların neşrine dahî muvaffak olmakla şöhret kazanmış, iyi bir epigrafi-paleografi mütehassısı olan Mehmed Müyezinoviç’in durumu bizi şaşırtmaktadır. Zira kendisi bizzat Akovaya gidip, imam Şakir Efendi İsmailoviç’in yardımı ile Gaşeviç’in mezarını bulmuş,

mezar kitabesinin fotoğrafını dahi çektirmiştir ki,[104] hâlen elimizdeki kitabe budur. Buna rağmen, kitabeyi, tam manası ile hatasız okuyup terceme etmeğe muvaffak olamamıştır.
Gaşeviç'in yazdığı söylenen Boşnakça bir ilmihâle ve tahmin edilen başka bazı eserlerinden hiçbirine şimdiye kadar tesadüf edilememiştir. Elimizde ancak Süleyman Çelebî Mevlidi'nin Boşnakça tercemesinin ikinci tab'ı (1311) ve bu mezar kitabesinden başka merhumu hatırlatacak bir şey bulunmaması sebebiyle bu Türkçe kitabe ile Boşnakça tercemesinin tafsilatlı tahlilini yapmayı uygun bulduk.
Bir dramın kahramanlarından biri olan Gaşeviç
Gaşeviç'in vefatından 12-13 yıl sonra Bekica Şobajiç isimli Karadağlı bir şair, "Nikşiç Muhasarası" (Opsada Niksica) ismiyle beş perde ve bir prolog'dan ibaret, dram şeklinde bu tarihî muhasarayı vaz etmiştir. Dramın kahramanları, Karadağ'ın eline geçmeden evvelki Nikşiç'in ileri gelenleridir: Nikşiç Miralayı İskender, Arslan Bey, Fettah Bey Muşoviç, Salih Bey Başagiç ve Hafız Gaşeviç... Hadise 1877 Temmuz ve Ağustos aylarında cereyan eder. Hafız Salih Gaşeviç, dram yazarının verdiği malumata göre İstanbul'da tahsil görmüş âlim, biraz da filozof, fakat aynı zamanda vatanını silahla müdafaadan çekinmeyen vatanperver bir kahramandır. Şobayiç dramını hadiseden otuz sene sonra yazdığına göre, Karadağlılar arasında bu dramın kahramanlarından biri olan Gaşeviç'in hatırası henüz unutulmamıştı.[105] Belkide dram yazarının kendisi dahi bunların şâhidiydi. Bütün bu kahramanlık meziyetlerine ilaveten, Gaşeviç'in Süleyman Çelebi'nin Mevlid'ini ilk defa Boşnakçaya nazmen çevirmiş olması keyfiyeti de onu mühim bir şahsiyet olarak ortaya çıkarır. Buna rağmen ne eski ve ne de yeni Yugoslav Ansiklopedilerinde Gaşeviç'e bir madde ayrılamamış olması büyük bir haksızlık olsa gerektir.
Gaşeviç'in Mevlid Tercemesi'nin değeri hakkında
Gaşeviç, Süleyman Çelebi Mevlidi'nden yalnız Vilâdet bahri ile Mirac bahrini terceme etmiş, diğer ilaveleri tercemesinde nazar-ı itibara almamıştır. Diğer mevlid şairleri nasıl Süleyman Çelebi derecesine ulaşamamışlarsa, Hafız Salih Gaşeviç'in Boşnakça tercemesi de aşağı yukarı buna benzer bir durumdadır. Yani diğer birkaç Boşnakça mevlid de, Gaşeviç Mevlidi'nin kazandığı itibarı kazanamamışdır. Süleyman Çelebi'nin Türkçe Mevlid'i yanında Gaşeviç'in tercemesi de halk arasında çok yayılmıştır. Hâlen de camilerde ve evlerde, bilhassa kadınlar arasında zevkle okunmakta ve dinleyenlerin gözlerini yaşartmaktadır.
Merhum Gaşeviç'in yaşadığı devir ve o zamanki dil durumu nazar-ı itibara alınırsa, bunu sonraki bazı modern şairlerin manzum mevlidleri ile mukayese edip bazı ağır hükümlere varmakla (F. Bayraktareviç[106] ve A. Nametak[107] gibi yazarlarca) fikrimizce tam ve adil bir tenkid yapılmış sayılmaz. Bu terceme zaman ve muhite göre sevilmiş, benimsenmiş, yarım asır boyunca halk tarafından ezberlenmiş ve başarılı olduğuna inanılarak sonraki bazı mevlidlerden üstün sayılmıştır. Bu bir vakıadır. Ayrıca manzumenin bu sahada ilk eser oluşu da gözden uzak tutulmamalıdır. Bu bakımdan bu terceme hakkındaki görüşümüz, dil ve şiir tekniği bakımından kusursuz olmamakla beraber menfi değildir.

Hafız Salih Gaşeviç'in hayatının son senelerini yaşadığı Şahoviçi kasabasında 1924 yılında, şüphesiz Krallık makamları tarafından tahrik edilen silahlı Karadağ Hristiyan ayak takımının, ora Müslümanlarına karşı tatbik ettikleri korkunç ve vahşice bir katliam cereyan etmiştir. Devlet makamları, bu katliyama seyirci kaldığı için suçlular cezasız kalmış, oranın masum Müslümanlarından mucize kabilinden kurtulabilenler Türkiye'ye hicret etmiş, yerlerine -ma'hûd sisteme uygun olarak- ekseriyetle Karadağlı-Hristiyanlar iskân edilmiştir. Bu feci hadise, Gaşeviç'in vefatından çeyrek asır sonra vuku bulmuştur. İkinci Cihan Harbi'nden sonra kasabanın eski, Müslüman adı olan Şahoviçi (Şah-zadeler) de kalkmış, yerine "Tomaşeviç" ismi ikame edilmiştir.

2- Ca'feroviç (Dzaferovic) Mahmud'un Mevlid Tercemesi Neşri

Dubrovnik İslam Cemaatı İmamı Mahmud Ca'feroviç, 1941 senesinde,"İzahlı ve Dualı Halk Mevlidi" (Narodni Mevlud sa objaşnjenjem i dovom) adı altında bir mevlidi Dubrovnik'te neşr etmiştir.

Bu risalenin tanıtımını yapan Mahmud Traljic'in ifadesine göre, mevlid - birkaç beyit hariç - Gaşeviç'in Mevlid Tercemesi'nden alınmıştır. Hatta duası bile biraz genişletilmiş ve stil bakımından düzeltilmiş bir Gaşeviç duasıdır.[108]

3- Muhammed Rüşdî'nin Mevlid Tercemesi

"Muhammed Rüşdî" mahlası ile dinî, tarihî manzumeler yazan Muharrem Dizdareviç'in kaleminden çıkmış eserler arasında bir de Mevlid vardır. Bu Mevlid basılmadığı için bilhassa Hersek halkı arasında kopye hâlinde elden ele dolaşıyordu.

Gerek Mevlid'i, gerekse diğer manzumeleri müellifin kendi eliyle yazdığı 156 sahifelik bir defterde münderictir. Merhum Mustafa Busulaciç, Muhammed Rüşdî'nin torunu olan Muhammed Efendinin müsaadesiyle Trebinye'de mezkûr defteri gözden geçirmiş ve ondan bazı notlar almıştır.[109] Bilhassa Hersek halkı arasında da bu Mevlid oldukça tutunmuş olmasına rağmen, Gaşeviç'in Mevlid tercemesine rekabet edebilecek bir vasfa sahip değildi. Muhammed Rüşdî'nin daha ziyade tutunan manzumeleri, kısasu'l-enbiya sahasına girenlerdir:

1- İbrahim Aleyhisselâm[110]

2- Eyyub Peygamber hakkında hikâye (Hikâye o Eyyub Peygamberu)[111]

3, 4- Yusuf ve İsmail, İki İslam Şiiri (Yusuf i İsmail, dviyeislamke pyesme)[112]

5- Muhammed Peygamber Aleyhisselâmın Vefatı (Smrt Muhammed Peygambera (a.s.)[113]

6- Hazreti Fatima (r.ah.)'nın Vefatı (Smrt Hazreti Fatıme R.Ah.)[114]

Zikri geçen bütün bu manzumeler müteaddit defalar tab edilmiştir. Eyyub Peygamber hakkındaki hikâye ile İsmail hakkındaki manzumeyi, Boşnakçayı iyi bilen Otto F. Babler, Çek diline terceme etmiştir.[115]

Bu dinî manzumelerden başka diğer bazı manzumelerin de yazarı olan Muhammed Rüşdî, 1238/1823'de Trebinye'de dünyaya gelmiş, 1322/1905'te de yine aynı yerde vefat etmiştir.

Muhammed Rüşdî'nin Mevlid'i de Süleyman Çelebi'nin Mevlid'i örnek alınarak meydana getirilmiştir. Mustafa Busulaciç tarafından bu Mevlid'den nakledilen birkaç beyit ile Gaşeviç'in Mevlid'i arasında kâfi derecede mukayese yapılamadığı için, iki mevlidin benzerliği hususunda fazla bir şey

söylenememektedir.
Sonraları Latin harflerine çevrilip basılan Muhammed Rüşdî'nin eserleri, esas itibariyle hep Arab harfleriyle yazılmıştır.
Muhammed Rüşdî'nin oğlu Hüseyin Efendi (1869-1933), babası gibi dinî mevzuları nazmen ifade eden bir şairdi.
Lehistan müsteşriklerinden ve Krakow Üniversitesi Profesörlerinden Tadeuş Kowalsky, Lehistan Karaim Cemaatinin Wilno civarındaki Nowe Troki'de ikamet eden dinî lideri, hahamı, Seraya (Süreyya) Han Şapşal'ın elinde bulunan Boşnakça mevlidden bir fasıl görmüş ve bunu Prof. Dr. Fehim Bayraktareviç'e haber vermiştir. Şapşal da bu beyitleri İstanbul'da bulunan bir Boşnak'tan kopye ettiğini söylemiştir.[116] Prof. Bayraktareviç'in bu beyitleri Salih Efendi Gaşeviç'in Süleyman Çelebi Mevlidi'nin Boşnakça tercemesiyle mukabele etmiş ve bunların mezkûr terceme ile hiç bir ilgisi olmadığı kanaatına varmıştır. İki metin arasındaki mukabeleden, Prof. Bayraktareviç, Şapşal'ın elinde bulunan 12 beytin, Muhammed Rüşdî'nin Mevlid'inden kopye edilmiş bir parçadan ibaret olduğunu tespit etmiştir.[117] Prof. Bayraktareviç, bu meseleye dair bir makale yayınlamıştır.[118]
4- Saraybosnalı Arif'in Mevlid Tercemesi
Yeni Pazar'a yerleşmiş Saraybosnalı ("es-Sarâî") Ârif İbn Mustafâ İbni'l-Hâcc Muhammed İbn Salih el-Bosnavi es-Sarâî, Brkaniç, de Süleyman Çelebi'nin Mevlid'ini Boşnakçaya terceme edenlerdendir. "Hâzâ tercemânu'[l]-Mevlidi'ş-Şerîfi'n-Nebevî bi-lisâni [bi'l-lisani]'z-Zarîfi'l-Bosnavî, eseri Saraylı Ârif"(Tercüman Mevludski na Yezik Bosanski) adını taşıyan bir manzum mevlid tercemesi, İstanbul'da (Mahmud Bey Matbaasında 1329 (1911) tarihinde (litografya ile) neşredilmiştir.[119]
Bu terceme hakkında Dr. Muhammed Haciyahiç'in tanıtması Novi Bahar Mecmuası'ndadır.[120]
Gaşeviç'in Mevlid tercemesiyle mukayese edilemiyecek kadar düşük bir derecede olan bu terceme halk arasında itibar görmemiştir.
Arif'in mevlid tercemesinden:
Besmeletom zapoçet poso halâl
Emer uçinio Allah zulcelâl
Besmele ko sve na poslove uçi
Daçe Allah pa da se on ne muçi[121]
(Tevhid-Münacat bahri, beyt: 1-2)
5- Sa'îd Zenunoviç'in Mevlidi
Muahhar Boşnakça mevlidlerden biri de Hâfız Saîd Zenunoviç'e aittir. Kendisi Byelyina Kazasına tâbi Koray Nâhiyesindendir. 1932 senesinde vefat etmiştir. Hâfız Saîd'in Mevlid'i[122] 1348/1929 yılında Saraybosna'da tab edilmiştir.[123]
Edebî değeri Gaşeviç'inkinden aşağı olduğundan dolayı halk tarafından benimsenmemiştir.
Boşnakça Modern Mevlidler
Süleyman Çelebi Mevlidinin tercemeleri dışında Boşnakça orijinal üç mevlid daha vardır. Tarihî sıra ile bunları şöylece tasnif edebiliriz:
I. Merhum Musa Kâzım (Çazim) Çatiç'in (Kâtiboğlu) "Leyle-i Mevlid" adlı son

derece güzel ve duygulu bir şiir olan ve yüksek edebî değer taşıyan mevlidi vardır. Bilhassa mevlid merasimlerinde kıraate pek müsaiddir ve nitekim öyle de yapılmaktadır. Esasen Musa Kâzım, bir asırdan beri zuhur etmeğe başlayan modern Müslüman Boşnak şairlerinin en kuvvetlisi idi. Birinci Cihan Harbi'nde Teşne (Teşany) de vefat etmiştir (6.4.1915). Arapça, Türkçe ve Farsçadan gerek nazmen ve gerekse nesren çok muvaffakiyetli tercemeleri vardır. Musa Kâzım'ın modern şiir tekniğine uygun şiirlerinin birçoğu dinî konulara aittir. İslam dinine kuvvvetle bağlı ve Hazreti Peygamber'e sonsuz sevgiyle tutuşan ve nispeten genç yaşta vefat eden bu şair yalnız Müslüman muhitinde değil, gayri müslim münekkidler tarafından da takdir görmüştür. Gerçekten, bazı Arapça, Farsça ve Türkçe şiirleri o kadar ustalıkla Boşnakçaya nazmen terceme ediyordu ki, bazı ahvalde, mukayese edenlerin çoğu, bu tercemeleri orijinallerinden daha üstün ve daha güzel buluyorlardı.

Musa Kâzım Çatiç'in orijinal şiirleri (Pyesme), 1914 senesinde Mostar'da (Muslimanska Biblioteka), 1928 senesinde de Saraybosna'da "Seçme Şiirler" (İzabrane Pyesme) adlarıyla neşredilmiştir.

Merhumun tercemelerine gelince: a) Arapçadan: Antare İbn Şeddâd, Ebu'l-Alâ'el-Maarrî ve Şeyh Muhammed Abduh'un bazı şiirleriyle Muhammed Ferid Vecdi'nin "el-Mer'etü'l-Müslime" (Muslimanska Zena) adlı etüdü; b) Farsçadan: Sultan Selim'in bir şiirini ve c) bilhassa Türkçeden gerek şiir ve gerekse nesir olarak bol bol muvaffakiyetli tercemeler yapmıştır. Ezcümle: Mehmed Fuad, Yakup Kadri, Ömer Seyfeddin, İsmail Safa, Mehmet Akif, Abdulhak Hâmid, Tahsin Nahid, Nigâr Hanım, Süleyman Nazif, Muallim Nâci, Rıza Tevfik, Süleyman Sâib, Hâlid Ziyâ, Fâik Âlî, Nezihe Yaşar, Tevfik Fikret, Celâl Sâhir, Ali Canib, Cenab Şahabeddin, Hamdullah Subhi, Ali Ekrem ve diğer birçok Türk şairlerinin şiirlerini nazmen çevirdiği gibi, Abdulhak Hâmid'in "Târık"ını, Refik Halid'in "Hilâl ile Salibin Mücadelesi"ni, Mehmet Akif'in "Bir Va'z"ını, Hüseyin Hulki'nin "Ramazan orucu"nu, Âişe Cavid'in "Ninka"sını, bir anonim müellifin "Kadın ve Aile Hayatı"nı, Mel'un Geçidi içinden; Abdullah Quilliam'ın "İslam"ını (Faith of islam), "Bir Türk'ün" "İslam ve Ulûm"unu, Ahmet Hikmet'in "İki Mektub"unu ve "İllusion"unu, Ruhsar Nüvaz'ın "İnkilâb"ını (Tolstoy'un Vatanına), Leskofçalı Hayruddin'in "Alkibyades'in Köpeği"ni de nesren terceme etmiştir. Yugoslavya Ansiklopedisinde Prof. Salih Nazeçiç'in Musa Kâzım hakkında kısa bir maddesi vardır.[124]

Musa Kâzım'ın 23 kıt'alık "Leyle-i Mevlid" manzumesi ilk defa olarak Saraybosna'da intişar eden "Behar" adlı Müslüman edebiyat mecmuasında yayımlanmıştır.[125] Sonradan kendi şiir kitabında basıldığı gibi, birçok defa da muhtelif mecmulara nakledilmiştir.

Musa Kâzım'ın Mevlid'i şu beytlerle başlamaktadır:

Veç ye suntze utonulo u pyeşçanom moru şirôm
I sparina tropskog dana s nyim ye tiho izumrla.
A nad Maykom svih gradova i kristalnim zemzem virom
Po dalekim obzoryima noç ye krila razastrla.
Güneş artık, engin kum denizine batmıştır.
Ve tropikal günün boğucu sıcaklığı da onunla birlikte

yavaş yavaş ölmüştür.
Bütün kentlerin anası[126] ile kristal zemzem kuyusu üstünde
Gece, uzak ufuklarda kanatlarını germiştir.
II. Şiirdeki mahlası "Mirza Safvet" olan Dr. Safvet Beğ Başagiç (Receppaşiç), aynı zamanda Balkanların ilk müsteşriki ve Bosna-Hersek Parlamentosu'nun, diyet'inin (Sabor) 1918 yılına kadarki son reisi idi. Şiirden başka birçok ilmî ve edebî eseri vardır. "Trofanda" (Turfanda) ve Seçme Şiirler (İzabrane Pyesme) isimli kitaplarında şiirlerinin ekserisi biraraya getirilip neşredilmiştir. 1850 yılına kadarki Bosna-Hersek tarihi "Bosna-Hersek Mazisine Kısa bir Bakış" [kılavuz] (Kratka Uputau Proşlost Bosnei Hercegovine); "İslam Edebiyatında Boşnaklar ile Hersekliler" adlı etüdü, Viyana Üniversitesi Edebiyat Fakültesine sunduğu doktora tezidir. Almancası: Basagic, Safvet, Bosniaken und Hercegovcen auf dem Gebiete der orientalischen Literatür, Wien 1909 (basılmamıştır). Osmanlı İmparatorluğu'nda devlet adamı, yüksek rütbeli askerî ve mülkî şahsiyetler, ulema, üdebâ ve şairlerin muhtasar terceme-i hâlini alfabetik sıra ile ihtiva eden "Hrvati, Boşnyatzi i Hertzegovtzi u Turskom Tzarstvu" adlı kitabın başlığı yatalak hasta olan müellif tarafından konmamıştır. Hırvat Edebiyat Kurumu olan Matitza Hırvatska'nın başkanınca ilk kelime ilave edilmiştir. [Bkz. Hazım Şabanoviç, Knjizevnost Muslimana B. İ. H. na Orijen-talnim Jezicima (Bibliografija), Sarajevo, 1973, "Başagiç" maddesi]. Çengiç'ler (Bosna'daki Akkoyunlular) hakkında en eski ferman ismindeki etüdünün (Naystariyi Ferman Begovâ Çengiçâ), hem Boşnakçası hem de Almancası, Bosna ve Hersek Memleket Müzesi Belleten'inde neşredilmiştir. Meşhur âlim Hasan Kâfî el-Akhisârî el-Bosnavî'nin "Usûlü'l-Hikem fi Nizâmi'l-Âlem" adlı meşhur risalesini Boşnakçaya terceme etmiştir. (Bu risalenin Türkçesi, Fransızcası, Almancası ve Macarcası vardır). Bu, Osmanlı İmparatorluğu'nda Mehmed Sâlis devrinde Kâfi'nin ıslahata duyduğu ihtiyaç üzerine kaleme aldığı bir eserdir. Safvet Bey'in bir kaç piyesi ve birçok makaleleri vardır.
Safvet Bey'in mevlidi (mevlûd), şairin dediği gibi, muteber kitaplara istinaden meydana getirilmiştir. Ekseriya mevlid merasimlerinde okunan Rasulullah'ın medhiyelerinden bazı beytleri metnin içine almış ve Arapça orijinal metinleri de buna eklemiştir. Şairin son eserlerinden biri olan bu manzum mevlidi bestelenmiştir. Dinî mekteplerde tertip edilen mevlid merasimlerinde bu mevlid de okunmaktadır. Mevlid, 1924, 1931, 1941, 1942, 1943 yıllarında Saraybosna'da (1953 yılında da Amerika'da, Denholme'da) müteaddit defalar tab edilmiştir.
Şair, Mevlidin mukaddimesine tıpkı Süleyman Çelebi gibi başlamaktadır:
Naypriye Bojye spomenimo ime,
Svako dobro dyelo poçima se s nyime.
Evvela Allah'ın ismini zikredelim
Her hayırlı iş O'nunla başlar.
Şair, tevhit bahrini ise şu beytle başlatıyor:
Vücûda gelmeyen ve sonu da olmıyacak Allah'a kulluk ediyoruz.
Prof. F. Bayraktareviç'in manzume hakkındaki fikri odukça menfidir. İleri yaşta ve artık o eski şairlik canlılığı ve harareti sönmeye yüztuttuğu bir zamanda bu

mevlidi nazm ettiği için, vaktiyle yazdığı şiirlerine kıyasla onun artık o üstün şairlik vasıflarına sahib bulunmadığını ispat etmeye çalışmaktadır (“O Nasim Mevludima...”, ss. 36-37).

III. Muasır şair, muharrir ve gazeteci Reşad Kadiç, sıra itibariyle üçüncü ve sonuncu mevlidin sahibidir. Bu manzum mevlid de umumiyet itibariyle telif eseri sayılmaktadır. Bosna-Hersek İslam Dinî Görevlileri Cemiyeti (Cem’iyet-i İlmiyye) tarafından 1964’te neşredilmiştir.

Diğer birçok şairlerin naatları yanında mevlid adı altında kısa manzumeleri de vardır. Şair Osman Cikiç,[127] Mustafa Hacıgrabçanoviç[128] ve Muhammed Maşiç[129] bunlar arasındadır.

Henüz neşr edilmeyen muasır mevlidlerden Şemsuddin Sarayliç’in manzumesi[130] zikre değer. Uzun zaman yazma hâlinde bulunup 1975 yılında Yenipazar’da (Novi Pazar) tabedilen Vehbi Hociç’in Mevlid adı altındaki mufassal manzume aslında bir nevi Din Bilgisi mecmuası sayılabilir.

Gerek mevlidler, gerek diğer İslamî eserler hakkında bibliyografya kitablarında kâfi derecede malumat vardır.[131]

Süleyman Çelebi Mevlidi’ne Yapılan İlâveler

Bilindiği gibi, Süleyman Çelebi Mevlidi’ne, başında ve sonunda ilave edilmiş bazı bahir ve fasıllar bulunduğu gibi, Mevlid’in metni içine serpiştirilmiş bazı ilave beyitler de mevcuttur. Süleyman Çelebi Mevlidi üzerindeki araştırmalarıyla bu sahanın âdeta mütehassısı olan Neclâ Pekolcay,[132] Mustafa Ateş,[133] Prof. Dr. Ahmed Ateş,[134] Ahmed Aymutlu,[135] Hüseyin Vassaf,[136] Veled Çelebi,[137] Murad Uraz[138] gibi yazarlar bu konuya kısaca temas etmişlerdir. Ancak bu husus, kâfi derecede incelenip ilmî bir neticeye henüz bağlanamamıştır. Şüphe yok ki, genç yazarlar, Süleyman Çelebi Mevlidi’nin bu tarafına da ehemmiyet verip ilme büyük hizmetler edeceklerdir.

Burada, mevlidin sonuna eklenen bazı hikâye ve destanlar bahis mevzuu değildir. Bunlara, zikr ettiğimiz gibi, Dr. N. Pekolcay kâfi derecede temas etmiştir. Mevzuumuz, Süleyman Çelebi Mevlidi’nin metnine Boşnak şairleri tarafından ve Türkçe olarak yapılan ilavelerdir.

Tanınmış Bosna âlimlerinden Derviş Münib Korkut, Karadağ’daki Çetine (Tzetinye) Müzesi Türkiyat Bölümü Müdürü iken, Zapisi adlı dergide (Mart 1932, Yıl 6, Cilt 10) Süleyman Çelebi Mevlidi’ne yapılan ilaveler hakkında şu görüşü ileri sürmüştür: “..Süleyman Çelebi Mevlidi’ne ilaveler yapan diğer bazı tanınmış ve tanınmamış şairler de vardır. Başta gelenler arasında bizim bir hemşehrimiz de bulunmaktadır. Sokullu Mehmet Paşa’nın muasırı olup, onun Vişegrad’daki Drina üzerinde kurulan köprüsüne tarih yazan Saray-Bosna Kadısı Mehmed Efendi, Mevlid’in “Ey azizler” prologunu tamamlamıştır. Esasen Süleyman Çelebi Mevlidi’ne yapılan ilavelerin en değerlisi de budur. Diğer manzum ilaveler ise bilakis mevlidi bozmaktadır”.[139]

Muhammed Emin Hacıyahiç’in de ahfadı arasında dolaşan bir rivayete göre Süleyman Çelebi Mevlidi’ne bazı ilaveleri bulunduğu ve hatta bu ilaveli metnin bazı mevlid cemiyetlerinde okunduğu söylenmektedir. Merhum Muhammed Emin Efendi’nin ahfadından olan Dr. Muhammed’in elindeki bir nüshanın, bu ilaveli nüshanın ta kendisi olduğu zannediliyordu. Fakat Dr. Necla Pekolcay’ın

tetkiki neticesinde Süleyman Çelebi Mevlidi'ne yapılan ilavelere okla işaret edilmiş beyitlerin, Süleyman Çelebi Mevlidi'nin kendi beyitleri olduğu anlaşılmıştır. Dolayısiyle bu nüsha, bahis konusu Muhammed Emin'in ilaveli metni olduğu zannedilen nüsha değildir. Gerçek nüsha bulununcaya kadar, Muhammed Emin'in ilaveleri ve muvaffakiyet derecesi hakkında her hangi bir şey söylemek mümkün değildir.

Süleyman Çelebi Mevlidi'ne yapılan şerhler

Süleyman Çelebi Mevlidi'ne yapılan şerhler arasında Bosnalı bir şair de vardır. O da "Zikri" mahlaslı,[140] Ujitze'li İbrahim adlı, oldukça tanınmış bir şairdir. Bu şerhin adı "Mevridü'l-Vusûl fi Mevlidi'r-Resûl"dür. Ancak bunun metni, son zamanlara kadar ortaya çıkmamıştı. Birkaç sene evvel, Dr. Muhammed Hacıyahiç, zikri geçen Mevlid şerhinin bir fotokopisini bana yollamıştı. O zaman bu yazma nüsha kendi şahsî kütüphanesinde bulunuyordu (hâlen Saraybosna Şarkiyat Enstitüsü Kütüphanesindedir).

Bu Türkçe şerhin sonunda birkaç beyitlik manzum bir tarih kaydı vardır.[141] Bu manzum tarihin birinci beytinde mevlid şerhinin ismine ima eden "mevridî" tabiri geçmektedir ki, "Mevridü'l-Vusûl fi Mevlidi'r-Resûl"e delalet etmektedir.[142] Şair İbrahim Zikrî'den bahs eden Bursalı Mehmed Tahir bu mevlid şerhini de zikreder.[143]

Şerhin içinde müellifin ismi geçmemektedir. Ancak birkaç beyitlik manzum tarihin sonlarında, mahlası olan "Zikrî'ye (Zikriyâ) işaret edilmiştir. Fakat eserin mukaddimesinde mevlid şerhinin tam ismi zikr edilmiştir ("Mevridü'l-Vusûl fî Mevlidi'r-Resûl"). Fotokopisi elimizde bulunan bu mevlid şerhinin nüshası, müellif tarafından yazılmış nüshaya (otografa) istinaden telif'ten beş sene sonra meydana getirilmiştir. Kendi ismini kaydetmeyen müstensih, bu hususu, hem yazı hem de rakamlarla tasrih etmektedir. Bu kaydın altında nüshayı kontroldan geçiren ve sadece "Hamdi" olarak imza edenin "görülmüştür" şeklinde mülahazası vardır.

İbrahim Zikri, Bosna vilayetine dâhil -hâlen Sırbistan hudutları içinde bulunan- Ujitze (Ujiça) şehrinde 1210/1795 tarihinde dünyaya geldi.[144]

İbrahim Zikri'nin şiirlerini ihtiva eden, 1232/1817 tarihli ve 24 varaktan ibaret yazma bir mecmuayı merhum Prof. Hacı Mehmed Hanciç, bir makalesinde tanıtmıştır.[145] Mecmua en büyük kısmı ile Zikri'nin şiirlerini ihtiva etmektedir. Şair bu mecmuada bir beyitle kendi doğum tarihini 1210/1795 olarak kaydetmiştir. Aynı şekilde şairin oğlu Şerif Ahmed'in de doğum tarihi bu mecmuada kayıtlıdır (1239/1824). Fatîn'in Tezkiresine[146] alınmış Zikrî'nin bir gazelini Dr. Safvet Başagiç eserine nakletmiş,[147] tütün ve kahveye dair beşer beytini, dört beyitlik "Münâcât-ı İlâhî"sini ve beş beyitlik bir kıtayı nakl ile Boşnakça tercemesini de vermiştir.[148]

İlk defa Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri adlı kitabında[149] Zikrî'nin mevlid şerhini kayd etmektedir. Bursalı'nın "Mevridü'l-Vusûl fî Mevlidi'r-Resûl ismi ile Mevlid-i Şerif şerhiyle müretteb divanı ve bazı resâili vardır." şeklindeki sözleri, Mehmed Hanciç'i[150] ve ona istinaden Hazım Şabanoviç'i[151] şaşırtmış olacaktır ki, Mevrid'in müstakil bir mevlid, bunun dışındada bu mevlidin şerhi olduğu zehabına kapılmışlardır. Hâlbuki müellif, ayrı bir mevlid yazmış olmayıp,

Süleyman Çelebi Mevlidi'nin şerhini yapmış ve buna"Mevridü'l-Vusûl fî Mevlidi'r-Resûl" adını vermiştir. Hâlen Saraybosna Şarkiyat Enstitüsü Kütüphanesinde bulunan bu mevlid şerhinin yazma nüshasından bu gerçek açıkça anlaşılmaktadır.

Son Söz

Muhterem arkadaşımız, Prof. Dr. Muhammed Hamidullah'ın ifadesine göre Pakistan ve Hindistanda Urdu dilinde birçok mevlid manzumeleri vardır. Bangladeş'te ise Bengali dilinde de benzer manzumelerin mevcudiyeti düşünülebilir. Buna kıyasen, Endonezya, Çin, Afganistan ve diğer Asya ülkelerinde bizimkine benzer durumlarla karşılaşabiliriz. Arab dilinden başka dillerin hâkim olduğu Afrika kıtasındaki Mevlidler hakkında bilgimiz kıttır. Şimdilik sadece Sevahilî dilindeki mevlidin mevcudiyeti kat'îdir. Bu mevzu üzerinde esaslı ilmî araştırmalar yapılırsa muhakkak mühim ve enteresan neticeler elde edilebilir. Bu zengin kültür deposunu ortaya çıkarıp nisyandan kurtarmak gayesile böyle ilmî araştırmalar ilim bakımından da lüzumludur. Şu var ki, böyle bir araştırma bir tek kişinin kârı değildir. Bu vazife, her kıt'a, hatta her memleket için oranın münevverlerine düşer. Böyle araştırmalar yapıldığı takdirde ileride umumî olarak bir ilmî karşılaştırma da mümkün olabilecektir. O zaman İslam âleminde hangi şairin mevlidi en büyük şöhret kazanmıştır, hangisi en çok diğerleri üzerine tesir yapmıştır gibi neticeler ortaya çıkar. Bu iş, esasen mukayeseye dayanan bir mevzudur. Yeni nesillerin ilmî çalışmaları sayesinde bu meselenin bir gün tamamen aydınlığa kavuşacağı şüphesizdir. Bunu can u dilden arzu ediyoruz. Bizim mütevazi çalışmamız tam olmaktan çok uzaktır ve elimizdeki imkânlar nispetinde ele alınmıştır. Bazı dil veya lehcelerdeki mevlidlerden haberdar olduğumuz hâlde (mesela Lâzca ve Gürcüce), örneklerine tesadüf edemediğimiz için burada bahs edemedik. Bu işin tamamlanmasını, genç edebiyatçılarımıza emanet etmenin en iyi hâl çaresi olduğuna inanmaktayız.[152]

Hüve'l-Hayyü'l-Bâkî. Bu yazımın baskısı sona erdikten sonra, çok sevdiğim ve takdir ettiğim eski talebem, Priştine Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Profesörlerinden Dr. Hasan Kaleşi'nin, vakitsiz vefatı beni büyük hüzünlere gark etti. Bu şöhretli genç Arnavut ilim adamı, Şarkiyat ve İslamiyat sahasında birçok kıymetli eserin müellifi idi. Bu yazımın, Arnavutça mevlidlere dair bölümünde, merhumun mevzuyla ilgili eserlerine atıflar yapmıştım. Üzüntülerimi arttıran husus, bugünkü Arnavut ilim adamları arasında sahamızda onun yerini dolduracak tek bir kişinin bulunmayışıdır. Ulu Allahın rahmeti üzerine olsun.

---

[2]. Merhum Prof. Okiç, uzunca bir dönem ülkemizde Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve Atatürk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi'nde misafir öğretim üyesi olarak bulunmuştur. Onun bu makalesi de ilk defa, Atatürk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Mecmuası (I, 1975, 17-78)'nda yayımlanmıştır.

[3] Bu Tevhidlerin bir çeşidi olarak da "Yetmiş bin Tevhid" (ki bu Türkçe tabiri de oralarda olduğu gibi kullanılmaktadır) keza sık sık tertib edilmektedir.

[4] Bugün dahi Bosna ve Yugoslavya'nın Müslümanlarla meskûn diğer mıntıkalarında Mevlid merasimi çok yaygındır. İki ayda bir çıkan Meşihat-ı

İslamiye organı olan Glasnik ile İslam Din Görevlileri Cemiyeti (Cemiyet-i İlmiye) organı olan ve onbeş günde bir çıkarılan Preporod dergisinin hemen hemen her sayısında Mevlid törenlerine mahsus resimli yazılar neşredilmektedir. Hele yeni inşa edilen veya tamiri biten eski camilerin açılışı vesilesiyle Mevlid merasimi vazgeçilmez hâle gelmiştir.

[5] Türk edebiyatında en az (o da gayet kısa olarak) rastlanan mevzulardan biri de Arab ve Türk dillerinin dışındaki Mevlid manzumeleri veya bu gibi manzumelerin tercemeleridir. Bu husus, yazımızın üçünçü sebebini teşkil etmektedir.

[6] Masdarları: vilâd, vilâde, lide, ilâde ve mevlid şekillerindedir (Ve mevlidü'r-Resûlivaktüvilâdih. Ve mevlidüh: el-mevziu'llezîvülidefîh,veveledethü'l-ümm, telidüh, mevliden) Bkz: İbn Manzûr, Lisânu'l-Arab, Beyrût, 1374/1955, III, 467-469.

[7] Hârûn er-Reşid'in anası Hayzurân tarafından mescid hâline getirilen ve "Sûkul-Leyl"de bulunan Hazret-i Peygamber'in Mekke'de doğduğu eve de "Mevlidü'n-Nebiyy" denirdi. Bkz. İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1960, VII, 171. (H. Fuchs ve Dr. Neclâ Pekolcay'ın "Mevlid" maddesi).

[8] Kâmûs mütercimi Âsım Efendi, "Mevlid lafzı, zaman-ı vilâdet-i Mustafa Aleyhi's-Salâtu ve's-Selâm için mustalah olmuştur." şeklinde izahat vermektedir. (Kâmûs Tercemesi, İstanbul, 1305, II, 62).

[9] Hassân ibn Sâbit Ebu'l-Velîd el-Münzirî el-Ensârî el-Hazrecî, rivayete göre İslamiyetten evvel altmış, İslamiyette de altmış sene yaşamıştır. Divanı, Tunus ve Bombay'da 1281/1864, Lâhur'da 1295/1878, London-Leiden 1910 (Hartwig Hirschfeld tarafından), Mısır'da 1831 tarihlerinde müteaddid defalar tab'edilmiştir. Bkz. Elian Serkis, Mu'cemü'l-Matbûâti'l-Arabiyyati ve'l-Mu'arrabe, Mısır 1346/1928, I, 752. K Bkz. keza; Dr. Seyyid Hanefî Hasaneyn, Hassân ibn Sâbit, Şâ'iru'r-Rasûl, al-Kâhira 1963. Şair hakkında bütün Arab edebiyat tarihleri kâfi derecede malumat vermektedir (mesela muasırlardan; Charles Pellât, Langue et Littérature Arabes, Paris 1952, pp. 76-77; M. Abd-El-Jalil, Bréve, Histoire de la Littérature Arabe, 3e ed., Paris 1947, pp. 55-57; W. Arafât, 1953 yılında Londra Üniversitesine Hassân ibn Sâbit hakkında bir tez sunmuş (A critical introduction to the Study of the poetry ascribed to Hassân b. Thâbit) ve şairin divanının da tenkidli neşrini hazırlamıştır. Aynı müellifin, Hassan ibn Sâbit hakkındaki maddesine bkz. (Encyclopédie de l'Islam, Leiden 1966, II, 279-281). Keza bkz. Corci Zeydân, Târîhu Âdâbi'l-Luğati'l-Arabiyye, et-tab'atü's-sâlise, el-Kâhire 1936. (I, 142-143).

[10] Şiirleri ile muhalif ve müşrik Mekke şairlerinin hücumlarına mukabele ile hicv eden Hassan ibn Sâbit ile Abdullâh ibn Revâha ve Ka'b ibn Mâlik gibi sahabi şairlerinden bambaşka ve ayrı bir şair olan Ka'b ibn Züheyr'in meşhur kasidesinin nev'inde son derece muvaffak olduğu bilinen hususlardandır. Şark ve garb dillerinin birçoğuna (ve bu arada Türkçeye de) terceme edilmiş bulunan bu şiirin bir etüd ile birlikte, ince bir tahlilini yapan Fransız müsteşriği René Basset, oldukça mufassal bir kitab meydana getirmiştir (La Bânat So'ad, Alger 1910). Ka'b'ın bu şiirine "Kasîdetü'l-Bürde" dendiği gibi, kasidenin başlangıcı olan "Bânat Su'âd" da denir. Bkz. M. Abd-El-Jalil, zikri geçen eseri, ss. 54-55; Ch.

Pellat, mezkûr kitabı, s. 76; Corci Zeydan, zikri geçen eseri, I, 151; René Basset'nin "Ka'b" maddesi için bkz. İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1955, V, 5. Ka'bın divanı T. Kowalski tarafından neşr edilmiştir (Le Diwan de Ka'b ibn Zuhair, édition critique, Krakow, 1950).

[11] Rivayete göre, el-Busîrî, Hazret-i Peygamber şerefine söylediği kasidesi üzerine Hazret-i Muhammed'i rüyada görmüş ve muztarib olduğu hastalıktan (âmâlık) Ulu Peygamber tarafından mucizevî bir şekilde iyi edilmiştir (bür'e). Muhtelif dillere ve bu arada Türkçeye de terceme edilen bu kasideden başka, yine Hazret-i Peygamber'in medhini ihtiva eden "el-Hemziyye fi'l-Medâihi'n-Nebeviyye" ve "el-Kasîdetü'l-Mudariyye fi's-Salâti alâ Hayri'l-Beriyye" gibi kasideleri vardır. Bkz. Ch. Pellat, zikri geçen eser, pp. 168-169; Corci Zeydân, mezkûr eseri, III, 120; René Basset, "Bûsîrî" maddesi (İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1942, II, 822).

[12] Mısır'da es-Seyyid Muhammed Reşîd Rızâ (el-Menâr, el-Kâhire, 1328, XIII, 783-784). Fas'da Abdulhayy el-Kettânî, et-Terâtibü'l-İdâriyye, er-Ribât (1346, I, 211-212) ve İstanbul'da şair Mehmed Âkif (Sırat-ı Müstakim, İstanbul, 24 Şevvâl 1326, No. 13, I, 198-199 ve Sebîlü'r-Reşâd, İstanbul, 15 Zilkade 1336- 26 Ağustos 1334 -XV/366, s. 40) gibi zevatın, müellif ve eseri hakkında takdirkâr yazıları vardır. Bkz. keza; M. Tayyib Okiç, "Dzabiç kao rauçnik u oçima stranoga svijeta", Gajret, Sarajevo, 1926, XI/15-16. ss. 225-227; aynı müellif, Bazı Hadis Mes'eleleri Üzerinde Tetkikler, İstanbul, 1959, s. 36 ve not 4, 5.

[13] Sîre, Meğazî ve Şemâil hakkındaki tafsilât için bkz. M. Tayyib Okiç, Bazı Hadis Meseleleri Üzerinde Tetkikler, İstanbul, 1959, ss. 131-150; aynı müellif; "Şemâil", Üniversite ve Köy Dergisi, Ankara, 1967, II/4, s. 2.

[14] Tafsilat için bkz.; Franz Rosenthal, İlmü't-Târîh inde'l-Müslimin (A History of Muslim Historiography), tercemetü'd-Duktûr Sâlih Ahmed, bi mürâcaati Muhammed Tevfîk Hüseyn, Bağdad, 1963; es-Sehâvî, el-İ'lân bi't-Tevbîh li men Zemme Ehle't-Târih, s. 532.; es-Sehâvî, el-Cevâhir ve'd-Dürer, s. 729; Hacı Halife (Kâtîb Çelebi), Keşfü'z-Zunûn an Esâmi'l-Kütübi ve'l-Fünûn, Neşr. Şerefeddîn Yaltkaya ve'l-Muallim Rıf'at Bilge el-Kilisî, İstanbul, 1362/1943 (II, 1910).

[15] Mevlidü'n-Nebiyy Sallallâhu aleyhi ve Sellem, el-Kâhire 1300.

[16] Onun Mirâc hakkında da bir eseri vardır.

[17] El-Kâhire (tarihsiz). Burada Abdurraûf al-Munâvî'nin (1035/1625) "Mevlidü'n-Nabiyy Sallallâhu aleyhi ve Sellem" adlı Mevlidi (el-Kâhire, tarihsiz, taş basması) ile Salâhuddîn Halil ibn Kaykaldı'nin (761/1360) "Ed-Dürretü's-Seniyye fî Mevlidi Hayri'l-Beriyye"sini ve Beyrut'ta basılan İbn Kesîr'in "Mevlidü Resûlillâh"ını bilmünasebe zikredelim.

[18] Tafsilat için bkz.; Franz Rosenthal, İlmü't-Târîh inde'l-Müslimin (A History of Muslim Historiography), tercemetü'd-Duktûr Sâlih Ahmed, bi mürâcaati Muhammed Tevfîk Hüseyn, Bağdad, 1963; es-Sehâvî, el-İ'lân bi't-Tevbîh li men Zemme Ehle't-Târih, s. 532.; es-Sehâvî, el-Cevâhir ve'd-Dürer, s. 729; Hacı Halife (Kâtîb Çelebi), Keşfü'z-Zunûn an Esâmi'l-Kütübi ve'l-Fünûn, Neşr. Şerefeddîn Yaltkaya ve'l-Muallim Rıf'at Bilge el-Kilisî, İstanbul, 1362/1943 (II, 1910).

[19] İran Şiîlerinde, mevlidlerden ziyade, Hazret-i Ali'ye, onun ailesi efradına, bilhassa Hazret-i Fatıma'ya ve Şî'a imamlarına medhiyeler tahsis edilirdi.

Maamafih Hazret-i Peygamber'e de medhiyeler (Medâihu'n-Nebiyy) yazılmıştır (mesela XII. asırda yaşayan Sûzenî ve XVII. asırdaki Hasan ibn Seyyid Fethullâh). Her ne kadar bu manzumelere "Mevlid" denmezdiyse de, yine de Mevlid münasabetiyle okunurlardı (Fehim Bayraktareviç, "O Nasim Mevludima", s. 33). Sünnîlerde de evvela Hazret-i Fatıma'nın doğum günü tes'îd edilirdi. Sonraları Hazret-i Muhammed'inki benimsendi (Les Sunnites ont fété la nativité de Fatima avant celle de son pére. L. Massignon, La Notion du Voeu et la dévotion musulmane à Fatima. Bkz. Opera Minora, Beyrut, 1963, I, 577); H. Sandûbî, Târîhu'l-Mevlid, (1948, p. 65).

[20] Mevlid manzumelerinin okunuş tarzını ve son devir meşhur Türk mevlidhanlarının kısa biyografilerini, fotoğraflarıyla birlikte ihtiva eden, merhum Hafız Ali Rıza Sağman'ın değerli bir kitabı vardır (Mevlid nasıl okunur ve mevlidhanlar, İstanbul 1951, I cild).

[21] Mevlidler hakkında birkaç yazıya daha burada işaret edelim; M Ben Cheneb, "Poème en-I'honneur du Prophète" (Revue Africaine, 1910, LIV, 182-190); Abu Chama, "Origine du 'Mawlid' ou fète de la naissance du Prophète" (Bulletin d'Etudes Arabes, 1945, V, 147 vd.); Hadj Sâdok Muhammad, "Le MawIid d'après le Mufti-poête d'Alger, İbn Ammâr" (Mèlange L. Massignon, 1957, II,269-292), Mevlid merasiminin değişik şekline dair, Paris'te, 16-22 Temmuz 1973 de toplanan XXXIX. Milletlerarası Müsteşrikler Kongresine Shinar, P. tarafından bir tebliğ sunulmuştur. ("Reformist Mavlid Celebration in Algeria, An instance of Socio-Religious Change"). Tanınmış Mısır şair ve ediblerinden Dr. Zaki Mubârak'ın el-Medâihu'n-Nebeviyye bi'l-Edebî'l-Arabi (Mısır 1354/1935) adlı eseri de zikre değer.

[22] Dr. Necla Pekolcay'ın sabırlı araştırmaları neticesinde İstanbul kütübhanelerinde otuz çeşit ve doksan sekiz nüsha Türkçe Mevlid tespit edilmiş ve muhtelif şahıslara ait Mevlid nüshalarının tavsifi yapılmıştır. Bkz. "Süleyman Çelebi Mevlidi metni ve menşe'i mes'elesi", Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, İstanbul, 1954, V, 64. (Son yıllarda merhum Prof. Okiç ve Dr. Pekolcay'ın işaret ettiği konuya ilişkin araştırımalarda dikkat çeken tespitler ve önemli çalışmalar yapılmıştır. Bir örnek olarak bkz: M. Fatih Köksal, Mevlid nâme, İstanbul, 2012).

[23] Seyahatname, (İstanbul, 1314), s. 55.

[24] Ahmed Ateş, Süleyman Çelebi, Vesîletü'n-Necât-Mevlid, (Ankara 1954) s. 29.

[25] Mevlid'in 560'ıncı yıl dönümü münasebetiyle Prof. Dr. Abdulkadir Karahan bir makale neşretmiştir: "560 ncı yılında Mevlid", İslam Medeniyeti (İstanbul 26 Nisan 1969, Yıl 2, Sayı 19, s.12-14).

[26] Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde 1944-45 ders yılı içinde "Süleyman Çelebi Mevlidi" hakkında Müteyemmen Başol tarafından bir tez sunulmuştur (No.10). Aynı fakültede başka mevlidlerle ilgili olarak hazırlanmış iki tez daha vardır; bunlardan biri Nurten Ersoy'a ait olup "Hamdullah Hamdi Mevlidi" (No. 52), diğeri ise Nebahat Pabuççu'ya ait "Visalî, Mevlid-i Şerif" (No. 325) adını taşır. (Merhum Prof. Okiç'in işaret ettiği bu çalışmalar, dil ve edebiyat çalışmalarında artan seviyeye uygun olarak gelişmiş, konuyla alakalı pek çok akademik çalışma yapılmıştır. Vesîletü'n-Necât'ın

yazılışının 600. yılı dolayısıyla 2009 yılında Prof. Dr. Osman Çetin ve Prof. Dr. Bilal Kemikli'nin danışmanlığıyla TRT Sen Doğdun Diye adıyla bir belgesel hazırlamış, yine 2007 ve 2009 yıllarında Bursa'da Prof. Kemikli'nin koordine ettiği iki sempozyumla Mevlid akademik dünyanın yeniden ilgisine sunulmuştur. Ed.)

[27] a- "Srpska Pesma o Muhammedovu Rodjenju" (Glasnik Skopskog Naucnog Drustva, Skoplje, 1927, III, 189-202).
b- "Jedna Nova Versija Srpskog Mevluda" (Prilozi za Knjizevnost, Jezik Istorıju i Folklor, Belgrad, 1930, X, 83-87).
c- "O nasim Mevludima i o Mevludu uopste" (Prilozi za Knjizevnost, Jezik Istorıju i Folklor, Belgrad, 1937, XVII, 1-37)

[28] Dr. Neclâ Pekolcay, "Süleyman Çelebi Mevlidi metni ve menşe'i mes'elesi" (Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, İstanbul, 1954, V, 64).

[29] "Süleyman Çelebi Mevlidi Metni ve Menşe'i Mes'elesi", (Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, İstanbul, 1954, VI, 64.)

[30] Süleyman Çelebi, Mevlid (Milli Eğitim Bakanlığı yayınlarından; 1000 Temel Eser, No. 27), İstanbul, 1970, s. XI.

[31] 23 Eylül 1975 tarihli mektubu. Süleyman Çelebi Mevlidi tercemelerinin hemen hemen bütün nüshaları veya hiç olmazsa fotokopileri, koleksiyonumuzda mevcuttur.

[32] Elinizdeki eserin ilgili bölümünde Arapça tercümeye ilişkin ayrıntılı bilgilere ulaşmak mümkündür (Ed).

[33] Osmanlı Müellifleri, II, 222, not, 1.

[34] Vesîletü'n-Necât, s, 59.

[35] Süleyman Çelebi, Mevlid, s. XI.

[36] Bu Mevlidin nüshaları artık ender sayılır. Ancak Erzurum'daki Atatürk Üniversitesi Kütüphanesinde (Seyfüddîn Özege koleksiyonu, no. 24522) bu mevlidin bir nüshası vardır. 8 büyüklükte olan ve 494 beyitden ibaret bulunan bu mevlidin sahife adedi 64'tür.

[37] Süleyman Çelebi, Vesîletü'n-Necât-Mevlid, s. 59.

[38] "Süleyman Çelebi Mevlidi Metni ve menşe'i", İstanbul 1954, (Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, VI, 64).

[39] Süleyman Çelebi, Mevlid (Vesîletü'n-Necât), İstanbul 1970, s. XI.

[40] Mevlidu'n-Nebiyy bi'l-Lugati'l-Kürdiyye, Nâşir: Kürdî-zâde Ahmed Râmiz (bi Riwakis-Sâdati'l-Ekrâd bi'l-Ezher bi-Mısr), 1324 [1906].

[41] İstanbul, 1972, VII, 736. [Merhum Prof. Okiç'in işaret ettiği gibi, Mevlid'in Kürtçe nazireleri yazılmıştır; ancak bu nazireler tercüme kastıyla kaleme alınmamıştır. Bu konuda bkz. Abdurrahman Adak, "Li Gorî SerdemenTarîxî Tekiliyen dı Navbera Edebiyaten Kurdî û Tırkî Yen Klsaik De", Sempozyûma Edebiyata Berwirdî jı Duh Heta Îro dı Edebiyaten Tirkî û Kurdî de Texeyulen Nasnamey, Mardin, 2015, 89-91.]

[42] Mevlid'in son (39 uncu) sahifesinde bulunan Siirdli Fethullah Hasbî'nin manzum takrizinin son mısraında bu isim "el-Huveysî" olarak geçmektedir. Hatta müellif bizzat, 38 inci sahifede Mevlid'in yazılışına ait Arapça manzum tarihinde aynı şekli kullanmıştır ("bi eydi'l-Hazaniyyi'l-Huwaysi Ahmed").

[43] Mevlid'in baş sahifesinde satış yeri olarak Hakkâkler çarşısı No. 21 deki kitabçı Raşid gösterilmiştir.
[44] Mevlidu'n-Nebiyy kitabı -1350'nci Hicrî, 1931 Milâdi, 12 Rebî el- Evvel/28 Eylül, Mevlidu'n-Nebiyy gününün hatırası olarak neşr edildi. Basub taratucisi: Tokyo'da, Matba'a-i İslamiyye, 1931'inci yıl (8°, ss. 1-47). Baskı Arab harflidir. Kolayca ele geçemeyen bu Tatarca Mevlidin bir fotokopisini yaptırmama müsade eden, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Arapça uzmanı muhterem Yusuf Uralğiray'a şükran borçluyum.
[45] Der Grosse Brockhaus, Leipzig, 1934, Bd. XVIII, s. 301.
[46] Scharifu Mansabu, Kitabu Mauludi, Buch d. Geburt Muhammeds. Suaheli-Gedicht. Deutsch u. erlâut v. G. Neuhaus. Berlin, 1935, M. 34 Taf. (S - A), 57.
[47] Süleyman Çelebi, Vesîletü'n-Necât, Mevlid, s. 59.
[48] Bu tercemeye Belgrad Üniversitesi Şarkiyat Ordinaryüs Profesörü merhum Dr. Fehim Bayraktareviç "Mevlidlerimiz ve umumen mevlid hakkında" (O Nasim mevludima i o mevludu uopste) adlı etüdünde 1937 tarihinde Belgrad'da çıkan Prilozi za Knjizevnost, jezik, istoriju i folklor ismindeki dergide (Cild XVII, ayrı basım, s. 27) temas etmiştir.
[49] Aynı müellif, aynı etüdü, s. 24.
[50] Süleyman Çelebi, Mevlid, s. 59.
[51] Süleyman Çelebi, Mevlid, s. XI.
[52] Bu tercemeye de Prof. Dr. Fehim Bayraktareviç, Mevlid hakkındaki etüdünde işaret etmektedir, (s. 24).
[53] Geçtiğimiz yıllarda mevlidin Arnavutça tercemesi ile alakalı güzel bir çalışma yayımlanmıştır. Bkz: Faik Luli-İslam Dizdari, Mevludet Ne Gjuhen Shapipe, İşkodra, 2002.
[54] Ülgünlü'nün Arnavutça mevlidi, son defa, Gaşeviç'in Boşnakça mevlid tercemesiyle birlikte Titograd'da (eski Podgoriça) 1972 yılında (Karadağ Cumhuriyeti İslam Camiası tarafından) neşr edilmiştir.
[55] Bu manzume Kütahyalı Gaybî'ye aittir. Manzumeyi okumak için bkz: Bilal Kemikli, Sun'llâh-ı Gaybî Divân-ı İlâhiyât Seçmeler, Ankara, 2013, 83-87. (Ed.)
[56] Elinizdeki kitapta bu metin yayımlanmıştır.
[57] Bu mevlid, son zamanlarda Ankara'da kısa bir mukaddime (Dy fyale ne fillim) ile (ve resimli olarak) Zeynullah Özyaşar tarafından neşr edilmiştir.
[58] Bütün bu hususlar için bakınız: Hasan Kaleşi, "Prilog Poznavanju Arbanaske Knjizevnosti iz Vremena Preporoda-Arbanaska Knjizevnost na Arapskom Alfabetu" (Naucno Drustvo Bosne i Hercegovine, Godisnjak Balkanoloskog Instituta, Sarajevo 1956,I, 22-26). Aynı müellif, "Mevludi kod Arbanasa" (Zbornik Filozofskog Fakulteta, Beograd 1959, IV/2, 352-388). Aynı müellif, "Albanska Aljamijado Knjizevnost", (Prilozi za Orijentalnu Filologiju, Sarajevo 1970, Sy. XVI-XVII, 1966-1967, ss. 51-76.)
[59] Osmanlı Müellifleri, İstanbul, 1333 (II, 222, not 1).
[60] Neclâ Pekolcay, "Süleyman Çelebi Mevlidi metni ve menşei meselesi", İ.Ü. Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, VI, İstanbul 1954, 64.
[61] Faruk Timurtaş, Süleyman Çelebi-Mevlid (Vesîletü'n-Necât), İstanbul, 1970 (1000 Temel eser. No. 27), s. XI.

[62] Yani Kur'an-ı Kerim'den okudum.
[63] Antun Hangi, Zivot i Obicaji Muslimana u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 1906. (2. Tab'ı), s. 239 (Ölüm bahsi). Bu eserin Almancası da vardır. (Die Moslims in Bosnien -Hercegovina, ihre Lebensweise, Sitten und Gebrâuche, Sarajevo, 1907.)
[64] Osmanlı'da mevlid vakıfları konusunda ayrıca bkz: Ali İhsan Karataş, "Osmanlı Toplumunda Mevlid Vakıfları-Bursa Örneği", Süleyman Çelebi ve Mevlid Yazılışı-Yayılışı ve Etkileri, (Ed. M. Kara-B. Kemikli), Bursa, 2007, 34-42. (Ed)
[65] Ali Beytiç, "Iz proslosti Mevludâ u Bosni i Hercegovini"(el-Hidaye Dergisi, Sarajevo 1943, VI, No. 6-8, ss. 205-213).
[66] Bosna-Hersek'te mevlid ihtifallerine günümüzde de büyük değer verilir. Bu konuda bkz: Fehim Nametak, "Bosna Hersek'te Mevlid Geleneği", Süleyman Çelebi ve Mevlid Yazılışı-Yayılışı ve Etkileri, (Ed. M. Kara-B. Kemikli), Bursa, 2007, 381-387; Amina Şilyak Jesenkoviç, "Bosna'da Dinî Kimliğin Korunmasında Mevlidin Rolü", Yazılışının 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid Sempozyumu, (Ed B. Kemikli-O. Çetin), Ankara, 2010, 458-476. (Ed)
[67] Beytiç, adı geçen yazısı, s. 207.
[68] Fezleke-i Târîh, İstanbul, 1286/1869, I, 338-339.
[69] Zeyl-i Şakâik, İstanbul, 1268/1851, II, 599-600; bkz, keza: Dr. Safvet Beğ Başagiç-Recebpaşiç (Mirza Safvet), Bosnâci i Hercegovci u İslamskoj Knjizevnosti, Sarajevo, 1912, ss. 58-59 (Şeyh Necmuddin Hasan Behadirbegoviç).
[70] Bu husus birçok ahvalde, oranın gayrimüslim unsurları için de vâriddir. Hatta misal olarak Sırplarca, hemen hemen geçen asra kadar dahi ana dilinde yazı yazmanın muhalifleri var idi. Onlarda ana diliyle veya kendi ta'birlerince "sığırtmaçlar diliyle" (govedarski jezik) yazı yazmak doğru ve münasib olup olmayacağı hususunda ("Jest li polezno") münakaşalar yapılırdı.
[71] Encyclopédie de l'Islam, Leiden, 1960,I, 416. Aynı madde için bkz., İslam Ansilopedisi, İstanbul 1940, I, 359-360 (C.F. Seybold) ve Türk Ansiklopedisi, 1966 İstanbul baskısı, II, 105, (Agop Dilaçar).
[72] Materialos para su estudio (Revista de archives, bibliotecas y museos, Madrid. 1902, t. VIII. Garnata Üniversitesi tarafından 1952 yılında tekrar basılmıştır.
[73] Le Coran, traduction integrale et notes de Muhammad Hamidullah, avec la collaboration de Michel Leturmy-Preface de Louis Massignon-Paris, 1966, pp. XLV-LXV. Le Club Français du Livre. Bu Kur'an-ı Kerim tercemesi müteaddit defalar tab edilmiştir. Aynı müellifin hâlen devam etmekte olan başka bir eseri (Le Coran dans toutes les Langues), Kur'an-ı Kerim'in terceme edilen dillerden, örnek olarak, Fatiha-i Şerifenin tercemelerini ihtiva etmektedir (France-Islam, Revue mensuelle des Musulmans en Europe, Paris, 1967-1976.)
[74] Nikşikli tabirini merhum Ahmed Ateş bir zühul eseri olarak Benakşikli şeklinde okumuştur (Zikri geçen eseri, s. 59).
[75] Osmanlı devrinde Bosna vilayeti Mostar sancağında bir kasaba olan Nikşiç ismi, Nikşik kabilesine izafeten meydana gelmiştir. Orta Çağ'da bu mahalde "Onogoşt" kalesi vardı. Dubrovnikliler ona "Anagostum" derlerdi. Bu kalenin

Gotlar tarafından tesis edildiği söylenir. Bosna valisi İshak oğlu İsa Bey'in kumandası altındaki Türk kuvvetleri Onogoşt'u 1465 senesinde zabtetmiş ve Bosna Sancağına ilhak etmişlerdir. 1470'te de yeni kurulmuş Hersek Sancağına bağlanmıştır. Nikşik, Türklerin elinde 1877 senesine kadar kalmıştır. 15 inci asrın sonlarına doğru Türkler eski kaleyi yıktırıp 17 nci asırda daha geniş çapta yenisini kurmuşlardır. Bu kalenin etrafında Türk varoşu inkişaf etmiştir. Berlin Kongresi muahedesine göre (1878), Nikşik Karadağlılara bırakılmıştır. (Bkz. Yarbay Dragolyub Yoksimoviç, "Nikşiç", Enciklopedija Jugoslavije, Zagreb 1965, VI. 292-93). Petar Sobayiç, "Niksiç" in: Narodna Enc. SHS, Zagreb 1927, III. 106-107.

[76] Kolaşin, Bosna'nın eski yedinci sancağı olan Yenipazar Sancağı'nda (hâlen Karadağ Cumhuriyeti'nde) Tara nehri havalisinde bir kasaba ve bir bölge ismidir. Kolaşin, evvelce orada bulunan Türk kalesi kumandanı, Kolağası tabirinden muharref bir isimdir. 17 nci asırda Türkler tarafından kurulmuş bir kasaba olan Kolaşin isminin ilk şekli Kolaşinoviçi idi. 1878 muharebesinden sonra Karadağ'a ilhak olunan Kolaşin'in Müslüman ahalisi oradan çekilmek mecburiyetinde kalmış, onların yerine muhtelif bölgelerden gelen Hristiyan Karadağlılar yerleşmiştir. Nüfusu hâlen ikibin civarındadır. Kolaşin'in bölge olarak iki kısmı vardır. Biri Gornyi Kolaşin (Kolaşin-i Balâ), diğeri Donyi (Zîr) Kolaşin'dir. Gornyi Kolaşin'in Müslüman ahalisi de yurtlarını terketmek mecburiyetinde kalınca Donyi Kolaşin'a ve diğer yerlere dağılmışlar, yerlerine de Karadağlılar iskân edilmişlerdir. Nüfusun çoğunluğunu, Gornyi Kolaşin'den, Bosna ve Hersek'in muhtelif cihetlerinden gelen Müslüman muhacirler teşkil eder. (Enciklopedija Jugoslavije, Zagreb 1962, V. 290-91: Yovan Vukmanoviç'in "Kolaşin" maddesi; bkz. keza Şemsuddîn Sami Fraşeri, Kâmûsu'l-A'lâm, İstanbul 1896, V. 3753; Svetozar Tomiç ve Petar Şobayiç, Narodna Enciklopedija Sırpsko-Hrvatsko-Slovenaçka, Zagreb 1927, II. 373-"Kolaşin" maddesi).

[77] Gaşeviç'in manzum mukaddimesi, beyt 3,4.

[78] Aynı mukaddime, beyt 8.

[79] Aynı mukaddime, beyt 9.

[80] Lyuma, Prizren sancağına tabi bir kaza merkezi idi. Prizren, Tetovo (Kalkandelen), Debar (Dibre) ve İskodra (Skadar) vilayetleriyle çevrili idi. Bkz. Şemsuddin Sami Fraşeri, Kâmûsu'l-A'lâm, İstanbul 1898, VI. 4024; Dr. Fehim Bayraktareviç, Zikri geçen etüdü, s. 6, not 1.

[81] Viyana'daki Millî Kütüphanede Gaşeviç'in mevlid tercemesinin güzel bir yazma nüshası vardır. Bu nüshanın ilk sahifesinin bir fotoreprodüksiyonunu Dr. İsmail Baliç, "Kultura Bosnjaka" Boşnakların Kültürü, (Wien 1973) adlı eserinin başına dercetmiştir (Aus der Handschriftensammlung der Osterreichischen Nationalbibliothek. No. Mixt 1947). Şu var ki, Baliç bir zühul eseri olarak bu nüshanın tarihini XIX. asrın ilk yarısı olarak göstermiştir. Hâlbuki Gaşeviç, zikri geçen asrın ikinci yarısında (takriben 1855 civarında) dünyaya gelmiş ve aynı asrın sonunda vefat etmiştir. Nüshayı, güzel sülüs ile yazan hattat Mustafa İzzet el-Bosnevî'dir (Kultura Bosnjaka, s. 139).

[82] 1311/1893-1894 yılı tab'ının tam başlığı şöyledir: "Mevlidü'n-Nebiyy alâ lisan-i Bosnavî ", mütercimi Lyuma kazası kaymakamı, Nikşikli Gaşevik zade

Hafız Salihdir. (Üsküb 1311) Matbaa-i Vilâyet-i Kosova (Maârif Nezareti Celîlesinin ruhsatı ile tab olunmuşdır). Fakat bu mevlid tercemesini Latin harflerine çeviren Ali Nametak Türkçe bilmediğinden dolayı- matbaanın ismini "Üsküb'te, Kosova [adlı] vilayet matbaasında" (Tisak Vilajetske Tiskare "Kosovo" u Skoplju) şeklinde, yanlış olarak nakl etmiştir ki, bu hatayı Prof. F. Bayraktareviç tashih etmiştir ("O Nasim Mevludima", s. 2, not 1.) Buna rağmen, Bayraktareviç'in düzeltmesini görmeyenlerin bazıları hâlâ, hiçbir mülahaza serdetmeden, Nametak'ın bu hatasını tekrarlamaktadırlar. Mesela: H.H. Sinânuddîn Sokoloviç, Prilozi Bibliografiji Radova o Muhammedu (a.s.), objavljenih u Nas (Sarajevo 1972, s. 27.) ve H. Mehmed Mujezinoviç, "Natpis na Nişanu Nikşiçanina Hafiz Saliha Gaşeviça u Bijelom Polju" (Takvim za god. 1973/1392-1393, Sarajevo, 1972, s. 141).

[83] Bu ibare meşhur sahabilerden biri olan Abdullah ibn Abbâs'dan -hadis olarak- rivayet edilmiştir. Hadisin, et-Tabarânî ve el-Beyhakî tarafından nakl edildiğine, İsmâil ibn Muhammed el-Aclûnî el-Cerrâhî işaret etmiştir (Keşfu'l-Hafâ ve Muzîlu'l-İlbâs Amma't-tahare mine'l-Ahâdisi alâ Elsineti'n-Nâs, el-Kâhire, 1351, I, 129, Ncw 370); Celâluddin es-Suyûtî'nin el-Câmiu's-Sağîr'inden naklen, bu hadisi İrbilî el-Hâc Mehmed Es'ad, "Kenzü'l-İrfân fi Ehâdisi Nebiyyi'r-Rahmân" adlı eserine (Der-i Saadet, 1327, s. 42, No. 234) derc etmiştir. Çok yaygın olan bu hadis, altı sahih hadis mecmualarından (el-Kütübü's-Sitte) hiçbirinde yer almamaktadır.

[84] Tarafımızdan tashih edilen kitabe metni bu şekli almıştır. Kitabenin sonundaki; "Sene 1316" kaydı şimdiki fotoğrafta görünmemektedir. Fakat ondan bahs eden bütün yazarlar, bu tarih kaydını zikretmektedirler. 1935 tarihinde yapılan ilk kopyada bu kayıt yer aldığına göre, o zaman vardı, sonraları silindi demektir.

[85] Gaşeviçev, "Bosanski Mevlud" (Narodna Uzdanica, kalendar za 1936, god., IV, Sarajevo 1935, s.68).

[86] Gaşeviçev, "Bosanski Mevlud", s. 68.

[87] Aynı eser, s. 68.

[88] "O Nasim Mevludima...", s. 7.

[89] "Natpis na Nişanu Hafiz Saliha Gaşeviça u Bijelom Polju" (Takvim za 1973 g., Hidzretsku 1392-1393, Sarajevo, 1972, s. 140.

[90] Bursalı Süleyman Çelebi, Mevlud, Sarajevo 1973.

[91] Gaşeviçev "Bosanski Mevlud", s. 68.

[92] "O Nasim Mevludima", s. 7.

[93] Takvim, s. 140.

[94] Bursalı S. Ç., Mevlûd, s. 10.

[95] Gaşeviçev "Bos. Mev.", s. 68.

[96] "O Nasim Mevl.", s. 7.

[97] Takvim, s. 140.

[98] Bursalı S.Ç., Mevlud, s. 10.

[99] Takvim, s. 140.

[100] Gaşeviçev "Bos. Mev.", s. 68.

[101] "O Nasim Mevl.", s. 7.

[102] Bursalı S. Ç., Mevlûd, s. 11.
[103] Gaşeviçev “Bosanski Mevlud”, VI. Tab’ı, Sarajevo, 1943, s. 1.
[104] Takvim, s. 138.
[105] İbrahim Kemura, “Hafiz Salih Gaşeviç u svietlosti literarnog djela jednog Crnogorskog pisca” (Glasnik Vrhovnog Islamskog Starjeşinstva u Socijalistickoj Federativnoj Republici Jugoslaviji, Sarajevo, 1969, XXXII, 120-123).
[106] Srpska Pesma o Muhamedovu rodjenju, s. 193/5.
[107] “Mevlud”, Mirza Safvet, Sesto izdanje, Sarajevo 1943, s. 5 (Uz ovaj Mevlud).
[108] El-Hidaje, Sarajevo 6 Rebiu’l-Âhir 1361 / 22 Nisan 1942, IV/7, ss. 188-18.
[109] Mustafa Busulaciç, “Muhammed Rüşdî” (Glasnik Vrhovnog Starjeşinstva İslamske Vyerske Zayednitze, Belgrad, Ramazan 1353 / Aralık 1935, III/12, s.543-550).
[110] Mostar, 1928.
[111] Saraybosna, 1928
[112] Saraybosna, 1930. Müteaddit diğer tabları vardır.
[113] Saraybosna’da 1927 yılında tab edilmiştir.
[114] Saraybosna’da 1927 yılında tab edilmiştir.
[115] Otto Frantisek Babler (Zenica-Bosna, 26.1.1901.) Çek şair ve edibi. Muharrem Dizdareviç “Muhammed Ruşdî”nin Eyyub ve İsmail peygamberlerinin kıssalarını Çek diline terceme etmiştir (Dve Mohamedanske Biblicke Basne). “Hlasy” yayınlarının 22. Kitabı olarak Prag’da 1934’te neşr edilen bu iki kıssanın bir tanıtımını Prof. Fehim Bayraktareviç yayınlamıştır (Prilozi za Knjizevnost, Jezik, Istoriju i Folklor, Beograd, 1934, XIV, 234-235). Babler Olomutz’ta daha 1955’te edebî faaliyetine devam ediyordu. Kısa biografyası için bkz.: Prof. Dr. Ljudevit Jonke, Enciklopedija Jugoslavije, Zagreb 1955, I, 264 (“Babler” maddesi)
[116] Dr. F. Bayraktareviç, “O nasim Mevludima i o meviudu uopşte”,(Prilozi za knj... ss. 1, 12,14.)
[117] Aynı makale, ss. 15-16. Lehistan (Litvanya) daki Müslüman Tatarlarının 17 nci asırda Psov’da yazılmış Lehçe tam bir Kur’an-ı Kerim tercemesi vardır. (Kur’an-ı Kerim’in tam veya kısmi Arab veya Latin harfli lehçe tercemeleri hakkında bkz.: Prof. Dr. Hamidullah, Le Coran-Traduction integrale et notes-Paris 1970-Introduction, pp. LXIV-LXV). Arab harfleriyle Lehçe ve Beyaz Rusça yazılmış ve yazma hâlinde kalmış diğer eserler de vardır. 1932’den beri Rocznik Tatarski adlı bir mecmuaları da çıkıyordu. Bkz.; Bayraktareviç’in yukarıdaki notta geçen makalesine (s. 15-16).
[118] “Jedna Nova Versija Srpskog Mevluda” (Prilozi za Knjizevnost, Jezik, Istoriju i Folklor, Beograd, 1930, ss. 83-87).
[119] Mevlidin sonunda mütercimin şu notu vardır; “Tamma bi-tawfîkıllâhi’l-latîf tarcumânu’l-Mawlidi’ş-Şarîf alâ yadi’l-abdi’d-daîf Ârif İbni Mustafâ İbni’l-Hacc Muhammed İbn Sâlih al-Bosnavî as-Sarâî mawlidan, al-Yeni Pazarı maskanan, sanata tis’in wa ışrîna wa salâse-mi’a wa alf ba’da’l-hicrati’n-Nabawiyya”, s. 20.
[120] Novi Behar, Sarajevo, 1 Ocak 1936, ss. 164-165.

[121] “Allah adın zikridelim evvelâ…”
[122] “Mevlud, ili rocenye nayveçeg i poslyednyeg Bojyeg Poslamika Muhammeda a.s.” (Mevlid veya Allah’ın en büyük ve son elçisi olan Muhammed a.s.ın vilâdeti).
[123] H. Mehmed Hanciç, Knyijevni Rad Bosansko-Hertzegovaçkih Muslimana, Sarajevo 1923, s. 100. Mevlidin 3. tab’ı, 1358/1940 yılında çıkmıştır.
[124] Çatiç Musa Çazım (Enciklopediya Yugoslaviye, Zagreb 1956, II, 618).
[125] Saraybosna, 1904-1905 yıl, cilt V, sayı 3, ss. 35-36.
[126] “Ummu’I-Kurâ”, Mekke.
[127] Pobozne Pjesme Bosansko-Hercegovackih Muslimana, Sarajevo, 1969, s. 173-4.
[128] Hikmet dergisi, Tuzla, 1930/1931, II/46, s. 103.
[129] Hikmet dergisi, 1933/1934/59, ss. 323-329.
[130] Yazma hâlindeki bu mevlidin bir kopyası Saraybosna Millî Kütüphanesinde (Narodna Biblioteka) bulunmaktadır.
[131] Misal olarak: a-Sinanuddin Sokolovic, Prilog Bibliografiji Radova o Muhammedu (a.s.) Objavljenih u Nas (Memleketimizde yayınlanan Hazret-i Muhammed hakkındaki yazıların bibliyografayası), Sarajevo 1972. b- Osman Asaf Sokolovic, Pregled Stampanih Djela na Srpsko-Hrvatskom Jeziku Muslimana Bosne i Hercegovine: 1878-1948, Sarajevo, 1955. (Bosna ve Hersek Müslüman Yazarlarının Matbu Eserler Bibliografyası: 1878’den 1948 yılına kadar).
[132] Türkçe Mevlid Metinleri (İstanbul 1950), I-II, (doktora tezi); “Süleyman Çelebinin Mevlidi Metni ve Menşei Meselesi”, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, (İstanbul-1954), VI. 39-63.
[133] Ahmed’in Mevlidi, bir kısmının karşılaştırmalı metni ve Süleyman Çelebi’nin eseriyle kısa bir mukayese, (İstanbul 1952, mezuniyet tezi).
[134] Süleyman Çelebi, Vesîletü’n-Necât-Mevlid, (Ankara 1954, Türk Dil Kurumu neşriyatından).
[135] Süleyman Çelebi’nin Hayatı ve Eserinin Edisyon Kritiği, (İst. 1946, mezuniyet tezi); Süleyman Çelebi ve Mevlid-i Şerifi, (İst. 1958).
[136] “Mevlid-i Süleyman Çelebi Hazretleri”, Sırat-ı Müstakim (İst. 1325) Sayı 29; “Süleyman Çelebi Mevlidi ve Me’hazları”, Hayat Mecmuası (Ankara 1924), Sayı 45; Vesîletü’n-Necât, (İst. 1329).
[137] “Süleyman Çelebi Mevlidi ve Me’hazları”, Hayat Mecmuası (Ankara 4 Teşrini evvel 1927).
[138] Mevlid ve İzahı, (İst. 1956).
[139] Travnikli olan Münib oğlu Derviş Korkut, ilk, orta ve lise tahsilini Saraybosna’da, yüksek tahsilini ise İstanbul İlahiyat Fakültesinde yapmıştır. Yugoslavya Krallığı Diyanet Vekâlet İslam Şubesi Umum Müdürlüğü, Travnik Müftülüğü, Saray-Bosna ve Tzetinye Devlet Müzeleri Türkiyat Bölümleri Müdürlüğü ve Devlet Arşivi Türkiyat Şubesi Müdürlüğü gibi görevlerde bulunmuştur. Tanınmış müftü, mebus, gazeteci, İlâhiyat Koleji Müdürü olan merhum Sâkıb Korkut’un kardeşidir. Derviş Efendi 1969 yılında, 80 yaşında iken, Saray Bosna’da vefat etmiştir.
[140] “Zikri” mahlaslı yine Ujitzeli ve şairimizden evvel yaşamış Ebu Bekir Ağa

(1100/1688-1689 yılında şehit düşen) "Zikri I", İbrahim ise "Zikri II" olarak birbirinden ayrılmaktadır.
[141] Zikriya, bu nimetin tarihidir-Kıldın itmam şerh-i zîbâ Mevlidi (1254/1838).
[142] Dergeh-i feyzin açıldı Mevridi. "el-Mevrid fi'l-kelâmi ale'l-Mevlid" (El-Fakihâni) ve: "El-Mevridü'r-reviyy fi'l-Mevlidi'n-Nebeviyy" (Alî el-Kâri) mukabele ediniz.
[143] Osmanlı Müellifleri, II, 177.
[144] Bu tarih müelliflerce umumiyetle kabul ve kayd edilmiştir.
[145] M. Hanciç, "İbrahim Zikri" (Glasnik Vrhovnog Starjesinstva Islamske Vjerske Zajednice Kraljevine Jugoslavije Beograd, 1935, III, 94).
[146] Tezkire-i Fatîn, İstanbul, 1275 [1858], s. 97.
[147] Dr. Safvet Beğ Başagiç, Boşniyacı Hercegovci u Islamskoj Knjizevnosti, Sarajevo, 1912, ss. 153-154.
[148] M. Hanciç, zikri geçen eseri, ss. 95-98.
[149] Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri, II, 177.
[150] Hanciç, zikri geçen yazı, s. 94.
[151] Hazım Şabanoviç, Knjizevnost Muslimana B. i H. na Orijentalnim Jezicima (Bibligrafija), Sarajevo, 1973, s. 572.
[152] Bu yazımızın hazırlanmasında bize kitap, fotokopi ve çeşitli malumatı temin etmek suretiyle yardımda bulunan zevattan bilhassa aşağıdakilere şükranlarımızı arz ederiz: Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş, Dr. Neclâ Pekolcay, Dr. Muhammed Hacıyahiç, Mahmud Tralyiç, Muhammed Hazim Okiç ve Mustafa Zilco.

İKİNCİ BÖLÜM: VESÎLETÜ'N-NECÂT VE TERCÜMELERİ

هذا کتاب مولد الشریف

بسم الله الرحمن الرحیم

الله آدین ذکر ایده لم اولا / واجب اولدر جمله ایشده هر قوله

الله آدین هر کیم اول اوّل آکا / هر ایشی آسان ایده الله آکا

الله آدی اولسه هر ایشك اوکی / هرکز ابتر اولمیه آنك صوکی

هر نفسده الله آدین دی مدام / الله آدیله اولور هر ایش تمام

بر کز الله دیسه عشق ایله لسان / دوکولور جمله کناه مثل خزان

اسم پاکن پاك اولور ذکر ایلین / هر مراده ایریشور الله دیین

عشق ایله کل ایمدی الله دیه لم / درد ایله کوز یاش ایله آه ایده لم

اوله کیم رحمت قیله اول پادشاه / اول کریم و اول رحیم و اول اله

بردر اول برلیکنه شك یوقدرر / کرچه یا کلش سویلینلر چوقدرر

جمله عالم یوغ ایکن اول وار ایدی / یارادلمشدن غنی جبار ایدی

وار ایکن اول یوق ایدی انس و ملك / عرش و فرش و آی و کون هم نه فلك

صنعیله بونلاری اول وار ایلدی / برلکینه جمله اقرار ایلدی

قدرتن اظهار ایدوب هم اول جلیل / برلکینه بونلری قیلدی دلیل

اول دیدی برکره وار اولدی جهان / اولمه دیرسه محو اولور اول دم همان

باری نه حاجت قلاوز سوزی چوق / بردر الله اندن اوزکه تکری یوق

حشره دك کر دینیلورسه بو کلام / نیجه جستر اوله بو اولمایه تمام

پس محمد در بو وارلغه سبب / صدق ایله آنك رضاسن قیل طلب

کر دیلرسز بوله سز اوددن نجات / عشق ایله درد ایله ایدك الصلات

ای عزیزلر ایشته باشلارز سوزه / بر وصیت قیلارز الا سزه

اول وصیتکیم دیرم هر کیم طوته / مسك کبی قوقوسی جانلرده توته

بردر

VESÎLETÜ'N-NECÂT [153]

Prof. Dr. Mehmet AKKUŞ[154]

Faslun fi't-Tevhîd

Bi'smi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm

1 Allâh adın zikr idelim evvelâ
Vâcip oldur cümle işde her kula
2 Allâh adın her kim ol evvel ana[155]
Her işi âsân[156] ider Allâh ana[157]
3 Allâh adı olsa her işin önü
Hergiz[158] ebter[159] olmaya anın sonu
4 Her nefesde Allâh adın di müdâm[160]
Allâh adıyla olur her iş tamâm
5 Bir kez Allâh dise aşk ile lisân
Dökülür cümle günâh misl-i hazân[161]
6 İsm-i pâkin pâk olur zikr eyleyen
Her murâda irişür Allâh diyen
7 Aşk ile gel imdi Allâh diyelim
Derd ile göz yaş ile âh idelim
8 Ola kim rahmet kıla ol pâdişâh[162]
Ol Kerîm ü ol Rahîm ü ol ilâh
9 Birdir ol birliğine şek[163] yokdurur[164]
Gerçi yanlış söyleyenler çokdurur[165]
10 Cümle âlem yoğiken Ol[166] var idi
Yaradılmışdan Ganî Cebbâr idi
11 Var iken Ol yok idi ins ü melek
Arş ü ferş[167] ü ay ü gün[168] hem nüh-felek[169]
12 Sun'ile bunları Ol var eyledi
Birliğine cümle ikrâr eyledi
13 Kudretin ızhâr idüp hem Ol Celîl
Birliğine bunları kıldı delîl
14 Ol didi bir kerre var oldu cihân
Olma dirse mahv olur ol dem hemân
15 Bâri ne hâcet kılavuz[170] sözü çok
Birdir Allâh andan artık[171] tanrı yok
16 Haşre dek ger dinilürse bu kelâm
Nice haşr ola bu olmaya tamâm
17 Pes Muhammed'dir bu varlığa sebeb
Sıdk ile anın rızâsın kıl taleb
18 Ger dilersiz bulasız oddan necât
Aşk ile derd ile idin es-Salât[172]
19 Ey azîzler işte başlarız söze
Bir vasiyyet kılarız illâ size
20 Ol vasiyyet kim direm her kim tuta

Misk gibi kokusu canlarda tüte
21 Hak Teâlâ rahmet eyleye ana
Kim beni ol bir duâ ile ana
22 Her ki diler bu duâda buluna
Fâtiha ihsân ide ben kuluna
Li'llâhi'l-Fâtiha

Faslun fî Hilkati Nûrı'n-Nebî Kable Külli Şey
1 Evvel andık anı kim evveldir Ol
Evveline bulmadı hiç akl yol
2 Evvelin ol evvelidir bî-gümân[173]
Âhirin hem âhiridir câvidân[174]
3 Çünki Hak evvelliğin bildin ayân
Dinle imdi kılayım sun'ın[175] beyân
4 Hak Teâlâ ne yaratdı evvelâ
Cümle mahlûkdan kim ol evvel ola
5 Mustafâ nûrunu evvel kıldı var
Sevdi anı ol Kerîm ü Kird-gâr[176]
6 Her ne dürlü kim saâdet vardurur[177]
Yahşi hûy gerekli âdet vardurur
7 Hak ana virdi mükemmel eyledi
Yaradılmışdan mufaddal[178] eyledi
8 Andan oldu her nihân ü âşikâr[179]
Arş ü ferş ü yerde gökde ne ki var
9 Ger[180] Muhammed olmaya idi ayân
Olmayıserdi[181] zemîn ü âsumân[182]
10 Hem vesîle olduğıyçün ol Rasûl
Âdem'in Hak tövbesin kıldı kabûl
11 Ger Muhammed gelmeseydi âleme
Tâc-ı izzet irmez idi Âdem'e
12 Nûh anınçün garkdan[183] buldu necât
Dahi doğmadan göründü mu'cizât
13 Cümle anın dostluğına adına
Bunca izzet kıldı Hak ecdâdına
14 Ceddi olduğıyçün anın hem Halîl[184]
Nârı cennet kıldı ana Ol Celîl
15 Hem dahi Mûsâ elindeki asâ
Oldu anın hürmetine ejdehâ[185]
16 Ölmeyüp Îsâ göğe bulduğı yol
Ümmetinden olmak içün idi ol
17 Gerçi kim bunlar dahi mürseldürür[186]
Lîk Ahmed ekmel ü efdaldurur[187]
18 Çok temennî kıldılar Hak'dan bular
Kim Muhammed ümmetinden olalar
19 Şer'ini[188] dut ümmeti ol ümmeti

Tâ nasîb ola sana Hak rahmeti

Faslun fî Teselsüli İntikâli Nûri'n-Nebî Aleyhi Ekmeli't-Tahiyyât

1 Hak Teâlâ çün yaratdı Âdem'i
Kıldı Âdem'le müzeyyen âlemi
2 Âdem'e kıldı feriştehler[189] sücûd
Hem ana çok kıldı ol lutf ıssı[190] cûd
3 Mustafâ nûrunu alnında kodu
Bil habîbim nûrudur bu nûr didi
4 Kıldı ol nûr anın alnında karâr
Kaldı anın ile nice rûzigâr[191]
5 Sonra Havvâ alnına nakl itdi bil
Durdu anda dahi nice ay u yıl
6 Şît doğdu ana nakl itdi bu nûr
Anın alnında tecellî kıldı nûr
7 İrdi İbrâhîm ü İsmâîl'e hem
Söz uzanur gel kalanın dir isem
8 İşbu resm ile[192] müselsel muttasıl[193]
Tâ olunca Mustafâ'ya müntakil
9 Geldi çün ol rahmeten li'l-âlemin[194]
Vardı nûr anda karâr itdi hemîn[195]
10 Tut kulak evsâfına ey yâr-ı dîn
Bilesin kimdir o Fahru'l-mürselîn[196]

Faslun fî Velâdeti Aleyhi Etemmü's-Salavât

1 Âmine hâtun Muhammed ânesi[197]
Ol sadefden doğdu ol dür dânesi[198]
2 Çünki Abdullah'dan oldu hâmile
Vakt irişdi hafta vü eyyâm ile
3 Hem Muhammed gelmesi oldu yakîn
Çok alâmetler belürdi gelmedin[199]
4 Ol Rebîu'l-evvel ayı nîcesi
On ikinci gice isneyn gicesi[200]
5 Ol gice kim doğdu ol hayru'l-beşer[201]
Ânesi anda neler gördü neler
6 Didi gördüm ol Habîb'in ânesi
Bir aceb nûr kim[202] güneş pervânesi
7 Berk urup[203] çıkdı evimden nâgehân[204]
Göklere dek nûr ile doldu cihân
8 Gökler açıldı ve feth oldu zulem
Üç melek gördüm elinde üç alem
9 Biri meşrık biri mağribde anın
Biri dâmında[205] dikildi Ka'be'nin
10 İndiler gökden melekler sâf sâf

Ka‘be gibi kıldılar evim tavaf
11 Geldi hûrîler bölük bölük buğûr[206]
Yüzleri nûrundan evim doldu nûr
12 Hem hevâ üzre döşendi bir döşek
Adı sündüs döşeyen anı melek
13 Çün göründü bana bu işler ayân
Hayret içre kalmış idim ben hemân
14 Yarılıp divâr çıkdı nâgehân
Üç bile hûrî bana oldu ayân
15 Ba‘zılar dirler ki ol üç dil-berin
Âsiye’ydi biri ol meh-peykerin[207]
16 Biri Meryem hâtun idi âşikâr
Birisi hem hûrîlerden bir nigâr[208]
17 Geldiler lutf ile ol üç meh-cebîn[209]
Virdiler bana selâm ol dem hemîn[210]
18 Çevre yanıma gelip oturdular
Mustafâ’yı birbirine muştular[211]
19 Didiler oğlun gibi hiç bir oğul
Yaradılalı cihân gelmiş değil
20 Bu senin oğlun gibi kadri cemîl
Bir anaya virmemişdir ol Celîl
21 Ulu devlet buldun ey dil-dâr[212] sen
Doğıserdir senden ol hulk-ı hasen
22 Bu gelen ilm-i ledün[213] sultânıdır
Bu gelen tevhîd ü irfân kânıdır[214]
23 Bu gelen aşkına devr eyler felek
Yüzüne müştâkdır ins ü melek
24 Bu gice ol gicedir kim ol şerîf[215]
Nûr ile âlemleri eyler latîf
25 Bu gice dünyâyı ol cennet kılur
Bu gice eşyâya Hak rahmet kılur
26 Bu gice şâdân olur erbâb-ı dil[216]
Bu giceye cân virir ashâb-ı dil
27 Rahmeten li’l-âlemîn’dir Mustafâ
Hem şefîu’l-müznibîndir[217] Mustafâ
28 Vasfını bu resme tertîb itdiler
Ol mubârek nûra terğîb itdiler
29 Âmine ider çü vakt oldu tamâm[218]
Kim vücûda gele ol hayru’l-enâm
30 Susadım gâyet harâretden katı[219]
Sundular bir câm dolusu şerbeti
31 İçdim anı oldu cismim nûra gark
İdemezdim nûrdan kendümi fark
32 Geldi bir akkuş kanadıyla revân
Arkamı sığadı kuvvetle hemân

33 Doğdu ol sâatde ol Sultân-ı dîn
Nûra gark oldu semâvât ü zemîn[220]
34 Ger dilersiz bulasız oddan necât
Aşk ile derd ile idin es-Salât
* * *
1 Yaradılmış cümle oldu şâdman[221]
Gam gidüp âlem yeniden buldu cân
2 Cümle zerrât-ı cihân idüp nidâ
Çağrışuben didiler kim merhabâ
3 Merhabâ ey âlî Sultan merhabâ
Merhabâ ey kân-ı irfân[222] merhabâ
4 Merhabâ ey sırr-ı Furkân[223] merhabâ
Merhabâ ey derde dermân merhabâ
5 Merhabâ ey bülbül-i bâğ-ı cemâl[224]
Merhabâ ey âşinâ-yı zü'l-Celâl[225]
6 Merhabâ ey mâh u hurşîd-i Hüdâ[226]
Merhabâ ey Hak'dan olmayan cüdâ
7 Merhabâ ey âsî ümmet melcei
Merhabâ ey çâresizler eşfa'ı[227]
8 Merhabâ ey cân-ı bâkî merhabâ
Merhabâ uşşâka sâkî merhabâ
9 Merhabâ ey kurretü'l-aynı Halîl
Merhabâ ey hâs mahbûb-ı Celîl[228]
10 Merhabâ ey rahmeten li'l-âlemîn
Merhabâ sensin şefîu'l-müznibîn[229]
11 Merhabâ ey pâdişâh-ı dü-cihân[230]
Senin içün oldu kevn ile mekân
12 Ey cemâli gün yüzü bedr-i münîr
Ey kamû düşmüşlere sen dest-gîr[231]
13 Dest-gîrisin kamû üftâdenin[232]
Hem penâhı bende vü âzâdenin[233]
14 Ey gönüller derdinin dermânı sen
Ey yaradılmışların Sultânı sen
15 Sensin ol Sultân-ı cümle enbiyâ
Nûr-ı çeşm-i evliyâ vü asfıyâ
16 Ey risâlet tahtının sen hâtemi
Ey nübüvvet mihrinin[234] sen hâtemi
17 Çünkü nûrun rûşen itdi âlemi
Gül cemâlin gül-şen itdi âlemi[235]
18 Oldu zâil zulmet-i cehl ü dalâl
Buldu bâğ-ı ma'rifet ayn-ı kemâl
19 Yâ Habîba'llâh bize imdâd kıl
Son nefes dîdârın ile şâd kıl
20 Ger dilersiz bulasız oddan necât
Aşk ile derd ile idin es-Salât

* * *

1 Çünki ol mahbûb-ı Rahmân u Rahîm
Kıldı dünyâyı cemâlinden naîm
2 Birbirine muştulayu[236] her melek
Raksa girdi şevk u şâdîden[237] felek
3 İşbu heybetden Emine hûb-rû[238]
Bir zaman aklı gidip geldi giru
4 Gördü gitmiş hûrîler hiç kimse yok
Görmedi oğlun tazarru' kıldı çok
5 Hûrîler aldı tasavvur kıldı ol
Hayret içre çok tefekkür kıldı ol
6 Çevre yanın isteyü kıldı nazar
Gördü kim bir köşede hayru'l-beşer
7 Şöyle Beytu'llâha karşı ol Resûl
Yüz yire urmuş ve secde kılmış ol
8 Secdede başı dili tahmîd[239] ider
Hem getürmüş parmağın tevhîd ider
9 Dir ki ey Mevlâ yüzüm dutdum sana
Yâ ilahî ümmetim vir-gil[240] bana
10 Çünki ben bu işleri gördüm ayân
Kalmadı sabrım hemân düşdüm revân
11 Geldi aklım gördüm ol sâhib-vefâ
Gözlerim nûru vü oğlum Mustafâ
12 Sürmelenmiş gözleri gör hikmeti
Göbeği kesilmiş olmuş sünneti
13 Yüzü nûru gün gibi hoş berk urur[241]
Çünkü gördüm gönlüme geldi sürûr
14 Kaynadup nâr-ı muhabbet kanımı
Aluben bağrıma basdım cânımı
15 Deprenür[242] dudakları söyler kelâm
Anlayamadım ne dirdi ol hümâm
16 Kulağım ağzına virdim dinledim
Söylediği sözü ol dem anladım
17 Hakk'a bağlayıp gönülden himmeti
Dir idi kim ümmeti vâ[243] ümmeti
18 Tıfl iken ol diler idi ümmetin
Sen kocaldın terk idersin sünnetin
19 Ümmetim didi sana çün Mustafâ
Vir salavât sen de ana bul safâ
20 Ger dilersiz bulasız oddan necât
Aşk ile derd ile idin es-Salât

Faslun fî Ba'zı Mu'cizâtihî
(aleyhi's-salâtu ve's-selâm)

1 Mekke kavmi ulularıı bî-hılâf[244]

Ka‘be’yi ol gice kılurken tavâf
2 Secde kıldı Ka‘be gördü hâs u âm[245]
Düşmedi bir taşı hoş kıldı kıyâm
3 Rüknü rükne Ka‘be’nin virdi selâm
Didiler kim doğdu ol hayru’l-enâm
4 Ka’be bir savt itdi ol dem nâgehân
Didi doğdu bu gice şems-i cihân[246]
5 Pâk idüp küfr ile putlardan Resûl
Kurtarıser[247] beni müşriklerden ol
6 Yalın ayak baş açuben sâf sâf
Eyleyiser ümmeti beni tavâf
7 Ol gice tabl-ı nübüvvet urdular
Ol gice şeytânı gökden sürdüler
8 Nice puthâne nice deyr ü sanem[248]
Yıkılup küfr ehline irdi elem
9 Ger dilersiz bulasız oddan necât
Aşk ile derd ile idin es-Salât

Faslun fî Bî‘seti’n-Nebî
(aleyhi salavâtu’llâhi ve selâmuhû)
1 Fahr-ı âlem irdi çün kırk yaşına
Kondu pes tâc-ı risâlet başına
2 Dem-be-dem[249] âvâz gelürdi yâ Emîn
Seni kıldım rahmeten li’l-âlemîn
3 İndi Kur’an âyet âyet beyyinât
Zâhir oldu nice dürlü mu‘cizât
4 Evvelâ ol kim mübârek cisminin
Gölgesi düşmezdi yere resminin
5 Nûr idi başdan ayağa gövdesi
Bu ayândır nûrun olmaz gölgesi
6 Hem mübârek başı üzre her zamân
Bir bölük bulut olurdu sâye-bân[250]
7 Her nere varsa bile varırdı ol
Başı üzre dâimâ dururdu ol
8 Ol mübârek gözlerinde mu’cize
Nicedir ol dahi eydeyim[251] size
9 Nice kim önünde görürdü ayân
Öyle ardında görürdü ol hemân
10 Vahy içün indikde Cibrîl-i emîn
Gökden ayrıldığı sâatde hemîn
11 Cebrâil’in kokusun alırdı ol
Vahy içün indiğini bilirdi ol
12 Depredicek dudağın ol mâh-veş[252]
Deprenirdi gökde hem kurs-ı güneş
13 Dokunıcak saçına bâd-ı sabâ

Misk ü anberden dolar idi hevâ
14 İnci dişleri şuâından gice
İğne düşse bulunurdu ey hoca
15 Sadrı nûrundan karanû giceler
Yolda yürürdü yiğitler kocalar
16 Çün işâret kıldı[253] ol mahbûb-ı Hak
Parmağıla aya oldu iki şak[254]
17 Terlese güller olurdu her teri
Hoş dererlerdi[255] terinden gülleri
18 Dikdi hurmayı hem ol şâh-ı cihân
Dikdiği sâatde[256] yemiş virdi hemân
19 Mu‘cizâtı haşre dek dinse müdâm
Nice haşr olsa buna gelmez hıtâm
20 Ger dilersiz bulasız oddan necât
Aşk ile derd ile idin es-Salât

Faslun fî Mi‘râcihî
(aleyhi ve alâ âlihi’s-salât)
1 Gel berü ey aşk oduna yanıcı
Kendüyü ma‘şûka âşık sanıcı
2 Dinle gel mi‘râcın ol şâhın ayân
Âşık isen aşk oduna durma yan
3 Bir dü-şenbe[257] gicesi tahkîk haber
Leyle-i Kadr idi ol gice meğer
4 Ol hümâyûn baht ol kadri yüce
Ümmü Hânî hânesindeydi gice
5 Anda iken nâgehân ol yüzü ak
Cennete var didi Cebrâil’e Hak
6 Bir murassa‘[258] tâc bir hulle kemer
Hem dahi al bir burâk-ı mu‘teber
7 Ol Habîb’ime ilet binsin anı
Arşımı seyr eylesün görsün beni
8 Cebrâîl çün cennete vardı revân
Gördü kim bî-had[259] burâk otlar hemân
9 İçlerinde bir burak ağlar katı[260]
Yimez içmez kalmamış hiç tâkatı
10 Gözlerinden yaşı ceyhûn eylemiş
Ciğerini derd ile hûn eylemiş
11 Didi Cebrâîl nedir ağladığın
Hüzn ile cân u ciğer dağladığın
12 Bâkî yoldaşın yiyüp içüp gezer
Sen inilersin de cânın ne sezer
13 Didi kırk bin yıl durur kim yâ emîn
Aşkdır bana yemek içmek hemîn
14 Nâgehân bir ün işitdi kulağım

Gitdi aklım bilmezem solım sağım
15 Yâ Muhammed diyüben çağırdılar
Bir sadâ birle ki yürekler deler
16 Ol zamândan bilmezem ki no'lmuşam
Ol adın ıssına[261] âşık olmuşam
17 Yüreğim içinde eridi yağım
Âşık oldu görmeden bu kulağım
18 Cenneti başıma aşkı dar ider
Gice gündüz işim âh u zâr ider
19 Gerçi zâhir cennet içre dururam
Ma'nâda hasret azâbın görürem
20 Ger iremezsem visâline anun
İdiserem[262] terkini cân u tenin
21 Cebrâîl didi burâka ey Burâk
Virdi Hak maksûdunu kılma firâk
22 Kimde kim aşkın nişânı vardurur
Âkıbet ma'şûka anı irgörür[263]
23 Gel berü ma'şûkuna irgöreyim
Yüreğin zahmına[264] merhem urayım
24 Aldı Cebrâîl burâkı ol zaman
Tâ cenâb-ı Ahmed'e geldi revân
25 Hak selâm itdi sana yâ Mustafâ
Kim mübârek hâtırın bulsun safâ
26 Didi kim gelsün konuklaram anı
Arşımı seyr eylesün görsün beni
27 Dâim ister hazretimden her melek
Arş u Kürsî Sidre çarh-ı nüh-felek
28 Cümlesi anın yüzün görmek diler
Ayağına yüzlerin sürmek diler
29 Gel gidelim hazrete yâ Mustafâ
Muntazırdır anda ashâb-ı safâ
30 Sana cennetden getürdüm bir burâk
Da'vet-i Rahmân'dır ey nûr-ı Hak
31 Durdu yerinden hemân-dem Mustafâ
Koydu tâcı başına ol pür-safâ
32 Çekdi ol demde burâkı Cebrâîl
Önüne düşdü ana oldu delîl
33 Hoş süvâr oldu ana şâh-ı cihân
Açdı berrini[265] burâk uçdu hemân
34 Tarfetü'l-ayn[266] içre Sultân-ı ümem
Geldi Kuds'e irdi vü basdı kadem
35 Enbiyâ ervâhı karşu geldiler
Mustafâ'ya cümle ikrâm kıldılar
36 İrdi ol dem Hak'dan ervâha nidâ
Kim kılalar Mustafâ'ya iktidâ

37 Pes geçüp mihrâba ol Hayru'l-enâm
Enbiyâ ervâhına oldu imâm
38 İki rek'at kıldı Aksâ'da namâz
Öyle emr itmiş idi ol bî-niyâz[267]
39 Gördüler nûrdan kurulmuş nerdibân[268]
Nerdibândan oldular göğe revân
40 İrdiler evvel göğe bi'l-ihtirâm
Kapu açıldı vü girdi ol hümâm
41 Gördü gök ehli ibâdetde kamû[269]
Her biri bir türlü tâatda kamû
42 Kimi tesbîh ü kimi tahmîd[270] okur
Kimi tehlîl[271] ü kimi temcîd[272] okur
43 Kimi kıyâm içre kimi kılmış rükû'
Kimi Hakk'a secde etmiş bâ-huşû'[273]
44 Kimisini aşk-ı Hak almışdurur
Vâlih ü hayrân[274] u mest kalmışdurur
45 Hep gök ehli cümle karşu geldiler
Mustafâ'ya izzet ikrâm kıldılar
46 Merhabân bik[275] yâ Muhammed didiler
Ey şefâat kânı Ahmed didiler
47 Her biri kutluladı mi'râcını
Didiler giydin saâdet tâcını
48 Yürü kim meydân senindir bu gice
Top hem çevgân senindir bu gice
49 İrmedi evvel gelen bu devlete
Kimse lâyık olmadı bu rif'ate
50 Her ne hâcet dilesen makbûldür
Cümle maksûdun senin mahsûldür
51 Ol gice durmadı cevlân[276] eyledi
Şöyle kim eflâki seyrân eyledi
52 Her birinde türlü hikmet gördü ol
Tâ ki vardı Sidre'ye irişdi yol
53 Cebrâîl'in durağıdır ol makâm
Nüh-felek tâ kim tutalıdan nizâm
54 Kaldı Cebrâîl makamında hemîn
Didi ana rahmeten li'l-âlemîn
55 Bilmezem bu yolları ben nideyim
Kim garîbem bunda kande[277] gideyim
56 Cebrâîl didi Rasûl'e ey Habîb
Sanma-gıl[278] bu yerde sen seni garîb
57 Senin içün yaradıldı nüh-felek[279]
İns ü cinn ü hûr u cennet hem melek
58 Bunda hatm oldu benim cevlân-gehim[280]
Mâ-verâsından[281] dahi yok âgehim
59 Bana böyle emr idübdür zü'l-Celâl

Açmayım ben bundan öte perr ü bâl[282]
60 Ger geçem[283] bir zerre denlü ilerü
Yanarım başdan ayağa ey ulu
61 Didi Cebrâîl'e ol Fahr-i cihân
Pes makâmında dur imdi sen hemân
62 Çün ezelde bana aşk oldu delîl
Yanar isem yanayım ben ey Halîl
63 Lî maa'llâh vakti[284] benimdir hemân
Ona kurbân eyleyim baş ile cân
64 Râh-ı aşkda kim sakınur cânını
Ol kaçan[285] görse gerek cânânını
65 Râh-ı aşkı[286] sanma gâfil serseri
Belki kem-ter[287] nesnedir virmek seri
66 Ger dilersiz bulasız oddan necât
Aşk ile derd ile idin es-Salât

Faslun fî Zuhûri Refref
1 Söyleşürken Cebrâîl ile kelâm
Geldi Refref[288] önüne virdi selâm
2 Aldı ol Şâh-ı cihânı ol zamân
Sidre'den götürdü ve gitdi hemân
3 Bir fezâ oldu o demde[289] rû-nümâ[290]
Ne mekân var anda ne arz u semâ
4 Kim ne hâlîdir ne mâlî ol mahal
Akl u fikr itmez o hâli fehm ü hâl
5 Ref' olup[291] ol şâha yetmiş bin hicâb
Nûr-ı tevhîd açdı vechinden nikâb
6 Her birisinden geçerken ilerü
Emr olurdu yâ Muhammed gel berü
7 Çünkü kamûsın görüp geçdi öte
Vardı irişdi ol ulu hazrete
8 Şeş-cihetden[292] ol münezzeh zü'l-Celâl
Bî-kem ü keyf[293] ana gösterdi Cemâl
9 Zâten ol Sultân-ı mâ zâğa'l-basar[294]
Eylemişdi Hakk'a tahsis-i nazar[295]
10 Âşikâre gördü Rabbu'l-izzeti
Âhiretde öyle görür ümmeti
11 Bî-hurûf u lafz u savt[296] ol pâdişâh
Mustafâ'ya söyledi bî-iştibâh[297]
12 Didi kim matlûb u maksûdun benem
Sevdiğin cân ile ma'bûdun benem
13 Gice gündüz durmayıp istediğin
N'ola kim görsem Cemâlin didiğin
14 Gel habîbim sana âşık olmuşam
Cümle halkı sana bende kılmışam

15 Ne murâdın var ise idem revâ
Eyleyim bir derde bin dürlü devâ
16 Mustafâ didi eyâ Rabb-i Rahîm[298]
Ey hatâ-pûş[299] u atâsı çok Kerîm
17 Ol zaîf ümmetlerim hâli n'ola
Hazretine nice anlar yol bula
18 Gice gündüz işleri isyân kamû
Korkarım ki yerleri ola tamû[300]
19 Yâ ilâhî hazretinden hâcetim
Bu durur kim ola makbûl ümmetim
20 Hak Teâlâ›dan irişdi bir nidâ
Yâ Muhammed ben sana kıldım atâ
21 Ümmetini sana virdim ey Habîb
Cennetimi anlara kıldım nasîb
22 Yâ Habîbim nedir ol kim diledin
Bir avuç toprağa minnet eyledin
23 Ben sana âşık olunca ey şerîf
Senin olmaz mı dü-âlem[301] ey latîf
24 Zâtıma mir'ât[302] idindim zâtını
Bile yazdım adım ile adını
25 Hem didi kim yâ Muhammed ben seni
Bilirem görmeğe doymazsın beni
26 Lîk din emri tamâm olmak içün
Ümmetin de bana yol bulmak içün
27 Avdet idüp da'vet it kullarımı
Tâ gelüben göreler dîdârımı
28 Sen ki mi'râc eyleyip itdin niyâz
Ümmetin mi'râcını kıldım namâz
29 Her kaçan kim bu namâzı kılalar
Cümle gök ehli sevâbın bulalar
30 Çünki her türlü ibâdet bundadır
Hakk'a kurbiyyetle[303] vuslat bundadır
31 Sıdk ile beş vakt olundukça edâ
Elli vaktin ecrin eyler Hak atâ
32 Mâ-hasal[304] ol anda doksan bin kelâm
Sebk idüp buldukda encâm u hıtâm[305]
33 Tarfetü'l-ayn içre ol Fahr-ı cihân
Ümmü Hânî evine geldi hemân
34 Her ne vâki' oldu ise ser-te-ser[306]
Cümlesin ashâbına virdi haber
35 Didiler ey kıble-i İslam-ı dîn
Kutlu olsun sana mi'râc-ı güzîn
36 Biz kamûmuz[307] kullarız Sen şâhsın
Gönlümüz içinde rûşen mâhsın[308]
37 Ümmetin olduğumuz devlet yeter

Hıdmetin kıldığımız izzet yeter

Tazarru‘ u Münâcât Be-Dergâhı Kâdıyu’l-Hâcât

1 İmdi gel isyânımız yâd idelim
Nâle vü zârı vü feryâd[309] idelim
2 Her ne denlü çok yaşarsa bir kişi
Âkıbet ölmek dürür ânın işi
3 Ölümümüz gussasını[310] yiyelim
Dâimâ estağfiru’llâh diyelim
4 Hakk’a lâyık kılmadık a‘mâlimiz
Bilmeyiz kim n’oluser ahvâlimiz
5 Bir yaramaz fi‘li tağyîr[311] itmedik
Âhiret bâbında tedbîr itmedik
6 Halk içinde adımız hâs eyledik
Lîk halvetde[312] gönül pas eyledik
7 Her nefesde eyledik yüz bin günâh
Bir günâha itmedik hiç bir gün âh
8 Nâzenîn ömrü kamû[313] virdik yele
Nefsin arzûlarına yele yele
9 Nefse uyup eyledik bî-had[314] günâh
Bilmeyiz ki ne kılavuz yâ ilâh
10 Bir bölük bî-çâre mücrim âsîyüz
Kulluğında kâsır u hem kâsîyüz[315]
11 Cümlemiz isyânımızı bilmişiz
Hazretine rahmet uma gelmişiz
12 Umarız Senden inâyetler ola
Rahmet irişe şefâatler ola

Duâ ve İlticâ

1 Yâ ilâhî ol Muhammed hakkıçün
Ol şefâat kânı Ahmed hakkıçün
2 Sidre vü arş-ı muallâ hakkıçün
Ol sülûk u seyr-i a’lâ[316] hakkıçün
3 Ol gice söyleşilen söz hakkıçün
Ol gice Hakk’ı gören göz hakkıçün
4 Sırr-ı Furkân nûr-ı a‘zam[317] hakkıçün
Kuds ü Ka‘be Merve Zemzem hakkıçün
5 Gözü yaşı hakkıçün âşıkların
Bağrı başı hakkıçün sâdıkların
6 Aşk odından ciğeri büryân içün[318]
Derd ile kan ağlayan giryân içün
7 Sıdkıla yolunda kâim kul içün
Hazretine doğru varan yol içün
8 Şol zaman kim müddet-i ömr ü hayât
Âhir ola ire hengâm-ı memât[319]

9 Yâ ilâhî sakla-gıl[320] îmânımız
Virelim îmân ile tâ cânımız
10 Biz güneh-kâr âsî mücrim kulları
Yarlığayup kıl günahlardan berî
11 Kabrimiz îmân ile pür-nûr[321] kıl
Mûnisin ğılmân ile hem hûr kıl
12 Hem dahi mîzânımız eyle sakîl
Cennete girmeye lutfın kıl delîl
13 Mustafâ'ya civâr it yâ Kerîm
Cennetü'l-Firdevs içinde yâ Rahîm
14 Lutf ile göster bize dîdârını
Ni'metinle duyla-gıl kullarını
15 Afv idüp isyânımız kıl rahmeti
Ol habîbin yüzü suyu hürmeti
16 Sana lâyık kullar ile hem-dem it
Ehl-i derdin sohbetine mahrem it
17 Hem Süleyman fakîre rahmet it
Yoldaşın îmân makâmın cennet it
18 Yâ ilâhî kılma bizi dâllîn[322]
Bu duâya cümleniz deyin âmîn
19 Ümmetinden râzı olsun ol Muîn
Rahmetu'llâhi aleyhim ecmaîn[323]

---

[153]. Bu metin Süleyman Çelebi Vesîletü'n-Necât (Mevlid) (Reîsül-Hattâtîn Ahmed Kâmil Akdik'in hattıyla), (D.İ.B. Ankara, 2008)'den hareketle hazırlanmıştır.
[154]. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.
[155] Ana: Anarsa, derse.
[156] Âsân ider: Kolaylaştırır.
[157] Ana: Ona.
[158] Hergiz: Aslâ.
[159] Ebter olmaya: Sonu kesik olmaz.
[160] Müdâm: Devamlı.
[161] Misl-i hazân: Sonbahar yaprakları gibi.
[162] Ol: O; pâdişâh: Allah.
[163] Şek: Şüphe.
[164] Yokdurur: Yoktur.
[165] Çokdurur: Çoktur.
[166] Ol: O (Allah)
[167] Arş ü ferş : Yeryüzü ve gökyüzü.
[168] Gün: Güneş.
[169] Nüh-felek: Dokuz gezegen.
[170] Hâcet: Gerek, kılavuz: kılıyoruz
[171] Artık: Başka
[172] Eğer cehennem ateşinden kurtulmak istiyorsanız, Hz. Peygamber'e aşkla,

şevkle salât ve selam getirin.
[173] Bî-gümân: Şüphesiz.
[174] Câvidân: Ebedî, sonsuz.
[175] Sun'ın: Sun'unu, yarattıklarını.
[176] Kird-gâr: Allah.
[177] Vardurur: Vardır.
[178] Mufaddal: Daha faziletli.
[179] Nihân u âşikâr: Gizli ve açık.
[180] Ger: Eğer.
[181] Olmayıserdi: Olmayacaktı.
[182] Zemîn ü âsumân: Yer ve gök.
[183] Garkdan: Boğulmakdan.
[184] Halîl: İbrahim aleyhi's-selâm.
[185] Ejdehâ: Ejderhâ.
[186] Mürseldürür: Mürseldir, peygamberdir.
[187] Efdaldurur: Efdaldır, daha faziletlidir.
[188] Şer'ini: Şeriatını, dinini.
[189] Feriştehler: Melekler.
[190] Lutf ıssı: Lutuf sâhibi.
[191] Rûzigâr: Zaman.
[192] Resm ile: … şekilde.
[193] Müselsel muttasıl: Birbiri ardınca, birbirine bağlı.
[194] Rahmeten li'l-âlemîn: Âlemlere rahmet olarak.
[195] Hemîn: Hemen, derhâl.
[196] Fahru'l-mürselîn: Bütün peygamberlerin övündüğü.
[197] Ânesi: Anası, annesi.
[198] Dür dânesi: İnci tanesi.
[199] Gelmedin: Gelmeden önce.
[200] İsneyn gecesi: Pazartesi gecesi.
[201] Hayru'l-beşer: İnsanların en hayırlısı.
[202] Kim: ki; Güneş pervânesi: Güneş sanki Hz. Peygamber nûrunun kelebeği.
[203] Berk urup: Şimşek çakıp.
[204] Nâgehân: Ansızın.
[205] Dâmında: Üstünde.
[206] Buğûr: Bu sırada.
[207] Meh-peyker: Ay yüzlü.
[208] Nigâr: Sevgili.
[209] Meh-cebîn: Alnı ay gibi parlak.
[210] Ol dem hemîn: O anda, hemen.
[211] Muştular: Müjdelediler.
[212] Dil-dâr: Gönül alan, sevgili; Doğuserdir; Doğacaktır; Hulk-ı hasen: Güzel yaratılışlı.
[213] İlm-i ledün: Allah'ın ihsân ettiği ilim.
[214] Kânıdır: Kaynağıdır.
[215] Şerîf: Şerefli.

[216] Şâdân olur: Sevinir; Erbâb-ı dil: Gönül sahipleri.
[217] Şefîu'l-müznibîn: Günahkârlara şefaatçi.
[218] Çü vakt oldu tamam: Vakit tamam olunca.
[219] Katı: Çok.
[220] Semâvât ü zemîn: Gökler ve yeryüzü.
[221] Şâdmân: Memnûn.
[222] Kân-ı irfân. İrfân kaynağı.
[223] Sırr-ı furkân: Kur'an'ın sırrı.
[224] Bülbül-i bâğ-ı cemâl: Güzellik bağının bülbülü.
[225] Âşinâ-yı zü'l-Celâl: Zü'l-Celâl olan Allah'ı tanıyan.
[226] Mâh u hurşîd-i Hüdâ: Allah'ın güneşi ve ayı; Cüdâ: Ayrı.
[227] Melcei: Sığınağı; Eşfa'ı: En çok şefâat edecek olanı.
[228] Kurretu'l-ayn: Gözlerin sürûru; Hâs mahbûb-ı Celîl: Allah'ın en çok sevdiği kul.
[229] Şefî'u'l-müznibîn: Günahkârlara şefâat edecek olan.
[230] Pâdişâh-ı dü-cihân: Dünya ve âhiretin sultânı.
[231] Kamû: Bütün; Dest-gîr: Elinden tutan.
[232] Üftâdenin: Düşkünlerin.
[233] Penâhı bende vü âzâdenin : Hürlerin ve esirlerin sığınacağı yer.
[234] Nübüvvet mihri: Peygamberlik güneşi.
[235] Rûşen: Aydınlık; Gül-şen: Gül bahçesi.
[236] Muştulayu: Müjdeleyerek.
[237] Şevk u şâdî: Sevinç ve mutluluk.
[238] Hûb-rû: Güzel yüzlü.
[239] Tahmîd ider: Hamd eder.
[240] Vir-gil: Ver.
[241] Berk urur : Parlar.
[242] Deprenür: Kıpırdar.
[243] Vâ ümmetî: Âh ümmetim.
[244] Bî-hilâf: Tartışmasız.
[245] Hâs u âm: Herkes.
[246] Şems-i cihân: Dünyanın güneşi.
[247] Kurtarıser: Kurtarır.
[248] Deyr ü sanem: Kilise ve put.
[249] Dem-be-dem: Sık sık.
[250] Sâye-bân: Gölgelik.
[251] Eyitmek: Söylemek (Eydeyim: Söyleyeyim).
[252] Mâh-veş: Ay gibi, ay yüzlü.
[253] Çün işâret kıldı: İşaret kılınca.
[254] İki şak: İki parça.
[255] Dererlerdi: Toplarlardı.
[256] Sâatde: Bu kelime vezinden dolayı "sâat" şeklinde olmalıdır.
[257] Dü-şenbe: Pazartesi.
[258] Murassa': Süslenmiş.
[259] Bî-had: Sayısız.

[260] Katı: Çok.
[261] Issına: Sahibine.
[262] İdiserem: Ederim.
[263] İrgörür: İletir.
[264] Zahmına: Yarasına.
[265] Berrini: Kanadını.
[266] Tarfetü'l-ayn: Göz açıp kapama.
[267] Bî-niyâz: Niyaza ihtiyacı olmayan (Allah).
[268] Nerdibân: Merdiven.
[269] Kamû: Hepsi.
[270] Tahmîd okur: El-Hamdü li'llâh der.
[271] Tehlîl: Lâ ilâhe illa'llâh demek.
[272] Temcîd: Yüceltme, sabah vaktinde okunan ilâhi.
[273] Bâ-huşû': Saygı ve ihtirâm ile.
[274] Vâlih ü hayrân: Hayret ve şaşkınlığa düşmüş.
[275] Merhabân bik: Sana selam olsun.
[276] Cevlân eyledi: Gezdi, dolaştı.
[277] Bunda: Burada; Kande: Nereye.
[278] Sanma-gıl: Zannetme.
[279] Nüh-felek: Dokuz gezegen.
[280] Cevlân-geh: Gezilecek mekan, yer.
[281] Mâ-verâ: Ötesi.
[282] Perr ü bâl: Kol kanat.
[283] Ger geçem: Eğer geçersem.
[284] Lî-maa'llâh: Bu ibareden tasavvufî eserlerde çokça geçen şu rivayet kastedilmektedir. " Lî maa'llâhi vaktün lâ-yesa'unî melekün mukarreb ve-lâ nebbiyyün mürsel." (Manası: Benim, Allah'la beraber olduğum bir vakit vardır ki o sırada aramızda ne bir mukarreb melek ne de gönderilmiş bir peygamber vardır.).
[285] Kaçan: Nerede.
[286] Râh-ı aşk: Aşk yolu.
[287] Kem-ter: İtibarsız, hakîr, aşağı.
[288] Refref: Hz. Peygamber'in mi'râcta bindiği binek.
[289] O demde: O anda.
[290] Rû-nümâ: Görünen, meydana çıkan.
[291] Ref' olup: Açılıp.
[292] Şeş-cihet: Altı yön: Sağ-sol, alt-üst, ön-arka.
[293] Bî-kem ü keyf: Maddî ölçüler dışında, nitelik ve niceliksiz olarak.
[294] "Mâ zâğa'l-basar" Necm Sûresi,17. Mi'râcta, " Gözü gördüğünden şaşmadı." demektir.
[295] Tahsîs-i nazar: Bakışını bir yerden ayırmama.
[296] Bî-hurûf u lafz u savt: Harfsiz, sözsüz ve sessiz olarak.
[297] Bî-iştibâh: Şüphesiz.
[298] Eyâ Rabb-i Rahîm: Ey Rahîm olan Rabbim!
[299] Hatâ-pûş: Hataları örten.

[300] Tamû: Cehennem.
[301] Dü-âlem: Dünya ve ahiret.
[302] Mir’ât: Ayna.
[303] Hakk’a kurbiyyet: Cenâb-ı Allah’a yakınlaşma.
[304] Mâ-hasal: Hâsıl olan, netice.
[305] Encâm u hitâm: Son.
[306] Ser-te-ser: Baştan başa.
[307] Kamûmuz: Hepimiz.
[308] Rûşen-mâh: Dolunay gibi aydınlık olan ay.
[309] Nâle vü zârı vü feryâd: İnleyip, sızlayıp feryâd edelim.
[310] Gussa: Keder, üzüntü.
[311] Tağyîr etmedik: Değiştirmedik.
[312] Lîk halvetde: Lâkin yalnız kalınca.
[313] Kamû: Hep.
[314] Bî-had: Sayısız.
[315] Kâsır: Kusurlu; Kâsîyüz: Sıkıntılı ve gönlümüz dar.
[316] Sülûk u seyr-i a‘lâ: Mi‘râca çıkma.
[317] Sırr-ı Furkân: Kur’an-ı Kerim’in sırrı; Nûr-ı a‘zam: Yüce nûr.
[318] Ciğeri büryân: Ciğeri yanan.
[319] Hengâm-ı memât: Ölüm zamanı.
[320] Sakla-gıl: Koru, muhafa et.
[321] Pür-nûr: Nurlarla dolu; Hûr: hûrîler.
[322] Dâllîn: Doğru yolu şaşırıp, günâha girenler.
[323] Rahmetu’llâhi aleyhim ecmaîn: Allah’ın rahmeti hepsinin üzerine olsun.

پاك ایدوب کفر ایله شرکدن رسول ‏ ‏ قورتاره بزی محشر کلدکده اول

بالکز ایاقی باشی چون صاف صاف ‏ ‏ اطیب ایدر امتنی بی خلاف

اول کیجه طبل نبوت اوردیلر ‏ ‏ اول کیجه شیطانی کوکدن سوردیلر

نیجه بتخانه نیجه دیر و صنم ‏ ‏ یقیلوب کفر اهلنه اردی الم

کر دیلرسز بوله‌سز اوددن نجات ‏ ‏ عشق ایله درد ایله ایدك الصلوات

فصل في معجزة النبي صلى الله عليه وسلم

فخر عالم اردی چون قرق یاشنه ‏ ‏ قوندی تاج رسالت باشنه

دمبدم اوار کلوردی امین ‏ ‏ سنی قلدم رحمة للعالمین

اندی قرآن آیت آیت بینات ‏ ‏ ظاهر اولدی نیجه درلو معجزات

اولا اول کیم مبارك جسمنك ‏ ‏ کولکه‌سی دوشمزدی یره جسمینك

نور ایدی باشدن آیاغه کوده‌سی ‏ ‏ بو عیاندر نورك اولمز کولکه‌سی

هم مبارك باشی اوزره هر زمان ‏ ‏ بر بولوت اولوردی سایبان

هر زمان وار ایسه بیله واردی اول ‏ ‏ باشی اوزره دائما طوروردی اول

اول مبارك کوزلرنده معجزه ‏ ‏ نیجه در اول دائما ایده سرمه

نیجه کیم اوکنده کورردی عیان ‏ ‏ اوکله آردنده کورردی اول همان

وحی ایچون ایندکده جبریل امین ‏ ‏ کوکدن آیرلدیغی ساعتده همین

جبرائیلك قوت بیننی کوردی اول ‏ ‏ وحی ایچون ایندکجه بیلوردی اول

دره دحیه دوداغی اول ماه وش ‏ ‏ دره نوردی کوکده هم قرص کونش

طوقنسه نه صاحبیه باد صبا ‏ ‏ مسك و عنبردن طولار ایدی هوا

انجو دیشلرینه شعاعندن کیجه ‏ ‏ ایکنه دوشسه بولورلردی اینجه

صندلی نوردن قراکو کیجه‌لر ‏ ‏ بولده یوروردی یکیتلر توجهلر

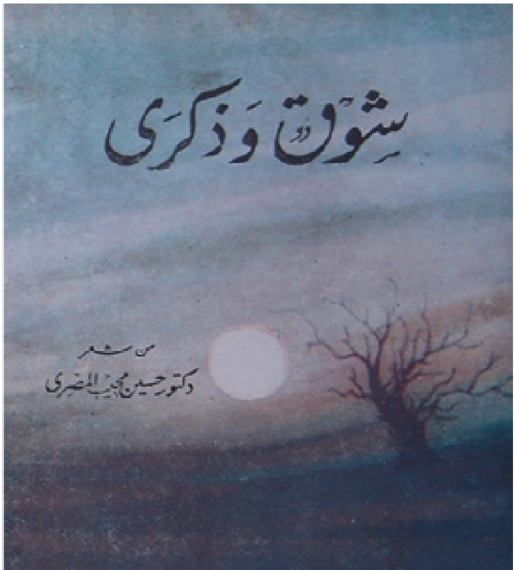
چون اشارت قیلدی اول محبوب حق ‏ ‏ پارمغیله آیه اولدی ایکی شق

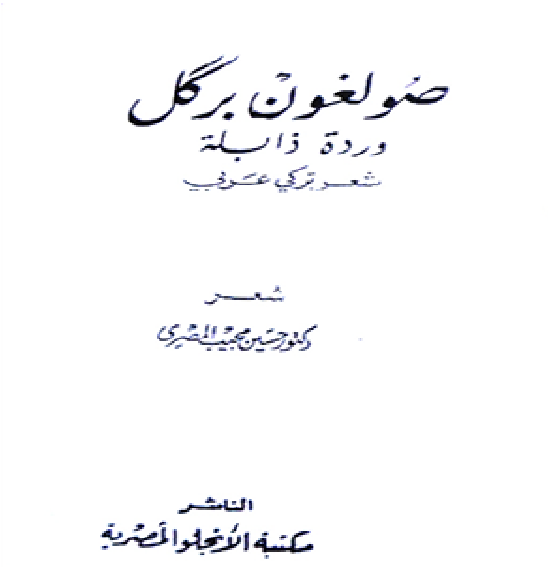
درلسه کلر اولوردی هر دری ‏ ‏ خوش درلردی دریندن کلابی

دیکدکی خرما هم اول شاه جهان ‏ ‏ دیکدکی ساعتده میوه وردی همان

صولغون برگل

وردة ذابلة

شعر تركي عرفي

شعر

دكتور حسين مجيب المصري

الناشر

مكتبة الأنجلو المصرية

VESÎLETÜ'N-NECÂT'IN ARAPÇA TERCÜMESİ / EL-MEVLİDÜ'Ş-ŞERÎF

Prof. Dr. Hüseyin Mucib Mısrî
Prof. Dr. Mehmet AKKUŞ[324]

Vesîletü'n-Necât'ın Arapça Tercümesi

Süleyman Çelebi Mevlidi'nin başka dillere yapılan tercümeleri hakkında bilgi veren makalesinde merhum Muhammed Tayyib Okiç, bunlardan birçoklarını zikretmiş, mütercimler ve eserleri hakkında geniş bilgi vermiştir.[325] Bu yazısında hocamız, Vesîletü'n-Necât'ın Arapça tercümesinin de olduğunu ifade etmekle birlikte, müellifi ve eserinden söz etmemektedir. Diğer taraftan Türk Edebiyatında Mevlidler ve Süleyman Çelebi üzerine doktora tezi hazırlamış bulunan merhum Doç. Dr. Neclâ Pekolcay, mevlidin Arapça tercümelerinden söz etmiş, ancak o da tercüme nüshalar ve mütercimleri hakkında isimlendirme yapmamıştır.

Elyazma eser kütüphanelerinde adı geçen mevlidin Arapça tercüme nüshaları hakkında şimdilik tespitlerimiz olmamakla birlikte, Türk edebiyatı hakkında birçok eseri bulunan değerli âlim Hüseyin Mucîb Mısrî'nin Kahire'de basılan manzum tercümesi bilinen tek eser durumundadır.

Merhum Prof. Dr. Hüseyin Mucîb, Türk edebiyatı alanında doktora yapan, Türkçe Dîvanı ve Türk şairlerinden tercümeleri bulunan bir ilim adamıdır. O aynı zamanda Arap, Türk, Fars ve Urdu edebiyatlarında manzum ve mensur eserler veren ve bu dillerdeki edebî ürünleri mukayeseli olarak ele alıp sayısız eser bırakan Mısır'ın tanınmış edebiyatçılarındandır.[326]

Hüseyin Mucîb Mısrî, 1916'da Kahire'de dünyaya geldi. Annesi Fatma Hanım, Hidiv İsmail Paşa zamanında Mısır Hükümeti'nde Su İşleri Vezîri olan Sâkıp Paşa'nın kızı, babası Ali Hüsnü el-Mısrî de Kahire'deki Dâru'l-Ulûm'un nâzırı idi. Babasının babası ise Hüsnü Paşa'dır. Annesi Hazret-i Hüseyin'e olan sevgisinden dolayı oğluna "Hüseyin" ismini vermiştir. Annesi mürebbiye olarak Avusturyalı bir öğretmen tutmuş, Fransızca öğrenmesini temin etmişti.

Hüseyin Mucîb, küçük yaşlarında gözlerindeki bir hastalık yüzünden iki kez ameliyat geçirdiği için öğrenimine geç başlamıştı. Ancak babasının meclisinde bulunan Mısırlı meşhur edebiyatçılar kendisinde daha ilk yıllarda edebiyat zevki uyandırmışlardı.

On üç yaşına geldiği zaman komşuları olan Lübnanlı bir berber ona şiir zevkini aşıladı. Bu berber eski ve yeni tarz şiirler yazıyor ve evinde de muhtelif şairlere ait birçok divan bulunduruyordu. Hüseyin Mucîb bu zattan Cahiliye ve İslam şairlerinin eserlerini tanıma imkânı buldu. Özellikle Arap edebiyatının o yıllarda önde gelen Cübrân Halil Cübran, Mey Ziyâde, Mustafa Sâdık er-Râfiî gibi ediplerinin eserlerini okuyor, şiirlerini ezberliyordu.

İlköğreniminden sonra Cîze/Kahire'deki Sa'diyye Lisesi'ne devam etti. Lise

yıllarında iken 1932'de vefat eden amcasının kızı için yazdığı ilk kaside olan el-Verdetü'z-Zâbile'yi okulun es-Sa'diyye adlı gazetesinde neşr etti. Daha sönra bu şiirini Şem'a ve Ferrâşe adlı şiir kitabına da almıştır.[327] Bu sırada henüz on altı yaşındaydı. Lise yıllarında ise Fransızca şiirler yazmış, İngilizce'den Arapça'ya şiir tercümeleri denemiştir.
Hüseyin Mucib Mısrî, 1939 senesinde I. Fuad Üniversitesi (sonradan Kahire Üniversitesi) Edebiyat Fakültesi'nin Arap Dili ve Doğu Dilleri Bölümü'nden mezun olmuştur. Bu fakülteye devam ettiği sıralarda Türkçe, Farsça, Urduca'nın yanı sıra Almanca da öğrenmiştir. Daha sonra bu üniversite bünyesinde kurulan Şarkiyât Araştırmaları kısmına girmiş, burada da Almanca'nın yanında İtalyanca'ya merak sarmıştır. 1942'de Şarkiyât Araştırmaları'ndan mezun olduktan sonra Rusça'yı öğrenmiştir.
Kahire Üniversitesi'nde başladığı doktora çalışmalarına II. Dünya Savaşı sebebiyle ara vermiş, daha sonra 1951'de İstanbul'a gelerek tamamlamıştır. Fuzûlî konusunda yaptığı doktora tezi için İstanbul'daki elyazma eser kütüphanelerinde araştırmalar yaparken gözlerindeki rahatsızlık ilerlemiş, bundan dolayı Kahire'ye dönmek zorunda kalmıştı.
Kahire'deki doktorlar ameliyat için karar veremeyince İsviçre'ye gitmiş, ancak burada da istenilen neticeyi alamamıştır. Bütün bu olumsuzluklara rağmen çalışmalarına devam etmiş ve doktora tezini 1955'te bitirdikten sonra Kahire Üniversitesi'nde öğretim üyesi olmuştur. Daha sonra sekiz sene Kahire'deki Ayn Şems Üniversitesi Kızlar Fakültesi, Ezher Üniversitesi Diller ve Tercüme Fakültesi ile Kızlar Fakültesi Türk Dili Bölümlerinde öğretim üyesi olarak çalışmıştır. Bunların yanı sıra Kahire Arap Dil Kurumu Üyeliği görevinde de bulunmuştur.
Hüseyin Mucîb Mısrî, Mısır'da Hulvan Üniversitesi; Irak'ta Bağdad Üniversitesinde misafir öğretim üyesi olarak çalışmıştır. Prof. Dr. Nihat Çetin'in daveti üzerine İstanbul Üniversitesi'nde konferanslar vermiş, müteaddid defalar Pakistan'a davet edilmiş, Lahor kentinde Muhammed İkbal hakkında düzenlenen konferanslara konuşmacı olarak katılmıştır. Ziyâulhak tarafından 1987 yılında Pakistan Devlet Nişanı'na layık görülmüştür.
1996 senesinde önce Marmara Üniversitesi tarafından kendisine Fahrî Doktor unvanı, sonra da Türkiye Cumhuriyeti Ödülüne layık görülmüş, Kahire Türkiye Büyük Elçiği'nde yapılan törenle ödül kendisine takdim edilmiştir.
Farsça, Urduca, Rusça, Fransızca, Almanca, İngilizce ve İtalyancaya vakıf olan Hüseyin Mucib'in 70'e yakın eserinden on yedisi Türk edebiyatına dairdir.[328] Bunlar arasında en önemli tercümesi ise Süleyman Çelebi Mevlidi'nin el-Mevlidü'ş-Şerîf Manzûmeten li'ş-Şairi't-Türkiyyi'l-Kadîm adlı Arapça tercümesidir.
Hüseyin Mucîb bu eserine yazdığı Giriş kısmında[329] Arapça yazılan ilk mevlidlerden ve özellikle 597 (1201)'de vefat eden İbnü'l-Cevzî'nin Mevlidü'n-Nebî'si ile İbn Dıhye'nin 604 (1207)'de Erbil'de kaleme aldığı et-Tenvîr fî Mevlidi Sirâci'l-Münîr adlı eserlerinden bahsetmektedir. Burada ayrıca İbn-i Hişâm ve İbn-i İshâk'ın (768) Sîre'sini tercüme eden Erzurumlu Darîr'den söz ederek bunların hadislere dayalı birer siyer kitabı olduğunu kaydetmektedir. Süleyman Çelebi'nin ise sadece bir şair değil aynı zamanda müfessir ve

mutasavvıf bir kişiliğe sahip olduğundan söz eder ve Vesîletü'n-Necât hakkında şöyle der:
"Hazret-i Peygamber ile ilgili şüpheler üzerine Süleyman Çelebi bunları defetmek için kendisine vazife düştüğünü kabul etmiş, Cenâb-ı Hakk da kendisini bunda muvaffak kılmıştır. Bundan dolayı eserine sadece mevlid değil Vesîletü'n-Necât adını vererek bazı kötü fikirlilerin hatalarından kurtulmalarına vesile olacağını düşünmüştür."[330]
Mevlidin üslubu hakkında da şunları kaydetmektedir:
"Süleyman Çelebi gönlünden geçenleri aynen terennüm etmektedir. O hâlet-i rûhiyyesini yansıtacak şekilde eserini kaleme almıştır. Bir sûfî olarak çevresinde bulunan zamanının şairleri gibi fazla mecaza girmemiş, sembol ve remizlere meyl etmemiş, tasavvufî yorumlara girmemiştir. … Çağdaşı şairlerle arasındaki fark budur. O sadece Hz. Peygamber'i anlatmıştır. Didaktik bir yol izlemiş, kendisini bir nasihatçı olarak ortaya koymuştur. Eğer bu yolda bir fayda sağlarsa dünya ve ahirette kendisini mutlu ve bahtiyar hissedecektir. İşte bütün bunlardan dolayı Türk şairleri arasında onun eseri öne çıkmıştır."[331]
Merhum Hüseyin Mucib, Süleyman Çelebi'nin bu değerli eserini Arapçaya manzum olarak tercümesinin zorluğundan bahsetmekte, ancak Türkçe'nin deyimlerine ve edebiyatına iyice vâkıf olduğunu beyan ederek kendisi için böyle bir güçlüğün bulunmadığını da zikretmektedir:
"Ben bu kitapta manzum tercümenin olabileceğini kanıtlamak için çalıştım. Özellikle bir Arap okuyucu, başka bir ırkın İslam Edebiyatına kolayca vakıf olabileceğini görecek. Farkın sadece dilde olduğunu, muhtevada olmadığını fark edecektir."[332]
Mütercim ayrıca Fuzûlî'nin Arapça ve Farsça şiirler yazdığı gibi kendisinin de Türkçe şiirlerinin bulunduğunu da ilave etmiştir. Tercümede "İstanbul'da 1327'de basılan, "Musahhah Mevlid" adlı nüsha esas alınmıştır. Öte yandan manzum tercümede, Vesîletü'n-Necât'ta olduğu gibi aruzun Remel kalıbı kullanılmıştır.
Hüseyin Mucîb Mısrî, metnin manzum tercümesi yanında dipnotlarda bazı kavramları izah etmiş, bazı Türk şairlerin şiirleriyle mukayeselerde bulunmuştur. Bunlar arasında mesela; Mesîhî, Kaygusuz Abdal, Âşık Ömer ve Ahmed Cevdet Paşa; İran edebiyatından Feridüddin-i Attâr, Sa'dî, ve Urfî; Arap edebiyatından İbn-i Fârız, Kuşeyrî, İbnü'l-Cevzî, Taberî, Vâsıtî vs. şair ve müellifler vardır. Ayrıca Muhammed İkbâl ve şiirlerine yer vermiştir.
Dipnotlara baktığımızda esere sadece manzum tercüme değil, aynı zamanda Arapça kısmî bir şerh olarak da değerlendirmek mümkündür. Tercümenin sonunda Vesîletü'n-Necât'ı, Hamdi ve İbnü'l-Cevzî'nin mevlidleriyle mukayese etmektedir. Diğer taraftan yine Ahmed Şevkî'nin şiirleriyle de zaman zaman karşılaştırmaktadır.
Arapça tercüme, 17 başlık altında toplam 704 beyitten ibarettir. Tercüme esnasında daha ziyade mefhum ve şiirsellik esas alınmıştır. Bundan dolayı bazen Türkçe bir beytin tercümesi Arapça birkaç beyitle ifade edilmiştir.
Onun tercümesini mukayese etmek için birkaç misal verelim:
Allâh adın zikr idelim evvelâ

Vâcib oldur cümle işde her kula
Allâh adın her kim ol evvel ana
Her işi âsân ider Allah ona
Allâh adı olsa her işin önü
Hergiz ebter olmaya anın sonu
إن ذكر الله حتم أولا
ما لعبد ذكره أن يُغفلا
اسم رب العالمين إن ذكرته
يسر الله عسيرا إن صنعته
إن يكن من كل أمر في البداية
لن يشين النقص منه في النهاية
Velâdet Bahri’nden:
Ol Rebîulevvel ayı nicesi
On ikinci gice isneyn gicesi
Didi gördüm ol Habîb’in anesi
Bir acep nûr kim güneş pervânesi
Berk urup çıkdı evimden nâgehân
Göklere dek nûr ile doldu cihân
في ربيع الأول الليلة كانت
بعد عشر واثنتين منه حانت
خطف البرق ومن داري سطع
فأنار الكون والكون التمع
قالت النور رأت أم الحبيب
وله الشمس فراش، ذا عجيب!
Ger dilersiz bulasız oddan necât
Aşk ile derd ile eydün es-Salât
ومن النار إذا شئت النجاة
فعليه قل بعشق الصلاة

مناجاة

إن ذكر الله حتم أولا
ما لعبد ذكره أن يُغفلا
اسم رب العالمين إن ذكرته
يسر الله عسيرا إن صنعته
إن يكن من كل أمر في البداية
لن يشين النقص منه في النهاية
اسمه إما جرى دوما بفم
كل أمر باسمه لا ريب تم
وبعشق في لسان إن تردد
كالهشيم الذنب في ريح تبدد
اسمه الطاهر من يذكره يطهر
يدرك المأمول ربا وهو يذكر
فتعال الله بالعشق نقل
ولنقض من دمعنا تلك المقل
رحمة منه نرجّى ربما

إنه كان الرحيم الأكرما
إنه العلام غفار الذنوب
يا له التواب ستار العيوب
ربنا القدوس والله السلام
خالق باق وحي لا ينام
ذاته ذات تعالت عن زوال
عن شبيه نزهت أو عن مثال
واحد لا ريب الله أحد
وليقل ما شاء كل من جحد
كان قبل الخلق والكون عدم
في غنى عن خلقه منذ القدم
قبله ما كان إنس أو ملك
لا ولا عرش ولا نور الفلك
كل ما في الكون ربي موجده
أحد في خلقه من يجحده
إنه بالخلق ذو القدر الجليل
واحد ما بعد هذا من دليل
قال كن من قوله الكون انبثق
لا تكن إن قال فالكون امتحق
بارئ بالقول هاد من هداه
ليس في الكون إله ما عداه
لو إلى الحشر بنا دام الكلام
لا نقضي حشر وحشر في دوام
النبي كان للخلق السبب
لرضاه عنك بالصدق الطلب
ومن النار إذا شئت النجاة
فعليه قل بعشق الصلاة
أيها الأحباب ذا بدء الكلام
ووصاة فاسمعوا حتى التمام
ووصاتي مدرك ما قد حوت
ريح مسك روحه منها ارتوت
رحم الله تعالى داعيا
لم يكن لي من دعاء ناسيا
ودعاء من به شق السبيل
منه لي السبع المثاني للمقول
من رأى عيبا بذياك الكتاب
فليكف اللوم عني والعتاب
وليجد عذرا على نقص به
ناقص فليطو ذكر عيبه
إنه كالشعر ذو عيب كثير
ليس فيه البيت يخلو من قصور
إن بدا بالنقص فيه والكمال
كامل ما فيه نقص قط قال
من خلا من كل عيب قد تراه
غض منه الطرف عن عيب سواه

كامل ميز نقصا من كمال
عنده نقص لإنسان محال
ناقص نقص عليه فطرا
ليس إلا النقص في الناس يرى
وبلطف أنت عيبا لك فاستر
فبلطف كل أمر كان يجدر
ما أنا من فعل سوء بالبريء
والكريم الحق يعفو عن مسيء

خلق ذكر النبي قبل كل شيء

ذلك الأول فيه قولنا
عاجز عمن سواه عقلنا
أول الأول حقا لا جرم
آخر الآخر قد أبلى القدم
بعد أن أيقنت ما الرحمن كان
استمع عن صنعه مني البيان
قبل خلق الكون منذا قد خلق
وإلى ذاك الوجود من سبق
ولهذا الخلق ما كان السبب
استمع بالعشق، لي قول عجب
خلق الباري روح المصطفى
وحباه حبه والشغفا
أول الله تعالى ما خلق
كان روحي إن هذا ما نطق
مرت الأعوام مرا وهو يرأم
ذا كلام أنت فلتفقه وتفهم
اصطفاه ربه نعم الحبيب
أيما داء له أمسى الطبيب
يا لسعد، أي سعد بعده
من رأى يا ليت شعري نده
بقضاء الله قد أضحى المكمل
وعلى كل الورى كان المفضل
ورسول الله لولا أن أتى
فالسما والأرض لا ما كانتا
ما ترى في الكون أو ما لا ترى
كان منه بل وما الباري برا
لو رسول الله لم يقدم إلينا
الدجى والصبح ما كنا رأينا
أحمد لو لم يسعه العالم
لم يجد تاجا لعز آدم
إنه كان رسولا ووسيلة
فمتاب آدم أمضى قبوله
إنما نوح به كانت فجاته
قبل أن يولد شاعت معجزاته
واحتوت عيسى السما في سفرته

ليكون مؤمنا من أمته
والعصا في يد موسى أصبحت
لجلال منه أفعى قد سعت
حيث كان جده الأعلى الخليل
ناره الجنة في ظل ظليل
اسمه بالحب مقرون لهم
ولذا العزة عمت كلهم
كم دعوا رب العلا في قدرته
أن يكونوا كلهم من أمته
كي تفوز مثل من يعبد ربه
وتكون منك للرحمن قربه
كن بهذا الأمر حقا من علم
مثله الدنيا إليها ما قدم
شرعه استمسك به كن أمته
الرحيم الله أدرك رحمته
(مصطفى) لا ريب خير من ولد
ذاك قول قاله الله الأحد

تسلسل انتقال نور النبي عليه أكمل التحيات

إنه للأنبيا سلطانهم
يا له روحا حوتها روحهم
إنني لولاك، ذاك ما سمعت
هذه الأفلاك ما كنت خلقت
وبه الحق الخليل قد عرف
للجمال الظل في الدنيا ورف
ذلك العالم فيه منه نور
جنة الخلد بها حور وحور
وبه أنزل قرآن مبين
وله أهبط جبريل الأمين
وبفضل منه كل العالمين
اهتدوا والأوليا والمرسلون
ما اهتدى لولاه قط من أحد
وطريقا مستقيما ما وجد
أدرك الرحمن من إياه أدرك
ورأى وجها له في غير شك
ذاك مقصود لجزء أو لكل
وافق العالم بل خير الرسل
إنهم كانوا جميعا مرسلين
أحمد أفضل منهم أجمعين
يا له الأفضل وهو الأليق
كل من يجهل هذا أحمق
وسما من أجله ما قد سما
وبه الرحمة عمت عالما
خلق ما في الكون من جرّاه كان
والنجوم والسعير والجنان

ولخلق الكون قد كان السبب
لرضاه كن دؤوبا في الطلب
شاء ربي ذاته أن تعرفا
وله العالم ملك وكفى!
غير أن الذات ظلت في خفاء
رام للكنز ظهورا في جلاء
قال: كنت ذلك الكنز الخفيا
فخلقت الخلق كي يرنو إليا
كنزه للعالمين أظهرا
كم معان منه أبدى للورى
صورة للخلق جاء المصطفى
فبه العالم سرٌ واحتفى
أفتدري قبل ما كان محمد
ومقرا كان فيه من تفقد
صورة مثل أخير ينجلي
وهو في معناه قبل الأول
وله ما دام تقديس الرسول
فبحق إنه أصل الأصول
سببا كان كما الله خلق
وبه العالم لا ريب انبثق
ألق سمعا أيهذا المتقي
كيف وافي اعلم بقول شيق
في يقين أصله مني لتعلم
إن هذا الأصل موصول بآدم
سوف تدري وعلى طول الحقب
جده من، من أبوه والنسب
ذلك النور ترى كيف انتقل
أيهم عنه مضى، من فيه حل
وبذا تعلم أصل المولد
وكذا أصل النبي فاهتد
ألق سمع الروح في شوق إليا
لأقول القول في يسر جليا
حين شاء الله خلق العالم
زينة كانت له من آدم
ملك الرحمن حيوا بالسجود
وهو يحظي من رضا المولى بجود
في الجبين منه نورا قد جعل
قال ذا نور حبيبي فيك حل
واستقر النور منه في الجبين
والسنون مرها بعد السنين
وإلى حواء من بعد مضى
وعليه الدهر مر وانقضى
جاء شيث، ثم إياه نقل
فتجلى في محياه وظل
وأنوش وهو في بطن جنين

في قرار منه ذا النور مكين
مهلائيل ذاك لما أن ولد
فيه هذا النور توا ما وجد
ثم مهلائيل فيه قد ظهر
يا رد من بعد بالنور بهر
وإلى اخنوخ هذاك وصل
وإلى متوشلخ منه انتقل
لمكٌ سام ونوح نالهم
أرفخ أخنوخ كانا مثلهم
وجه أرنح وجه ناحور أضاء
وكذا تارخ والكل سواء
وإلى من بعدهم هذا يؤول
بالخليل وابنه قولي يطول
ذاك من شأن لهم بينته
اعقلن لك ما قد قلته
إنما العاقل من قولي فهم
ولبيب ذاك عني من علم
رب قول جاز في الطول المدى
فلنبين من كلام مقصدا
إنه نور بأصلاب تجلى
وبأرحام وكم سار وحلّا
كم سرى دوما ودوما واتصل
وإلى خير الورى بعد انتقل
لقى الغور له الأصل أخيرا
فجبين المصطفى أمسى منيرا
رحمة جاء النبي للبشر
جاءه النور به النور استقر
إنه ما حل قط في أحد
مثله، بل شبهه ما إن وجد
لو ألى الحشر بنا دام الكلام
لا نقضي حشر وحشر في دوام
ومن النار إذا شئت النجاة
فعليه قل بعشق الصلاة

ميلاده صلى الله عليه وسلم

أمه يا حبذا من أنجبت
درة من جوف يم أخرجت
زوج عبد الله وهي آمنة
حملها استوفى مرور الأزمنة
للنبي مقدم كان اليقين
إنما الإرهاص قطع للظنون
جاءت الأخبار عنه في الكتب
فأكيد الأمر كان المرتقب
ورأوه من رأوه بالبصر
وعلى من لم يروا قصوا الخبر

حبذا أم له ما شهدت
إن لطف الله حقا وجدت
عن رواة ذاك ما جاء إلينا
لك منا شرحه حق علينا
ولنقل من بين ألف خبرا
ببغاء أطعموها سكرا
اسمعن بعمر الملك الخرب
كل من يسمع ذو قلب طرب
وإذا بالعشق نفس أنصتت
فيها الرحمة روضا أنبتت
بلبل غرد فيها للهدى
سروه السعد بها كي يسعدا
الشفيع دام منه نفحه
فانتشت بالنفح دوما روحه
إن هذا يا لعمري كلمات
في تلقيها بعشق رحمات
مولد للمصطفى هذا الكلام
إنه ما كان من قول العوام
مولد من كان معتزا به
عز عزا ناله من سَبَبِه
وله كان الشفيع المصطفى
كل تبريح له عنه انتفى
ومن النار إذا شئت النجاة
فعليه قل بعشق الصلاة

مدح النبي صلى الله عليه وسلم

في رحاب القلب لي كان السفر
إن حملى سكر فيه استقر
لأفك الآن عن حملى الوثاق
ربما أسعدت روحا منه ذاق
غيره الحصباء ليست مثله
ما لذا في الطعم شبه ما له
سكرا إن ذقت من تلك المعاني
قلت ما من سكر في الكون ثاني
ببغاء منه أطعم تتكلم
إن تعلم بلبلا لحنا تعلم
ربما تنساه طعما طيبا
فبعين وضع قولي وجبا
اقرأ المولد واغمر بانظر
صحوة في نشوة، منها الحذر
عاشق أنت؟ أعرني مسمعا
كن لما أعنيه خير من وعى
وإن للدين عمادا من محمد
هو ذا المولد فاعرف منه أحمد
اسمعن كيف وافانا الرسول

للأصول نفسه أصل الأصول
لسين، والجسم عار من رداء
سيد ساد جميع الأنبياء
السراج والبشير والنذير
الإمام والهمام والمنير
الكريم والكليم والحليم
الشفيع والمطيع والسلم
ومليح الوجه ذو قلب صفا
مرتضى ومجتبى ومصطفى
آمر ناه قريب ومجيب
حافظ وهو شكور ورقيب
إنه الهادي ومختار خليل
خصه بالحب والخلق الجليل
الحبيب والحسيب والنسيب
المنيب والطبيب والخطيب
هو ياسين وطه والأمين
جاء لكن رحمة للعالمين
ذلك المحمود ذياك محمد
إنه المقصود دون الخلق بقصد
خيرة الرحمن من كل البرية
كان في القرآن مرموق المزية
أنت من أعجزت عن مدح له
مدح الله، وجلّى فضله
من له المداح رب العالمينا
في ملوك من عساه أن يكونا
لو إلى الحشر بنا دام الكلام
لا نقضي حشر وحشر في دوام
ومن النار إذا شئت النجاة
فعليه قل بعشق الصلاة

ميلاده صلوات الله وسلامه عليه

لعلة فيها أتى خير البشر
أمه تروى عجيبا من خبر
كل ما للعين منها قد ظهر
كان في أعماقها منه الأثر
في ربيع الأول الليلة كانت
بعد عشر واثنتين منه حانت
مولد الهادي له فيها التمام
فالكلام اسمع مليا يا همام
قالت النور رأت أم الحبيب
وله الشمس فراش، ذا عجيب!
خطف البرق ومن داري سطع
فأنار الكون والكون التمع
ملك جاءوا إليّ في صفوف
حول داري كلهم كان يطوف

ووطاء لي بدا عند الفلك
اسمه السندس سوّاه الملك
اليقين شاهدته مقلتي
كنت حيرى بل ودامت حيرتي
السماوات أضاءت من ظلم
ملك جاءوا بأيديهم علم
حد الأعلام في الشرق أقاموا
غيره وضعا له في الغرب راموا
وعلى الكعبة حطوا علما
فببيت الله حقا كرما
في نواح عالم واثنان قرت
فلأبين أين هاتيك استقرت
مشرق أو مغرب لاثنين بانا
ما تبقى سطحه للبيت كانا
فعرفت أن خير الكائنات
عن قريب قادم بالخير آتي
إن هذا الأمر ما دام قريبا
وحدتي في الدار أولى أن تطيبا!
وأمامي مال وانشق الجدار
فإذا حور ثلاث كالنهار
قيل إحداهن كانت آسية
تفتن القلب بعين ساجية
أخت موسى مريم من رافقتها
ومن الحور الحسان من تلتها
للجئن نحوى وجلسن في حبور
يتبادلن التهاني بالبشير
جاءت الأسراب من حور وحور
فإذا من حسنهن الدار نور
ليس كابن لك في الدنيا نديد
قلن لي، مذ أبدع الله الوجود
مثله ما كان في هذا الجمال
ما حبا أما سواك ذو الجلال
إن هذاك الوليد إن ولدت
كل سعد كان في الدنيا وجدت
قادم، ما ألهم الرحمن يحسن
وهو للتوحيد والعرفان معدن
قادم، من عشقه دار الفلك
دله الإنس هواه والملك
هذه الليلة جاء المصطفى
ملأ العالم نورا وكفى!
يجعل الدنيا جنانا للنعيم
وبها الرحمة من رب رحيم
يا له من رحمة للعالمين
وشفيع لجميع المذنبين
وصفه هذاك عند من وصف

فيهذا النور قد زاد الشغف
أرهفن السمع ولتعجب لقدرة
قدرة الحق اتخذها لك عبرة
أمر الرحمن في الوقت المعين
كل مخلوق له أن يتزين
قال يا رضوان هيا عجلن
حور هاتيك القصور زينن
هذه الليلة يأتينا الحبيب
ولنا من رحمة الله النصيب
حين حان الوقت قالت أمه
خير من في الكون هذا مقدمه
قد ظمئت واحترقت باللهاب
قدموا لي الكأس فاضت من شراب
أين منه الثلج في لون وبرد
فاق في حلو المذاق كل قند
وشربت فغرقت في السنا
في السنا ما إن عرفت من أنا
ولعيني طائر أبيض لاح
وهو يمسح ظهري بالجناح
النبي صاحب الدين وُلد
في السما والأرض نور قد وجد
ومن النار إذا شئت النجاة
فعليه قل بعشق الصلاة
من سرور غمر الخلق المزيد
وجد العالم روحا من جديدا
في هتاف يتعالى صخبا
كل ما في الكون قال مرحبا
عالي السلطان فينا مرحبا
معدن العرفان حقا مرحبا
أنت للفرقان سر مرحبا
أنت للوهنان برء مرح
بلبل تشدو ببستان الجمال
مرحبا يا من أحب ذو الجلال
مرحبا شمسا وبدرا للهدى
مرحبا عن ربه ما ابتعدا
مرحبا عاص إليك كم وأل
مرحبا مسكين قوم من كفل
أنت روح أنت باق مرحبا
أنت للعشاق ساق مرحبا
قرة العين عزيز للخايل
مرحبا موضع إيثار الجليل
مرحبا يا رحمة للعالمين
مرحبا أنت شفيع المذنبين
ملك أنت لديك العالمين
لك خلق الكون كان والمكان

أنت يا من وجهك البدر المنير
كل مسكين له أنت المجير
وتقيل العاثرين منك يد
موئلا كنت لحر ولعبد
موجع القلب له أنت الدواء
ولك السلطان مرموق العلاء
أنت سلطان لكل الأنبياء
نور عين الأوليا والأصفياء
مرسل تحمل أمرا بك تم
والنبوات جميعا من ختم
ذلك العالم بالنور أنرته
حسنك الزهر فبستانا جعلته
ظلمة للجهل زالت والضلال
روضة العلم روت عين الكمال
يا حبيب الله هبنا مددا
بلقاء كلنا قد سعدا
ومن النار إذا شئت النجاة
فعليه قل بعشق الصلاة
مقدم كان لمحبوب الرحيم
من جمال كان للدنيا النعيم
بعضهم هنأ بعضا الملك
يا لرقص من سرور للفلك!
مكة ماجت بنور كلها
ولقد أغرق فيه أهلها
دخلتها أمة من ذاك هيبة
عقلها عاد ولكن بعد غيبة
قال كل القوم من خاص وعام
إن للبيت السجود والقيام
كل بيت أقرأ البيت السلام
قائلا قد جاءنا خير الأنام
طلعت بالليل شمس في الخفاء!
وعلى الكعبة صوت للسماء
هذه الحور جميعا فارقت
وابنها في بيتها ما إن رأت!
حملته الحور، هذا ظها
فعليه اشتد منها حزنها
قلبت في دارها تلك النظر
فإذا في ركنها خير البشر
نحو بيت الله ولي وجهه
وانحني في سجدة طالت له
إن حمد الله منه يسمع
رعلى التوحيد دلت أصبع
ويقول في دعاء منه للرب
يا إلهي أمتي لي فلتهب
حينما أدركت هذا بالبصر

عيل صبري بي مكان ما استقر
ثاب عقلي ورأيت ذا الوفا
قرة العين العزتز المصطفى
وسواد الكحل في جفنيه بان
ثم قطع سرة بل والختان
وجهه كالشمس نور فوق نور
إنه أوقع في قلبي السرور
من دمائي حبه في كل قطرة
ولهيب للهوى في كل زفرة
بكلام شفتاه ترجفان
ما فهمت قط معنى من معاني
وعلى فيه جعلت أذنيا
فالخفي صار من بعد الجليا
إنما للحق كل همته
قوله (يا أمتي) عن أمته
أمتي ما قال دوما في الصغر
شرعه تنساه أنت في الكبر!
أمتي ما قد دعاك المصطفى
صل يا هذا عليه للوفا!
وإلى الحشر إذا دام الكلام
لا نقضي حشر وحشر في دوام
ومن النار إذا شئت النجاة
فعليه قل بعشق الصلاة
السماوات وسبع عددا
أهلها جاءوا وزاروا أحمدا
ملك في الكون هذا ما تبقى
لم يواف وجهه كي يرفقا
ووفدن الحور من كل الجنان
لشهود المصطفى رأى العيان
في يد تحمل كل طبقا
هو من نور الإله خلقا
هذه الأطباق تحوي جوهرا
وبه زين منه الشعرا
وأزحن الشعر بدرا ما حجبن
حينما شاهدن حرن رعجبن
بعد أن زرن ونشرن الشعور
ملك عاد ورضوان وحور
ومن الخلق لمن كان النصيب
عينه لاح لها هذا الحبيب
ثم زاروه مرارا في مرار
فرسول الله خير من يزار
صاحب السلطان في الدنيا استقر
الأمارات له ما قد ظهر
هذه الليلة تنكيس الصنم
إن للشيطان روحا عند فم

أفعم الغم قلوب الكافرين
رأسهم بالصخر ظلوا يضربون
هدمت من رأسها كل المعابد
كل من فيها من الكهان هامد
وتهاوى طاق كسرى في الثرى
أفزع السامع بله من يرى
(ساوة) في الأرض ماء وانسرب
عدم القطرة فيه من طلب
للمجوس النار كانت من قديم
أوقدوها كي تدوم وتدوم
عبدوها قوم سوء يا لهم
فانطفت شعلة شمع حولهم!
شبه هذاك كثير وكثير
وبه ليس يفي قول يسير
عرف الخلق مجيئا للبشير
عمر العالم نور وسرور
وإنما الأكمل هذا منذ كان
استمد الحسن منه القمران
أربع من بعد عشر في السنين
رأسه أدوابه خير اليمين!
وكبير وصغير من عرب
قد أتاه العلم منه والأدب
مثله ما شاهدوه في البرايا
ملك الدنيا بمحمود السجايا
معجزات منه تبدو للعيان
واسمه يجرى على كل لسان
مولد فيه ذكرنا كلمات
فاعلمن الآن بعض المعجزات
وإلى الحشر إذا دام الكلام
لا نقضي حشر وحشر في دوام
ومن النار إذا شئت النجاة
فعليه قل بعشق الصلاة

معراجه - صلى الله عليه وسلم -

إن هذا العقل طاوس تبختر
فتجلى الحسن في لون وأكثر
سيره في روضة الفكر وئيد
يتهادى وبذا حسنا يزيد
بسط الريشات بالمعنى العميق
أوضح الفكرة باللفظ الأنيق
غاص في بحر من القلب رحيب
بثمين الدر جاء وعجيب
سوق عشق فيه بيع الدرر
قال في العشاق أين المشتري
أفتح الجعبة فيها الدر والدر

وهو للمعراج فانظر حين أنثر
أنت من في عشقه يصلى اللهب
روحه المعشوق كان من وهب
قصة المعراج فاسمع لا ترم
عاشقا إن كنت في نار أقم
معجزات المصطفى فاسمع بشوق
كي تموج الروح والعقل يخفق
ليس إلا النور ما تحويه ذاته
كل عضو منه فيه معجزاته
وحباه الحق ما لم يحب غيره
أين من في الأنبياء نال قدره
جسمه الجسم ولكن ظله
ما بدا في الأرض منه شكله
غمر النور به جزءا وكلا
مثل هذا النور لا يطرح ظلا
من ظلام شكلت تلك الظلال
أن يكون الظل من نور محال
إنه لا ريب من نور مصور
ما عدا العميان كل ذاك أبصر
وخلاف الغير مخصوص بهامه
كلما سار أظلتها غمامه
لازمتها قط ما إن فارقتها
وإلى أرض تفاءت رافقتها
إنما الرحمن دوما من حماه
ورعاه فتأمل ماحباه
في عداد المعجزات عينه
أحمد هذا عظيم شأنه
من أمام كل ما يبدو لها
أبصرته وكذا ما خلفها
أنفه أنف عجيب المعجزات
ألق سمعا هاك مني كلمات
حينما جبريل وافي من عل
وبوحي لأمور تنجلي
ريح جبريل الأمين قد وجد
في يقين قال بالوحي وفد
وله السمع عظيم البركات
فإليك عنه بعض المعجزات
كل صوت يتناهى من بعيد
عنده كالصوت في قرب شدي
سامع من نفسه وهو مفيق
مثلما يسمع في نوم عميق
خلجات شفتيه بالكلام
مثلها في الشمس يبدو بالتمام
لؤلؤ الثغر به ليلا أنار
وجد الإبرة مَن من قبل حار

في الدجى يبعث نورا صدره
كل من سار تأتي سيره
خاتم في الظهر منه للنبوة
فدعا الخلق إلى الحق بقوة
الصبا صبحا إذا مرت بشعره
الجواء كلها فاضت بعطره
كان منه النضح زهرا للعبير
والشذا فيه استمدته الزهور
وحثا في وجه كفار ثرى
بعدها الكافر ما إن أبصرا
الغفير الجم أضحى المنهزم
بعضهم أعمى وبعض منعدم
وأشار بالبنان مجتبى الحق
فإذا بالبدر في شطرين منشق
وله الأظفار من در ثمين
جمعتها أمهات المؤمنين
وحراء خطوه فيه ثقل
في خشوع مال واهتز الجبل
بقرار ذلك الطود أمر
سكن الطود وقر وأتمر
هبط البدر وهز مهده
فرأى بالعين كل مجده
بعيون الماء أجرى إصبعه
شرب الجيش وكل من معه
وذراع الشاة دس السم فيها
[احذرني] قولها من غير فيها
أنا للسم الذعاف المستقر
بك من أهل النفاق من مكر
حيثما الأرض نواة أودعا
أكل التمر فنوا أينعا
خاطب الأحجار في أعلى ذراها
فأتته وإلى العشق دعاها
وله الأشجار خرت في السجود
إنها كانت على الحق الشهود
وبشكواه إلى ضج البعير
كان من مؤذ له نعم المجير
كم أنار العين يغشاها الظلام
وإلى الأبكم كم رد الكلام
قال وحش قال طير وحجر
يا رسول الله يا خير البشر
معجزات تلك جازت كل حد
كثرت ما نسبوها لأحد
معجزات ثم منها ما لنا
أنت في المعراج فاسمع قولنا
وإلى الحشر إذا دام الكلام

لا نقضي حشر وحشر في دوام
ومن النار إذا شئت النجاة
فعليه قل بعشق الصلاة

معجزاته - صلى الله عليه وسلم -

بحر هذا القلب ها قد هدرا
وعلى الساحل درا نثرا
ونسيم العشق لما خفقا
طرح الدر بموج دفقا
ويعين القلب يوما إن رأيته
حلية في أذن الروح اتخذته
معجزات المصطفى ذا الدر حقا
واهب للروح والمعقول ذوقا
اسمعن القول بالعشق أقُل
اسمعن بالعشق كن هذا الرجل
في السماء طاف تطوافا طويلا
وإليه فتح الله السبيلا
ومن الله له لطف ولطف
رحمة الله خوان وهو ضيف
إن ما قد كان فيه من سعادة
ما بها للناس من إلف وعادة
آدم ما إن رأى ما قد رآه
ما له ما كان قط لسواه
ما رأت عيناه أو قال اللسان
هاك مني عنه تفصيل البيان
ليلة الإثنين واذكر فضلها
أم هاني كان في دار لها
بعد أن طاب المقام وهو باقي
جاء جبريل الأمين بالبراق
قال عجل بالركوب اجلس عليه
إنما الرحمن من تدعى إليه
غير أن المصطفى في التو أحجم
ما رأى جبريل ذا حتى تقدم
وامتطى جبريل منه صورته
وإلى الرحمن حث خطوته
ومضى بالمصطفى صوب السبيل
يا له للمصطفى خير الدليل
كم تعاجيب رآها في سبيله
وصل القدس، فماذا في وصوله؟
روح كل الأنبياء استقبلته
أعظمته بجلته كرمته
وكل هاتف هذا الفداء
اقتدوا بالمصطفى يا أنبياء
إنه للأنبيا أضحى الإمام
سمعت أرواحهم ذا بالتمام

دخل الأقصى وصلى ركعتين
آمرا إياه رب المشرقين
الرسول بعد أن أدى الصلاه
نحو أرض السهل سارت قدماه
ورأى نورا فكان سلّما
فيه يرقى ساعدا نحو السما
لعروج بعده بابا لمح
ولكي يدخل في التو انفتح
كل من يسكن في تلك السماء
جاء للترحيب بل فرط احتفاء
مرحبا أحمد يا من جئتنا
يا شفيعا سوف يمحو ذنبنا
وسماء كلما حل بها
كل إعزاز رأى من أهلها
زفت البشرى بمعراج الرسول
ولنا عن سعدها قول يطول
ملك من خلفه أو من أمامه
بارك الله يقول في الكرامه
وكرامات بها المولى حباك
أنت مأثور بها دون سواك
من رآهم في السماء كلهم
أهل تقوى في عبادات لهم
قائم منهم ومنهم في ركوع
ساجد للحق عبد في خشوع
من له التقديس والتحميد شغله
من له التهليل والتمجيد قوله
فيهم ذات الإله من عشق
فانتشى من نشوات لم يفق
طاقة في كل هذا باذلون
طاعة في يوم حشر واجدون
هذه الطاعات كانت للإله
جمعتها ما تسمى بالصلاه
إنها كانت من المولى عطية
ولقوم المصطفى نعم الهدية
لصلاة كلما تم الأداء
الثواب ناله أهل السماء
ورسول الله فانظر كيف أكرم
هذه الأمة واعلم كيف أنعم
بسماء كان إن مر الرسول
هذه الأمة قالوا ستنول
كل ما تطلب يحظي بالقبول
كل ما ترغب أحرى بالحصول
السماوات إذا مر بها
زاد إعجابا بأمر ربها
شاهد الكرسي والعرش العجاب

مر من ألف حجاب وحجاب
السماء كل ما فيها شهد
أي شخص عنه يخفي لم يجد
بعد أن لم يبق من هذا بقية
انثنى يسعى إلى الذات العلية
جماء رب العالمين في علاه
أظهر الرب له ما قد رآه
إنما من غير حرف أو صدى
كلم الله الرسول الأمجدا!
ورآه المصطفى لا كيف لا كم
مثل هذا القول قال: كيف تم!
ما لفهم قط فيه من مجال
ما لوهم أن يقول بالمحال
تم للباري تعالى ما أراد
وإلى الدار رسول الله عاد
هذه الليلة أي السعد نال!
ما رآه ماله مثل بحال!
ولكل ماله ليلا جرى
صحبه الأبرار طرا أخبرا
سمعوه في مزيد من فرح
خف عنهم ثقل عبء من ترح
نحمد الله، على الحب السلام
خبر المعراج أبلغنا الختام
قصة المعراج قلنا باختصار
فعلى أوصافه قول يدار
وإلى الحشر إذا دام الكلام
لا نقضي حشر وحشر في دوام
ومن النار إذا شئت النجا
فعليه قل بعشق الصلاة

هجرة النبي – صلى الله عليه وسلم-

الرسول المصطفى خير البشر
أمر الله تعالى بالسفر
فمضى عن مكة وهي الحزينة
وأطال سيره حتى المدينة
وهناك كل أمر للإله
كان معلوما لهم إلى الصلاة
أبلغ القوم جميعا ما عليهم
واستقام الأمر للدين لديهم
وبها دام المقام للرسول
ضاء نجم عمره حتى الأفول
اسمعن القول في وصف له
يسعد الروح به أو علة

أوصافه عليه الصلاة والسلام

جعل القلب يطوف ويطوف
بصنوف من معان وصنوف
كل نبع كان للمعنى انبثق
وهو جيوش بما منه اندفق
ذلك القلب بما ماج نضح
هذه الأوصاف جلى أو شرح
وهب الله الكريم ذو الجلال
مصطفاه كل أوصاف الجمال
وله الأخلاق للقرآن كانت
يا لعمري كلها فيه استبانت
عامل الخلق دواما بالخلق
فغدوا عبدانه، والأمر حق
مظهر للحق للأنوار مظهر
نفسه للطف فيها مستقر
معدن الجود وبحر العلم والحلم
أي سعد كان فيه لم يقم
ضاء حسنا وجهه البدر المنير
منه حسنا يوسف من يستعير
دأبه الطاعات ليلا ونهارا
وبهذا سيد السادات صارا
كان «لولاك» الإله واهبه
طاهر القلب فما من شائبه
ولغير الله يوما ماهفا
مفعم بالعشق قلب المصطفى
ملك الدارين، بالملك الحقيق
كل مسكين له كان الرفيق
طالما كان يقول «الفقر فخرى»
نزهت نفس له عن كل كبر
ساكن النفس له القدر الجليل
ساحر الألفاظ ذو الوجه الجميل
مخلصا كان بريئا من رياء
فهو مخصوص بما مولاه شاء
ما استجاب لنداء النفس وهلة
لا ولم يأخذه قط نوم غفلة
كان في حكم له ذا معد له
عدله كاللطف مالا حد له
من جميع الخلق كان المجتبى
كان مسكينا له الفقر عبا
بالقليل قانع لا بالكثير
من طعام ماله غير الشعير
في دوام اسم رب العالمين يذكر
كل ما يأتي به الرحمن يشكر
ولحرص ما إليه من سبيل
ما إلى ما حرم الله يميل
ترك الدنيا وعنها قد رغب

قال مغرور لدنياه المحب
وبغير الصدق لم يجر اللسان
ما له التعريض في الأقوال كان
وبقول أو يفعل ما أساء
كل فعل منه ما الرحمن شاء
كاملا كان بمعنى للكمال
فحبيب الله عنه ما يقال
أنت يا من قلت إني أمته
لك قول، أين فيه حجته
وإذا ما قال هذا من يقول
خلفه فليتبع كل سبيل
لنواجه منصفين حالنا
أمة نحن كثير مالنا
وبأخلاق له دوما يخلق
فبهذا كل معناها تحقق
ما تجافي المصطفى عنه أتركن
وعلى ما قد مضى لا تأسفن
طائعا كن خيرا في العابرة
ولتفكر دائما في الآخرة
وغدا مالك فيها المنتظر
أذكر اليوم أطل فيه الفكر
لك جهد لك وقت متسع
هذه النهزة فاغنم لا تضع
وأمل قلبا إليك بالسجية
إن يا لها من ربك المعطي عطية
حسدا عنك وكبرا فلباعد
إنما في إلها لكن كل حاسد
إن كبرا مثل جبر تكتب
فبكبر أهل جبر تحسب
أهل كبر ورياء في شمول
ما لهم عند الإله من قبول
إحذر الغيبة وابرأ من رياء
كن قريبا من رحيم الرحماء
وبصدق مخلصا فاعمل كثيرا
وبرب ورسول كن جديرا
يعلم الرحمن ما الإنسان يعمل
ومن الأعمال مال أرضاه أفضل
غض عن عيب الأناسيّ النظر
لك من عيب لهم قل ما الضرر؟
عن عيوب الغير فليشغلك عيبك
نفسك الزم يرض عنك الله ربك
عيبك الفيل ولكن لا تشاهد
شعرة للغير عيبا أنت واجد
فيعيب لا تسب الناس سبا
من عيوب الناس لا تعدم عيبا

إن تقل شيئا يقل غيرك مثل
ذاك غم أنت من يحمل ثقله
لفظة إن قلتها أسمعت عشرا
لذ بصمت نل من الرحمن أجرا
اسمعن قول النبي واستقم
ذا إلى الله طريق قد علم
مفعم سمعا له من قولته
هو حقا مؤمن من أمته

تـدم

آهِ آهِ! لك أمر ما امتثلته
لطريق أنت تدعو ما سلكته
وعزيز العمر إني من أضاعا
فهوى للنفس قد كان المطاعا
ولعمري أي قدر ما عرفت
وعرفت الآن، عمري ما وجدت
هو ذا الشيب برأسي أو مضى
أنا ليل لحياتي قد مضى
إنني عاص على وجهي السواد
من كمثلي يا ترى بين العباد
كنت في العصيان لكن في دوام
في طريق سرت لكن ما استقام
كل يوم كنت فيه من إثم
وعلى ما كان منه ما ندم
هذه الآثام فاقت كل حصر أي
أمرى كان حلّا لست أدري
كل ما قدمته كان النفاق
مثل ليل ونهار في سياق
أنا عن ربي بعيد ما اقتربت
لي نفس ولما تدعو استجبت
ما عملت قط ما قد يرتضيه
فنفاق كله ما كنت فيه
وببالي قرب موتي ما خطر
أغضب الرحمن مني ما بدر
ما مصيري يا ترى في الآخرة
إن ذا ما كنت يوما ذاكره
بانقضاء العمر قد جاء الأجل
عجبا ما زال لي طول الأمل!
رغم أني قلت في وصف لحال
في خفاء سوء حالي لا يزال
لست إنسانا ترى من مظهري
فبما قدمت أدري مخبري
ليس يدري كنه حالي من يرى
عالم الأسرار ربي من درى
ما يد لي قدمته قد سطر

غير أن الله ذو لطف ستر
عمل لي من خفاء لو ظهر
لرماني من رماني بالحجر
من رأى ما كنت أخفى من عمل
رحمة منه بحالي لي أمل
أنا من لطف له بي لا حرمت
فبعفو منه إني من رحمت

نصيحة

في طريقي لا تضع منك القدم
خشية من فرع سن للندم
غض عني الطرف لا تنظر إليا
كن بما قدمت من خير رضيا
خلق للمصطفى كان العظيما
خذ به واسلك طريقا مستقيما
أمة للمصطفى كن بالتمام
ولك الرضوان من رب الأنام
أمة حقا لتجعلنا، إلهي
أمتي كيما يقول المصطفى هي
من لدنك رحمة يا رب هبنا
أمة للمصطفى فيها أدمنا
قد ملأت السمع من أوصافه
ومن الأخلاق أو ألطافه
كل فعل كان للمختار فافعل
مشرق الوجه إلى الرحمن فارحل
وإلى الحشر إذا دام الكلام
لا نقضي حشر وحشر في دوام
ومن النار إذا شئت النجاة
فعليه قل بعشق الصلاة
وسمعت أن هذاك الشفيع
كان طول العمر لله المطيع
إنما هذا مليك الأنبياء
نور عين الأولياء والأصفياء
كان بين الخلق من يهدي السبيل
وأقام الشرع لكن في شمول
وإلى الله دعا كل العباد
هديه هدي إلى نهج الرشاد
شرعه بحر ترامى وهدر
وبموج المؤمنين قد زخر
وبنور الشرع دنيانا غمر
عالما للروح والقلب عمر
كل أمر همه في أمته
وأقال عاثرا من عثرته
إنما مسعاه تبليغ الرسالة
لجميع الناس قول كان قاله

بالجهاد مطلقا كلا أمر
وله الأمة جنٌ وبشر
من عدو الدين للدين انتقم
وبهذا الأمر للدين انتظم
وقضى في طاعة الرحمن عمره
طاعة لم ينس فيها قط أمره
كل أمر كان للمولى أطاع
رب عبد مثل هذا ما استطاع!
شغله ما الله قد خصّ عليه
أمة إن كنت فلتدع إليه
ومطيعا أول العمر قضاه
ومطيعا كان حتى منتهاه
كان كل الفضل هذا في الحياة
وله لم ينج من يوم الوفاة

وفاته – صلى الله عليه وسلم –

إنني أبدأ قولا من لهيب
وبه فلتحرق النار القلوب
أحرق القلب ولكن في الصميم
وحده الروح ليغرق من صجوم
وليكن من جسمك الضاوي الحطب
والزناد الرأس أحجارا ضرب
وليفض من عينك الدمع دما
لفؤاد صخرة أن تحطما
ذاك قولي، إن أتى يوما بحارا
بدخان منه كان البحر نارا
عن وفاة المصطفى هذا الخبر
زفرة صعد بها القلب انفطر
إيك بالتبريح والتبريح مؤلم
عشقه قدم إليه الروح قدم
كل من لم يبكه ما قد سمع
قلبه من هو له لم ينقطع
لم يكن إلا أذل من حجر
ليكن من كان، ليس من بشر
وبهذا عشقه يبدو جليا
وبغير العشق قد أضحى شقيا

مرضه – صلى الله عليه وسلم –

اسمعن الآن خير الكائنات
كيف أضناه الضنى قبل الممات
وثلاث بعد ستين انقضت
فلحاقا بالذي يهوي اقتضت
بعدها أدرك يوما للسفر
من له الشمس جبين والقمر
ومن الدنيا لعقباه تزود

فجناحا طائر للروح مدد
سدة الباري إليها قد وصل
استمع لي الآن وانظر ما حصل
ذات يوم هو يوم الأربعاء
وبشهر عد شهر السعداء
ولدي ميمونة في بيتها
أثقلته علة في بغتها
كلما في شدة زادة زوادت
في القلوب الحزن ألقت وتمادت
مجهد مما به بادي التحول
لحفة الحمي بوقد لا تزول
بازدياد الوهن والبلوى وكربه
زاد منه الشكر والذكر لربه
إن وهت مما يعاني قوته
ما وهت في أمر دين طاقته
الصلاة كلما وقت لها حان
وتعالى اللحن واللحن الأذان
والأذان عندما طاف بسمعه
للوضوء قام منقادا لطبعه
ولديه لم يكن من مقصد
غير أن يمضي نحو المسجد
قوة كانت لجسم لم يجد
ولمن أذن قال: قل أعد
ما استطعت الآن في وهني قياما
فليقم فيكم أبو بكر إماما
حين هذا القول بالأسماع مر
دمع صحب المصطفى منه انهمر
من قلوب صعدوا صوت البكاء
وكسوف وخسوف في السماء

أمره صلى الله عليه وسلم

حينما أصدر ذا الأمر الرسول
من أبي بكر له كان القبول
فإلى المحراب خف في الذهاب
ومضى من خلفه كل الصحاب
بعد تكبير وعقد لليدين
لم يطق، والدمع رقراق بعين
فبكوا من هول هذا المشهد
وجرى دمع لهم في المسجد
ومكان المصطفى منه خلا
فلهم موت زؤام قد حلا
غاب عنهم لا تظنن الرسول
في ضنى بل كلهم هذا العليل
ما استطاع كف دمع في سجام
ولذا ما كان للصحب الإمام

قال كن أنت إماما يا عمر
عنك لا يخفى على من خبر
من أبي بكر دري خير الأنام
أنه ما كان للقوم الإمام
قال لا حتم عليه أن يكون
وليطع أمري كمرعي الشئون
فمضى كيما يصلى وابتدا
وأبو بكر به الكل اقتدى
ورأى هذا الرسول فجزع
فبه نار للفراق تندلع
قال مهلا، إنني سوف أقوم
وأرى الأصحاب في حشد عظيم
رؤية الأصحاب كانت مقصدي
إنني قد لا أراهم في غدي
إننا من بعد قد لا نلتقى
وبدنياه يقال ما بقى
فتعالوا نجتمع في مسجدي
وبري ينعم القلب الصدي
بيننا بالموت لا شك الفراق
قال هذا بدموع في اندفاق
قوله في قلبهم أذكى لهيبا
رددوا من فرط أحزان نحيبا
وهو المائل ضعفا عدلوه
وإلى المسجد توا أوصلوه
كل قلب من غموم قد صفا
كأبي بكر بصلى المصطفىا
للصلاة بعد أن تم الأداء
للإله الكف مدوا بالدعاء
شاهدوا ما كان من حال الرسول
عادهم حزن فللعين الهمول
أسندوه بصدور كالمهاد
وكما جاءوا به للدار عاد
وصلاة ثانيا قد أم فيها
إنها سبع لها عشر تليها
وثلاث بعد عشر للحبيب
بالضني مرت، أبو بكر طبيب
كل ما منه تأذى المصطفى
بوصال الحق مرجوّ الشفا
جاء جبريل وقال للنبي
السلام لك من رب على
إنه يسأل عنك ويقول
لحبيبي سؤله، مني القبول
ما رجائي قال، إلا أمتي
منذ دهر من إلهي منيتي
أمتي همي وكل شاغلي

بسواها لا يطيب العيش لي
كم دعوت الله في صبحي ونيلي
بسواها لا يطيب العيش لي
جاء بعد العود جبريل الأمين
بسلام لشفيع المذنبين
قال لطف الله إياك غمر
فلهذى الأمة الذنب اغتفر
أنت هذا منه كنت ترتجيه
يا لقلب بسرور ماج فيه
كلما العمر به كان يطول
أمتي يا أمتي كان يقول
آخر العهد به من همته
برهة لم ينس ذكر أمته
وبيوم الدين كل الأنبياء
(نفس يا نفسي) لهم هذا نداء
غير أن المصطفى في لهفته
ظل في شغل بأمر أمته
قال يا من أنت رحمن رحيم
دونها لست جديرا بالنعيم
ليس فيها الآثمون بالقليل
أنت في الرحمة معدوم المثيل!
أمتي عن ذنبها فاصفح كريما
كل ما قد شئت فاصنع لي عظيما
ومن النار إذا شئت النجاة
فعليه قل بعشق الصلاة
صاحب البشرى وذو قلب صفا
إنه هذا الشفيع المصطفى
أهل دين من له هذا الشفيع
من له الدولة قد كان المطيع
بغتة جبريل للحق رسولا
بالسلام جاء من يهدي السبيلا
وثياب الحزن كان لابسا
فله قال الرسول هامسا
قل وأفصح إن بي فرط ارتياب
لم يا جبريل سود من ثياب
مثل هذا السمت فيه ما شهدتك
لم قد غيرت ما فيه عهدتك
قال أثوابي تراها اليوم سودا
فأنا من بعد يوما لن أعودا
ليس لي: لوحي من بعد النزول
فانقطاع الوحي تم يا رسول
إنما أهل السماء في حداد
وثياب الإنس والجن السواد
بعد أن جاء النبي جبريل
جاء يسعى في خطاه عزرئيل

وعلى من زاره ألقى السلام
أحسن الرد عليه في الكلام
قال هل جئت لقبضي يا ملك
زرتني في حاجة رجيت لك
رد عزرائيل جئت للزيارة
ولقبض بصريح من عبارة
أمر ربي لك أن أبقى المطيع
مر بما شئت مطيعا يا شفيع
فبإذن منك إن شئت قبضتك
أو إلى المولى رجعت وتركتك
يا لعزرائيل هذا من كلام
والنبي من وعاه بالتمام
قال طاوس أعرني أذنيكا
إنما الرحمن في شوق إليكا
بكلام منه كان للنبي
رغبة المشتاق كانت في المضي
حين ألقى السمع للأمر الرسول
بصميم الروح أولاه القبول
فلعزرائيل منه قوله
افعلن ما عليك فعله
ولهذا جئت، أنجز بالتمام
وإلى الأصحاب عاد بالكلام
الوصايا كلها أملى الرسول
وبها يسر قصدا للسبيل
إنه استودع ربا أمته
ضمن النصح حكيما قولته
قال في أصحابه خير الأنام
أمتي فلتقرئوا مني السلام
فيكم الشرع أقيموا، فلتقولوا
نفسكم أمارة عنها فميلوا
قد أحبتني كروح أمتي
فلتحب مثل روح سنتي
في اتباعي جهدهم فليبذلوا
عن هوى في حيدة فليعملوا
لا عصوا أمرا إلى الله أمر
وطوال العمر من هذا الحذر
وكمثلي ليكونوا في الإطاعة
ولهم مني غدا حسن الشفاعة
قد عملت ما عملت في حياتي
فليسيروا كلهم في خطواتي
كم هداهم من ضلالات وعلم
ثم منه روحه للحق أسلم
ومن النار إذا شئت النجاة
فعليه قل بعشق الصلاة

عند وفاته صلى الله عليه وسلم

أن من يا مصطفى الله عشق
إن منه الروح بالله لحق
طائر الروح وقد مد الجناح
أخذ الخلق جميعا في النواح
مزقوا الصبر ثيابا، جزعوا
وعلى الرأس ترابا وضعوا
وامتلا العالم وحا ونحيبا
ماج في أقصاه والأدنى وجيبا
كل ما الرحمن في الدنيا خلق
روحه بالهم والغم احترق
السماء بلغتها الزفرات
مطرت أرض بفيض العبرات
أهل أرض وسماء كلهم
أصليت للحزن نارا روحهم
إن هاتين جميعا في عويل
يتعالى يتعالى وطويل
فلك في سمعه هذاك دوّى
ما أقام الظهر بل أحناه توا
أضعفا في السير حتى النيران
فالأسى ما كان في الثقلان
وتعالى من أبي بكر زفيره
قال أين المصطفى فهو أثيره
قال يبكي ملء جفنيه عمر
ما الذي تصنع يا خير البشر
في التياع قال عثمان الحييّ
أين خير الأنبياء هذا النبي
وعلي قوله يا مصطفى
إن يغب حسنك أعدمنا الصفا
والحسين مثنما قال الحسن
قال يا جد لنا من بعد من!!
من يحن في غد بعد الرحيل
قرة العين حبيبي من يقول
سوف نبقى مثلما يبقى اليتيم
والفراق ناره نار الجحيم
هذه الزهراء ثم عائشة
مادتا في صرخات راعشة
وبكى حزنا عليه عمه
ولشعر فيه كان نظمه
كل من في الأرض من هذا البشر
ذاق حزنا يا له الحزن الأمر
منهم من عينه فيها الدموع
ومن النار له بين الضلوع
والذي في كربه ضل وحار
وحزين يتنزى في الغبار

مثله من عقله أمسى شريدا
فالعذاب كان للكل شديدا
يعجز الواصف ذا اليوم العصيب
إنه هز السماء بالنحيب
ولقد أجرى دموعا للورى
هل رأيت السيل يهوي من ذرى
ولهم في دمعهم كان الغرق
أحرق الطود زفير من حرق
منذ رفع الحق للسبع الطباق
لم يكن شبه لذياك الفراق
ما ادعى آلامه من يدعي
سامع عن مثله لم يسمع
وله نار تصيب من، تصيب
فيذوب القلب منه في لهيب
تتلظى ناره منذ عهود
والأوار اليوم في الروح يزيد
قيل تلك الحال فيها ما العمل
كان أمر الله فالكل امتثل
أحبتوا لله أمضى أمره
حملوا من أبلغوه قبره
لبثوا الأيام في هذا المكان
ريثما صلى عليه الثقلان
أنبياء الله جاء روحهم
ملك وافي ووافي جمعهم
إنهم كانوا صفوفا بالتمام
منهم كان المصلي والإمام
في صلاة هذه الأيام مرت
بعدما تلك الجموع ما استقرت
بعد ما انفضوا أني جمع الصحاب
والنبي أودعوا جوف التراب
ولقد أدوا جميعا ما وجب
من قضاء الله ظلوا في عجب
إنهم كانوا عليه جاز عين
قولهم إنا إليه راجعوان
لم يكفوا عن بكاء وبكاء
ولهم في القلب مر البرحاء
وإلى دار النبي كلهم
رجعوا والتام فيها شملهم
ورأوها وهي منه خالية
فتشاكوا ما دعاهم ثانية
عادهم ما عادهم من حزنهم
وغزير دمعهم في عينهم
صعدوا من زفرة مثل اللهيب
والحديد حرها ما قد يذيب
ضربوا الهام بجلمود لحسرة

ودماء تلك أجروها بعبرة
قيل أين يا ترى سلطاننا
أبسيف منه شق صدرنا
ما الذي نصنع نحن يا ترى
أين ولي ليس فينا من يرى
لا نرى من وجهه وجه القمر
برهة عنه فؤاد ما صبر
حالنا في الغد يطويها الخفاء
ألم يضوى وقد عز الشفاء
يا إلهي ما الذي في وسعنا
وإلام نارنا تبقى بنا
ربنا عنا تولى طيره
كيف نحيا ما لدينا غيره
سفر غاب به خير الأنام
فعلينا العيش في الدنيا حرام
بعضهم للبعض يشكون الكروبا
فتلوب أشعلت نارا قلوبا
ورأوا أن الحياة لا تطيب
من مضى من بعد يوما لا يؤوب
ولبعض قال بعض ما العمل
اصبروا فالعبد للرب امتثل
فارق الدنيا الحبيب المصطفى
لا تظنوا أن للدنيا وفا
من أتى الدنيا حقيق بالرحيل
فلنعد الزاد للسير الطويل
ومضى فليهنه هذا السفر
وبقينا، بالأسى القلب انفطر
كان روحا في صميم روحنا
ودواء منه يشفي ما بنا
وهنا ما عيشنا من غيره
منه خير موتنا في إثره
وإليه كلكم فامضوا بنا
ما عسى نصنع بالدنيا هنا
وإلى الحشر إذا دام الكلام
لا نقضي حشر وحشر في دوام
ومن النار إذا شئت النجاة
فعليه قل بعشق الصلاة

خاتمة الكتاب

هذه دنياك فاعلم حالها
ولديك العقل، ميز مالها
الدليل في الحياة ليس يبقى
لن تظل أنت في الصحراء ملقى!
بلبل البستان ذا الحسن الوداع
خيرة الرحمن ذي المن الوداع

ووداعا جوهر الدر اليتيم
ووداعا باعث النور العظيم
ووداعا يا مليك العاشقين
ووداعا سيدا للمالكين
لو تراخي العمر عاما بعد عام
ما أتانا في غد غير الحمام
اعمل الخيرات واستغفر لذنبك
أبيض الوجه لتلقى وجه ربك
عبد نفس لا تكن كالآثمين
وكن العبد لرب العالمين
وسبيل المصطفى كن من سلك
واهب الوهاب كل ما ملك
ابلغن في طاعة الله المدى
اغتنمها قبل يوم للردى
لا تقل يا ليت لي هذاك تم
لا تذق نفسك مرا من ندم
ذاك نصحي لك فاسمع ما أقول
ومن الرحمن نل حسن القبول
يا لعمري إن كل من عقل
واعظ الموت له النصح بذل
وعليه موته أن يذكرا
إنه يبلى ويطويه الثرى
وإلى الله جميعا سوف نرجع
يا ترى هل غير ما يرضيه نصنع!
هل عملت الخير أو أبديت شرك
اليوم الدين قد دبرت أمرك
لك خيرا إن عدمت في حياتك
كان شرا لك تلقى في مماتك
وإذا سائت لنا أعمالنا
عند رب أي حال حالنا!
فتعال الآن نذكر ما جنينا
بنحيب دامع من مهجتينا
موتنا فلنجعل الهم المقيم
لنقل استغفر الله العظيم
للبكاء اجعل دوما ذكرنا
وهلم الآن نبك عيننا
لكثير كان عصيان البكاء
أني عاص ألف عام ذاك شاء
بذنوب لنقر في خشوع
لتجد عين بتهتان الدموع
وليكن منها نجيعا ما انهمر
لبكانا فليفض دمع الحجر
صعد الزفرة نارا أوقدت
ولهيبا في صخور أوجدت
ويلتا يا ويلتا آهٍ واه

أبلغ العصيان عمرا منتهاه
وجهنا المسود للدنيا جعلنا
أي عار ذاك للعقبى حملنا
اجعل التوفيق يا رب الرفيق
فنستقم في مستقيم من طريق
نحن أسرى النفس في القيد الثقيل
ألجئنا من ذلك الأسر الوبيل
باتباع النفس في الإثم وقعنا
وضللنا من دليل ما وجدنا
كان عارا نحن منه في كروب
أن نطيل الخوض في بحر الذنوب
رب لولا رحمة كانت لنا
لرأينا عالما قد ملنا
إننا نحن المساكين عصاة
أعبد عنك بعدنا يا إله
عمل قد ترتضيه ما لدينا
طالما نحن أثمنا وعصينا
إننا في الإثم كنا نعلم
فأتيناك غفورا ترحم
وإلى بابكك بالذنب وصلنا
وسواد الوجه كل ما حملنا
نحن عن بابك هذا إن رددنا
غيره بابا لنا ما إن وجدنا
وقضينا العمر في الذنب الممض
وبه بؤنا ولكن أين نمضي
إن رحمتنا أو أتت نار علينا
نحن عن بابك شبرا ما نأينا
هذه السدة عنها ما انصرفنا
لو من التبر اغترفنا واغترفنا
لا نبالي وبها كنا الوقوف
بحياة أو بريب للحتوف
ليس ذنب العبد بالشيء اليسير
غير أن الله يعفو عن كثير
وبنا يخلق ما من دأبنا
والخليق بك رب اصنع بنا
وإذا الرحمة نلنا من نوالك
أي شيء لن يغض من جلالك
بلهيب السخط إن أحرقتنا
يا إلهي - أمة أنقصتنا
ربنا إنك أنعمت علينا
فأنم نعما كانت لدينا
هب سليمان الفقير رحمتك
بهدى الإيمان أدخل جنتك
وجهه الأبيض فاجعل يوم حشره
وليكن جار النبي في مقره

أن أرى وجهك مأمول النصيب
مع كل المؤمنين يا مجيب
يا إلهي، بالنبي الأكرم
واسمه يقرن باسم أعظم
إصطفيت دون كل المؤمنين
وبعثت رحمة للعالمين
وله العزة منها ما لنا
رحمة من فضله هب كلنا
لا تجر من رحمة حرماننا
وعن النار فباعد شمعنا
ولمن أحببت فاجعلنا الصديق
رد عنا البأس أو ضرا يحيق
إن دعونا فليكن منك القبول
وأنلنا بعض ما نال الرسول
نبع شهدى فارشفوا منه قليله
للنجاة إنه كان (وسيلـــة)
في اثنتين بعد عشر سنوات
وثمان معهن من مئات
ولربي الحمد جل عن حساب
فبعون الله قد تم الكتاب
فمن الله سلام وسلام
للنبي مصطفاه في دوام
وعلى الآل الكرام والصحاب
وعلى الأنصار في كل الرحاب
وعن الأمة فليرض المعين
رحمة الله عليهم أجمعين
رحم الله تعالى من تلا
مولدي يدعو به رب العلا
رحم الله تعالى من كتب
وله الخير العميم المرتقب

---

[324]. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.
[325] M. Tayyib Okiç, “Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercümeleri”, Atatürk Üniversitesi İslamî İlimler Fakültesi Dergisi, Erzurum 1976, Sa.1, s. 17-78.
[326] Hayatı ve eserlerine ait bilgiler, Nebîle İshak Muhammed İbrahim tarafından hazırlanan “ el-İtticâhü’l-İslamî fî Edebî’d-Doktor Hüseyin Mucîb el-Mısrî” adlı doktora tezinin “Mısır’da, İslam ve Arap Âlemindeki Edîblere Göre Hüseyin Mucîb Mısrî”, bölümünden alınmıştır. (Bkz.: Câmiatü’d-Dirâsâti’l-Ulyâ, Karaçi 1423/2002), s.436-456).
[327] Müellifin muhtelif zamanlarda yayınlanan altı adet şiir kitabı vardır: 1) Şem’a ve Ferrâşe, Kahire 1955; 2) Verde ve Bülbül, Kahire 1958; 3) Hüsn ve Aşk, Kahire 1963; 4) Hemse ve Nemse, Kahire 1965; 5) Şevk ve Zikrâ, Kahire 1981; 6) Solgun Bir Gül, Kahire 1984; 7) Mevce ve Sahrâ, Kahire 1986.
[328] Bu eserlerin isimleri ve Türkçe şiirleri hakkında daha fazla bilgi için bkz.:

Prof. Dr. Mehmet Akkuş, “Prof. Dr. Hüseyin Mucîb Mısrî ve Vesîletü’n-Necât’ın Arapça Tercümesi”, Süleyman Çelebi ve Mevlid, Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri, Bursa 2007, s. 396-405.
[329] Hüseyin Mucîb Mısrî, el-Mevlidü’ş-Şerîf, Mektebetü’l-Ancola’l-Mısrıyye, Kahire 1981, s. 25-50.
[330] HMM, a.g.e., s. 36-37.
[331] HMM, a.g.e., s. 40-41.
[332] HMM, a.g.e., s.41.

ALIJA NAMETAK:

GAŠEVIĆEV

BOSANSKI MEVLUD

CIJENA 4 DINARA

SARAJEVO
ISLAMSKA DIONIČKA ŠTAMPARIJA
1 9 3 5

VESÎLETÜ'N-NECÂT'IN BOŞNAKÇA TERCÜMESİ / BOSANSKI MEVLUD

Hafız Salih Gaşeviç
Dr. Amina Şiljak JESENKOVIÇ[333]

Boşnakların Mevlidleri

Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n-Necât'ının Bosna'da ne kadar sevildiğinin en iyi göstergesi, Osmanlı sicillerinde miras konusu olarak kaydedilen, savaşlarda yakılmış kütüphanelerin kataloglarından varlığını öğrendiğimiz ve bugüne kadar kamu, vakıf ve özel kütüphanelerde korunagelen elyazmalarının sayısıdır. Aynı zamanda bu yazmaların varlığı geniş kitlelerin Arap harfleriyle yazılmış Türkçe metnini okuma yeterliliğinin de göstergesidir. Bunun yanında hem devletin merkezinde hem de serhattinde yaşayan Boşnak müelliflerin de Osmanlıca mevlidlerinin varlığı biliniyor; bunlara Ali Dede Harimî ve Abdullah Salahuddin Uşşaki Salâhî'nin eserlerini örnek olarak belirtebiliriz.

Osmanlı Devleti'nin güç ve halk arasındaki nüfzunun azalmasıyla Türkçe de -din görevlileri dâhil- eğitim almış zümrelerin hafızasından silinmeye başlıyor. Diğer taraftan, Balkanlarda gayr-ı müslim cemaatlerde miliyetçiliğin de ortaya çıkması sözkonusu eğilimleri etkiliyor. Dolayısıyla Kur'an ve dua mecmuaları yanında evlerde eksik olmayan ve Boşnakların dinî ve sosyal hayatının önemli bir unsuru olan mevlidin artık Boşnakça okunmasına ihtiyaç hissediliyor.

İlk Boşnakça mevlidler, Süleyman Çelebi'nin eserinden uyarlama olarak ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki, aynı zamanda halk arasında en çok sevileni, burada daha ayrıntılı tanıtacağımız, zamanında Kolaşin Kaymakamı olan Hafız Salih Gaşeviç'in Vesîletü'n-Necât Tercümesi (ilk baskısı 1878)'dir. Mezkur eserden sonra hazırlanmış, ikinci mevlid tercümesi Trebinyeli Muhammed Rüşdi mahlaslı Muharem Ağa Dizdareviç'in tercümesidir. Rüşdi'nin mevlid tercümesi, iki varyantıyla müellifin kendi hattıyla korunmuş; ancak halk arasında meçhul kalmıştır. Eserin ilk kamuoyuna tanıtılması 1981 yılında olmuştur. Abdurrahman Nametak tarafından Rüşdi'nin diğer eserleriyle bir arada, müellif/mütercimin de geniş biyografisiyle beraber latin alfabesiyle bastırılmıştır. Rüşdi'nin eseri, Gaşeviç'in kullandığı vezinde yazılmıştır. Ancak Rüşdi, tercümesinde ana kaynağına yeterince sadık kalmamıştır.

Mevlidinin her iki versiyonunda telif beyitler vardır. Şair Musa Çazim Çatiç de 1904 yılında Leyle-i Mevlud (Mevlid Gecesi) şiirini Behar dergisinde yayınlamıştır. Bir sonraki Boşnakça Mevlid ise, Saraybosnalı (Bırkaniç) Arif'in tercümesi Terdžuman mevludski na jezik bosanski'dir (1910). Bu eser şair tarafından, ilk baskısı 1910, ikincisi 1924 ve üçüncüsü 1931 olmak üzere üç defa neşredilmiştir. Mevlid konulu bir başka çalışma da Mirza Safvet mahlaslı Safvet Bey Başagiç'e aittir. Başagiç'in mevlidi de yurt içinde ve yurt dışında birçok defa neşredilmiştir. Bir baskısı da 1962 senesinde Beyrut'ta (Lübnan) çıkmıştır. Keza

bu mevlidin bazı bölümleri Almanca'ya tercüme edilmiş ve Viena'da 1964 senesinde basılmıştır. Boşnakça mevlitlerin beşincisi, Seid Zenunoviç'in Arap alfabesiyle Boşnakça olarak 1929 senesinde neşredilmiş ve 1936'dan sonra da birkaç defa basılmıştır. Aliya Beytiç'ten ise, M. B. Kalayciç Yayınevinde neşredilen Hafız Muhamed Efendi Spujiç'in, Süleyman Çelebi Mevlidi'nin tercümesi hakkında bilgi edinmekteyiz.
Az bilinen, Sancak Boşnaklarından, İstanbul İlahiyat mezunu ve zamanında Yeni Pazar ve Berane'de muallim olarak görev yapan Tahir Popov'un mevlididir. Boşnakça mevlidi pek bilinmiyorsa da, Arnavutça mevlidi hakkında daha çok bilgi verilmiştir. Meşhur hikâyeci Şemsudin Sarayliç'in de bir mevlidinin 1958 senesinde yazıldığı bilinmekteyse de; neşredilip edilmediği hakkında bir bilgiye sahip bulunmamaktayız. Fehim Nametak da, merhum babası Aliya Nametak'ın bir eserine dayanarak 1980 senesinde vefat eden Hamdi Efendi Sirço hakkında bilgi vererek, bu zatın çok iyi ilahizen ve mevlidhan olduğunu, bazen de Süleyman Çelebi Mevlidini icra ederken, kendi telifi olan mevlidten belirli bölümleri okuduğunu belirtmektedir.
1961 senesinde Yugoslavya Yüksek İslam Cemiyeti tarafından düzenlenmiş Mevlid Yazma Yarışması sonucunda birincilikle ödüllenen Reşad Kadiç'in eseri 1963 senesinde ilk defa basılmış ve 1975 senesine kadar 97.000 nüshası satılmıştır. İkinci ödülü alan Yeni Pazarlı Vehbiya Hociç'in Mevlud – spjev, Rođenje, život i borba za posljednje istine Božjeg poslanika Muhammeda a.s. adlı kitabı 1962'de Yeni Pazar'da neşredilmiştir. Az bilinen matbu mevlidler arasında; 1941 senesinde Dubrovnik'te basılmış Muhamed Caferagiç (Veya Caferhociç)'in Narodni mevlud s objašnjenjem i dovom adlı eserini derleyen ve yayına hazırlayan Cemmat İmami M. C., Ismail Selimoviç'in Mevlud, rođenje i život Muhammeda a.s. adlı kitabıyla; Mehmed Tsokovıç (Coković)'in (1877-1978) Djevojački mevlud (Kız Mevlidi, Pljevlja/Taşlıca 1996) adlı kitabı sayabiliriz. Bildiğimiz kadarıyla Boşnakça olarak yazılmış ve didaktik lirizmi sebebiyle halk arasında itibar kazanan Mevlid adlı eser, 1981 senesinde Muhammed Resulullah başlığı altında Eşref Kovaçeviç tarafından yazılmıştır. Matbu olmayan ve az bilinen mevlidlerden biri Hilmiya Loviç'in Poslušajte, braćo moja mila (Dinleyiniz, canım kardeşlerim) başlıklı mevlididir.

Hafız Salih Gaşeviç'e Dair

Hayatı, eğitimi ve kariyeri hakkında çok az malumata sahip olduğumuz Hafız Salih Gaşeviç, 1850 senesinde, o zaman Osmanlı hâkimiyeti altında bulunan bugünkü Karadağ'ın Nikşiç şehrinde dünyaya gelmiştir. Nikşiç'in Karadağ hâkimiyeti altına girmesiyle 1876 senesinde Gaşeviç, Kolaşin Kazasındaki Lyuma'ya hicret etmiştir; orada kaymakam olarak; ardından zamanın kaza merkezi Şahoviçi'de da kaymakamlık görevine devam etmiştir. Kolaşin kasabası Karadağ hâkimiyetine geçince, Kolaşin Kazasına ait diğer yerleşim yerleri Osmanlı hâkimiyeti altında kaldı. Hastalanınca, Şahoviçi'de hekim eksikliği nedeniyle Bijelo Polje (Akova)'ya taşınıp 1316 (1898/99) yılında vefat etmiştir. Merhum, Akova'daki Çarşı Camii haziresinde medfundur. Mezartaşındaki tarihini, Aliya Nametak'tan naklederek burada veriyoruz:

Eşrefü ümmetî hamletü'l-Kur'an
Mağrur olma ey dil-i fani cihana
Bir gün andan rihlet edeceksin gerekdir
Elvedâ eyleyüp cümle yârâna
Ecelin irişüp ölesin gerekdir
Yatarken bunda ekmelsin fahir
Giydirirler sana kefeni ahir
Kolaşin Kaymakamı Nikşikli Hafız Salih (1316)
Gaşeviç'in hayatı ve bulunduğu görevler hakkındaki bazı bilgileri, Vesîletü'n-Necât Tercümesi'nden öğrenmekteyiz. Mevlidinin ön sözündeki beyitlerden Kolaşin'de kaymakamlık görevinde bulunduğunu belirterek; (Kad se nađoh u Kolašin kajmekam – znadem đe sam puno nakis u ćelam –Lyuma'da kaymakam makamında bulundum– Kelamda çok noksan olduğumu bilirim' demektedir. Aynı bölümde mühacir olduğunu, memleketinin Nikşiç olduğunu, isminin de Hafız Salih Gaşeviç olduğunu öğrenmekteyiz: Muhadžir sam, vatan bio moj Nikšić, ime mi je Hafiz Salih Gašević (muhacirim, memleketim ise benim Nikşiç, ismim dahi Hafız Salih Gaşeviç).

Hafız Salih Gaşeviç'in Mevlidi

İlk Mevlid›in Boşnakça tercümesini yapan Hafız Salih Gaşeviç, Süleyman Çelebi'nin eserinin tercümesine yazdığı on iki beyitlik takdimiminin başında İslamiyyete mensup olması sebebiyle Hakk'a şükrediyor ve Peygamber Efendimize salavat getiriyor. Ardında dönemin halifesine dua ediyor:
Car je nami gazi Abdulhamid hân,
sa njim bila Tvoja pomoć, ja Mennân
Hünkârımız Gazi Abdülhamid Hân
Eksik etme ondan lütfün' yâ Mennân
Yine de takdim bölümündeki sebeb-i me'alinde Boşnakça tercüme gayretini ve yazmaya başlama tarihini şu mısralarla açıklıyor:
Moliše me kolašinski prviši
"nami mevlud daj bosanski napiši"
Sad bijaše tarih kad me moliše
Dan deseti od redžeba bijaše
Mi smo žudni znati mevlud šta kaže
Našem svecu mi smo ašik odviše!
Drugi jezik mi lijepo ne znamo,
Allah jedan, hakk Pejgamber svi znamo
Što j' u Kur'an na sve iman imamo,
Bošnjački nam Mevlud gradi, molimo
Kolaşin'in öncüleri geldiler
'Bosnaca bir mevlid yazsan, dediler!'
Recceb Ayı'nın onuncu günüydü
Gelinip de benden mevlid istendi
'Mevlid ne der, bilmeye hasretliyiz
Aziz'mize (Peygamber'e) fazlasıyla aşığız!

Başka bir dil biz güzelce bilmeyiz
Allah birdir, Hakk Peygamber biliriz
Kur'an'daki her şeye tam imanımız,
Boşnakça bir mevlid yaz da ricamız.
Layik gördüm sevaba çalışayım
Bildiğimi bir kitaba yazayım
Yüce Tanrım, sevab için çalış'ım
Yalvarırım, azabdan yanmayayım
Takdimin sonunda ismini de veriyor:
Muhadžir sam, vatan bio moj Nikšić,
ime mi je Hafiz Salih Gašević
Mühacirim, memleketim Nikşiç,
İsmim dahi Hafız Salih Gaşeviç
Mevlid-i Şerifin Faziletleri başlığı altında, «Ey Huda'dan lütf ü ihsan isteyen" mısrasıyla başlayan Abdurrahman Efendi'den uyarlanmış beş beyit bulunmaktadır. Ardında Mevlidun 'nebijji ala lisani Bosnevi başlığı ve mevlidin veznini bildiriyor: Fâilâtün Fâilâtün Fâilün. Aslı 32 beyitten ibaret Tevhid Bahrinden on beyit tercüme edilmiştir. Esmâü'l-Hüsna üzerine kurulmuş bu bahrin Boşnakçası biraz basitleştirilmiştir; Gaşeviç eserin aslındaki anlam derinliğini nakledemiyor. Ancak aslındaki 32. beyit Boşnakçasının 10. yani son beyti oluyor. Müsannife dua ve eserin noksanlıklarını anlatılan bölümden sadece ilk 4 beyit tercüme edilmiştir. Hemen ardında 23 beyitlik Hak Teala çün yarattı Âdem'i mısrasıyla başlayan faslın 7 beytini Boşnakça olarak vermiştir. Gaşeviç'in mevlidinin devamındaki beş beytin anlamını incelediğimizde aslıyla pek örtüşmediğini görüyoruz. Dolayısıyla telif olma ihtimali akla geliyor. Anlam benzerliklerini sadece bir beyitte bulduk:
Sureta gerçi Muhammed son idi,
İlla ma'nada kamudan ön idi
(Bog stvorio Muhammeda najprije, pejgamber se on rodio najpotlje).
Doğum faslı ise 26 beyitten ibarettir ve aslının basitleştirilmiş özetini temsil etmektedir. Merhabâ faslı da 11 beyitten, Medh 11 ve Mü'cizat 18 beyitten, Mi'rac faslı bu Boşnakça tercümesinin de son faslı olup 90 beyitten ibarettir. Toplam 396 beyitten ibaret olan eserin sonunda mensur mevlid duası bulunuyor. Gaşeviç bu tercümesini 1878/1879 senesinde Üsküp'teki Eyalet Matbaasında kendi imkânlarıyla bastırmıştır. İkinci baskısını da tekrar Gaşeviç kendi imkânlarıyla 1893/94 yıllarında çıkartmıştır. Matbu nüshalarının olması yanında Gaşeviç'in mealinin elyazma nüshalarının da bulunması dikkat çekicidir.
Gaşeviç'in Beka'ya göçetmesinin ardından Boşnaklar arasında çok mütebber âlim ve mutasavvıf, bir dönem reisü'l-ülema olan Mehmed Cemaluddin Çauşeviç, bu eseri birkaç değişiklikle yayına hazırlayıp Arap alfabesiyle sekiz defa neşretmiştir.
Daha sonra Belgrad Şarkiyatçılığının kurucusu Dr. Fehim Bayraktareviç eserin tenkitli metnini hazırlayıp 1927 senesinde Glasnik Skopskog naučnog društva, III kitabında «Srpska pesma o Muhamedovu rođenju" (Muhammed'in doğumu hakkında Sırp(ça) Şiir) Kiril alfabesiyle yayınlamıştır. Bundan sonraki baskısını

büyük redaksiyonla Aliya Nametak hazırlamıştır. Gaşeviç'in dilini de zamana göre uyarlayıp, bazı kavramları değiştirerek Latin alfabesiyle 1936 senesinde ilk defa bastırmıştır (Kalendar Narodna uzdanica 1935). Bundan sonraki baskıları bazı değişikliklerle Nametak'ın redaksiyonuna göre neşredilmiştir. Arap alfabesiyle bastırmak üzere Mehmed Hanciç ise Gaşeviç'in dilini modernize edip 1942 senesinde yayınlamıştır. İkinci Dünya Savaşı›ndan sonra da Fehim Nametak da Türkçesi-A. Nametak'ın redaksiyonu – kendisinin mensur çevirisini içeren bir baskısını hazırlamıştır (1973). Bunun ardından da birçok defa mevlid mecmualarında bastırılmıştır.

Mevlud

Sastvio hafiz Salih Gašević

[Bu çalışmada, Alija Nametak'in 1935›te hazırladığı, Saraybosna'da Sarajevska dionička štamparija tarafından basılan nüsha esas alınmıştır.[334]]

Predgovor

22 Bogu dragom vazdi šućur na İslam,
Našem svecu es-salatu ves-selam !
23 Car je nami gazi Abdulhamid[335] han,
Sa njim bila Tvoja pomoć, ja Mennan!
24 Dok je na nas hajir-dova i ikdam,
Na pravi put treba činit ihtimam.
25 Kad se nađoh u Kolašin kajmekam,
Znadem đe sam puno nakis u ćelam.
26 Moliše me kolašinski prviši:
"Nami Mevlud daj bosanski napiši!"
27 Sad bijaše tarih kad me moliše
Dan deseti od redžeba bijaše:
28 "Mi smo žudni znati Mevlud šta piše,
Našem svecu mi smo ašik odviše.
29 Drugi jezik mi lijepo ne znamo,
Allah jedan! Hak pejgamber! svi znamo!
30 Što j' u Kur'an na sve iman imamo,
Bošnjački nam gradi Mevlud, molimo!"
31 Laik viđoh poraditi za sevab.
Napisati kako um'jem ja ćitab.
32 Dragi Bože, ja čališim za sevab,
Molim ti se da ne gorim u azab.
33 Muhadžir sam, vatan bio moj Nikšić,
Ime mi je hafiz Salih Gašević.

Fadailu Mevlidi-Šerifi

1 Od Allaha koji traži pomoći,
Neka mevlud pejgamberu proući!
2 U džennetu koji traži hurija

Kad se uči mevlud neka posluša!
3 Za džehennem koji misli i briži,
Kad se uči mevlud neka ne bježi!
4 Pomislite, ovi svijet hoće proć,
Na mahšeru i siratu valja doć,
5 Havza piti u džennetu ko traži,
Neka mevlud pejgamberski prouči.

Mevlidun-nebijji ’ala lisani bosnevi
Na vezine mevlud ’vako doćerat:
Fâilâtün, fâilâtün, fâilât.
Bismillahir-rahmanir-rahim.
1 Sprva vazdi pominjati svog Boga,
U poslove to je vadžib na roba.
2 Boga dragog ko pomene sidkile,
Allah njemu olakšaće poslove.
3 Dok se nađe Boz’e ime najprije,
Neće ružan izać poso najpotlje.
4 Na svaki čas: “Allah, Allah!” vikati,
Bog će nami vazdi poso lakšati.
5 Halis srcom ko Allaha pomeno,
Odma đunah svaki njemu odpano.
6 Bož’e ime ko pominjat nauči,
On kod Boga svaki murad dokuči.
7 Hodi slatko sve da “Allah” vičemo,
Od žalosti mi da aškom plačemo.
8 Bog je jedan, za to šubhe nemamo,
Za vazda je, na to iman imamo.
9 Aršu Ćursu sahibija Bog dragi,
Iz nemanja ovi svijet ogradi.
10 Koji traži da ga vatra ne gori,
Neka srce salavatom podpuni:
Essalatu ves-selamu ’alejke ja sejjidena, ja resulel-lah.
11 Dragi moji, hoću vami ja rijet,
Poslušajte, to je jedan vasijjet!
12 Ko posluša sada šta ću besiđet,
Njemu duša mirisala u džennet.
13 Da Bog njemu svako dobro pokloni,
Kogod mi se hajir-dovom nakloni.
14 Pa ko hoće ovu dovu da uči,
Musannifu nek fatihu prouči.
Musannifin ruh-ičun, Allah rida sičun, el-fatiha!
(Za musannifovu dušu lillahi’l-Fatiha!)
15 Dragi Allah kako stvori Adema,
Na svijetu sa njim stima golema.

16 Sedždom stimu učiniše meleči,
A Bog dragi pokloni mu pomoći.
17 Svog habiba na čelo mu nur dade
I ta’ nur mu jedan zeman ostade.
18 Na Havu ga potlje Allah preturi,
Sît se rodi, pa ga njemu pokloni.
19 Dođe Ibrahim i Ismail na dun-ja,
Zaduljiće, da kažujem druge ja.
20 Kad se rodi rob u Boga najbolji,
Nur je njegov, pa se njemu pokloni.
21 Ko se boji da ga vatra ne gori,
Neka srce salavatom napuni:
Es-salatu ves-selamu ’alejke, ja sejjidena, ja habibal-lah.
22 On je soja golemoga i traga,
On najljepši i najbolji kod Boga.
23 Odabra je Allah njega svakako,
Ali ka on isto nije baš niko.
24 Bog stvorio Muhammeda najprije,
Pejgamber se on rodio najpotlje.
25 On je poslat da naputi svakoga,
Njegovo je kabul svašto kod Boga.
26 Ko se boji da ga vatra ne gori,
Neka srce salavatom podpuni!
Es-salata ves selama alejke, ja sejjidena, ja hajre halkil-lah.

Rodenje Pejgamberovo
1 Majka sveca Muhameda Emina,
Ona sadef rodi zrno bisera.
2 Kad je Emina sa njim bila hamila,
Alameta mlogo jeste viđela.
3 Otac sveca Muhammeda Abdullah,
A odabra milosnika hak-Allah.
4 Kad približi vakat da se on rodi.
Svako dobro na ‘vi svijet postupi.
5 Rebiul-evvel vakat bješe proljeće
Ponedeljnik noć dvanesta doleće.
6 Što je majka Muhammedu Emina,
Kazala je da je čudo viđela.
7 Ka svjećica iz kuce nam poleće,
Nur od njega do nebesa odleće.
8 Na hevaju meleć dušek prostrije,
Iz dženneta na Eminu sundus je.
9 Tri bajraka razapeta viđoh ja,
Poslušajte šta govorim vami ja.
10 Na magribu, na mašriku dva ajan,

Treći bajrak baš od Ćabe na tavan.
11 Odma znadoh đe je on rob najbolji,
Dragom Bogu od svakoga najmilji.
12 Melaića mlogo sađe sa neba,
Okoli se naša kuda ko Ćaba.
13 Raztupi se duvar, a ja pogledah,
Pokraj mene mlogo čudo ugledah.
14 Iz dženneta tri hurije dođeše,
Muhammeda svakojako fališe.
15 "Blago tebe, sretna majko," govoru,
A pofalom moga sina pominju.
16 "Nikad nije majka vakog rodila,
Blago tebe, što si njega nosila."
17 A kad dođe vakat da se porodim,
Što će doći ono dobro da vidim,
18 Bješe žeđa mene došla do duše.
Jedan bardak šerbeta mi dadoše.
19 Studena je od snijega i bljelja,
Slađa bješe od šećera i ljepša.
20 Oni šerbet što dadoše kad popih,
Ćitava se ja u nuru utopih.
21 Utopih se ja u nuru svakako,
A za sebe ne znadijah nikako.
22 Prifati me jedna tica bijela,
Opet dođe mene snaga golema.
23 I rodi se car od dina ona' čas,
A u nuru utopi se svijet vas.
24 Vi salavat donesite na njega,
Steći ćete nimet džennet od Boga.
25 Dobro li je salavate donosit,
I suzama svoje oči potopit.
26 Koji traži da ga vatra ne gori,
Neka srce salavatom napuni.
Es-salatu ves-selamu, alejke, ja sejjidena, ja nebijjel-lah.
27 Sve stvoreno ušinje se veselo,
Briga ode, život dođe na novo.
28 Na svijetu progovori stvar svaka,
Devletliji svašto reče: "Merhaba!"
29 "Merhaba ti, car veliki, merhaba,
Merhaba ti, zaanju majdan, merhaba!
30 Merhaba, ej, svako moli od tebe,
Merhaba, ej, bož'a milos' na tebe!
31 Merhaba, ej, živu život, merhaba,
Merhaba, ej, muki lastu, merhaba.
32 Za griješne od ummeta pomoćni,

Merhaba, ej, za mučene mobeni.
33 Na ’vi svijet ti si rahmet, merhaba,
Za sve turke ti se moliš, merhaba.
34 Viđelo si ti ummetu veliko
I u muci mlogome si pomogo.
35 Mučenome pomagalac vazda si,
I drugoga sačuvati rada si.
36 Na srčanu ranu svaku vidišiti,
A svijetu, što ga ima, car si ti.
37 Ako tražiš da te vatra ne gori,
Pejgambera salavatom pominji.
El-salatu ves-selamu alejke ja sejjidena, ja nure ’ršil-lah.
38 Kad se nađe oni boži milosnik,
Bog je bio njemu vazdi pomoćnik,
39 Melaiči memnun biše odviše,
Od veselja i nebesa igraše.
40 Za Eminu ovo čudo govoru,
Kad se na nju opet pamet povrnu:
41 “Pa pogledah kad hurija nemaše,
A Muhammed Allahu se moljaše.
42 Prema Ćabe u čošetu bijaše,
Dragom Bogu sve on sedždu činjaše.
43 Sedždu čini, a jezikom zboraše,
A šehadet-prs’ u njega migaše.
44 Primakoh se, pa poslušah šta veli,
Za ummet se dragom Bogu on moli.
45 “Dragi Bože, pokloni mi ti ummet,
Nemoj od njih uraditi ukubet!”
46 U ludosti on je vika “ummetu!”
U starosti naklonjaj se sunnetu.
47 Za nas moli kad je bio dijete,
Mi griješni terć činimo sunnete.
48 Kogod žudi da ga vatra ne gori,
Neka srce salavatom napuni!
Es-salatu ves-selamu alejke ja sejjidena, ja šefı’al-lah.
49 Od Meće su prvi ljudi viđeli,
Onu noć su Ćabu tavaf činjeli.
50 Kad je majkar Muhammeda rodila,
Pozdravo je Ćabu sedždu činjela.
51 Od veselja do zemlje se sagnula,
I natrage bez zijana vratila.
52 Reče Ćaba: “Evo sreće svakake,
Svijetsko se sunce rodi noćaske.”
53 Ćoša ćoši sve od Ćabe govori:
“Evo noćas rob se rodi najbolji.

54 Njegov ummet goli bosi polazit,
Svakom stimom hoće mene oblazit.
55 Od krstova i ćufura opaćit,
I iz mene poganštine izbacit.”
56 Svecu kapu kad na glavu nataknu,
A da zove u din vrime primaknu.
57 Prikuči mu četeresta godina
Odkako je njega majka rodila.
58 Poče njemu boži Kur-an salazit,
A da zove u din emer dolazit,
59 U njega se mlogo ćudo nalazit,
U iman mu velik svijet ulazit.
60 Od njeg nije šena bilo na zemlji,
Jer od nura vas bijaše besbelli.
61 Više glave mubareć mu bijaše,
Od oblaka jedan pramak stajaše.
62 Kud god svetac naš Muhammed idaše,
Vazdi oblak više glave imaše.
63 Od biserli zubova mu viđela,
Po noći se mogla jeste nać igla.
64 Kad hoćaše on do kosa dofatit,
Misk i amber hćaše miris udarit.
65 Ko ružica znoj od njega miriso,
Mirisaše kudgod on bi otišo.
66 Rod je dala hurma kad je usadi,
Mivu jide od nje mlogo čeljadi.

Mi’radžun-nebijji ’alejhis-selam
1 Hodi amo koji žudi i želi,
Da je ašik i sam sebe što veli.
2 Slušaj miradž pejgamberski golemi,
Za ašikluk tebe srce što gori.
3 Ponedeljnik večer dođe jedan glas,
Noć je blaga a hajirli baš za nas.
4 Oni što su sa njim bož’e pomoći,
Ummehani kući ode po noći.
5 Muhammedu stima dobra kod Boga,
Džebrailu emar dođe od Boga:
6 “Kat haljina iz dženneta prifati,
I buraka najboljega ufati!
7 Mome milu Muhammedu odvedi.
Mene i Arš on da vidi, dovedi!”
8 Pa Džebrail po emeru otiđe.
Mlogi Burak pasijaše, on viđe.
9 Među njima jedan Burak plakaše,

Niti jede, niti pije, gledaše.
10 Džebrail ga pita: “Rašta ti plaćeš?
Ko družina rašta i ti ne jedeš?”
11 A Burak mu dževab dava žalosno:
“Odavno je moje srce pakosno.
12 Odkako sam ja ovako zaplaka,
Godina je četereset hiljada.
13 Iznenada ja sam čuo jedan glas,
Na koju sam stranu ne znam ni danas.
14 “Muhammede!” neko zazva imenom,
U želju se ja utopih istinom.
15 Moje srce otadar se raztopi,
Toga božeg milosnika da vidi.
16 Ja od tada ništa ne znam za sebe,
Ko da džennet vas ja nosim na sebe.
17 Pa i ako u džennetu sad stojim,
Dolazi mi ka u vatru da gorim.
18 Ako počem Muhammeda ne vidim,
Od života mojega se prolazim.”
19 A Džebrail njemu reče polahko:
“Želju tvoju olakšaću sad lako.
20 Šta ko žudi ono hoće izčekat,
Nego treba nekoliko pričekat.
21 Hodi amo ti šta žudiš da vidiš
I ti svoje rane sve da preboliš!”
22 Sa Burakom iz dženneta poleće,
Našem svecu Muhammedu doleće.
23 Pa Džebrail govori mu izprva:
“Od Boga je tebe selam i stima.
24 Tebe noćas zapovijed da ideš:
Boga dragog, Arš i Džennet da vidiš.
25 Da idemo, haj polazi Mustafa,
Izglediva tebe Ashabi-Safa.
26 Evo tebe da uđašeš Buraka,
Vrata su se otvorila džennetska,
27 Boži rahmet prosipa se na svijet,
Tvoj dolazak svako žuri baš viđet.”
28 Tadž na glavu metnu boži milosnik,
U svačem je Allah njemu pomoćnik.
29 Džebraila on naprijed propušti,
A Buraka ode za njim jahati.
30 Za čas jedan on na Kudsu doleče,
Pejgamberske mloge duše tu nađe.
31 Od duša mu bila stima golema,
Po emeru znali su ga imama

32 Dva rećata namaza su klanjali,
A svakako Muhammeda stimali.
33 Onu noć je mlogo čudo hodio,
Arš i džennet i nebesa vidio.
34 Do svog mjesta Džebrail ga odvede,
Po emeru Boga dragog ostade.
35 A Muhammed svetac njemu govori:
“Rašta mene garib ođe ostavi?
36 Ne znam puta kuda hoću hoditi,
Boga dragog žudim puno viđeti.”
37 Džebrail mu veli: ,,Hajde slobodno!
Izrad tebe sve je ovo stvoreno.
38 Dragom Bogu ti si mio i habib,
Nemoj mislit da si ođe ti garib.
39 Dalje hodit ja ne smijem od Boga,
Ođe ostat emer mi je od njega.
40 Ako zeru jednu dalje izkročim
Treba potlje ja u vatru da gorim.
41 Kod Boga si od svakoga najbolji,
Svaki mahluk s tobom Boga sve moli.”
42 Devletlija Džebrailu govori:
“Ti ostani da te vatra ne gori!
43 Kad je tako, nemoj dalje hoditi,
Ako bude vatra ja ću goreti.”
44 Pa mu reče: “Ti sa mjesta ne idi,
Ko je u ašk on tu vatru ne vidi.
45 U mene je ašk od vazda naputač,
A u svačem Allah dragi pomagač.
46 Ko je u ašk ne kontaj ga svakako,
Glavu dati to je njemu baš lahko.”
47 Koji traži da ga vatra ne gori,
Neka srce salavatom napuni.
Es-salatu vesselamu alejke, ja sejjidena, ja safijjel-lah!
48 Džebrailom hâlâ zboraše ćelam
Refref dođe, pred njim naziva selam.
49 Uze cara svijetskoga, odnese,
Do Sidretul-munteha ga ponese
50 Štogod viđe na nebesa robova,
Dragome se Bogu svako poklonja.
51 Neko uči, neko sedždu činjaše,
Na kijamu neko Boga moljaše.
52 Neko tespih, neko u ašk bijaše,
A Bogu se svaki ta’ rob moljaše.
53 Muhammedu hošđeldiju davaju,
A od stime prema njega svi stoju.

54 Rekoše mu: “Ja Muhammed, merhaba!
Najviša je tebe stima kod Boga.
55 Ovi miradž i polazak sretan ti,
Za ’ve stime nije niko illa ti.
56 Ti ćeš noćas Boga dragog viđeti,
Ti ćeš noćas sa Allahom zboriti.
57 Kâ ti nama niko doslen ne dođe
Božu milos ka ti niko ne nađe.”
58 Pa je otlen Devletlija otišo,
Đe je emer bio boži on došo.
59 Od Allaha Muhammedu dođe glas,
Hâšâ, nije zbor u Boga ka u nas.
60 ,,Milosniku, vazdi Mene traži ti!
A miluješ ibadet Mi činjeti.
61 I dan i noć što si vazdi žudio,
Da Me vidiš što si od Mene tražio.
62 Milosniku, milujem te dobro Ja,
Izrad tebe stvorio sam svakog Ja.
63 Da ti dadem štogod imaš muradâ,
Sve za jedan po hiljadu dobara.”
64 Muhammed se dragom Bogu prekloni,
Pa za ummet i hâl njihov sve moli:
65 ,,Mili Bože, mene ummet oprosti,
Zira on je, ima đunaha dosti.
66 Đunah radu, Tebe âsî bivaju,
Ja se bojim da u vatru ne goru.
67 Dragi Bože, Tebe molim svakako,
Ne daj da mi ummet gori u pako!”
68 Od Allaha Muhammedu dođe glas:
“Poklon činim tebe ummet Ja noćas.
69 Ja na tebe imam milos veliku,
A ti Mene moliš za zemlje šaku.
70 Svjetove sam Ja rad tebe stvorio,
Najboljega tebe Sebi vidio.
71 Prežudan si, milosniku, kod Mene,
Pa za šaku zemlje moliš od Mene.
72 Kazivo sam, Muhammede, Ja tebe,
Nagledat se nećeš moći ti Mene.
73 Mome zatu ogledalo tvoj je zat,
Ti si sa Mnom, milosniku, upisat.
74 Na pravi put zovi Moje robove,
Kad Me vidu, pa i za njih dobro je”.
75 Pejgamber se po emeru povrati,
Pa se kući Ummehani navrati.
76 Što je vaki’ sprva bilo do kraja,

Ashabima kaza svaka veselja.
77 Ashabi mu čestitaju polazak:
Blago nami, za 'vi tvoj sad dolazak.
78 Rekoše mu: "Sretni tadž si natako,
Od tebe (je) dobro nami svakako.
79 Mi smo ummet, pejgamberlik na tebe,
Nami srce veselo je od tebe.
80 Blago nami kad smo njemu mi ummet,
Duši će nam biti stima za hidmet.
81 Dragi Bože, milosti Ti njegove,
Od svakoga milosnika najbolje,
82 I ko Tebe vazdi plačom pominje,
I ko Tebe sadikane robuje
83 Molimo Te njihovijem hurmetom,
Svakog Tvoga milosnika šerefom,
84 Milosti Ti Muhammeda Tvojega,
Nas garibe ne udalji od njega!
85 Ti si kadir, oprosti nam grehote,
A pokrij nam, dragi Bože, sramote!
86 S robovima dobrijema pridruži,
Sto radimo rđavilom ne ruži!
87 Tvojijem Te milosnikom molimo,
Vazdi rahmet mi od Tebe tražimo.
88 Dragi Bože, nemoj da smo dallin!
Na 'vu mobu vi recite svi:' "Amin!"
89 Mi smo ummet milosnika Božega,
Da je Boži rahmet na nas svakoga!
90 Od turaka Allah razi neka je!
Na turčina dobro Bože svako je.
Haza duai mevlidi-šerif
Bismillahir-rahmanir rahimi!
Elhamdu livelijjihi, ves-salatu ves-salamu 'ala nebijjihi ve'ala alihi ve 'itretihi edžmeine! Sad što smo učili ovi mevludi- šerif i Kur-ani kerim izrad našega sveca i Božega milosnika, da nam Bog dzelle dželaluhu kabul učini! Ovi sevab onome, što je mobenik za nas svakojega na kijametskom danu, Devletliji, sallallahu alejhi ve sellim, poklonjamo. Dragi Bože, njegovoj revdai-mutahheri Ti ga doturi! Na nas slabe i griješne njegovu milos učini i šefaat za nas ukabuli! Ostale pejgambere od nas vesele, a dušama him stimu učini! Trag i evlad i kućnu čeljad i njegovu stimanu družinu i pomagače na dinu i sa njim koji su hidžret učinili u Medinu i sa njime ko je god ujedno bio, putem šerijatskim hodo, dragi Bože, dušama him stimu pokloni! Sad našem skupu ko je sebeb grehote mu sve oprosti, a sevaba mu podaj dosti! Od muka ga sačuvaj! Svako mu dobro pokloni! Dragi Bože, molmo Te: Ko nam je umaro, Ti ga oprosti, a duše him oveseli! A nas što smo živi da nas na lijepe medžlise da se kupimo, nasib učini! Za naš rahatluk i eminluk što radi, halifa pejgambera našega, čestiti car, koji nam je u muku

derman, gazi Abdul-Hamid han, dragi Bože, Ti ga poživi i na dušmane vazda galib učini! Na zemlji i na moru što ima njegovu askeru, kuvet đemijama selamet pokloni! Na hadž ko je otišo da se zdravo vrati, a ko nije išo, halal malom da ode, dragi Bože, mujesser učini! Na urmlom času, kad stanemo dušu teslim činjeti, “La lahe illa-llah, Muhammedun resulul-llah” učuči naša usta zaklopi! Dennetskijem ljepotama nas oveseli! Našu molbu i duu (dovu) ukabuli! Amin. Bi hurmeti sejjidil-murseline! Subhane rabbike rabbil-‘izzeti ‘amma jesifune ve selamun ‘alel murseline, vel-hamdu lillahi rabbil-aleminel-fatiha.

Predgovor

1 Bogu dragom vazda šućur na islam
A salavat Pejgamberu i selam.
2 Naš halifa gazi Abdul-Hamid han,[336]
S njime pomoć Tvoja nek je, ja Mennan!
3 Dok je na nas hajir dove i ikdam,
na Pravi put treba činit ihtimam.
4 Kad se nađoh u Kolašin kajmekam,
znadem da sam puno nakis u kelam.
5 Mološe me kolašinski prviši:
“Nama mevlud daj bosanski napiši.”
6 Sad je tarih kad me oni moliše,
dan deseti od redžeba bijaše.
7 “Mi smo željni znati ‘Mevlud’ šta kaže,
Pejgamberu svi smo ašik odviše.
8 Drugi jezik mi lijepo ne znamo,
‘Allah jedan’, ‘hak Pejgamber’ - svi znamo.
9 U Kur’anu na sve iman imamo,
bosanski nam gradi mevlud, molimo.”
10 Laik viđoh[337] poraditi, za sevab,
napisati kako um’jem ja kitab.
11 Dragi Bože, ja se trudih za ‘ata,[338]
molim Tebe, da ne gorim za hata.[339]
12 Muhadžir sam, vatan mije moj Nikšić,
ime mije hafiz Salih Gašević.

Korıstı Mevludı-Šerıfa

1 Od Allaha koji traži pomoći,
neka mevlud Pejgamberu prouči.
2 U Džennetu koji traži hurija,
kad se mevlud uči neka posluša!
3 Za Džehennem koji misli i briži,
kad se uči mevlud, neka ne bježi!
4 Promislite, ovaj svijet hoće proć’,
na Mahšer[340] nam i na Sirat valja doć’.
5 Havda[341] piti u Džennetu ko traži,

nek u srcu salavate zadrži.
Essalatu vesselamu alejke, ja resulallah!

Mevlıdınnebıjjı, Sallallahu
Alejhı Ve Selleme
1 Sprva vazda spominjati svog Boga,
u poslovim' to je vadžib na roba.
2 Boga dragog ko spominje sidkile,[342]
Allah njemu olakšaće poslove.
3 Kada bude Božje ime najprije,
neće izać' ružan poso' poslije.
4 Na čas svaki Allah, Allah vikati,
Bog će nama vazda pos'o lakšati.
5 Halis[343] srcem ko Allaha spominje,
odmah od njeg svaki đunah[344] otpane.
6 Božije ime ko spominjat nauči,
on kod Boga svaki murad[345] dokuči.
7 Hodi slatko svi da Allah vičemo,
od žalosti i da aškom[346] plačemo.
8 Bog je jedan u to šubhe[347] nemamo,
za vazda je na to iman imamo.
9 Aršu[348] Ćursu sahibija[349] Bog dragi,
iz nejmanja ovaj svijet On stvori.
10 Koji traži da ga vatra ne prži,
nek u srce salavate on drži:
Essalatu vesselamu alejke, ja resulallah!
Essalatu vesselamu alejke, ja nebijjallah!
Essalatu vesselamu alejke, ja habiballah!
11 Dragi moji, što ču vama ja rijet,
poslušajte, to je jedan vasijjet.[350]
12 Ko posluša što ču njemu besjedit,
njemu duša mirisala u Džennet.
13 Da Bog njemu svako dobro pokloni,
ko god mi se hajir dovom nakloni.
14 Pa ko hoće ovu dovu da uči,
musannifu[351] nek Fatihu prouči.
(Za musannifovu dušu lillahi-l-Fatiha!)
15 Dragi Allah kako stvori Adema,
njim okiti ovaj dio alema.[352]
16 Sedždu njemu učiniše meleki,
a Bog dragi pokloni mu pomoći.
17 Svog habiba[353] na čelo mu nur dade,
i taj nur mu jedan zeman ostade.
18 Na Havvu ga potlje Allah prenese,
Šit se rodi pa ga na njeg prenese.

19 Dođ' Ibrahim i Ismail na dunja,[354]
oduljiće da kazujem drugo ja.
20 Kad se rodi rob u Boga najbolji,
nur je njegov, pa se njemu prikloni.
21 Koji traži da ga vatra ne gori,
neka srce salavatom otvori:
Essalatu vesselamu alejke, ja resulallah!
22 On je soja golemoga i traga,
on je najljepši i najbolji kod Boga.
23 Odabro je njega Allah svakako,
ali k'o on ost'o nije baš niko.
24 Bog stvorio Muhammeda najprije,
pejgamber se on rodio najpotlje.
25 On je poslat da naputi svakoga,
njegovo je svašto makbul[355] kod Boga.
26 Koji traži da ga vatra ne gori,
neka srcem salavate govori:
Essalatu vesselamu alejke, ja resulallah!

Rođenje Pejgamberovo
1 Amina, majka Muhammed-pejgambera,
ona sadef rodi zrno bisera.
2 Kad je bila njim Amina hamila,[356]
alameta[357] mnogo jeste vidila.
3 Otac našeg Muhammeda Abdullah,
odabr'o je milosnika hak Allah.
4 Kad približi vakat da se on rodi,
svako dobro na 'vi svijet dohodi.
5 Rebiul-evvel, vakat bješe proljeće,
ponedjeljnik, noć dvan'esta doleće.
6 Kad je majka Muhammeda rodila,
kazala je daje čudo vidila.
7 “Ko svjetlica iz kuče nam poleće,
nur od njega do nebesa odlede.
8 Na hevaji[358] melek dušek prostrije,
iz Dženneta po imenu Sundus je.
9 Tri bajraka razapeta viđoh ja,
poslušajte, što govorim vama ja.
10 Na magribu, na mašriku[359] dva ajan,[360]
treći bajrak baš od Kabe na tavan.
11 Odmah znadoh gdje on rob je najbolji,
dragom Bogu od svakoga najmil'ji.
12 Melaika mnogo sade sa neba,
okruži se naša kuća ko Kaba.
13 Rastupi se duvar, a ja pogledah,

pokraj sebe mnogo čuda ugledah.
14 Iz Dženneta tri hurije dođoše,
Muhammeda svakojako fališe.
15 Blago tebi, sretna majko, zboriše,
a pohvalom mog sina spominjaše.
16 “Nikad nije majka vakog rodila!
Blago tebi što si njega nosila!”
17 A kad dođe vakat da se porodim,
ono dobro što će doći da vidim.
18 Bješe žeđa meni došla do duše,
jedan bardak šerbeta mi dadoše.
19 Studenije od snijega i bjelje,
slađe bješe od šećera i ljepše.
20 I to šerbe što dadoše kad popih,
cijela seja u nuru utopih.
21 Utopih se ja u nuru svakako,
a za sebe ja ne znadoh nikako.
22 Prifati me jedna ptica bijela,
opet meni dođe snaga cijela.
(Ovdje treba ustati na noge)
23 I rodi se car od dina onaj čas,
a u nuru utopi se svijet vas.
24 Vi salavat donesite na njega,
steći ćete nimet Džennet kod Boga.
25 Dobro lije salavate donosit,
i suzama svoje oči orosit.
26 Koji želi da mu vatra ne udi,
neka srce salavatom probudi:
Essalatu vesselamu alejke, ja resulallah!
27 Sve stvoreno učini se veselo,
Briga ode, život dođe nanovo.
28 Na svijetu progovori stvar svaka,
Devletliji[361] svašto reče: “Merhaba!”
29 Merhaba ti, care vel’ki, merhaba,
merhaba ti, znanja izvor, merhaba!
30 Merhaba, ej, svako moli od tebe,
merhaba, ej, Božja milost na tebe!
31 Merhaba, ej, živu život, merhaba,
merhaba, ej, muki last si, merhaba!
32 Za gr’ješnike, mučenike ummeta,
moliš, tražiš, Božijega rahmeta.
33 Na svijetu ti si rahmet, merhaba,
za gr’ješnike ti se moliš, merhaba.
34 Ti si svjetlo svom ummetu veliko,
i u muci mnogome si pomog’o.

35 Mučenome pomagalac vazda si,
i drugoga sačuvati rada si.
36 Na srčanu ranu svaku vidiš ti,
na svijetu, što god ima, car si ti.
37 Koji traži da ga vatra ne goni,
neka srce salavatom napuni.
Essalatu vesselamu alejke, ja resulallah!
38 Kad se rodi onaj Božji milosnik,
Bog je njemu vazda bio pomoćnik,
39 Melaiki biše memnun[362] odviše,
od veselja i nebesa igraše.
40 Amina se u tom času izgubi,
malo zatim opet bude pri sebi.
41 Pa pogleda - kad hurija nema tu,
a Muhammed, Allahu se moli tu!
42 Prema Kabi u ćošetu bijaše,
dragom Bogu sve on sedždu činjaše.
43 Sedždu čini, a jezikom zboraše,
a šehadet prst u njega micaše.
44 Primakoh se pa poslušah šta veli:
za ummet se dragom Bogu on moli:
45 “Dragi Bože, pokloni mi Ti ummet,
nemoj na njih Ti bacati ukubet!”[363]
46 U djetinjstvu on je isk’o ummetu,
u starosti naklanjaj se sunnetu.
47 Za nas moli kad je bio dijete; -
mi griješni terk[364] činimo sunnete.
48 Koji traži da ga vatra ne kosi,
neka srcem salavate donosi:
Essalatu vesselamu alejke, ja resulallah!
49 Od Meke su prvi ljudi vidjeli,
onu noć su Kabu tavaf činili.
50 Kad je majka Muhammeda rodila,
pozdravom je Kaba sedždu činila.
51 Od veselja do zemlje se sagnula
i natrag se bez zijana vratila.
52 Reče Kaba: “Evo sreće, svakako,
svijetsko se sunce rodilo žarko!”
53 Ćoše ćoši sve od Kabe govori:
“Evo, rob se noćas rodi najbolji!
54 Njegov ummet goli, bosi polazit,
sa ta’zimom[365] hoće mene oblazit.
55 Od kipova i kufura opačit’[366]
i iz mene nevjerništvo izbacit!”
56 Pejgamberski tadž[367] na glavu nataknu,

a da u din zove vrijeme primaknu.
57 Prikuči mu četeresta godina
otkako je njega majka rodila.
58 Poče njemu Božji Kur’an salazit,
a da u din zove emer[368] dolazit.
59 U njega se svako čudo nalazit,
u iman mu vel’ki svijet dolazit.
60 Od njeg sjene nije bilo na zemlji,
jer od nura vas bijaše, bezbeli.
61 Više glave mubarek mu bijaše,
od oblaka jedno parče stajaše.
62 Kud god resul, naš Muhammed, iđaše,
vazda oblak više glave imaše.
63 Od svjetlosti biser zuba njegovih
u po noći iglu naći mog’o si.
64 Misk i amber miris odmah udari
kad mu kosa koji vjetar nadari.
65 Ko ružica znoj od njega miris’o
mirisaše kud god on bi otiš’o.
66 Plod je dala hurma čim je usadi,
mivu jede od nje mnogo čeljadi.
67 Koji traži da ga vatra ne goni
neka srce salavatom napuni:
Essalatu vesselamu alejke, ja resulallah!

Mıradž

1 Hodi amo, koji žudi i želi,
daje ‘ašik i sam sebi što veli.
2 Slušaj miradž pejgamberski golemi,
za ašikluk tebi srce što gori.
3 Ponedjeljnik večer dođe jedan glas,
noć je blaga, a hajirli, baš za nas.
4 Oni što su s njime Božje pomoći,
Ummihani ode kući po noći.
5 Muhammedu dobar ta’zim kod Boga,
Džebrailu emer dođe od Boga.
6 “Kat haljina iz Dženneta prifati
i buraka[369] najboljega ufati!
7 Mome milom Muhammedu odvedi,
Mene i Arš on da vidi, dovedi!”
8 Pa Džebrail po emeru otiđe,
mnogi burak pasijaše on vide.
9 Među njima jedan burak plakaše,
niti jede, niti pije, gledaše.
10 Džebrail ga pita: “Zašto ti plačeš?

Zašto i ti ko družina ne jedeš?
11 A burak mu odgovara žalosno:
“Odavno je moje srce žalosno.
12 Od kako sam ja ovako proplak’o,
na hiljade godinaje proteklo.
13 Iznenada ja sam čuo jedan glas,
sa koju sam stranu ne znam ni danas.
14 “Muhammede!”, neko zovnu imenom,
zaljubih se sa ljubavlju srčanom.
15 Moje srce od tada se raskipi ž
tog Božijeg milosnika da vidi.
16 Ja od tada ništa ne znam za sebe,
ko da Džennet vas ja nosim na sebe.
17 Ja iako u Džennetu sad stojim,
dolazi mi ko u vatri da gorim.
18 Ako po čem Muhammeda ne vidim,
od života svojega se prolazim.”
19 A Džebrail njemu reče polahko:
“Tvoju žalost olakšaću sad lahko.
20 Šta ko želi - ono hode dočekat,
samo treba nekoliko pričekat.”
21 Sa burakom iz Dženneta poleće,
pejgamberu Muhammedu doleće.
22 Pa Džebrail govori mu isprva.
“Od Boga je tebi selam i stima.[370]
23 Tebi noćas zapovjedje da ideš,
Boga dragog, Arš i Džennet da vidiš.
24 Da idemo, hajd’ polazi, Mustafa,
jer izgleda tebe Ashabi-Safa.[371]
25 Evo tebi da uzjašeš buraka,
vrata su se otvorila džennetska.
26 Božji rahmet prosipa se na svijet,
tvoj dolazak svako želi baš vidjet.”
27 Tadž na glavu metnu Božji Poslanik,
u svačem’ je Allah njemu pomoćnik.
28 Džebraila on naprijed propusti,
a buraka ode za njim jahati.
29 Za čas jedan on na Kudus doleće,
pejgamberske duše mnoge tu nađe.
30 Od duša mu bila štima golema,
po emeru znali su ga imama.
31 Dva rekata namaza su klanjali,
a svakako Muhammeda štimali.
32 Otu noć[372] je mnogo čudo hodio,
Arš i Džennet te nebesa vidio.

33 Do svog mjesta Džebrail ga dovede,
po emeru dragog Boga, ostade.
34 A Muhammed, resul, njemu govori:
“Što gariba[373] mene ovdje ostavi?
35 Ne znam puta kuda hoću hoditi,
Boga dragog puno želim vidjeti.”
36 Džebrail mu reče: “Hajde, slobodno!
Izrad[374] tebe sve je ovo stvoreno!
37 Dragom Bogu ti si mio i habib,[375]
nemoj mislit da si ovdje ti garib.
38 Dalje hodit ja ne smijem od Boga,
ovdje ostat, emer mije od Njega.
39 Ako zerru jednu dalje iskočim,
treba potlje ja u vatri da gorim.
40 Kod Boga si od svakoga najbolji,
svaki mahluk[376] s tobom Boga sve moli.”
41 Devletlija Džebrailu govori:
“Ti ostani, da te vatra ne gori.
42 Kad je tako nemoj dalje hoditi,
ako bude vatra, ja ču goriti.”
43 Pa mu reče: “Ti sa mjesta ne idi!
Ko j’ u ašku, on tu vatru ne vidi!
44 U mene je ašk od vazda naputač,
a u svačem dragi Allah pomagač.
45 Ko j’ u ašku - ne broji ga, svakako,
glavu dati, to je njemu baš lahko.”
46 Koji traži da ga vatra ne prži
nek u srcu salavate zadrži:
Essalatu vesselamu alejke, ja resulallah!
47 S Džebrailom hâlâ zboraše kelam,[377]
Refref[378] dođe, pred njim naziva selam.
48 Uze cara svijetskoga, odnese,
do Sidretul-munteha ga donese.
49 Što god vide na nebešim’ robova,
dragome se Bogu svako priklanja.
50 Neko uči, neko sedždu činjaše,
neko kijam, neko Boga moljaše.
51 Neko tespih, nek’ u ašku bijaše,
A Bogu se svaki taj rob moljaše.
52 Muhammedu hošgeldiju[379] davaju,
a ta’zimom prema Njemu gledaju.
53 Rekoše mu: “Ja Muhammed, merhaba!
Najviša je tebi milost kod Boga.
54 Ovaj miradž i polazak sretan ti,
za ’ve rutbe[380] nije niko, osim ti.

55 Ti češ noćas Boga dragog vidjeti,
ti ćeš noćas sa Allahom zboriti.
56 K’o ti nama niko do sad ne dođe,
Bož’ju milost k’o ti niko ne nađe.
57 Odatle je Devletlija otiš’o,
gdje je emer bio Bož’ji on doš’o.
58 Od Allaha Muhammedu dođe glas,
haša[381], nije zbor u Boga ko u nas.
59 “Milosniče, milujem te dobro Ja,
izrad[382] tebe stvorio sam svakog Ja.
60 Milosniče, vazda mene traži ti,
s draga srca ibadet Mi čini ti.
61 I dan i noć, što si vazda žudio,
da Me vidiš, što s’ od Mene tražio.
62 Da ti dadem što god imaš murada,
sve za jedan po hiljadu dopada.”
63 Muhammed se dragom Bogu pokloni,
pa za ummet i hâl njihov sve moli:
64 “Mili Bože, meni ummet oprosti,
jerbo u njih gr’jeha ima podosti.
65 Đunah[383] rade Tebi asi[384] bivaju,
ja se bojim da u vatru ne panu.”
66 Od Allaha Muhammedu dođe glas:
“Poklon činim tebi ummet Ja noćas.
67 Ja na tebe imam milost veliku,
a ti Mene moliš za zemlje šaku.
68 Sve sam Ja to porad tebe stvorio,
najboljega tebe Sebi vidio.
69 Kazivo sam Muhammede Ja tebi,
nagledat se Mene nećeš moći ti.
70 Mome Zatu ogledalo tvoj je zat,
ti si sa Mnom, milosniče, opisat.
71 Na Put pravi zovi Moje robove!
Kad Me vide, pa i za njih dobro je.”
72 Pejgamber se po emeru povrati
pa se kući Ummihane navrati.
73 Stoje vāki‘[385] bilo s prva do kraja
ashabima kazao je veselja.
74 Ashabi mu čestitaju polazak:
“Blago nama za ’vi sad tvoj dolazak.”
75 Rekoše mu: “Sretni tadž si natak’o,
od tebe je nama dobro svakako. ‘
76 Mi smo ummet, pejgamberluk na tebe,
naše srce veselo je od tebe.”
77 Blago nama kad smo njemu mi ummet,

duši će nam plaća biti za hizmet.
78 Dragi Bože, milosti Ti njegove,
od svakoga milosnika najbolje!
79 I ko Tebe vazda plaćom spominje,
i ko Tebi sadikane[386] robuje...
80 Molimo te njihovijem hurmetom,[387]
svakog Tvoga milosnika šerefom.[388]
81 Milosti Ti Muhammeda Tvojega,
nas, garibe, ne udalji od njega.
82 Ti si kadir,[389] oprostiti grehote,
a pokrij nam, dragi Bože, sramote!
83 S robovima dobrima nas udruži,
a za grijehe nas Ti, Bože, ne ruži!
84 Tvojim Tebe milosnikom molimo,
vazda rahmet mi od tebe tražimo.
85 Dragi Bože, nemoj da smo dālim,[390]
na 'vu dovu vi recite: "Amin!"
86 Mi smo ummet Milosnika Božjega,
da je Božji rahmet na nas svakoga.
87 Od muslima Allah rāzi[391] neka je,
muslimanu Božje dobro svako je.
88 Koji traži da ga vatra ne goni
neka srce salavatom napuni:
Essalatu vesselamu alejke, ja resulallah!

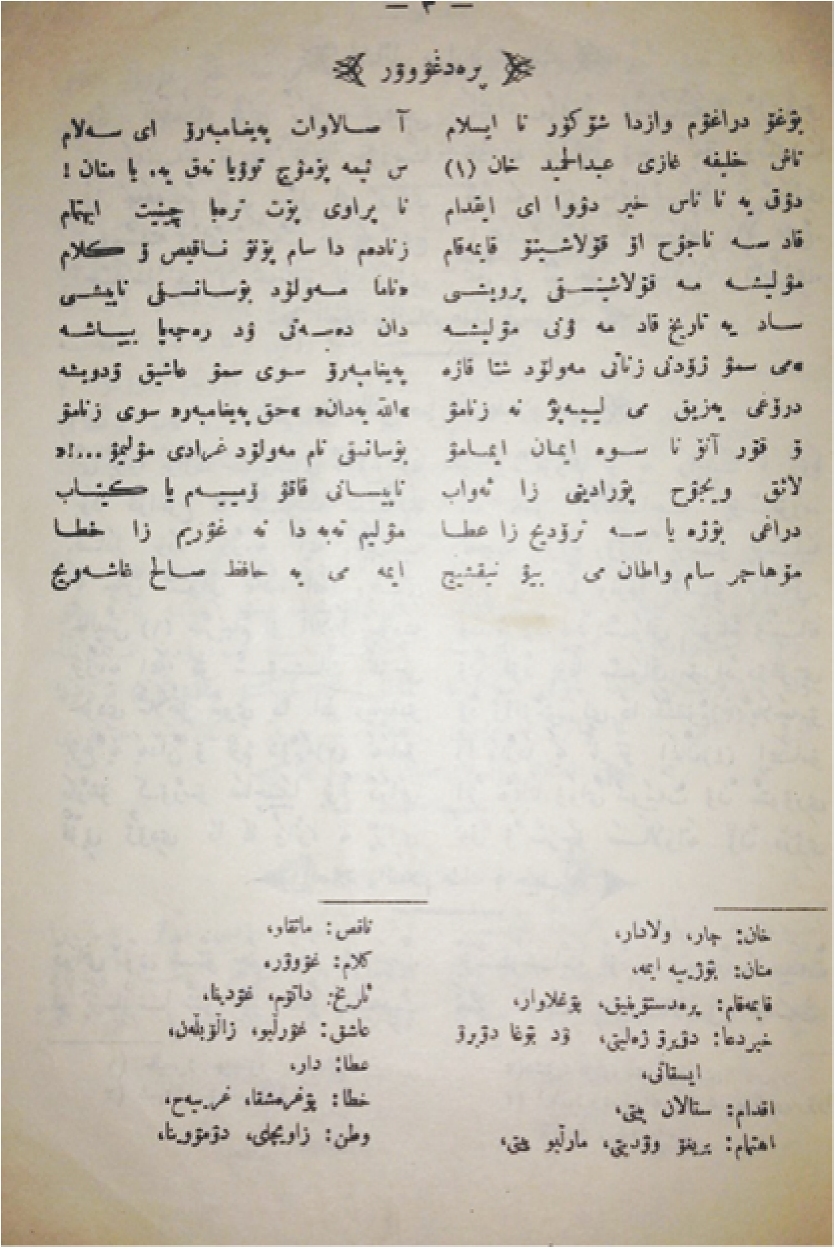
[333]. Saraybosna Üniversitesi Şarkiyat Bölümü.
[334] Razlike teksta u Bajraktarevića izdanju i ovome:
(İşbu ve Bayraktareviç'in baskısı arasında farklılıklar)
25. b. Ko god, 26. Pejgmberski; b. Nema iza 34 stiha uputstvo za skandiranje: "Na vezine mevlud 'vako doćerat", što znači da su ovi jedanaesterci složeni iz stopa arapske metrike:
35. vazda spominjati, 39. Božje (i tako na svim mjestima dalje), 43. Pomenu, 44. Odpanu, 51. Arši kjursi; b. İma između 52 i 53 stiha: Bog je jedan! Vjerujemo od vazda, i stvaranje njegovo je za vazda. B. nema između 54. İ 55. stiha salavata, kao ni drugdje gdje se nalaze u ovom tekstu; 57. B. Koji sluša što ću sade besjedit, 57. B. Počinuće mj. Mirisala; između 62. İ 63 stiha B. nema ništa; 68. Ta(j) osobina crnogorskoga govora; 69. B. Pošlje mj. Potlje; 71. Dođ', 72. Kazujem druge; 73. Najmmili, 79. Odabro, 84. Svašto kabul; 86. Napuni; 87. Majka našeg pejgambera, Amina (i dalje svugdje Amina, dok se iz moga izdanja može čitati samo Emina), 88. Ona rodi sadef-zrno bisera, 93. Ha mj. Kad, 94. Dobro svako na vijes' tu postupi, 95. Rebi-evel, 99. Svjetlica, 102. Na imenu, 105-106. Na magribu, na mašriku dva su tu, treći bajrak baš od Ćabe na krovu, 108. Najmili (ali budući da po ovoj ortografji isto slovo ل služi za glasove l i lj, to ja ovdje čitam najmilji), 109. Siđe, 110. O(p)koliše naše kuće ka Ćaba, 111. Rastupi, 115. Tebi, 118. Tebi, 123 i 124. Studenije od snijega i bljelje, slađe bješe

od šećera i ljepše. 131. Car od dina rodio se oni čas, 136. Orosit, 137 i 138. Koji žele da mu vatra ne udi, neka srce salavatom probudi. 139. Učini, 143. Care vel'ki, 144. Znanja izvor, 145. Svaki, 146. Milost, 147. Živo život (značenje je: Ti si život svemu živu), 148. Last si (pravije, jer od last ne može vok. Glasiti lastu), 149 i 150. Za grješnike mučenike umeta, moliš, tražiš Božijega rahmeta; 151. Na svijetu. 152. Za grješnike (ovdje se pojam turci poklapa s pojmom muslimani, kao i dalje u tekstu gdje se ta riječ spominje). 153. Ti si sv'jetlo svom umetu veliku, 154. Mnogome, 157. Vidiš (u tiskanom tekstu očito grješka), 185. Na svijetu što gođ ima car si ti. 159. i 160. Koji traži da ga vatra ne gori,neka srce salavatom napuni, 161. Rodi, 162. Njemu vazda bio, 163. Biše memnun, 165 i 166. Amina se u tom času izgubi, malo za tim opet bude pri sebi. 167. Ja pogleda' kad hurija nema tu, 168. Se moli tu, 169. Ćabi, 172. Prst micaše, 173. Ja, 177. U djetinjstvu on je isko umetu, (prilično je nespretno Gašević uzeo riječ ludost , koja ovdje ima značenje neuka, mladost, djetinjstvo), 181. İ 182. Koji traži da ga vatra ne kosi, neka srcem salavate donosi! 183. U Meći, vidili 184. Činili, 186. Pod zdravo činila, 188. Natrag se, 189. Svakako, 190. Svjetsko sunce rodi se (noćas) žarko! 194. Sa tazimom, 195. Od kipova, 196. Nevjerništvo, 197. Pejgamberski tadž na glavu nataknu, 198. Vr'jeme, 202. U din zove, 203. Svako, 204. Vel'ki, ulazit, 205. Sjena nije, 208. Jedno parče, 209. Resul naš, 210. Vazda, 211. Do 214. Od svjetlosti biser-zuba njegovih, u po noći iglu naći mogo si. Misk i amber miris odmah udari, kad mu kosa koji vjetar nadari. 218. Jede mnogo. İza 218 stiha B. Koji preuzima iz Čauševićeva Mevluda stihove 138 do 222 (u našem izdanju od 135 do 218) ima dva stiha: koji traži da ga vatra ne gori, neka srce salavatom napuni. 220. Voli, 224. Dobra li je bila ta noć baš za nas! 226. Umihani; 228. Emer, 231. Milo(m), 237. Zašto, 238. Ka', 243. Začuo sam, 247. Rastopi, 250. Ka', 255. Polako, 257. İsčekat, 259. Što, 260. İ (te) rane svoje sve, 265. Zapovjed je, 268. İzgledaju, 269. Uzjašeš, 272. İzgleduje vas dženet, 277. Usred noći on, 283. Otu, 288. Ovđe garib, 294. Ovđe, 296. Ovđe, od Boga. 297. Jednu zerru... iskročim, 304. Vatre, 305. İ reče, 306. Ko' j u ašku, 310. Lako, 315. Svjetovskoga, 320. Neko kijam, 322. Ta(j) 331. Doslen niko, 332. Božju stimu, 337. Tražiš, 338. Činiti, 340. Što s', 347. Meni, 348. Jera u nje(g), 352. Opako, 354. Odobrivam, 361. Kaziva', 364. Opisat', 367. Umihani, 369. Bilo sprva, B'de 373. Ve 374. Beyit yok, 387. Ti si kader oprostiti grehote, 389. İ 390. S robovima dobrim nas udruži, a za gr'jehe ti nas, Bože, ne ruži! 391. Tvojim Tebe, 392. Vazda, 394. Mulimanu Božje dobro svako je! B'de şu beyitler de bulunmaktadır: Koji traži da ga vatra ne gori, neka srce salavatom napuni! 386 ile 396 arasindaki beyitler Çauşeviç'in neşrinden naklen alınmıştır. Mezkur baskıda son iki beyit 388 ile 402 no altındaki beyitlerdir.

Şu an en yaygın ve en çok okunan variyantı aşağıda verilmiştir. İmla kuralları zamanımızın Boşnakça imla kurallarına uyarlanarak zamanımızda kullanılan dilde anlaşılmayan kelimelerin açıklamaları dipnotte verilmiştir. Bu baskısı Bosna Hersek İslam Cemiyeti'nin yayınevi “El-Kalem” tarafından 2003. senesinde Mevlidler Mecmuası (Zbirka mevluda) kitabında basılmıştır. Kaynağı olarak Mevlud Saliha efendije Gaševića (l850-1899) –Uredništva «Tarika» u Sarajevu (Saraybosna “Tarik” Editörlüğü Baskısı, sene 1909, 16 sayfa) belirlenmiştir.

[335] Abdul-Hamid, 34. sultan turski. 2. sin Abdul-Meždidov, rođen 22 IX. 1842., stupio je na prijesto 31. VIII. 1876.
[336] Gazi Abdul-Hamid han - sultan koji se nalazio na čelu Osmanske imperije u vrijeme pisanja ovog mevluda
[337] laik viđoh - tj. vidjeh uputnim, primjerenim, opravdanim
[338] ‘ata - davanje; tj. da nešto dadnem od sebe
[339] hata’ - greška, pogreška
[340] Mahšer - mjesto skupljanja ljudi nakon proživljenja
[341] Havd - Poslanikov izvor u Džennetu
[342] sidkile - iskreno, srčano
[343] halis - čist, iskren
[344] đunah - grijeh; ono što ne valja
[345] murad - želja; ono što se želi postići
[346] ašk - ljubav, zanos, gorljivost
[347] šubha- sumnja, dvojenje
[348] Arš - Prijesto Božiji
[349] sahibija - vlasnik, imalac, posjednik
[350] vasijjet - savjet; oporuka
[351] musannif - pisac, autor
[352] alem - svijet
[353] habib - voljeni; drag, mio
[354] dunja - dunjaluk; ovaj svijet
[355] makbul - primljeno
[356] hamila - trudna, noseća
[357] alamet - znak
[358] heva - zrak
[359] na magribu, na mašriku - na zapadu i na istoku
[360] ajan - vidljiv, očevidan
[361] devletlija - Muhammed, a.s.; epitet u značenju: sretni, časni, carski
[362] memnun - zadovoljan, veseo
[363] ukubet - patnja, muka, nedac’a
[364] terk - ostavljanje, zapuštanje
[365] ta‘zim - veličanje; izražavanje naročitog poštovanja
[366] opačiti - očistiti
[367] tadž - kruna
[368] emer (emr) - zapovijed, naredba
[369] burak - “džennetski konj”; naročita životinja “veća od magarca, manja od mazge.”
[370] stima - počast, respekt, pažnja
[371] Ashabi-Safa - Cisti prijatelji; tj. oni te izgledaju, iščekuju
[372] otu noć - tj. te noći
[373] garib - stranac, samac; koji je u tuđem svijetu
[374] izrad - zarad
[375] habib - drag, voljen
[376] mahluk - stvorenje

[377] tj. prethodni govor odvijao se stanjem a ne riječima
[378] Refref - jedan poseban melek
[379] hošgeldija - dobrodošlica
[380] rutba - rang, položaj
[381] hāša - izuzev; osim; međutim
[382] izrad - radi, zarad
[383] đunah - nevaljalo, griješno
[384] āsī - neposlušni
[385] vāki‘ - ono što se zbilo, dogodilo
[386] sadikane - srčano, iskreno
[387] hurmet - svetost, zaštićenost; ono što kod Boga ima naročit status
[388] šeref - visoka počast
[389] kādir - moćan
[390] dāllin - zalutali, zabludjeli
[391] rāzi (radi) - zadovoljan

— ٣ —

پرەدغۏوۏر

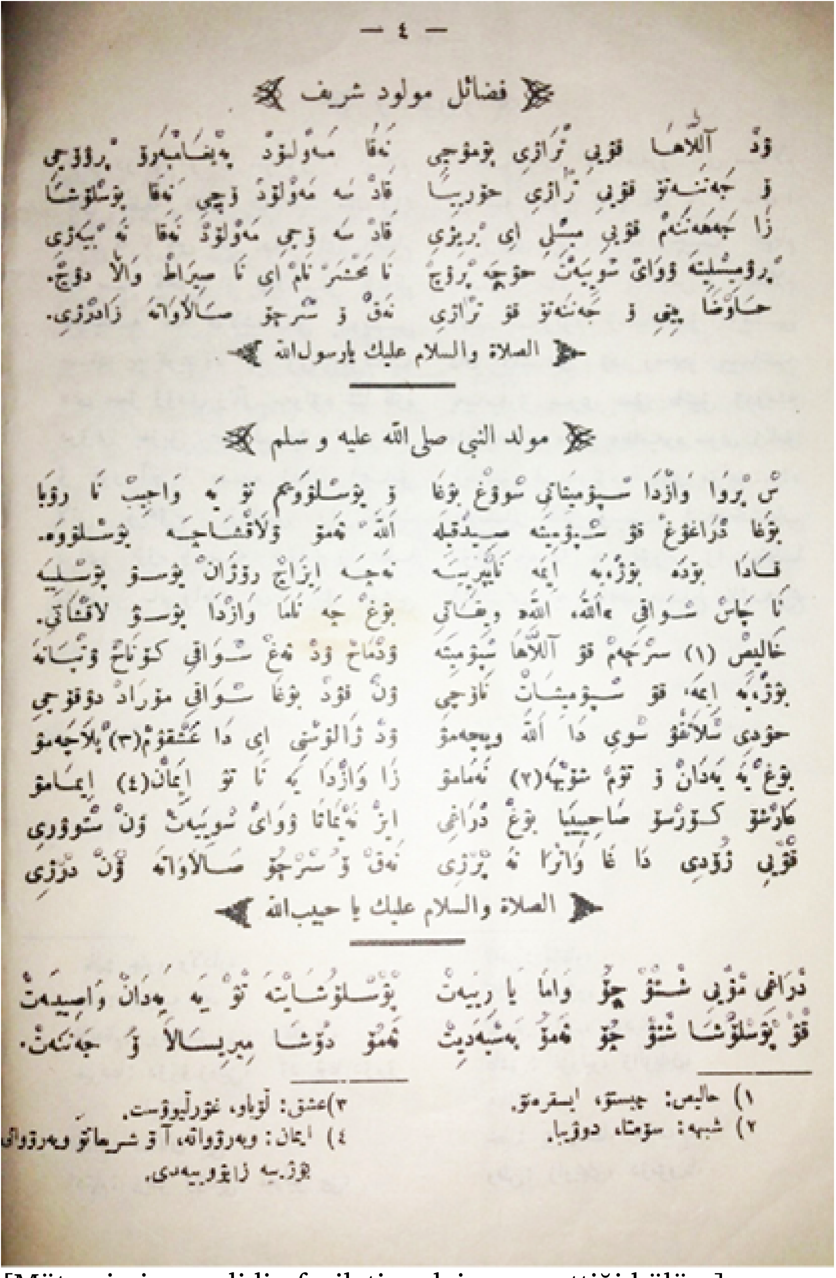
بۏغۏ دراغۏم وازدا شۏكۏر نا ايسلام
ناش خليفه غازى عبدالحميد خان (١)
دۏق يە نا ناس خير دۏوا اى اقدام
قاد سە ناجۏج اۏ قۏلاشينتۏ قايمقام
مۏلينە مە قۏلاشينسق پرويشى
ساد يە تاريخ قاد مە وۏنى مۏلينە
ەمى سمۏ زۏدنى زنانى مەولۏد شتا قازە
درۏغى يەزيق مى ليپەۏ نە زنامۏ
ۏ قۏد آنۏ نا سوە ايمان ايمامۏ
لائق ويجۏج پۏراديق زا ثەواب
دراغى بۏژە يا سە زۏديم زا عطا
مۏهاجر سام واطان مى بيۏ نيقشيج

آ صالاوات پەيغامبەرۏ اى سەلام
س ثيمە پۏمۏج تۏۏيا نەق يە، يا متان !
نا پراوى پۏت ترەبا چينيت ايهتمام
زنادەم دا سام پۏتۏ ناقيص ۏ كلام
ەناما مەولۏد بۏسانسق نايشى
دان دەسەتى ۏد رەجەبا بياشە
پەيغامبەرۏ سوى سمۏ عاشيق ۏدويشە
ەاللە يەدانە ەحق پەيغامبەرە سوى زنامۏ
بۏسانسق نام مەولۏد غرادى مۏليمۏ...!ە
نايسانى قاقۏ ۏيبيەم يا كيتاب
مۏليم تەبە دا نە غۏديم زا خطا
ايمە مى يە حافظ صالح غاشەويج

خان: چار، ولادار،
متان: بۏژيە ايمە،
قايمقام: پرەدستۏينيق، پۏغلاوار،
خيردعا: دۏبرۏ ژەليتى، ۏد بۏغا دۏبرۏ ايسقاتى،
اقدام: ستالان پۏق،
اهتمام: پرينۏ ۏدييق، مارليو پۏق،

ناقص: مانقاو،
كلام: غۏوۏر،
تاريخ: داتۏم، غۏدينا،
عاشق: غۏرليو، زالۏبلەن،
عطا: دار،
خطا: پۏغرەشقا، غرەيەح،
وطن: زاوىچاى، دۏمۏوينا،

[Boşnakça mevlid tercümesinin ilk neşrinden bir örnek sayfa]

— ٤ —

فضائل مولود شريف

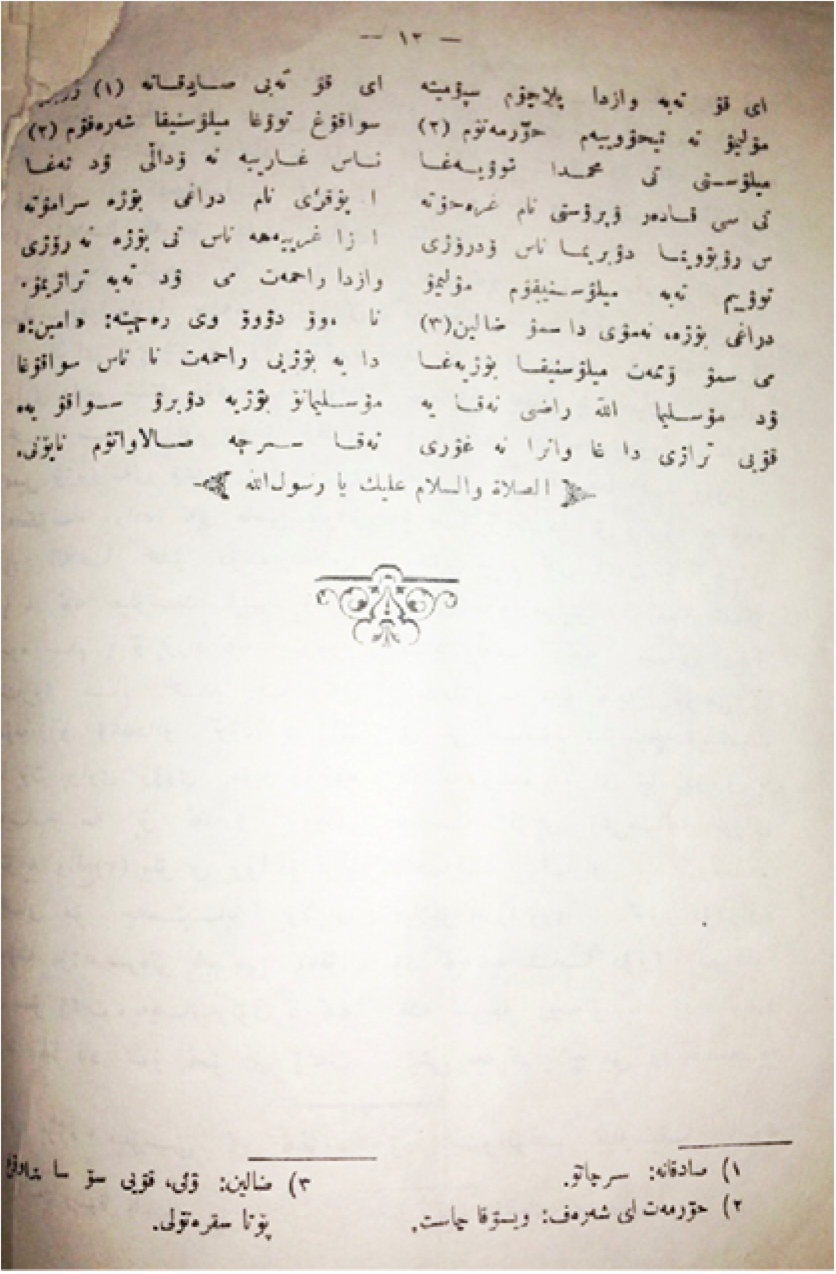
الصلاة والسلام عليك يارسول الله

مولد النبي صلى الله عليه و سلم

الصلاة والسلام عليك يا حبيب الله

١) خالِص: چِیسْتُو، اِیسْقِرْتُو.
٢) شبهه: سوْمتا، دوْرِیا.
٣) عشق: لُوْبَاو، عُوْرلْیُووسْت.
٤) ایمان: وِیرِوْواتِه، آ و شرِیعاتوْ وِیرِوْوِی بوْزِیه زَابِوْرِیبِه دی.

[Mütercimin mevlidin faziletine dair nazmettiği bölüm]

— ۱۲ —

ای قو نهبه وازدا پلاچوم سپوبته | ای قو نهبی صادقانه (۱) ...

مولیو نه تیحوویهم حورمهتوم (۲) | سواقوغ نوونا میلوسنیقا شعرمفوم (۲)

میلوسق تی محمدا نوویهغا | ناس غاریه نه ودالی ود نهغا

تی سی قادمر وبروسق نام غرمحوته | ا بوقری نام درانی بوزه سراموته

س رووتوینا دوریما ناس ودروزی | ا زا غریبهمه ناس نی بوزه نه روزی

نوویم نهبه میلوسنیقوم مولیو | وازدا راحمت می ود نهبه ترازیو.

درانی بوزه نهموی دا سمو ضالین (۳) | نا ...وز دوورو وی رهجینه: وامین: ه

می سمو ونهمت میلوسنیقا بوزیهغا | دا یه بوزی راحمت نا ناس سواقونا

ود موسلیما الله راضی نهقا یه | موسلیمانو بوزیه دوبرو سواقو یه

قوبی ترازی دا غا وازا نه غوری | نهقا سرچه صالاواتوم نابوی.

الصلاة والسلام علیك یا رسول الله

۱) صادقانه: سرچاتو.
۲) حورمهت لی شعرمف: ویسوقا چاست.
۳) ضالین: ...ی، قوبی سو سا ... پوتا سقرهتولی.

[Boşnakça mevlid tercümesinin son sayfası]

Tahir efendi Popova

MEVLUDI

VESÎLETÜ'N-NECÂT'IN ARNAVUTÇA TERCÜMESİ / MEVLUDI NE GJUHËN SHQIPE

Çev. Tahir Efendi Popova
Nehri AYDİNÇE[392]

Mevlidin Arnavutça'ya Yapılan Tercümeleri

Süleyman Çelebi'nin mevlidi Türkçe olduğu hâlde Türkçe bilmeyen muhitlerde de okunup sevilmiş, tercüme ve şerhedilmiştir. Mevlid, Arapça, Farsça, Almanca, İngilizce, Rumca başta olmak üzere Çerkesce, Kürtçe, Tatarca, Arnavutça, Boşnakça ve Sevahil diline tercüme edilmiştir. Özellikle Osmanlı Devleti›nin hâkim olduğu coğrafyalarda çok sayıda mevlid yazılmış ve bestelenmiştir. Balkanlarda, Arnavutlar arasında mevlid yazma ve okuma geleneği son derece yaygınlaşmış ve Arnavut kültürünün bir parçası hâline gelmiştir. Özellikle kandil, düğün, cenaze, sünnet merasimi gibi önemli gün ve gecelerde okunur olmuştur. Önceleri Osmanlıca, Arapça ve Farsça yazılan ve okunan mevlidlerin yerini daha sonra Arnavutça mevlidler almıştır. Arnavutların yaşadığı bölgelerde çok uzun yıllardan beri camilerde ve evlerde mevlid okunmaktadır. Komunizmin dinî konularla ilgili her türlü yayını ve yaşam tarzını yasaklamasına rağmen, mevlid geleneği silinemediği gibi, okunmaya devam edilmektedir.

Kaynaklara göre çoğunluğu Süleyman Çelebi'den uyarlama ve bir kısmı orijinal olmak üzere yirmi üç (23) adet Arnavutça mevlid tespit edilmiştir. Arnavutça mevlidlerden üç tanesi çok önemlidir. Bunlar diğerlerine göre daha geniş bir sahada bilinip okunmaktadırlar. Buna göre Hafız Ali Korça Mevlidi Orta ve Güney Arnavutluk›ta, Hafız Ali Ulçinaku Mevlidi Kuzey Arnavutluk›ta, Tahir Efendi Popova mevlidi ise Kosova ve Makedonya›da daha çok bilinmektedir. Biz burada en çok tanınan Tahir Efendi Popova mevlidini konu edineceğiz.

Tahir Efendi Popova'nın Hayatı

Hayatı hakkında fazla bilgi bulunmayan Tahir Efendi 1856 yılında bugün Kosova sınırları içerisinde bulunan Vulçitrin kasabasının Popova köyünde doğmuştur. 1890 yılında İstanbul Şehzade Medresesi'nden mezun olduktan sonra Yeni Pazar Rüşdiyesine Müderris olarak tayin edilmiştir. 1908 yılında ise Berane (İvangrad) şehrine atandı. Daha sonra 1913 yılında ortaokul ve lisede din eğitimi hocası olarak tekrar Yeni Pazar'a dönmüştür. Bu görevi 1934 yılına kadar sürdürmüştür. 1934 yılında Tiran'a yerleşen Tahir Efendi, 18 Haziran1949 yılında burada vefat etmiştir. Popova'nın mevlid dışında başka bir eseri olduğuna dair elimizde bilgi yoktur.

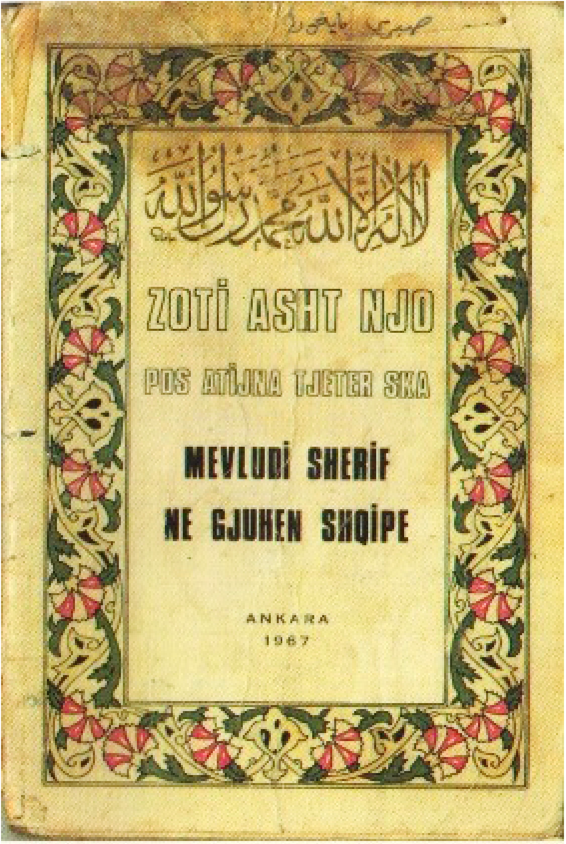
Tahir Efendi Popova'nın Mevlidi

Tahir Efendi Popova'nın mevlidi; Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n-Necât'ını esas alarak tercüme ettiği, uyarladığı fakat araya kendisine ait olan beyitleri de serpiştirdiği bir mevliddir. Popova'nın Mevlidi aynı zamanda Osmanlı

Türkçesiyle İstanbul'da basılmış ilk Arnavutça mevlid olma özelliği taşımaktadır. Mevlidin ilk defa yayımlanlandığı tarihle ilgili iki görüş öne çıkmaktadır: Birinci görüşe göre"manzûmetu'l mevlûd fi fadli'l-mevcûd bi'l-lisâni'l-arnavud" adıyla Mevlid, Tahir Efendi İstanbul'daki talebeliği süresince yani 1885-1890 yılları arasında, ikinci görüş ise 1905 yılında yayımlandığıdır. Tahir Efendi Mevlidi olarak bilinen uyarlama, redifler dâhil toplam 230 beyitten oluşmaktadır. Mısralar aralarında kafiyeli olup dili Kosova'da konuşulan Gega lehçesidir. Mevlid; Münacât, Vilâdet, Risâlet, Mirac Rihlet ve Dua fasıllarından oluşmaktadır. Bahsi geçen eserin birçok baskısı yapılmıştır. Eserin ilk transkripsiyonu Kosova Ulema Teşkilatı Komisyonu tarafından yapılıp 1965 yılında Priştine'de yayımlanmıştır. Ondan sonra Zeynullah Yaşari tarafından yapılan transkripsiyonla 1967 yılında Ankara'da yayımlanmıştır. Şerif Ahmeti tarafından yapılan transkripsiyon, dönemin Arnavutçasına uyarlanmasıyla 1984 yılında Priştine'de yayımlanmıştır. Bu mevlidin en son transkripsiyonu 2007 yılında yine Priştine'de basılmıştır.
Not: Bu mevlid, Romenceye de tercüme edilmiş olup Makedonya İslam Birliği tarafından 1985 yılında Üsküp'te yayımlanmıştır.

---

[392]. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

Ballina e Mevludit të Tahir ef. Popovës, përgatitur nga Zejnullah Jashari, botuar në Ankara, 1967

Mevludi ne gjuhën shqipe
Bismi'l-lahi'rr-rrahmani'rr-rrahim
89 Me emër të Zotit bëmirës e mëshirues
Allah emnin ta përmendim pa ia nda
90 Me nisë punën me të gjithkush borxh e ka
Gjithsa punë që niset vetëm për hajrat
91 Emnin Zotit ka me i dhënë shumë bereqat
Emnin Allah n'të gjitha punët duhet përmend
92 Se pa të s'ka hajr i mbrami kurrnjë send
Gjithsa punë me kanë me nisë me emën t'Tij
93 Asnjëhere qeder s'i bëhet pun's së tij
Allah thuaj në gjithësa frymë që je tue marrë
94 S'ka dyshim se puna e jote prihet mbarë
Njëherë me zemër Allah kush mundet me thanë
95 Rrëxon gjynah sa dushku i malit shumë me kanë
Emnin e Zotit, paqt bëhet kush e përmend
96 Dhe muradi i kryhet Zotin me përmend
Eni me ashk dhe me gjuhë ne Allah t'thojmë
97 Dhe me zemër e me sy ne shumë t'lotojmë
Falë rahmet n'ne Ai që gjithku bënë sundim
98 Se është Kerim Ai dhe Rrahman edhe Rrahim
Bënë rahmet këtu në besimtarë dhe n'batili
99 N'ahiret ka për me ba veç n'myslimani
Dine hak dhe pa dyshim se Ai është një
100 Ngase gabim batilitë kanë folë për Të
Gjithë alemi hiç pa kanë Ai ke mevxhud
101 S'pat nevojë për asnjë send që është mevxhud
Gjithë ke Zoti s'pat melek e s'pat insan
102 Arsh e Kyrs, tokë e qiell as diell e hënë
Këtu po dihet që s'ka nevojë Ai për vend
103 S'mund përzihet punës se Tij kurrnjë send
Hiç pa kanë kush Zoti i bëni iz'har
Gjithë çka ka madhëninë e Tij e bënë ikrar
104 Pra rreth Zotit për shumë fjalë nevojë nuk ka
Zoti është një përveç Tij tjetër nuk ka
105 Prej Resulit n'dashi ju ne pasë shefat
Shpirtit të tij tij thueni me ashk essalat
106 Ej xhemaat kam vasijjet dhe rexha
Këtij fakiri ju t'i bëni hajr dua
107 Këtë vasijjet kush e merrë dhe kush e ka
Shpirti i tij past erën misk dhe ai e ka
108 N'dash me pasë shoq për xhenet ti n'ahiret
Për vëlla tëndin lute Zotin magfiret
109 Dhe një rob që ai për mue bënë dua

Zoti rahmet mbi atë pastë pa ia nda
110 Kush të do ai në këtë dua gati me kanë
Due prej tij një «Fatiha» të ma këndon
Li'l-lahi'l-Fatiha mea's-salavat
111 Për ata që gjuhën shqipe e dinë
Është marue ky mevlud gjithë le ta dinë
112 Mevlud i thuhet lindjes pejgamberit tanë
Që prej tij u mbush dynjaja plot iman
113 Për atë natë që lindi shejti shumë qe gëzim
T'gjithë muslimanët këndojnë mevlud dhe bëjnë ta'dhim
114 Për një rob që i këndohet ky mevlud atij
Nuk i bëhet hiç qeder at vjet atij
115 Dhe s'i bëhet kurrnjë derti mybtela
Dhe s'i bjen mbi krye atij kurrnjë bela
116 Kush e këndon dhe kush e dëgjon ka shumë sevab
Por atij që i bëhet nijjet pa hesab
117 N'dashi me kanë me resulin të pa ndam
Thueni për te es-salatu ve's-selam
118 Pasi Zotin hak e dite dyshim s'ka
Dhe kudretin merrja vesh Ai qysh e ka
119 Kush është ai që është te Zoti më i parë
Nga krijesat gjithçka i fali më i mbarë
120 Muhamedit nuri ju falë më i parë
Dhe e dashti Zoti këtë hiq s'ka inqar
121 Gjithsa send që është i mirë dhe është makbul
S'ka dyshim hiç gjendet ai te ky Resul
122 Ja dha Haku shejtit ja bëni temam
Prej meleqve veç e ndau tue kanë insan
123 Prej nurit t'tij fali Zoti gjithçka ka
Tokë e qiell dhe ndërmjet tyre gjithçka ka
124 Pejgamberi mos t'i vinte alemit
Taxhi izzet nuk pat me i zbritë Ademit
125 Për atë që ke vesile ai Resul
Ademit Zoti tevben ja bëni kabulë
126 Për nderim të Muhamedit për dashni
Zoti t'mira shumë i bëni gjyshit t'tij
127 Gjithë pejgambert është n'qitabe që kanë thanë
Prej ymmetit të Muhamedit t'ishim kanë
128 Prej Resulit n'dashi ju me pasë shefat
Shpirtit t'tij thueni me ashk es-salat
129 Hak teala kur e krijoi Ademin
E hjeshoi Ai me te gjithë alemin
130 Gjithë melaqet Ademit sexhde i banë
N'Levhi mahfudh emri Hakut kështu u kanë
131 Me nur t'shejtit Ademin Haku e gëzoi

Prej xhenneti n’këtë dynja me te e çoi
132 I tha dije që ky nur i Mustafas
Pas shumë kohe do t’i epet ky Havas
133 Dhe tha ta dijsh që ky nur i dostit tim
I Resulit, Muhamedit t’dashnit tim
134 E për këtë nur Ademit Haku i ka thënë
Marrin t’gjithë prej tina dritë dhe diell e hënë
135 Mbet’ me muaj nuri me të dhe me vjet
Deri nisi Shiti që me le në këtë jetë
136 Atëherë Havës ju dha dhe ju ba bejan
Mbet me Havën nuri edhe shumë zeman
137 Për silsile t’shejtit gjithë vinte ky nur
Deri bëni Muhamedi n’jetë zuhur
138 Pasiqë e gjet ky nur vendin e vetë
Pas Resulit askujt më miras s’i mbet
139 Prej denimit n’dashi ju për me shpëtu
Shpirtit të shejtit salavat me i këndu
140 Emine emnin e ka nëna e Mustafas
Abdullahun shejti babë e ka pasë
141 Kur Muhamedi u afrua për me ardhë
Shumë alamete u bëjshin pak pa ardhë
142 Atij muej që leu shejti i thonë Rebi
Dymbëdhjetën natë prej atij muaj n’arebi
143 Ajo natë që leu shejti isht’ e hënë
Dëgjo për at’ natë çudë alamete u bënë
144 Tha Eminja pashë at’natë çudi një dritë
Sikur dielli për dritare kur rrezitë
145 Si vetim shpejt duel prej shpije çud u bë
Gjithë dynjaja me këtë nur që dritë u bë
146 Prej Medine n’Shami sherif gjithçka ka
Pasi tanë shehrët dhe katundet gjithë sa ka
147 Dhe tha n’hava ishte shtrue një dyshek
Emnin sundus shtrues’ i tij ishte melek
148 Dhe i pash tha tri bajraqe ishin zbritë
Një mbi Qabe një n’mashrik dhe një n’magrib
149 Mirë e dita se po vjen hajri njerëzisë
Merr prej dore sundin e gjithë batilisë
150 Shumë meleq prej qielli zbritshin tue u bë saf
Sikur Qaben më bëjshin shpijën tavaf
151 Si kesh brenda këqyra u qelë mur i ri
Duelën n’mejdan m’u afruen tri hyri
152 Rend me rend këto vishin gjithë tue dhënë selam
Dhe me mue folshin këto hyri kelam
153 Pejgamberin vishin hyrit myzhdegji
M’thojshin mue Zoti këtë po e falë nebi

154 Oj Emine ne një send ty me ta thanë
Kurrnjë nëne Zoti si ty s'i ka dhanë
155 Askujt Zoti në këtë dynja si kur ky djal
Nuk i dha kujt as pas sodit nuk e falë
156 Dije se ky është i dashur i Perëndisë
Me këte mbyllën dyrt e gjithë pejgamberisë
157 Shumë mertebe gjete ti dhe shumë sefa
Qe të dha madhnia ty këtë mustafa
158 S'mund e lavdon këtë Resul kush veç e nisë
Pos një Allah që gjithë na ka jeratisë
159 Në këtë mënyrë për shejtin bënë hyrit lavdim
Zemra ime plotë u mbush atë natë me gëzim
160 Tha Eminja pasi koha u bë temam
Për të lind hajrija i gjithë sa insan
161 U thava eti sa qe une kesh zatetë
Shpejt më mbushen një gastare me sherbetë
162 Bardh si bora ky sherbet më i ftohtë isht' kanë
Dhe më i ëmbël se sheqeri shumë isht' kanë
163 Kur e piva trupi im u mb'lu me nur
Sa që vehten s'e dallova nga ky nur
164 Zbriti një shpend sa i mirë ke s'mund kallxoj
Brinjët e mia ky shpend me krih m'i shtërngojë
165 Leu sulltani dinit islam n'atë zeman
Tokë e qiell u mbushën me nur gjithë sa janë1)
166 Prej xhehnemi n'dashi ju me kanë azat
Për Resulin thueni me ashk es-salat
167 U gëzun hallku për Muhamed mustafan
Shkoi idhnimi gjithë alemi gjet sefan
168 Gjithësa zerre që është n'xhihan thirrte me za
Tue i thënë t'gjithë pejgamberit merhabâ
169 Merhabâ më i madhi sulltan merhabâ
Merhabâ gjithë dertit derman merhabâ
170 Merhabâ më i madhi gjithë pejgamberisë
Merhabâ më i madhi dost i Perëndisë
171 Merhabâ ej dritë e syve gjithë muslimanisë
Gjithë alemi veç për tye është jeratis
172 Mirë se erdhe o Muhamed mustafa
N'saje tënde gjithë ymeti bënë sefa
173 Merhabâ o mbrojtje ymmetit asij
Merbaha n'atë dit't mahsherit shefatgjij
174 Merhabâ o shpirti baki merhabâ
Merhabâ gjithë t'eçtit i ngin merhabâ
175 Merhabâ o padishahi n'dy xhihan
Zoti hak ty t'ka lavdue me Kur'an
176 Ti je më i madhi gjithsa enbija

Dritë e syve gjithë ymmetit evlija
177 N'qofsh ashik i Muhamedit ore vëlla
Çoi salat tue qajt hiq pa ja nda
178 Prej mashriku deri n'magrib gjithë dynjas
I dha hjeshi lindja e këtij Mustafas
179 Dhejshin myzhde gjithë melaqet dhe hyri
Dhe prej qielli vinte madhe murmuri
180 Sa alamete pa Eminja n'atë zeman
Tha s'dita unë hiç se ku jam kanë
181 Këqyra hyritë t'gjitha janë shkue një s'ka mbetë
Veç e pashë Resulin kah bënë ibadet
182 Vet prej kible ishte kthye bënë dua
Me fytyrë në tokë i lumi n'sexhde ishte ra
183 N'sexhde kryet dhe me gjuhë ziker bënë
Një Allahun me një gisht isharet bënë
184 Buzët lëkundte mubareki folte fjalë
S'mund e disha unë hiç çka thotë ky djalë
185 Ju afrova une ngat dhe i vuna vesh
Fjalën që folë menjëherë e morra vesh
186 Thoshte o Zot që je hak dhe na ke falë
Du' prej Teje gjithë ymmetin me ma fale
187 Sa i vogël lypi ky Resul ymmet
Ne u plakëm i lamë farzet lamë synnet
188 Prej adhabi n'dashi ju me kanë azat
Për Resulin thueni me ashk es-salat
189 N'Meke hallku krent e tyne pa hilaf
Qaben atë natë ishin kanë tue e bë tavaf
190 Sexhde bëni Qabja e panë gjithë ai komb
Pa u rrëxue kurnjë guri u çue n'këmbë
191 An't e Qabes shoqja shoqës dhanë haber
Leu sonte më i miri Pejgamber
192 Dhe një zë prej Qabe dilte ashiqar
Kush e ndiu s'mujti atë me bë inqar
193 Thoshte lum'i unë sonte shejti u jeratis
Prej gjithë putit mue do t'më kurtalis
194 Dhe qyfarët m'i hjek qafe ai Resul
Paq më bënë dhe gjithë duatë bëhen kabul
195 Pa kapuç dhe dathun vijnë gjithë saf saf
Gjithë ymmeti do të më bëjnë mue tavaf
196 Shejtit atë natë pejgamberllëkun ja vunë
Dhe prej qielli dreqin atë natë e përzun
197 Në gjithë xhihanin u bë atë natë zelzele
Të gjithë qyfarët patën t'madhe velvele
198 Kishë e havra shumë u rrëxuen pa hesab
Batilisë u hyni brenda shumë azab

199 Thojshin njerëzit leu hazreti mustafa
U hoq terri bota mbeti n'shumë sefa
200 Dhe një zë prej Haku vinte: Ja emin
Ty rahmet t'kam falun për gjithë alemin
201 Vjet e shejtit pasi ju bënë katërdhjetë
Prej xheneti zbriti taxhi nubuvvet
202 Vahj i zbritke xhebraili dhe kelam
Tue i thënë gjithë Zoti ty t'ka bë selam
203 Zbriti Kur'an Muhamedit dit' e natë
Qiti në mejdan fort shumë lloje muxhizat
204 Me Resulin n'dashi me kanë të pa ndam
Thueni për të es-selatu ves-selam
205 Dij mu'xhizet e Resulit qysh janë kanë
Pasi pa to asnjë pejgamber s'është kanë
206 Pak muxhize t'Muhamedit këtu janë thanë
Për me ditë ai që muxhizet s'di si jan
207 Më e para ai mubarek trupit tij
Nuk i binte hiq në tokë hija e tij
208 Trup'i shejtit tanë qe nur dyshim nuk ka
T'gjithë e dinë se nuri hiç hije nuk ka
209 Edhe një re' daima ecte me të
Sikur çader daima shkonte mbi te
210 Sikur çeshme qitën ujë gishtat e tij
Shumë gjallesa pinë atë ujë dhe mbet pa u pi
211 E mbull hurmen pejgamberi n'një mejdan
Posa e mbuall hurmes menjëherë pemt ju bënë
212 Një ditë shejti me xhibril kah bënë kelam
Vinte një pemë tue i dhënë atij selam
213 Ja poq qingjin një jehude shejtit ja pru
I tha qingji mos më ha, se m'ka zehru
214 Pash muxhizët e shejtit tonë ja rabbena
N'atë zeman që tutem fort rahmet ana
215 Prej muxhizëve t'shejtit ne i tham do fjalë
Dëgjoni për të përmbi qiella qysh u dalë
216 Xhenetlij kush të donë për me kanë
Mustafas i çon salat dhe shumë selam
217 Eni vëllazën merrni vesh për Mustafan
N'natë miraxhit punët e tija qysh janë kanë
218 Të gjithë e dinë miraxh i thuhet plak e djalë
Asaj natë që Resuli n'qiell ka dalë
219 Natë e hëne ajo natë sahi haber
Natë e madhe ajo natë isht' kanë megjer
220 Me hadithe për atë natë është tregu
Mustafaja n'shpi t'Ymmihanës është qëllu
221 Emër i bëni xhebrailit Zoti hak

Shko n'xhenet tha ta marrësh një burak
222 Dhe tha merre prej xhevahiri një taxh
Dosti gati le t'më bëhët për miraxh
223 Çoja le t'i hypë atij ai dosti Im
Dhe le të vjen ai për me pa dizarin Tim
224 Xhebraili n'xhenet shkoi taxhin e merr
Dhe e zgjodhi një burak shumë myteber
225 Shumë buraka pa aty t'gjithë pinë e hanë
Dhe e pa një veç isht' nda dhe gjithë po qanë
226 Lot për fëtyre shumë i shkojshin pa ia nda
Sa shumë dert qe mushkënit ju kishin tha
227 Xhebraili tha burakut pse po qane
Gjithë ky dert që vajit hiq nuk po ja ndan
228 Tha buraku xhebrailit n'atë zeman
Ashiqare ndjeva një zë një zeman
229 «O Muhamed» ashiqare kush e dëgjon
Ajo thirrje gjithë kujt zeinrën ja biron
230 Prej asaj kohe nuk di unë ku jam
Zotit, emnit t'Muhamedit ashik jam
231 Po mos mujsha une me të me u përpjekë
Qare veti nuk i gjëj unë veç me vdekë
232 Xhebraili tha burakut o burak
Myzhde se ta dha muradin Zoti hak
233 Kushdo që ka ashk nishanin pa ju hjekë
Akibet ai me të dashunin e përpjekë
234 Hajde t'çoj ty me Resulin me u përpjekë
Varra e zemrës si me ilaç ty me t'u hjekë
235 Xhebraili si vetim me gjithë burak
Zbriti n'Meke te resuli n'atë konak
236 Tha selam ty të çojë Zoti o Mustafa
Ej mubarek hatri yt le të gjejë sefa
237 Tha le t'vjen ai sepse për të kam davet
Ashiqare le të më sheh ai mua vet
238 Gjithë melaqet shumë hasret presin ate
Arsh e Kyrs dhe tana qiellat presin ate
239 O Xhibril tha dije për këtë pejgamber
Shumë hiqmete sonte do të jap haber
240 Xhennetlij për me kanë kush të donë
Mustafas pa ia nda selam i çonë
241 Të madhënia eja shkojmë o Mustafa
Ty po t'presin tanta qiellat gjithë sa ka
242 Prej xheneti ty ta pruna një burak
Bënu gati emër bëni Zoti hak
243 Dhe një taxh me gjithë një hyle një qemer
Vishi këto dhe hyp burakut për njëherë

244 Mustafaja taxhin në krye e vendoi
Muerr rrugën xhebraili me të shkoi
245 Sa i mbyll syt xhebraili me Mustafan
N'Kudsi sherif zbriti n'mesxhidi Aksan
246 Para dulen shpirtat e gjithë enbijas
Shumë nderim i bënë hazreti Mustafas
247 Prej madhnie shpirtave ju erdh selam
Mustafaja le t'u bëhet ju imam
248 Pejgamberi u bë imam i gjithë shejtnisë
Dy reqate i fali me emër të Perëndisë
249 Mbas namazi duel prej mesxhidi Aksas
Para xhamisë me burak hypi mbi rrasë
250 Muerr burakun me gjithë te shkoi përpjetë
N'të parën qiell si vetim shpejtë është zatetë
251 Gjithë çka ka mbi qiell at'natë dolën n'selam
Mustafas për itibar dhe për ikram
252 Merhabâ ty o Resulullah i thanë
Ej shefat sahibi kevther i thanë
253 Pejgamberi kërkoi pa ja nda njëherë
Mbi gjithë qiellat se çka ka i bëni sejrë
254 T'gjithë me hajr ja bënë miraxhin Mustafas
Dhe i thanë se shumë nasib ti paske pasë
255 Gjithse sa murade kie ja Resul
S'ka dyshim se te Allahu janë kabul
256 Kërko se mejdani yt është o Resul
Kësaj derexhe nuk ju ka bë kush vusul
257 Në çdo qiell ai që hypi dhe që dulë
Shumë alamete pashë at'natë tha ai Resul
258 Pa melaqet gjithë ibadet kah po bëjnë
Në shumë tyrli itaat Zotit kah i bëjnë
259 Xhebraili shkoi me shejtin gjithë po i prinë
Dhe mbi qiella gjithë çka ka n'selam i rrinë
260 Prej një qielli n'tjetrin qiell shkoi përpjetë
Deri n'Sidre udha që ju ka zatetë
261 I Xhebrailit vendi ishte ai mekam
Prej se fali Haku gjithë çka është i bamë
262 Xhebraili te mekami i vet u ndalë
Mustafaja: O Xhebrail tha mos u ndalë
263 Dhe i tha qysh po m'le vetëm ore vlla
Dosti dostin me lënë vetëm ku ke pa
264 A s'e dinë se në këtë vend unë jam garib
N'ymer tim kurr përmbi qiella nuk jam hypë
265 Xhebraili tha Resuli ej habib
Mos mendo se në kët mekam ti je garib
266 Udha ime te ky vend u bë temam

Prej këtij vendi më tutje kurr nuk jam kanë
267 Dhyl-xhelali pasi mu m'ka porositë
Prej këtij vendi një krah mandej mos me qitë
268 Veç një ferkëm prej këtij vendi unë me dalë
Nuri i Zotit krejt më djegë mua tue kanë gjallë
269 N'atë zeman resuli tha o xhebrail
N'paq murad po t'bëhem une ty delil
270 Xhebraili tha o dost i Perëndisë
Për ymet tëndë kam murad me i kurtalisë
271 N'ditë t'mahsherit krahin mbi xhehnem me shtru
Gjithë ymmetin n'xhenet për njëherë me i pru
272 Mustafaja tha rri këtu o dosti jem
N'u djegt kush le të digjet veç ky trup i jem
273 Xhenetlij për me kanë kush dëshiron
Mustafas i çon salat dhe shumë selam
274 Mustafaja ke me te kah banë kelam
Zbriti refrefi përpara i dha selam
275 Për njëherë e muer shejtin n'at' zeman
Shkoi me te ai përmbi Sidre-muntehan
276 Gjithsa send pa Mustafaja tue dalë
Dhe u poq me hak Allahun dhyl xhelal
277 Pa hurufë dhe hiq pa zë ai Padishah
Mustafas i foli hiq pa ishtibah
278 Muhamed tha Allahu dhyl xhelal
Gjithë alemin veç për ty që e kam falë
279 Herse sa murade sonte ti n'i paq
T'japi një derti njëmijë tyrli ilaç
280 Ja ilahi kam te Ti tlia këtë rexhan
Me ju falë ymmetit sa kusure kanë
281 Robë zaif janë n'ahiret zo çka do t'bëjnë
Të madhënia e Jote ata çka do të gjëjnë
282 Ditë e natë më shumë gjynah bëjnë se sevab
Fort keq tutëm që me zjarr i bënë azab
283 Dhe miraxhi për mejdani due me m'dalë
Po ymmetit çka kam o Zot me u falë
284 Zoti tha qe o Muhammed Mustafa
Mos ki gajle hatri yt le t'jenë n'sefa
285 Prej ezeli për ty kam thanë dost i Jem
Dhe e shkrova emnin tëndë me emën Tem
286 Gjithë ymmetin ty ta fala ej habib
Dhe xhennetin Unë ju bëna nasib
287 Pasi e bëne këtë miraxh lype ymmet
Vend miraxhit qoftë namazi për ymmet
288 Dhe namazin kush e falë pa ia nda
Sa sevabë kanë gjithë melaqet ai i ka

289 Udhë e mbarë tha: ej habib ti shko apet
Thirr ymetin le t'bëhën gati për xhenet
290 Sa kush bëhet gati tha ai për xhenet
Mue më sheh dhe nuk ka send më lezet
291 Urdhëni Zotit Refrefi erdh n'atë zeman
Apet shejtin e çoi n'atë vend ku është kanë
292 Gjithsa send shejti që i bëni sejr
Githë sahabve me njëherë ju dha haber
293 Urdhëni i Zotit tha është pesë vakte me i falë
Pasi t'gjithë prej kësaj dynjaje kem me dalë
294 Të gjithë me hajr ja bënë miraxhin dhe u gëzun
Sa haber që dha Resuli besë i zunë
295 Thanë mjaft kemi ne që jem ymmet i ytë
Dhe qe gjindem n'donjë herë te hizmeti vtë
296 Ja Rabi për hyrmet të pejgamberit Tëndë
Mos na ndaj ne kurrë Ti prej rahmetit Tëndë
297 Ja Rrahim për hyrmet të esmai husnasë
Për dashni t'gjithë enbijasë dhe evlijasë
298 Sa dua që bëjmë te Ti na i bënë kabul
Dhe muradet neve gjithë na i bënë vusul
299 Tahiri fakirit dhe fali rahmet
Shokun iman vendin falja në xhenet
300 Prej të dashunve Tu kurrë ja Rabb mos e ndajë
Prej hizmetit dinit ne kurrë mos na ndajë
301 Ja Allah pashë hak Muhammed Mustafan
Kur të vdesim merrna shpirtin me iman
302 Natën e varrit t'gjitha sualeve, xhevab
Ja Rabbi na i bën kollaj hiq pa azab
303 Ja ilahi mos na bënë ne dal-lin
Kësaj duaje thuni të gjithë ju: Amin
304 Prej ymmetit razi qoftë hak Zoti ynë
Dhe rahmet pastë mbi ata gjithë Zot i ynë
305 Shumë shyqyr Zotit dhe Resulit selam
Ky mevlud me izë t'Tij u bë temam

VESÎLETÜ'N-NECÂT'IN GÜRCÜCE TERCÜMESİ /
MEVLUDI – MEVLUD QEBA DIDEBA RMERTS

Kemal TSETSKHLADZE

Kemal Tsetskhladze Kimdir?

1973 yılında Gürcistan Acara Özerk Cumhuriyeti Khulo ilçesinde doğmuştur[393]. İlk, orta ve lise öğrenimini köyde tamamladıktan sonra Acara'nın başkenti Batum'da ticari meslek yüksekokulunda eğitime devam etmiş ve 1993 yılında mezun olmuştur. Aynı yıl İstanbul Merter'de Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı Veysel Karani Kur›an Kursu'nda eğitime başlamış, 1995'te YÖS'ü kazanarak Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesine girmiş ve 2000'de mezun olmuştur. Mezun olduktan sonra memleketine dönen Khulo, Merkez Camiinde fahri imam olarak göreve başlamıştır. 2003'te Gürcistan'da Gül Devri İhtilalinden sonra Diyanet İşlerinde değişiklikler yapılmış, her ilçeye bir müftü tayin edilmiştir. 2004-2008 yılları arasında Khulo ilçesinde müftülük görevini yürüten Tsetskhladze, 2008-2009 yılında Acara Başmüftü Yardımcılığı, 2009-2010 senesinde ise Acara Başmüftülüğü görevini ifa etmiştir. Daha sonra dinî çalışmaların devlet tarafından engellenmesi ve baskılara maruz kalması sebebiyle istifa etmiştir. İstifa ettikten sonra 2008'de kurulan "Gürcü Müslümanlar Birliği" adlı derneği faaliyete geçirip başkan seçilen Tsetskhladze hâlen bu derneğin başkanı olarak çalışmaktadır.

Tsetskhladze Türkiye'den ülkesine döndükten sonra imamlara hizmet içi eğitim ve sosyal aktiviteler, cami inşaatları ve tamir-onarım, Türkiye'ye talebe gönderimi, dinî programlar ve sosyal etkinlikler türünden çeşitli çalışmalar yapmıştır. Tsetskhladze bu faaliyetleri şöyle ifade etmektedir: "Bunlar Gürcistan'ın son yüzyıl tarihinde ilk kez oluyordu. İnsanlara ilk kez duanın kendi anlayacakları dilde yapabilecekleri anlatıldı, ilk kez Cuma hutbesi Gürcüce okundu, namazda niyetler kendi dilimizde ilk kez yapıldı, nikâh ilk kez camide halkın huzurunda ve evlenecek olan çiftin katılımıyla yapıldı. (O zamana kadar nikâhta çiftin bulunması ayıptı ve veliler veya velilerin tayin ettikleri vekiller yer alırdı, herkesten gizli bir şekilde nikâh yapılırdı). İlk kez toplu bayram ve iftar sofraları açıldı. İlk kez 2006›da Kutlu Doğum Haftası düzenlendi ve hâlâ da düzenlenmektedir. Bütün bu faaliyetler Gürcistan›daki Müslümanlar üzerinde müspet tesirler yaptı. İlk kez Kur›an-ı Kerim'in Gürcüce mealine başlandı, bu çalışma hâlen devam etmektedir. İslamiyete ilgi gösteren insan sayısı giderek arttı ve onlarla yakın temaslar kuruldu. Allah›ın izniyle bu çalışma tamamlanacak. İlk kez mevlid Gürcüce yazıldı ve çok büyük beğeni kazandı halk arasında.

Gürcüce Mevlid Hakkında

Gürcü Müslümanların ifadesi ile "Mevlud", tercüme edilmeden önce uzun süre Osmanlıca metninden okunmuştur. Mevlid okuma artık gelenekselleşmiş, hemen hemen her evde senede bir defa okunur olmuştur. Her ne kadar törenlerde sık sık okunmasa da senede iki kere yani Rebi'ul-evvel ayında veya kış mevsiminde okunmaktadır. Müslüman nüfus daha çok köylüdür ve daha çok da kış aylarında müsait olmaktadır. Mevlid-i şerif uzun yıllar Osmanlıca metninden okunmuş ve hocalar tarafından tercüme edilerek halka açıklanmıştır. Mevlid-i şerif o kadar önemsenmiştir ki Sovyet Rusya zamanında camilere gitmek yasak olmasına; dinî-sosyal etkinlikler gizlice yapılmasına rağmen insanlar hocaları evlerine çağırmış, mevlid okutmaya devam etmişlerdir. Böylece mevlid halkın dinleriyle irtibatlarını sürdürmüş, onların dinden kopmalarını önlemiştir. Tsetskhladze, mevlid-i şerifin tercüme edilmesi gerektiğini inanarak tercüme etmiştir. Tsetskhladze mevlidin tercümesi ve tercümenin sonuna eklemiş olduğu dua ve kısımlar hakkında şu bilgiyi vermektedir. "… Osmanlıca mevlidi örnek alarak ve metne sadık kalarak tam aynısı olmasa da ilk üç başlığını çevirdim: "Allah Adı", "Efendimizin Doğumu" ve "Merhabâ" bölümleri… Bunları çevirirken de bazı konulara dikkat ettim. Mesela: Osmanlıca mevlidde Efendimizin doğumu anlatılırken onun doğduktan hemen sonra secdeye vardığı, parmağını kaldırdığı ve Allah›a ümmeti hakkında yalvardığı yazılıdır. Ben bu kısmı çevirmedim çünkü bizde henüz bazı konuları halkın anlaması noktasında dinî bilgileri müsait değil. Hakeza "Merhabâ" bahrindeki Kâbe'nin secdeye varması da aynı sebepten benim tercümemde yer almaz.
2005'te ilk defa Batum Camii'nde mevlid programı düzenledik. Geniş katılımla yapılan bu cemiyette Gürcüce mevlid okundu. Efendimizin dünyaya gelişini ve onun hayatını anlatan ilahiler dinlediklerinde halkın ağladığı görüldü. Bu program, büyük bir beğeni ve takdir kazandı. Bir de ben kendimce Efendimizin zorluklarla yaşadığı hayatı, onun dürüstlüğünü, başarısını, Allah'ın her zaman onunla olduğunu, bundan dolayı hep zaferlere ulaştığını anlatan bir bahis yazdım ki, o da mevlid esnasında okunmakta ve çok da beğenilmektedir. Bu bahsin başlığını "yetim gül" diye isimlendirdim. Kitabımın sonunda da Gürcüce dua yazdım. Gürcüce dua da zaten ilk ve yeni bir ibadet aracı idi Gürcüler için."

---

[393] Kemal Tsetskhladze ve Gürcüce Mevlid hakkında yazılanlar, mütercimin tarafımıza verdiği bilgilerin düzenlenmesi ile elde edilmiştir.

mevludi -mevlud qeba dideba RmerTs
daviwyoT RmerTis didebiT,
yvela saqme Cven pirvelad,
yvelani valdebuli varT,
RmerTi vaxsenoT pirvelad.
RmerTis xsenebiT daiwye,
muslimano, yvela saqme,
RmerTze mindobil muslimans,
mudam win wauva saqme.
yovel sulis amoTqmaze,
Seni gamCeni adide,
WirSi,lxinSi, yovel wuTSi,
allahi mudam adide.
suliT, guliT, siyvaruliT,
vinc axsenebs RmerTis saxels,
dascvivdeba foTaloviT,
mas codvebi rogorca xes.
visac RmerTi raxmeTs miscems,
gadarCenili is aris,
bednieri aqac, iqac,
allahis msaxuri aris.
is erTia erTaderTi,
mas ara hyavs moziare,
magram bevrma Segnebulad,
gauCina moziare.
jer arsad iyo samyaro,
rom is arsebobda mudam,
yvelaferi mtvrad iqceva,
is ki iarsebebs mudam.
is iyo, ar arsebobda,
arc mze, mTvare, arc varskvlavi,
arc ca, arc miwa, arc sivrce,
arc baRnari uTvalavi.
man Seqmna es yvelaferi,
sicocxle misca samyaros,
qveynad daarsda sicocxle,
umal scno RmerTi samyarom.
ramdenic ar unda vaqoT,
misTvis mainc cota aris,
valdebuli varT virwmunoT,
rom allahi erTi aris.
muhammedis siyvaruliT,
RmerTma Seqmna es samyaro,
muhammedis rjulis gamo,

cocxlobs, xarobs es samyaro.
gankiTxvis dRes visac surs daxmareba,
misTvis salams nurasdros dazardeba,
modiT Zmebo gulis siRrmidan yvelam,
mas sselaTu–salami vuZRvnaT yvelam.
esselaaTu vesselaamu
Raleiqe iaa rasuulellaah,
esselaaTu vesselaamu
Raleiqe iaa xabiibellaah,
esselaaTu vesselaamu
Raleiqe iaa seiidel evveliine vel aaxiriin!
saTxovari
Zvirfasebo, TqvenTan maqvs saTxovari,
gTxovT miiRoT es Cemi saTxovari,
vinc am Txovnas guliT suliT miiRebs,
imedi gvaqvs rom is jenneTs miiRebs.
vinc CemTvis kargs ityvis Tanac damlocavs,
RmerTic, yulic, melaiqec mas dalocavs,
visac surs, rom me dalocva momiZRvnas,
RmerTis sselaTi, faaTixa momiZRvnas.
xazreTi feiRambris sulisTvis, yvela
feiRambrebisa da muslimebis sulisTvis,
gansakuTrebiT mevludis damweris sulisTvis:
“faTixa”
muhammedis (s.R.v)
dabadeba- viladeti nebi

dedis saxeli emine
mamisa ki abdullahi
am ori Zvirfasi wyvilis
Svili iyo rasulullahi
muhammedis dabadeba
TandaTan axlovdeboda
emine xaTunis TvalSic
saocrebebi Cndeboda
rebiRul evveli mTvaris
meTormete Rame iyo
muhammedis mobrZanebis
wuTebi sul axlos iyo
im sayvareli feiRambris
deda ase gveubneba
saocari Suqi vnaxe
TiTqos rames meubneba
Suqma saxlidan ifeTqa
camde aswvda misi sxivi

man gaanaTa samyaro
rogorc dilis mzisa sxivi
ca gaixsna davinaxe
sami melaiqis saxe
xelT eWiraT TiTo droSa
mzesa hgavda maTi saxe.
aRmosavleT–dasavleTiT
mesame ki qaabis Tavze
afrialda is droSebi
rogorc afra gemis Tavze.
melaiqeTa gundi modis
jguf–jgufad uleveli
maTi saxis SuqTa brwyinvam
Zala momca uZleveli.
aSkarad vnaxe sivrceSi
rom gaiSala sawoli
melaiqes sundusi erqva
vinc, rom gaSala sawoli.
yovelive cxadad vnaxe
gaocebuli davrCi me
am dros kvlav sami melaiqe
gamomecxada umal me. mokrZalebiT momesalmnen
Tan RimiliT momiloces
Zvirfasi Svilis gaCena
maT winaswar momiloces.
ase miTxres SenisTana
deda aravis hyolia
SenisTana Svili qveynad
jer aravis ar hyolia.
didi sikeTis patroni
deda xar Sen rom icode
Svili romelic unda Sva
feiRamberia icode.
momavali Seni Svili
sibrZnis codnis patronia
mas yurani unda eZRvnas
is islamis patronia.
is samyaros raxmeTia
morwmuneTa patronia
kerpTayvanebis momspobi
wminda rjulis aRmdgenia.
aseTnairad momesalmnen
ambobs feiRmbris deda
maSin vigrZen rom viyavi
samyaros Zvirfasi deda.

TandaTan axlovdeboda
im Zvirfasis mobrZaneba
gulidan dardi momeSva
vigrZen raRac daxmareba.
wyali momwyurda momarTves
savse jamiTa SerbeTi
Tovlzec TeTri, Tanac civi
saocari is SerbeTi.
Saqarzec ufro tkbilia
saocari gemovnebis
jer araferi minaxavs
me aseTi gemovnebis.
melaiqebma ase miTxres
RmerTma giZRvna es Senao
jenneTidan mogitaneT
Zvirfaso dedav Senao.
roca davlie ra vnaxe
sxeuli sul gamenaTa
Cems Tavs mzis sxivsa vadareb
irgvliv ase gamenaTa.
am dros iSva is Zvirfasi
vis molodinSic viyaviT
ca dedemiwa ganaTda
TiTqos jenneTSi viyaviT.
gankiTxvis dRes visac surs daxmareba
misTvis salams nurasdros dazardeba
modiT Zmebo gulis siRrmidan yvelam
mas sselaTu–salami vuZRvnaT yvelam.
esselaaTu vesselaamu
Raleiqe iaa rasuulellah,
esselaaTu vesselaamu
Raleiqe iaa xabiibellah,
esselaaTu vesselaamu
Raleiqe iaa seiidel evveliine vel aaxiriin!

misalmeba-merhabâ
gaCenilTagan yvelam igrZno Sveba
mwuxareba umal Secvala Svebam
yvelaferi mkvdreTiT aRsdga TiTqosda
axlad Cadga ZarRvSi sisxli TiTqosda
yvela erTxmad sixaruliT mosZaxis
mouxmoben samyaros mxsnels mobrZandi
ei udideso xelmwifev mobrZandi
samyaros ZarRvo sicocxlev mobrZandi
yuranis sibrZnev moZRvaro mobrZandi

dardianis Svebav, mxsnelo mobrZandi
codviani xalxis mxsnelo mobrZandi
umweo xalxis damxmarev mobrZandi
Tvalis sxivo, gulis lxino mobrZandi
ra xania Cven Sen geliT mobrZandi
samyaros xvavo baraqav mobrZandi
ganTiadis mzis sxivi xar mobrZandi
ei! ori qveynis xelmwifev mobrZandi
SenTvis gaCnda yvelaferi mobrZandi
saxe gigavs amomaval dilis mzes
Sen gauwvdi yvela davardnilsa xels
yvela gulSi myofi dardis Sveba xar
samyaros mxsneli rCeuli Sena xar
Sen xar yvela feiRamberTa xelmwife
Sen davardnilTa gzas Suqi mohfine
memkvidre xar SuamavalTa taxtisa
bolo rgoli feiRamberTa jaWvisa
ei, RmerTis sayvarelo feiRambero
samyaros bolo elCo feiRambero
gankiTxvis dRes Sens daxmarebas veliT
qevseris wylis Sengan miRebas veliT
gankiTxvis dRes visac surs daxmareba
misTvis salams nurasdros dazardeba
modiT Zmebo gulis siRrmidan yvelam
mas sselaTu–salami vuZRvnaT yvelam
esselaTu vesselamu
Raleiqe iaa rasuulellah,
esselaTu vesselamu
Raleiqe iaa xabiibellah,
esselaaTu vesselaamu
Raleiqe iaa seiidel evveliine vel aaxiriin!

VESÎLETÜ'N-NECÂT'IN ÇERKESÇE TERCÜMESİ / AD'GABZE MEWLİD MEWLİDİN-NEBEWİY ALEYHİSSELAM

Fahri HUVAJ

Vesîletü'n-Necât'ın Çerkesçe Tercümesi

Sümerlere, Hattilere, Sind ve Meotlara uzanan kadim boyutlarını ve aralardaki uzun fetret dönemlerini bir yana bırakırsak, yakın dönemlerde Çerkes aydınlarının, özellikle 18. yüzyıl sonlarından itibaren anadillerini unutmamak, onunla eğitim yapmak ve bir edebiyat oluşturmak amacıyla çeşitli alfabe çalışmaları yaptıklarını görüyoruz. Bu çalışmalar, 19. yüzyılın sonlarından itibaren Osmanlı topraklarında da devam etmiştir. Hazırlanan alfabe önerilerinin önemli bir bölümü Arap/Osmanlı alfabesine dayanmakta olup Osmanlıcada bulunmayan bazı Çerkesçe sesler, o seslere en yakın Arap harflerinin modifiye edilmesi yoluyla ifade edilmeye çalışılmıştır. Modifiye edilen bu Arap harflerinin ve işaretlerin ifade ettiği bazı Çerkes sesleri, kitabın başında örneklerle açıklanmaya çalışılmıştır. Kiril ve Latin karşılıklarıyla birlikte bu açıklamaları da içeren karşılaştırmalı geniş bir alfabe tablosu, Çerkesçe Mevlid metninin başında verilmiştir. Bu tablo sayesinde Osmanlı harfleriyle orijinal metni okuyup anlayabilecek insanların sayısı da önemli ölçüde artabilecektir.

Arap/Osmanlı alfabesi temeline dayalı olarak oluşturulan Çerkesçe alfabelerden biriyle yazılmış olan elinizdeki bu Çerkesçe Mevlid kitapçığı, Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s.)›in ailesine, doğumuna, hayatına, ahlakına, öğretisine ilişkin bilgi ve övgüler içeren, aruzun remel bahrinin "failâtün failâtün fâilün" kalıbıyla yazılmış toplam 1034 mısra veya 517 beytten oluşan özgün bir metindir. Üçü Arapça (1. Neseb-i Şerif, 2. Dua, 3. Hükm-ı kıraat-ı mevlid şer'an) olmak üzere toplam 12 bölümden oluşmaktadır. Çerkesçe olan 9 bölümün biri dua, biri de son söz mahiyetindedir. Yedi bölüm olan asıl mevlid kısmının başlıkları ise şöyledir:

1) Başlangıç
2) Mevlidü'n-Nebi (a.s.)
3) Naat
4) Kaside-i Şerif
5) Mi'racu'n-Nebi (a.s.)
6) Vefatu'n-Nebi (a.s.)
7) Vefatu Fatımetü'z-Zehra (r.a.)

Kitapçık, 1332 (1916) yılında İstanbul'da Matbaa-i Osmaniye'de basılmıştır. Çerkesçe metinler Batı Çerkes/Adıgey diyalektlerinin en eskilerinden biri olan Şapsığ ağzı ile yazılmıştır. Çerkesçe Mevlid, büyük oranda Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n-Necât'ının nazmen tercümesidir.

Kitabın, mevlid manzumesinin bittiği kısmında "Düzce Akif Tığun" ifadesinden nâzımının kendisi olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca bu notun hemen arkasında yer alan açıklamadan anlaşıldığı kadarıyla kitabın basılması işini maddeten Düzceli

Abdurrahman Efendi en-Nazım ve el-Hafız Zekeriyya Efendi üstlenmişlerdir. Notun devamında manzumenin Mehmet Şevki Safranbolulu (ez-Zağferanboli) tarafından “tahrir” edildiği ifadesinden ise, onun tarafından istinsah edildiği anlaşılmaktadır.

Adigece Mevlid 2000 yılında, Navko Abdullah tarafından Kiril alfabesi ve Türkçe tercümesi ile birlikte yeniden yayınlanmıştır.[394]

İstanbul’un tanınmış emekli mevlidhanlarından Hafız Fahrettin Abatay (Гусэр/ Guser; d. 1934, Balıkesir, Susurluk ilçesi Demirkapı köyü) tarafından, eski Adige makamı dışında, Türk mevlid makamına da uyarlanarak Shapsughca mevlid yeniden okunmuş, kasetleri piyasaya çıkarılmış ve mevlidlerde de okunmasına başlanmıştır.[395]

Öte yandan, mevlid metninin hedef kitlesinin sayısı bakımından bakıldığında anadili Batı Çerkes/Adıgey diyalekti olan insanların sayısı Türkiye’de üç buçuk milyon (3.500.000), Çerkesya’da yüz elli bin (150.000), Suriye, Ürdün, İsrail ve buralardan göç etmiş olarak Amerika, Avrupa ve başka ülkelerde iki yüz elli bin (250.000), toplam olarak dünyada dört milyon (4.000.000) civarında olduğu tahmin edilmektedir. Türkiye’de yaşayan Çerkeslerin bir buçuk milyon (1.500.000) kadarının bu dili hâlâ bir iletişim dili olarak kullandığı, gerçeğe yakın bir tahmin olarak kabul edilebilir.

Mevlidin yalnızca Arap/Osmanlı harfleriyle basılması hâlinde, bunu okuyup anlayabilecek insanların sayısı herhâlde birkaç düzineden fazla olmayacaktır. Mevlidin olduğu gibi Kiril alfabesine aktarılması hâlinde ise, bu metni okuyup anlayabilecek insanların sayısının, Türkiye’de yaklaşık bin beş yüz (1.500), Kafkasya’da (Adıgey Cumhuriyeti, Krasnodar ve Stavropol Eyaletleri ve tüm Rusya Federasyonu’nda) yaklaşık yüz elli bin (150.000), bütün dünyada ise takriben iki yüz elli bin (250.000) civarında olabileceği tahmin edilmektedir. Mevlidin Türkçe-Latin alfabesiyle de yayınlanması hâlinde ise bu metnin, Batı Çerkes/Adıgey diyalektini anlayıp konuşabilir düzeyde bilen ve Türkçe okur-yazar olan bir milyondan çok insanımız tarafından okunup anlaşılabileceği söylenebilir.

Yaptığımız bu çalışmada Çerkesçe mevlid, önce olduğu gibi Kiril harflerine aktarılmış, sonra Türkçe-Latin harfleriyle okunuşlarıyla kayda alınmıştır. Burada kullanılan Kiril alfabesi Rusya Federasyonu-Adıgéy Cumhuriyeti’nde kullanılan alfabe olmakla birlikte orijinal Şapsığ ağzına özgü sesler (aynı zamanda Arapça sözcüklerdeki nüanslar) için bazı harfleri inceltici-kalınlaştırıcı işaretlerle takviye ederek uyarlamak gerekmiştir. Bir de standart Adıgéy Alfabesinde yerine göre “O” ve “WE” sesini karşılamak üzere kullanılan “O” harfi, yalnızca “O” sesinin baskın olduğu hecelerde “O” olarak kullanılmış, “WE” sesinin başat olduğu yerlerde ise, Khaberdey/Doğu Adıgecesi ile eğitim görenlerin de okuyabilmeleri bakımından “УЭ = WE” biçiminde yazılmıştır.

---

[394] Nawko Abdullah, Çerkesçe Mevlid (Adige Mevlid), Birleşik Kafkasya Derneği Yayınları, Ankara 2000.

[395] Cevdet Yıldız (Hapi), Adige Dili ve Edebiyatı 2, http://www.circassiancenter.com/cc-turkiye/edebiyat/

genel_konular/060_adigediliveedebiyati-2.htm

АДЫГАБЗЭ МЭУЛИД МЭУЛИДИН-НЭБЭУИ ГІАЛЕЙХИССЭЛАМ

Мы ки-та-бым и-шэ-кя-лъэу и-уэ-зын
Фа-Іи-ла-тун фа-Іи-ла-тун фа-Іи-лун

Сэублэ ыцІэкІэ Тхьам – ГучІэгъупсэу ГучІэгъулэм
Зы гущаІэ къаІотагъи тежъугъэдэІу,
Шъыпкъэ дэдэу къаІотагъэм терэдэІу.
Ныуэ горэ Багъыдадым дэсыгъагъ,
ШІугъэ лэжьым ар щыщагъэу щытыгъагъ.
Ихьадэгъуэр къэси рэлІи чІалъхьэгъагъ
Ащ джэнэт Іахъирэтгье фэшъошагъ.
Мы дунаем къытехьагъэр текІижьыщт
Ащ гулъыптэу, уІорышІэу уи Тхьа щыщт.
Зы къо къели ежь дунаем текІижьыгъ,
Сомэ плІанэм ехъо ащ зи къемылыгъ.
Сомэ плІанэр къызэлыгъэм шъыд фэчІэн,
ШІугъэ псапэу сянэ гущэ шъыд фэчІэн.
ЫІоу а къор егупшысэу къэнэгъагъ,
Афэдэкъо къыуэлымэ уунагъ.
ЧІэлэ бзагьем джыхьэнэмэм уридзэн,
Хъэ къыинэм ихьэзабым ухидзэн.
Мыщ чІэлэшІоу къэсІотагъэр къэнэгъагъ,
Мафи чэщи егупшысэу къэнэгъагъ.
Мы гупшысэм къыхэнагъэу ылъэгъугъ,
Зы джэмагІэт зэІучІагъэу ылъэгъугъ.
Тхьам илІыкІом икъэхъукІе къегьехэу,
Къагъэдахэу илъэпІагъэ къегьехэу,
ЗэІучІагъэр къызэгъягъэм ядэІугъ,
Ынэмэ лъы къачІекІифэ ядэІугъ.
А чэщым зы пчІыхьы дахэ ылъэгъугъ,
Къынэсыгъэу махьшэрэр ылъэгъугъ.
Рэкууэхэу рэкІиехэу гьякІохэр,
Зэхэхьагъэу рэщынэхэу цІыфыхэр.
Ыгу фэкъабзэу мэулидым езгъэгьегъагъ,
Нэкунэпсэу мэулидым едэІугъагъ.
Тэ шъукъани къышъуфэягъэу джэннэтэр,
Ти Тхьа лъапІэ къышъуитыгъэу нигІмэтэр,
Ащ хэтэу ипэ зэплъэм ылъэгъугъ,
Лъагэ дахэу зы унэ лыд ылъэгъугъ.
Рэгузажъоу ащ ихьэнгье ежьэгъагъ,
ПчэІу Іутэр къыпэгъуэкІий къиргъэзагъ.
Мэулидым езгъэгьегъагъэм инэмычІ,
Мэулидым едэІугъагъэм инэмычІ,

Идгъэхьэщтэп мыунэ дахэм къыриIуагъ,
Ышъо пызэу рэгумэчIэу къыгъэзагъ.
ИчъыяпIэ къыщыущий рэгъыгъэ
Зигъэмэхэу зигъэлIэжьэу рэгъыгъэ.
Нэфы зэшъым Сомэ плIанэр рихьыжьагъ
Сомэ плIанэр мэхьэмелэу ышIыгъагъ.
Мэулидымгъе аригъэшхыгъ а шхынэр,
УэлIэжьыфэ чIирынагъэп а шэнэр.
Ипсэ хэкIеу зыдэхъуным къаIотагъ
ГушIо гушIоу нэшIу гушIоу рэлIэгъагъ.
Щыгугъугъэх ар мылIагъэу цIыфыхэр,
Ынэгуфым къыгъэнэфэу щысыхэр.
Къащэгъагъ зы Iазэ горэ а чIыпIэм,
ЗэрэлIагъэр къариIогъагъ а чылэм.
Идэхагъэ раIогъагъ ащ Iафэрин,
Къыгъэдэхагъ гъэшIэгъонэу ти Тхьа ин.
Мы гущаIэм къыкIелъыкIоу къэплъэгъагъ,
ЦIыфыхэмэ гушIогъофо къариIуагъ.
Уэрэ чIырэ къэзэгъэшIым игучIэгъу,
ГъэшIыгъэхэр къэзэгъэшIым игучIэгъу.
Псэ хэкIигъэу гузэжъогъум къысIучIагъ
МусътIэфамикI ишъэфагIэт къысIучIагъ.
Iахъирэтгье сиучъупIэ слъэгъугъэ
Джэннэтымгье ситIысыпIэ слъэгъугъэ.
Мэулидэр зэрэзгъэлъапIэм фэшIыгье
Мэулидэр зэрэзгъэиным фэшIыгье.
КъариIуахий ынэхэр ащ ыупIыцIагъ
АгъэшIагъоу чылэхэр ащ къыгъэнагъ.
Я Iилахий уигучIэгъум тычIэлъэIу,
Тигунахьым игъэгъуни тычIэлъэIу.
Уи Рэсулым ишэфагIэт къытIугъачI,
ИшэфагIэт тыфэмхьэрамэу тыIугъачI.
ШIу шъолъэгъумэ джыхьэнэмым иIэпикI,
Хъэ мэзахэм гьикI шъыратIым изэпикI.
Ти Рэсулым ишъэлатыр къызэдашъуIу,
Къэжъугъэдахэу къэжъугъэлъагэу къызэдашъуIу.
Ти Тхьа лъапIэ игучIэгъу зэ фэен,
Тхьам илIыкIом икъэхъукIе ебгъэгьен.
Джэннэтымгье хьуру гъылман зэ фэен,
Тхьам илIыкIом икъэхъукIе ебгъэгьен.
А Рэсулэр къызыхъугъэм ичэщэр,
Къадирым ар нахьы дахэу а чэщэр.
ИшэфагIэт лъыIэсынгье гугъэрэр,
Тхьам илIыкIом икъэхъукIе ебгъэгьен.
ИлъэпIагъэ уедэIунмэ уигугье,

Тхьам инурэу зэрэщытым фэшIыгье.
УичIэсэнмэ ишэфагIэт уигугье,
Тхьам илIыкIом икъэхъукIе ебгъэгьен.
Ущэсыфэ мэулидым едэIу мудам
А рэсулым ет шъэлати гьикI сэлам.
УчIэхъопсмэ джэннэтымгье уэ макъам,
Тхьам илIыкIом икъэхъукIе ебгъэгьен.
Iэллахуммэ шъэлли гIэля сейййидина Мухьэммэдин ГIабдике уэ нэбиййике уэ хьэбиййбике уэ рэсуликен-нэбиййи-л-Iуммиййи уэ гIэля Iалихий уэ шъэхьбихий уэ сэллим.

МЭУЛИДИН-НЭБИЙ ГIАЛЕЙХИС-СЭЛАМ

Сэйййиди кяIинат Хьазрэти Мухьэммэд МусътIэфа ра съэлэуат
АллахьыцIэр зикрэу тэжъугъэшI шъыпкъэгье
Тэ тичIыфэу зэрэхъугъэм фэшIыгье.
АллахьыцIэр къэзыIорэм анахьэу
IофыхэрикI къыфэхъун ащ IэшIэхэу.
IэллахьыцIэр зыщыраIоу зы IофикI
РэкIодырэп къадэмыхъоу зы IофикI.
АллахьыцIэр фэпщэ къэси Iо зэпыт
УэлIэжьыфэ Аллахь Аллахь Iо зэпыт.
ИцIэ къабзэ къабзэу рэхъун езыIор,
Имуради лъыIэсын Аллахь зыIор.
ГIэшкъыгье зэ жэгье Аллахь къэтэгъаIу
Дэрдыгье хигь тигугье Iаахь къэтэгъаIу.
Тыщыгугъун игучIэгъу Ар падишахь,
Ар Керимэу Ар Рахьыймэу Ар Iилахь.
Зэрэзэм Ащ изэкъуагъэм шек хэлъэп
Зыгъэзакъор джыхьэнэмым илъынэп.
ГъэшIыгъэхэр щымыIахэу ар щыIагъ,
ГъэшIыгъэмэ афэлъагэу Ар щыIагъ.
Ар зыщэIэм щыIэгъагъэп цIыф мелек,
Уашъуи чIыгуий мази тыгъий зикI фелек.
Ащ ыужым гъэшIыгъэхэр къыгъэшIыгъ
ФэпщылIыным фэшIыхэгье къыгъэшIыгъ.
Шъыдгье шъуфай гущэIабэ къэсIоным,
Шъыпкъэ Аллахь инэмичI Тхьа щыIэкъым.
ШъуичIэсэнмэ джыхьэнэмым инэджат
Шъугу фэкъабзэу къызэдашъуIу хигь Iэсъсъэлат.
Я джэмагIэт шъукъедэIу мыщ шъугугье
Зы уэсъыет къышъуфэчIын сэ сыгугье.
Сиуэсъыет зыубытырэр хэтымикI
Разэу къыфэхъу Си Тхьа лъапIэ хэтымикI.
КъэзэгъэшIым игучIэгъур ащ къыIочI
Зы дыуахь сэ къысфэзышIэр Тхам IорэчI.

Мы дыуахьым хэтыныгъэр зичIэсэн
Iэлхьами мыр хэзэхым уфегъен.
Лиллахил-Фатихьэ.
***
Ти Тхьа лъагэу къэзэгъэшIым Iадэмэр
Къыгъэдэхагъ Iадэмымгье гIалэмэр.
Iадэмым фашIыгъ мелекмэ хигъ суджуд
ШIу къыфишIагъ зыфырашIырэм суджуд.
ИнэтIэгу Iадэмым нур хэлъыгъагъ
МусъотIэфамикI ар инурэу щытыгъагъ.
А нэфынэр зэрэхэлъэу чIэтIыгъагъ
Къыгъэлыдэу къыгъэнэфэу щыIэгъагъ.
Ащ аужым тянэ Хьэууам къыхэхьагъ
Ащ хэлъэу гъэ заулэ зэрихьагъ.
Щит къэхъуий ащ къыхахьи тыгъэ нур
Ащ ынапэ къыгъэлыдэу хэлъы нур.
Къэс Iибрахьиму Iисмэхьилик I
ЗиукIяхьын изэужэр къасIомикI.
ЗэкIелъыкIоу мы шIыкIемгье къырыкIуагъ
Зэпымыкеу МусъотIэфамикI къыIучIагъ.
Къыщыхъугъ ащ Рахьмэтэн лил гIалэмийн
Къынэсыгъ нур къэнэфыгъ ар гъикI мубийн.
ШъуичIэсэнмэ джыхьэнэмым инэджат
Шъугу къабзэу къызэдашъуIу хигъ Iэсъсъэлат.
Iаминэ гуащэр Мухьэммэды янэ дах
А сэдэфым къыхэкIигъэр шъэуэ дах.
ГIабдуллахьгье пкъы фимытэу рэхъугъэ
Тыгъэ мазэр къыхэнэфэу рэхъугъэ.
Мафэ чэщэу икъэхъугъо къэсыгъагъ
Къэмыхъугъэу гъэшIэгъонхэр къэнэфагъ.
Ар рэбигIул-IэууэлымикI имэзагъ
ИпшIыкIутIу зыдэхъуным ичэщыгъ.
А нэфынэм янэ гуащэ ылъэгъугъ
Тыгъэ бзиеу зы нэфынэ ылъэгъугъ.
Силэгъунэ къыгъэнэфэу икIигъагъ
Къыгъэлыдэу уэри чIырий чIикIигъагъ.
Щауфагъ зы пIэ дэхащэ уэгумикI
ИцIэ Сундус зыуфагъэр ар мэлек.
АтIэгъагъ быракъхэр чIыпIищыгье
Тэдэрэ зэр гъэшIэгъон ишIыкIегье.
Мэгърибым зэр мэшрикъым зэр щатIэгъагъ
МэккэмикI зэр игучыIу татIэгъагъ.
Къехыгъагъэх бэу мэлаIик съафу съаф
КягIбэ фэдэу ашIыгъагъ сиун тIэуаф.
Къызэгоуи унэ дэпкъым къыдэкIигъ

Пшъэшъэ дэхищ хъури пшъасъэу къыдэкIигъ.
Сэ сипашъхьэ рэгущаIэу тIысыгъэх
МусътIэфамгъе зэфэгушIоу щысыгъэх.
Мы уичIалэ нахьы дахэ къэхъугъэп,
Уэ уишъауэ нахьы лъапIэ къэхъунэп.
ТыкъэзэшIым лъэпIэгъэфо къыуитыгъ
Шэны дахэ зиIэ чIалэ къыуитыгъ.
Уэ уичIалэ шэригIатым иIэ тет,
ТIэрикъэтым хьэкъикъэтым иIэ тет.
ИлъэпIагъэ мы шIыкIемгье къаIотагъ,
А мубарек мэзэ нэфэр къалъытагъ.
Янэ гуащэ къэблэгъагъэу къариIуагъ,
Икъэхъугъо къынэсыгъэу къариIуагъ.
Сэ псы шъхьапэу зы гопэфо къысэкIугъ
Шэкерипсэу зы псы таси къысатыгъ.
Нахьы фыжьэу нахьы чъыIэу уэсымикI,
Нахьы IэшIоу нахьы дахэу шъоумикI.
Сызэрешъоу нуры нэфым сыхэфагъ,
ЗычIэжьыгъэп нуры лыдым ситхьэлагъ.
Къэбыбий зы бзыу фыжь сэ сифызыгъ,
Къыщыхъугъ ащ шэригIатэр къызэлыгъ.
Къэнэфагъ а сэхьэтым султIаны дин,
Хэтхьэлахьыгъ инэфынэ гIалэмийн.
Къыгъэдэхагъ уашъуи чIыгуи кяIинийн
ЗикъыфашIыгъ чъыги мыжъуи хъашигIыйн.
ШъузэдэтэгъикI шъугугъе хигь къызэдашъуIу
Iэсъсъэлату уэссэламэр къызэдашъуIу.
ГъэшIыгъэхэр зэгъежьыгъэх зы съэда
Зэгъежьыгъэх ащ зэраIоу мэрхьэба.
Мэрхьэба ей лъагэу лъапIэу падишахь,
Мэрхьэба ей махъзэни гIилми Iилахь.
Мэрхьэба ей нэмэ янэф мэрхьэба
Мэрхьэба ей псэмэ япсэщ мэрхьэба.
Мэрхьэба уэ я Мухьэммэд МусътIэфа
ДунэитIум инэфынэр уэрыба.
Мэрхьэба ей Рахьмэтэн лил гIалэмийн
Мэрхьэба уэры шэфигIэл музьнибийн.
Уинэгуфэм къегъэнэфы мазэхэр,
УигучIэгъум къегъэтэгъи лIагъэхэр.
ПсэкIодыбэ зыгъэхъагъэм IэпэIэгъу,
Уфэхъунгье къычIэлъэIу уигучIэгъу.
Къыщэгугъух уишэфагIэт мурсэлийн,
ПсэкIодышIи тэубэ шIакIуи хъашигIийн.
Тхьам илIыкIоу къытфэкIуагъэр уэрыба
КъэзэгъэшIым ичIэсащэр уэрыба.

Уэ уинэфэр зылъэгъугъэхэр мелек
РэгушIуащи кIерехъуагъэх гьикI фелек,
IаминэмикI шIокIодыгъэу къэнэхъагъ,
Имылъэгъоу ащ игупсэр къэнэгъагъ.
Рэгугъагъэ хьуримэ ар ахьыгъэу,
Рэщынагъэ ар мелекмэ ахьыгъэу.
Ар къэнахъи ипэ зэплъэм ылъэгъугъ,
МэккэмикI ыгу фэгъэзагъэу ылъэгъугъ.
ЫIэтыгъэу ащ иIапэм ипэрыт
Ыгъэзакъоу и Тхьа лъапIэ елъэIут.
Ышъхьэ дахэ сэджде лъапIэм щылъыгъагъ,
ИIумэтмэ ачIэлъэIоу рэгъыгъагъ.
ИIупэхэр рэгущаIэу седэIугъ
Уигъэгъынэу ащ иIуагъэр сэ сэIугъ.
ИIогъагъ ащ сыуэлъэIу я сэ си Тхь
СиIумэтэр къысэтыжь сэ я сэ си Тхь.
Игу къабзэ епхылIагъэу елъэIут,
ЫIори ащ а сиIуммэт сиIумэт.
ИцIыкIугъом ар чIэлъэIугъ иIумэт,
Уэ узэжьым чIэунэжьыгъ исунэт.
СиIумэт уэ къыуиIуагъэу МусътIэфам,
Ет шъэлэуат зыIугъачI уэ хигъ съэфам.
Мэккэдэсым и Тхьаматэ зэгъусэу
А чэщым ащ КягIбэ лъапIэр алъытэу.
Сэджде ышIэу КягIбэ лъапIэм алъэгъугъ,
Зы мыжъуикI ащ къыхэмызэу алъэгъугъ.
И зы блыны зы блыным ритыгъ сэлам,
Къэхъугъэр нур Iэсъсъэлату уэссэлам.
КягIбэрикI зы махъэгье ащ къахэгьягъ,
А Рэсулэу къэхъугъэрикI къариIуагъ.
ШъхьапцIэ лъапцIэу зашIыгъэу гьикI съаф съаф,
ИIумэтмэ сэ сыкъашIын хигъ тIэуаф.
ЫIэтыжьын джахьилыгъэм иIэягъ,
Шъуигъэлъэгъун шэригIатым идэхагъ.
ЧIы уэрыжъэу пхъэ зэкъуапцIэм шъупищын,
Мушрикигъэм иIэягъэм шъухищын.
ДунэитIум инэфынэ лъыIэсыгъ,
Ащ иныбжьэр тIочIитIуим гьикI лъыIэсыгъ.
Ащ рисалэт таджы дахэ зыщилъагъ,
Ащ нубууэт шъошэ дахэ зыщилъагъ.
Къехи КъурIан Iает Iает бэйийнат
Бэу къэнэфагъ гъэшIэгъонэу мугIджизат.
А мубарек ипкъышъолым зикI зы жьау,
ИIэгъагъэп чIым тэридзэу зикI зы жьау.
Зы къурэрикI нуры нэфэу щытыгъагъ,

Нуры лыдэу жьау имыIэу щытыгъагъ.
Игупэгъе ылъэгъоу ащ къакIорэр,
Зэрэщытым фэдэ къабзэу ичIыбэр.
Тэдэ зэкIуи зы уэшъуапщэ дэкIогъагъ
Къыгъэжьауэу мугIджизатэу чIыгъугъагъ.
Чэщ мэзахэр ицэ фыжьы къегъэнэф,
Мэстэ закъоу рэфэхыгъэр къегъэнэф.
Жьыр зынэсгъе и цы налъэ зэрихьэу,
Миску гIанбэр уэгумикI щызэрихьэу.
ИпчIэтIэпсэр миcкы закIэу щытыгъагъ
Уэрды чъыгэр ипчIэтIэпсы хэкIигъагъ.
Шъэдрэ нурэм инэфынэ чэщыхэр,
Къигъэнэфэу чIали лIыжъи нэшъухэр.
ИплIэIушъхьэ зы мыхъурэ тэдзэгъагъ,
Инубуууэт къыгъэнафэу зыгорагъ.
Iэ зыфешIым мэзэ нэфэр зэгуэкIигъ,
Тхьам илIыкIор къыгъэшъыпкъэу ар щытыгъ.
КъэзэгъэшIым икIочIэдэкI алъэгъугъ,
ГъогурыкIоу губгъо итым ылъэгъугъ.
Хъурмэ чъыгэу зы горэ ащ ытIэгъагъ,
ЗетIэ уахътэм хъурмэ чъыгым къыпыхъуагъ.
ШъучIэхъопсмэ джыхьэнэмым инэджат,
ГIэшкъыгъе дэрдыгъе къэшъуIон Iэсъсъэлат.

КЪЭСИЙДЭIИ ШЭРИЙФ

Щытхъур фэшъуаш ти Тхьами гъэшIыгъэхэр къыгъэшIыгъ,
ШъэлатэрикI къыфэтахь Мухьэммэдэр къэнэфыгъ.
Пейгъэмбарым идэхагъ къэсIотэнэу слъэкIинэп,
КъэсIуатэрэм шъуедэIун уемдэIунэр фэмыфыгъ.
Уашъуи чIыгуи щымыIэу тыгъи мази щымыIэу,
Мухьэммэдым ипсэрикI ти Тхьа лъагэм къыгъэшIыгъ.
ГIэршэу курсэу мэлэIик джини цIыфи щыIэхэр,
Мухьэммэдым инэфым щыIэ псэуэр къыхэкIигъ.
Итхьам сэлам къыриIуагъ ДжэбраIилым Iисрафил
АщикI чIыгъоу МикяIил дышъэу таджэр къыфахьыгъ.
Таджэу лъагэр зыщилъагъ курсэу тахътэм тэтIысхьагъ,
ГъэшIыгъэмэ къалъытагъ гъэшIэгъонэу къэнэфыгъ.
КъэзэгъэшIым ариIуи псэхэу щыIэр зэIучIи
Пщыфо курсым тэсэрикI зиярэтэу зэдашIыгъ.
Уашъуи чIыгуи кIерэхъо мази тыгъи рэхъыеу,
ЩыIэ псэуэр рэгушIуи шъэлатэр къыфахьыгъ.
Пегъэмбарэу щыIэхэр зэIучIэхи Iадэмэр,
Апэ итэу рэкIохи сэламэрикI къыфахьыгъ.
Къэхъугъэхэу псэхэрикI зэхэтыхэу рэкIохи,
Къэлыдыгъэу а нэфым инэфынэ зэдеплъыгъ.

Пейгъэмбарэу а лIыкIом ышъхьо дахэр зылъэгъор,
Падишахьэу рэхъугъэ лIышъхьэу хъугъэу къэтэгьигъ.
ИнапэмикI еплъырэр пейгъэмбарэу рэхъу Ащ,
ШэригIэтэу гъогурикI ти Тхьа лъагэм къаритыгъ.
ИбгъэгумикI еплъыгъэр егьягъэуи рэхъугъэ,
ГIилымымикI дычIыгъо хабзэу дахэр агъотыгъ.
Емыплъыгъэу рэхъугъэр мунафикъэу гьяурэу
IиблысырикI ачIыгъоу а чIыпIомикI IукIижьыгъ.
Мухьэммэдым иIумэт щыIэ псэум нахьы лъапI
ЛъапIэу и Тхьам къыгъэшIуи шIугъоу щыIэр къыритыгъ.
ГIалэм мино пшIыкIуим пейгъэмбэрэу иIэми
ШIулъэгъунэу фысиIэм сэ нэу сиIэр агъэгъыгъ.
Мэзэ нэфэр зынэгум илъэпIагъэ къэIотэн
Сэ жэу сиIэр зыфежьэм сэ гоу сиIэр ыфызыгъ.
Чъыги учъи къэлэмэу хыфуи псыхъуи мэлэкеп,
ИщытхъорикI птхыгъэми имыкъунэу къычIэкIигъ.
Сэ гоу сиIэр шIуцIэри сэ жэу сиIэр бзакори
Сэ нэу сиIэм имлъэгъо ищытхъорикI сфэмышIыгъ.
ГIилымэрикI щымыIэу гIэкъылэрикI щымыIэу
Пейгъэмбарым идэхагъ пIотэнэрикI къиныгъ.
Мухьэммэдэу тилIыкIор лIыкIохэмэ ятхьамат
ШэригIэтэу къыхьыгъэм уемдэIунэр гъощэныгъ.
Мухьэммэдым игучIэгъу къытIучIэным тычIэлъэIу
Гугъоу узэу щыIэхэр игучIэгъум дигъэзыгъ.
Кисра зыцIэу гIэджэмым къуббэу сэрай иIэхэр
Мухьэммэдэр къызэхъум ичэщымикI рэфэхыгъ.
Мэджусмэ ямашIо а чэщымикI рэкIосагъ
Джиуэрийхэу МэккэмикI пылъагъэхэр едзыхыгъ.
ШъэлатэрикI ычIыIу Мухьэммэдым уэрэхъу
Бын чIал Iуммэт иIэмэ съэхьабэхэу бгъодэтыгъ.

МИГIРАДЖУН-НЭБИЙ ГIАЛЕЙХИС-СЭЛАМ
Си Тхьа лъапIэ шIу сэлъэгъу хигъ зыIон,
Тхьам илIыкIом ишэфагIэт зэ фэен.
ШъукъедэIу мигIраджымикI пейгъэмбарым,
ШъуичIэсэнмэ ишIулъэгъу пейгъэмбарым.
Тхьаумафэм ичэщым хигъ зы хъэбар,
Къадирым ичэщэу щытыгъ а чэщэр.
Тхьам илIыкIоу ти Хьэбибэр а чэщым,
Iуммухьаным иунэ кIуагъэ чэщым.
Ти Рэсулэр ащ исэу Тхьар къыфэягъ,
И Хьабибэр къыгъэшIонэу къыфэягъ.
Ти Тхьа лъапIэ ДжэбрэIилым риIогъагъ,
Джэннэтым къих шъошэ дахэ риIогъагъ.
Зэгъэфагъэу зы бгырыпхрэ таджырэ,

АнахьышIоу шъуашэмэ зы махъчэрэ,
Ыдэжьы фахь си Хьабибэм ет сэлам,
Ащ къыфахь уэ Iэсъсъэлату уэссэлам.
Сэ силъэгъу зышIоигъор къэгъэшэс,
Сэ сичIасэу си Хъэлилэр къынэгъэс.
Ерэлъэгъу ащ сиджэмалэр ынэгье,
Си сигIаршэр сэсикурсэр ынэгье.
ДжэбрэIилэр джэннэтым гикI рэкIогъагъ,
Махъчэ мин тIочIитIу рэхъоу ащ рилъэгъуагъ.
Зы Буракъи гъы зэпытэу ахэтыгъ,
Рэмыхъужьэу емышъожьэу ахэтыгъ.
Псыхъом фэдэу ынэмэ нэпс къачIекIеу,
Нэпси блэкIеу ынэмэ лъы къачIекIеу.
ДжэбрэIилым я Буракъ шъыд ыIогъагъ,
Узыфэгъэу уигучIаер риIогъагъ.
Уигъусэхэр ешхэ-ешъом хэтыхэу
ЗыбгъэлIэжьэу уэ уинэхэр рэгъыхэу.
Сызэмышхэрэ мин тIочIитIум я Iэмин
Къыдэфагъ ащ сэ синыбжьыр я Iэмин
ШIулъэгъуным инэмычI сэ зикI чхыгъэп,
Сэ синэпсым инэмычI пси слъэгъугъэп.
Мэхъэ дахэу зэгорэ сэ сэIугъагъ,
Сэ сижабгъуи сисэмэгуи чыгъупшагъ.
Я Мухьэммэд ыIорэгье къэгьегъагъ,
Ащ зы машIо сэ сигум къыхигъэнагъ.
КъысчышIыгъэр сымышIэжьэу сэ сыхъугъ,
А цIэ дахэм гIэшыкъэу сэ сыфэхъугъ.
Сигу кIоцIы илъы дагъэр игъукIигъ,
ДжэннэтэрикI сэ чхьа зэжъу къыфэхъугъ.
Синасъыйбэу рэмыхъумэ иIучIэн,
А цIэ дахэр зицIэ лъапIэм сыIучIэн.
ЧIэсынэн сэ псэрэ шъхьэрэ сиIэхэр,
ЧIэсынэн сэ шъорэ гурэ сиIэхэр.
ДжэбрэIилым риIогъагъ ащ я Буракъ,
Уимурадым улъыIэсыгъ умышI фиракъ.
Зытэлъэр хэт шIулъэгъуным инишан,
Аужым ар шIу ылъэгъурэм IучIэн.
Уэ уичIасэм илъэгъуным уIучIэн,
УигучIаем иIэзэгъум уIучIэн.
А Буракъэр ДжэбрэIилым къирщэжьагъ,
Ар джэнабы Iахьмэдым дэжь къыщэгъагъ.
Тхьам сэлам уэ къуитыжьыгъ я МусътIэфа,
УигучIаем ригъэгъотынгье съэфа.
КъысиIуагъ сэ си Хьабибым сегъэлъэгъу,
Сэ сигIаршэр сэ сикурсэр ерэлъэгъу.

Шъэфыхэр хигъ нэчэпэ нафэу рэхъущт,
Тхьам инурэу иджэмалэр уэ плъэгъущт.
КъыфIурахыгъ джэннэтым ипчъэхэр,
КъыффырашIыгъ джыхьэнэмэм ипчъэхэр.
Рахьмэтэр бэу гIалэминым такIутагъ,
Бэрэкетэр бэу мэлекмэ къакIутагъ.
НэкIо тыгъакIу хьазърэтым я МусътIэфа,
Уэ къыпаплъэ ащыгъе съахьиб съэфа.
Ащ дыхэтэу уашъуи чIыгуи къэнэфыгъ,
Бисмилахьгъе ащ зифапи рэшэсыгъ.
ДжэбрэIилэр ащ ипащэу ежьэгъагъ,
А сэхьатым ар Къудусым нэсыгъагъ.
IэнбияIмэ япсэхэр къыпэгъокIигъ,
МусътIэфамикI уэркъы хабзэ рашIэкIигъ.
ЧIагъэхьагъ михьрабымикI хъэйрул Iэнам,
Iэнбиямэ афэхъугъ ар гъикI Iимам.
ЩаригъэшIыгъ тIысыгъуитIоу Iэкъсъам нэмаз,
ИIэмырыгъ къэзэгъэшIым а нэмаз.
А чэщым ар гIэршу-курсум дэкIоягъ,
ДжэбрэIилым иучъупIэ нэсыгъагъ.
А чэщым бэу гъэшIэгъонхэр ылъэгъугъ
Тхьам гъэшIыгъэу иIэхэр ащ ылъэгъугъ.
ДжэбрэIилэр имэкъамы щыучъугъ,
Ащ Мухьэммэд МусътIэфарикI елъэIугъ.
РиIогъагъ ащ ДжэбрэIилым я Iэмин,
Укъэучъоу гу симын сэ я Iэмин.
Мыщ игъогу сэ щыгъуазэу сыщытэп,
Сэ сизакъу мыщ щыхабзэрикI чIэрэп.
КъакIо зытIэкIу тызэдэгъакIу я Iэмин,
Сэ сэщынэ сыгъошэнгье я Iэмин.
ДжэбрэIилым къыриIуагъ ащ я Хьабиб,
Умыгугъ уэ укъэнагъэу мыщ гъэриб.
СиучъупIэ сыблэкIинэу слъэкIинэп,
Зэ зэрэгье сыкIотэнэу слъэкIинэп.
Чхьа къыщежьэу сипкъышъолэр рэкIодын,
Си Тхьа лъапIэ идэхагъэ сэ сисын.
Щыухыгъ мыщ сызщыгъуазэр я Хьабиб,
Зьулджэлалым иIэмыр мыр я ТIэбиб.
ДунэитIум инэфынэм къыIогъагъ,
ДжэбрэIил уэ умыхъый хигъ риIогъагъ.
Псэу иIэр хэт Тхьам игъогугье зыгу егъу,
Ар IучIэнэп къэзэгъэшIым игучIэгъу.
Ижъыгье сэ шIулъэгъунэр сидэлил,
СыкIодынмикI сэрэкIод сэ я хъэлил.
Тэдэрэ зым къилъытагъ МигIраджрикI,

Ащ къыраIуагъ уэ зыщыплъагъ таджрикI.
Еужыр мейдан уэуий хигь нэчэпэ,
Съохьбэты Рахьман уэуий хигь нэчэпэ.
ЛъыIэсыгъэп зикI къэкIуагъэу мы шIугъэм,
ЗикI къэхъугъэп ар фэшъуашэу мы шIугъэм.
ГъэшIыгъэхэр зергъэлъэгъуи блэкIигъагъ,
И Тхьа лъапIэ ар ипашъхьэ ихьэгъагъ.
КъыриIуагъ ащ лэфзъу съэут хэмытэу,
Ылъэгъугъ ащ щеки шубхьи хэмылъэу.
КъирIогъагъ ащ сэ сичIасэр уэрыба,
Уэ уичIасэу узфэпщылIэр сэрыба.
Мафи чэщи умыучъоу узчIэлъэIу,
Сидэхагъэ плъэгъуныгъэм учIэлъэIу.
Мыдэ къакIо гIашыкъэу сэ къысфэхъугъ,
ГъэшIыгъэхэр уэ фэшIыгье къэзгъэшIыгъ.
Шъыд мурадэу уиIэмикI уэ хигь фэчIэн,
Уэ гучIаеу шъыд уиIэмикI сэ фэчIэн.
ШъучIэхъопсмэ джэннэтул-IагIла макъам,
ГIэшкъыгье къашIо Iэсъсъэлату уэссэлам.
Мыщ зэраIо ДжэбрэIилымрэ келам,
КъакIуи Рэфрэф ащ ыдэжь къытыгъ сэлам.
Ащ рищажьи Тхьам илIыкIор чIихыгъагъ,
Сидрэ чIыIум чIирэхыфэ ыхьыгъагъ.
Ылъэгъугъ ащ уэшъо чIыIум щыIэхэр,
Ащ мэлаIик хьуру джэннэт щыIэхэр.
Тэдэрэ зэр Тхьам фэлажьэу ылъэгъугъ,
ЯгIибадэт ялэжьакIе ылъэгъугъ.
Зы гупэр техьлийлэу тэмджийдэм егъеу,
Зы гупэр тэсбиййхьэу тахьмийдэм егъеу.
Зы гупэрикI зэхэфагъэу рэгъыхэу,
Тхьам инурым ыутэшъугъэу щылъыхэу.
Уэшъо чIыIум щыIэхэр къыпэгъокIигъ,
МусътIэфамикI гIиззэт Iикрам рашIэкIигъ.
Мэрхьаба Уэ я Мухьаммэд аIогъагъ,
Iей шэфагIэт кяни Iахьмэд аIогъагъ.
ТишэфийгIэр елъэIугъ я рэхьыйм,
СиIумэтхэр къысэтыжь сэ я керийм.
IоршIэгъягъэу алэжьыгъэр тэу рэхъун,
ЯIэягъэ къэнэфэжьмэ тэу рэхъун.
ШIугъэ псапэу зикI IэшIагъэ ашIэрэп,
Зы Iэягъи зы псэкIоди чIанэрэп.
Фэмыфыгъэу щыIэхэр ащ алэжьыгъ,
Жъалымыгъэу губгъуэныфо алэжьыгъ.
Я сэ си Тхь уэ уигучIэгъор мыхъумэ
УигучIэгъугье сидыуахьэр мыхъумэ

СиIумэтхэр укIитагъом къыхэнэн
Боу гъэенэу уигъэзабым къыхэнэн.
Уэ уирахьмэт апэчыжьэу умышIыжь,
СишэфагIэт лъымIэсынхэу умышIыжь.
Я Iилахий сиIумэтгъе сыуэлъэIу,
Ягунахьхэр къэбгъэгъунгъе сыуэлъэIу.
Ыгугъе ар Тхьам елъэIо рэгъыгъэ,
ИшэфагIэт чIэлъэIо хэт рэгъыгъэ.
Ти Тхьа лъагэу къэзэгъэшIым къыриIуагъ
УзчIэлъэIор уиIумэтгъе сэ фэчIагъ.
УиIумэтэр уэстыжьыгъ сэ я хьэбиб,
Сиджэнэтэр афэчIыгъ сэ ащ нэсъыйб.
Я Мухьэммэд узчIэлъэIор шъыды шIагъу,
ЯтIэ IапIэм учIэлъэIо шъыды шIагъу.
Сэ сичIасэу уэ узэхъум я лъэтIийф,
ЩыIэ псэуэр уэ уиеба я шэрийф.
Сэ сизатым гъургъе дахэу уфэчIыгъ,
КIелъытэу уэ уицIэ сицIэм сэ фэчIыгъ.
Уезэщынэп сиджэмалым я Рэсул,
СиIэмырыр бгъэцэкIэным я Рэсул.
КIо гъэзэжь уэ дэгIуэтэу шIых Iуммэтэр,
ШэригIэтгъе кIо узэнчIых цIыфыхэр.
Тхьам иIогъе а Рэсулэр къэкIожьыгъ,
Iуммухьаным иунэ ар къыхьэжьыгъ.
Шъыд хъугъэмикI щычIэгъэнчъэу къариIуагъ,
Исъэхьабэу иIэхэр ащ фэгушIуагъ.
АIогъагъ я къыблэIи Iислам дийн,
ТыфэгушIо плъэгъугъэмгъе я Iэмийн.
Iуммэтэу уэ тыфэхъунэр насыпыгъ,
Уэ уинурым гъэшIыгъэхэр къыхэкIигъ.
Тыгъощэнэп тапэ уитэу я мугIийн,
УкъэкIуагъ уэ рахьмэтэн лил-гIалэмийн.
Я Iилахьий уи Мухьэммэд фэшIыгъе
ИшэфэгIат уэ уи Iахьмэд фэшIыгъе.
Я лъы нэпсым фэшIыгъе гIашыкъхэмэ,
Я гу къабзэ фэшIыгъе съадыкъхэмэ.
ТипсэкIодхэр къытфэгъэгъу уэ я Iилахь,
УигучIэгъум тылъыгъэIэс я Iилахь.
Гъусэу тафэшI уэ уичIасэу щыIэмэ,
Уэ уирчIасэу зыгу рэгъоу щыIэмэ.
Уизикиргъе зыгу къабзэу зышIыгъэм
ТIэрикъатым рылэжьагъэу щыIэхэм.
ШэригIэтым темыкIигъэу щыIэхэм,
МагIрифэтым лъыIэсыгъэу рэхъугъэм.
А тэ ти Тхь уэ тымгъэгъуащ мыр тидыуахь,

КъызэдашъуIу Iамийн рэгъун тэ тигунахь.
Разэу къафэхъу иIумэтмэ я мугIийн,
Рахьмэтуллахи гIалейхим IэджмэгIийн.
ШъучIэхъопсмэ джэннэтул IагIля макъам,
ГIэшкъыгъе къашъуIо Iэсъсъэлату уэссэлам.

УЭФАТУН-НЭБИЙ ГIАЛЕЙХИС-СЭЛАМ
КъакIо мыдэ хигъ шIулъэгъунэр зыгу илъ,
КъакIо мыдэ хигъ гIэшкъы машIо зыкIоцIылъ.
ГучIэефоу зы хъэбар сэ къэсIотэн,
КъаIотагъэу мы хъэбарым шъуедэIун.
Нэсыгъагъ гыкI а Хьабибэр тIочIищым,
Къыдэфагъ ащ илъэсищи тIочIищым.
ДжэбрэIилэр Iэмры хьакъгье къэкIогъагъ,
Зулджэлалым исэламыр къыхьыгъагъ.
Си Рэсулым шIулъэгъун сэ хигъ фэчIыгъ,
Ар шэфийгIэу гъэшIыгъэмэ афэчIыгъ.
ЫIэ илъэу щыIэ псэуэр сэ чIыгъэ,
ИIумэтмэ ачIэлъэIоу ар хъугъэ.
Мы гущаIэр къыздэIоным рэгъыгъэ,
Рэхъыехэу къушъхьи мыжъуи рэгъыгъэ.
ФатIымэрикI а сэхьатым ихьэжьыгъ,
Ятэ рэгъэу ФатIымэмикI ылъэгъугъ.
Шъыд къэхъугъэр а ситат хигъ ыIогъагъ,
ГучIэефо къыпщышIыгъэр ыIогъагъ.
Сэ зы машIо къысхэнагъ гущ а сисас,
СыIучIэнэр Си Тхьа лъапIэ сэ сичIас.
ДжэбрэIилэу Тхьам илIыкIор хигъ къэкIуагъ,
КъысиIуагъ ащ уи Тхьа лъапIэ къыфэягъ.
Мы гущаIэм ФатIымэрикI ыгъэгъыгъ,
Ащ мэлекхэр къегъэгъыфэ ыгъэгъыгъ.
Сятэ дахэу сипсэ къурмэн зыфэчIын,
Уи Тхьа нэмычI шъыд гучIаеу уэ уиIэн.
Тэ тапашъхьэ уимытыжьэу рэхъумэ,
Дунэежъэр зэунэкIеу рэхъумэ,
ТищыIакIе шъыдэу рэхъун а ситат,
Тыкъэнэн тэ шхъэфэмыгъоу а ситат.
Сэ сылIэн хигъ ущыIэным фэшIыгье,
Сэ сэрэлI хигъ упсэуным фэшIыгье.
Рэгъо рэпэу ФатIымэрикI рэмэхыгъ,
Исъэхьабэу щысыхэрикI рэгъыхэу.
Ти Рэсулэр къэгущаIи къариIуагъ,
Зы уэсъыет алэжьынэу къариIуагъ.
ЫIогъагъ ащ Билалым шъукъегъе,
Ащ зигъазэу зы Iэзани уэрэгъе.

Хигъ Iэбубэкрэр Iимамэу уэхъу,
СиIумэтгъе ащ джэмагIэт шъуфэхъу.
Мыр зэреIугъэу Билалэр ежьэгъагъ,
ИIумэтмэ гучIэефо ариIуагъ.
ГикI Iэбубэкрэр Iимамэу рэхъугъагъ,
Рэтэгьимэ ар зэхафэу рэгъыгъагъ.
Керпо керпо ар чIэхьагъ михьрабымикI,
Ти Рэсулэр кIэмытэу михьрабымикI.
А сэхьатым ыгугъе Iаахь ыIогъагъ,
Мэщыт кIоцIэр боу мэзахэу щыхъугъагъ.
Боу гъы махъэ мэщыт кIоцIым иIукIигъ,
Зэрэщылъэу МусътIэфамикI зэхихыгъ.
IэпэIэгъу ащ зыфыришIи тэгьигъагъ,
Ащ ГIэлийэр зэрэгъусэу рэкIогъагъ.
РэтIыси аргъикI Iимамэу рэхъугъагъ,
Ащ съэбахьэр зэрэщысэу ышIыгъагъ.
Хигъ щысэу Ащ сымагъеу ышIыжьыгъ,
Ащ джэмагIэтгъе нэмазэр ышIыжьыгъ.
Мыщ Iумэтэу тызфэхъугъе рэхъунэп,
ЗикI джэмагIэт чIэтынэнэу рэхъунэп.
Тхьам илIыкIом сымэгъефо ышIыгъагъ,
Тэ тыгъегоу боу джэмагIэт чIэтынагъ.
Егупшыси къэгъэзэжь зэ я цIыфы,
Нэфсо шейтIан уго илъэр уэ ифы.
Ыгу къыгъази зы уэсъыет къышIыжьыгъ,
ЗикI джэмэгьэт чIэшъумын шъо къыIожьыгъ.
Си джэмагIэт чIэзынэрэр рэгъошэн,
Сисунэтэр чIэзынэрэр рэкIодын.
Тхьам китапэу къыгъэкIуагъэр чIэшъумын,
ШэригIатэу гъогу зафэр чIэшъумын.
Мы дунаем текIодагъэп зы чыликI,
ТемыкIигъэу шэригьатым зы чыликI.
РэкIодыгъэр жъалымыгъэм тэкIодагъ,
ЗэмдэIужьым пэгэныгъэм тэкIодагъ.
Iэмри хьакъгье Iахъырэтым сежьэжьыгъ,
Си Тхьа лъапIэ сэ Iэманэт шъуфэчIыгъ.
Шъуинэмазэр шъуизикирэр чIэшъумын,
Шъуизэкятэр шъо шъунэкIэр чIэшъумын.
Шъо шъуфарзэу зы тIэуафи хэшъумын,
Сэ сишэнэу сэ сихабзэр хэшъумын.
ЛIэныгъэрикI пшыгъупшэнэу рэхъунэп,
ГьикI егьягъэр жъугъэпуутэу рэхъунэп.
Тхьам хьэрамэу ышIыгъэхэр шъумылэжь,
Утэшъонэр зыхэлъымэ шъуямышъожь.
Хэт гъунэгъо шъуиIэмикI шъо дахэ яшъуIу

Пкъыгъо-лыгъо шъуиIэмэ шъо дахэ яшъуIу.
Псэ зыпыты жъалымыгъэ ешъумых,
Тырэ нырэ IоршIэгъягъэ яшъумых.
Тхьам пкъышъолыр Iэмэнэтэу къышъуитыгъ
Ащ Iэзэлгье Iогъэ пытэ фирышIыгъ.
Ымышхынэу римышъунэу зикI хьэрам,
Ылэжьынэу къыриIуагъэр ащ тэмам.
СиIумэтэп пцIы усынэр зыхэлъэр,
Тхьам ичIасэп шхъогъоныгъэ зыхэлъэр.
ЗикI нэмазэр зикI нэмазэр чIэшъумын
ШъуIэ илъымгье ти Тхьа лъапIэ шъущыщын.
ДунэитIум фэзэпэшэу шъо шъухъун
Iахъирэтым сэ шэфагIэт сышъуфэхъун.
Тхьам нэмычIэу щыIэ псэуэр кIодыжьын
ДаIималлахь мыкIодынэу къэнэжьын.
ШъучIэхъопсмэ джыхьэнэмым инэджат
Гугье жэгье къызэдашъуI хигъ Iэсъсъэлат.
Дунуэежъым рихыжьыгъ Ащ уэзэпэш,
КъариIожьыгъ иIумэтмэ шъозэпэпэш.
Си Тхьа лъапIэ къысиIуагъ сэ уэ къэкIожь,
Сисъэхьабэх шъосэIожьы шъозэпэш.
Мыр къызеIом ынэмэ нэпс къачIекIигъ,
РэгумэчIэу цIыфыхэр ащ ыгъэгъыгъ.
Ар Хьасанрэ Хъусэинрэ ягьежьыгъ,
А синэфых шъосэIожьы шъозэпэш.
Ащ Билалым къыригъагьи риIожьыгъ,
СихьэлъэрикI есыдзэкIи сежьэжьыгъ.
ГIаIишэмикI ФатIымэмикI ягьежьыгъ,
Уэ сибын-чIал шъосэIожьы шъозэпэш.
Съэлахьигь Хьэзрэти Билалэр уэрэгье,
СерэгъэпскI Хъэзрэт ГIэлиим ыIэгье.
Псы тэкIенэр ФазълымикI хигь ыIэгье
Сигъунэгъух шъосэIожьы шъозэпэш.
ГьикI Iэбубэкрым джэназэр ышIыжьын,
СиIумэтгье ащ джэмагIэт шъуфэхъун.
Сисунэтэр чIэшъумынэу шъулэжьын,
Сэ сичIасэх шъосэIожьы шъозэпэш.
Махьшэрым сэ щэкялъэм сыбгъутын,
Си Тхьа лъапIэ сэджде фэчIэу селъэIун.
СиIумэтмэ сэ шэфагIэт сафэхъун,
СиIумэтых шъосэIожьы шъозэпэш.
Мыщ дыхэтэу а нэфынэр къэтегьигъ
Агъэежьэу унэ кIоцIым ихьэжьыгъ.
ФатIымэмикI Iаахь ыIо хигь рэгъыгъэ,
Ятэ дахэ зырищэкIи рэгъыгъэ.

Рэгъыри пэт риIогъагъ ащ а ситат,
Уэ фэшIыгъе сэ сылIэн хигъ а ситат.
УщымыIэу рэхъумэ тэ тэу тыхъун,
УиIумэтмэ ящIыIакIе тэу рэхъун.
Укъызэхъум дунэежъэр къэнэфыгъ,
УзылIэжьгъе уиIумэтхэр унэхъугъ.
МусътIэфамикI ащ дыхэтэу къыIогъагъ,
ЛъэчI уинэпсэр ФатIимэ хигъ риIогъагъ.
Сисэламэр сиIумэтмэ яIотэжь,
Сиуэсъыет агъэцакIэу арэлэжь.
Сиуэсъыет хэшъунэнэу рэхъунэп,
Хэзынэрэм сишэфагIэт IучIэнэп.
Мыр къызеIом нэкунэпсэу рэхъугъагъ,
Сэ сишырхэр тэу рэхъугъэ къариIуагъ.
Садэжьы къащэх Хьасанрэ Хъусэин,
Архэр ары сигу машIо изыхын.
Къащэгъагъэх мэзэнэфхэр Ащ ыдэжь,
Зэпэгъыжьхэу ятэ пIашъэ гикI ыдэжь.
Уэ тэтэжъ шъыд къыпщышIыгъэр Уэ нэпэ,
Тэ тыгумэ къадэкIи лъы бэу нэпэ.
Шъыд мыгъо рэмыхъуни мы уихьал,
Тымылъэгъо тылIэжьымэ мы уихьал.
А сэхьатым ДжэбрэIилэр къэкIогъагъ,
И Тхьа лъапIэ исэламэр къыриIуагъ.
Уэ уихьалым къычIэупчIэ уи ТхьарикI,
КъыфишIэщт уэ шъыд гучIае уиIэмикI.
СиIумэтым сычIэлъэIу риIогъагъ,
Си Тхьа лъапIэ сыщэгугъу риIогъагъ.
ДжэбрэIилым ыгъэзэжьи рэкIожьыгъ
Iэмры хьакъгъе къытигъази къэкIожьыгъ.
УзчIэлъэIур уи Тхьа лъапIэ къыуитыгъ
УишэфагIэт уиIумэтхэр лъыIэсыгъ.
Къыуитыжьыгъ уэ уиIуммэтэр я хьабиб,
Бэу шIушIагъэ къыфишIагъ уэ я тIэбиб.
Iэнбыямэ Iахъырэтым щаIожьын,
Рэщынэхэу нэфси нэфсий аIожьын.
ЕпхылIагъэу Тхьам Мухэммэд Хьазрэти
ЫIожьын уэ Iуммэтий уэ Iуммэтий.
УирIумэтмэ исунэтэр шIы тэмам,
ГIэшкъыгъе Iо Iэсъсъэлату уэссэлам.
Iэмры хьакъгъе ГIазрэIилэр къэкIогъагъ,
Унэ чIыбым къыщыучъоу къэгъегъагъ.
ФатIымэрикI а къэгъягъэм лъикIигъагъ,
Я гIэрэп шъыд уигучIаер риIогъагъ.
Шъуиизын сэ згъотымэ унэм сихьэн,

МусътІэфамикІ игучІае къезгъэІон.
КІо гъэзэжь уэ чынахьычІэу а сихьачІ,
Ти Рэсулэр сымэгьефо гущ Тхьам ихьачІ.
Згъэзэжьынэу сыкъэкІуагъэп а си гуащ,
Сэгъэлъэгъу зэ а Хьэбибэр а си гуащ.
ФатІымэрикІ унэ кІоцІым ихьэжьыгъ
КъыриІуагъэр МусътІэфамикІ риІожьыгъ.
А Хьэбибэр къэгущаІи къыриІуагъ
А къэкІуагъэр уэ гІэрапгъе угугъагъ.
А къэкІуагъэм бо етымхэр къыгъэнагъ,
Бо цІыфикІ Ащ псэ хэмылъэу къыгъэнагъ.
А къэкІуагъэм зэхырещы цІыфыхэр,
А къэкІуагъэм еунэчІы унэхэр.
А къэкІуагъэм шІокІинэу зикІ рэхъунэп,
А къэкІуагъэм ІумычІэнэу зикІ хъунэп.
ГІэзрэІил Ар а сисас кІо къащ мыдэ
Джини цІыфи ІэпыкІигъэп кІо хъыжъэ.
Пчъэр Іурихи ГІэзрэІилэр рищэгъагъ,
Тхьам илІыкІом зы сэлами рихыгъагъ.
Псэр пхьыжьынгье укъэкІуагъа я Мэлек,
Сымэгьяплъэу укъэкІуагъа я Мэлек.
Сымэгьяплъэу сыкъэкІуагъ сэ я Рэсул,
УиІэмыргье псэр схьыжьынэу я Рэсул.
Сыфэхъунэу къысиІуагъ сэ Тхьам ІорышІ,
Уэ пшІоигъор сэ фэчІэнгье сыІорышІ.
Ти Хьабибэр а Мэлэким елъэІугъ,
ИІумэтмэ ачІэлъэІоу елъэІугъ.
СиІумэтгье сыуэлъэІу я Мэлек,
ЯпсэхэкІим икъыинэр сэгъэщэк.
СиІумэты ІэшІэхэу шІы япсэхэх,
Ащы къинэу ябгъэхъуіщтэр сэ сэгъэхъу.
Мыщ дыхэтэу ДжэбрэІилэр къэсыгъагъ,
Зулджэлалым исэламэр къыриІуагъ.
Тхьам и КъурІан чІэзынагъэм инэмычІ,
Уисунэтэр чІэзынагъэм инэмычІ.
Псэр пхьыжьынгье укъэкІуагъа я Мэлек,
Сымэгьяплъэу укъэкІуагъа я Мэлек.
Сымэгьяплъэу сыкъэкІуагъ сэ я Рэсул,
УиІэмыргье псэр схьыжьынэу я Рэсул.
Сыфэхъунэу къысиІуагъ сэ Тхьам ІорышІ,
Уэ пшІоигъор сэ фэчІэнгье сыІорышІ.
Ти Хьабибэр а Мэлэким елъэІугъ,
ИІумэтмэ ачІэлъэІоу елъэІугъ.
СиІумэтгье сыуэлъэІу я Мэлек,
ЯпсэхэкІим икъыинэр сэгъэщэк.

СиIумэты IэшIэхэу шIы япсэхэх,
Ащы къинэу ябгъэхъущтэр сэ сэгъэхъу.
Мыщ дыхэтэу ДжэбрэIилэр къэсыгъагъ,
Зулджэлалым исэламэр къыриIуагъ.
Тхьам и КъурIан чIэзынагъэм инэмычI,
Уисунэтэр чIэзынагъэм инэмычI.
Псэхэхыгъом зикI гIэзабэу рэхъунэп,
УишэфагIэт фэхьэрамэу зикI хъунэп.
Сипсэ къурмэн зыфэхъунэу сиIумэт,
ЧIэшъумын шъо шэригIэтэу сисунэт.
А сиIуммэт а сиIуммэт ыIожьыгъ,
ЧIэшъумын шъо зикI нэмазэр ыIожьыгъ.
И Тхьа лъапIэ ыгъэзакъуи ежьэжьыгъ,
ИIэманэт ГIэзрэIилым ритыжьыгъ.
ШъуичIэсэнмэ джэннэтымгъикI ирэхьат,
Гугъе жэгье къызэдашъуIу гъикI Iэсъсъэлат.
ТэкIижьыгъ хигъ мы дунаем МусътIэфа,
Дунэежъым тэбгъотэнэп зикI уэфа.
Тхьам ичIасэу икъуныгъэ зиIэ зат,
Ыгъотыгъэп лIэныгъэмгье зикI нэджат.
ЗычIэлъэIур къыфишIагъ Ащ Зулджэлил,
Шъошэ папчIэу хэбзэ дахэ бо джэмил.
Iаетым Ащ ицIэ лъапIэ къыщыкIуагъ,
КъыгъэлъапIэу къыгъэдахэу къыIотагъ.
И Тхьа нэмычI егупшысэу щытыгъэп,
Гуфэгужъ зикI игу къабзэ илъыгъэп.
ЗигъэцIыкIоу рэпщэрахьэу щытыгъагъ,
ХьачIэ иIэу дэхэ Iонэр ичIэсагъ.
Егупшысэу рэгущаIэу Ар щытыгъ,
НэшIу гушIоу рэгушIупцIэу Ар чIэтыгъ.
Къэбзэ дэдэу дыжьыгъапэу зы гIэба,
Зыщырилъэу щытыгъагъ Ащ зы рида.
Ыгъотрэмгье къэнэгIат иIэгъагъ,
Ишхылапхъэр хьа хьалыгъоу щытыгъагъ.
КъэзэгъэшIым изикирэр Ащ мудам,
ЫшIэу щытыгъ ишыкурэр Ащ дэуам.
Дышъэ зачIэу къушъхьэхэр Тхьам къыриIуагъ,
Уфэенмэ сэ фэчIэн Ащ къыриIуагъ.
СыкъэзэгъэшI къысфэуэшIэм сырыраз,
Махьышэрым сиIумэтхэр къэгъэраз.
СиIумэтэр джыхьэнэмым иуэмыдз,
Махьышэрым укIитагъом хэумыдз.
Архэмэ янапэхэр умгъэхъу шIуцIэу
Архэмэ яIофыхэр умгъэхъу дэеу.
СиIумэтмэ ягIэзабэр сэгъэщек,

Джыхьэнэмым сиIумэтхэр Iэпыгъэк I.
СиIумэтэр симыгъусэу сыучъунэп,
Джэннэтымгье зикI рэхьатэу сыхъунэп.
Еухыфэ Ащ ыныбжьым имуддэт,
ЫIоу щытыгъ а сиIуммэт сиIумэт.
ТишэфигIэр и Тхьа лъапIэ елъэIоу
СиIумэтэр къабылэу шIы Ащ ыIоу.
КъытиIуагъэр тымышIэнэр укIитагъу,
Джыхьэнэмым икъинэр боу щынагъу.
Зы Iэягъи чIэтынагъэп тыгугье,
Тылэжьагъэп ти Тхьа закъо фэшIыгье.
ЦIыфы цIыкIум шъыд ыгъашIэу хъугъэмикI,
РэлIэжьыни хэхьэжьын ар чIыгумикI.
ТылIэжьын зэ бэу дгъэшIамикI аужым,
КIодыжьын зэ бэу дгъэхъамикI аужым.
Тхьам фэшъуашэу тылэжьыгъэп зы гIэмэл,
Хэмыхьагъэу нэшIошIыгъэ зы гIэмэл.
Тэ тихьалэр зэрэхъунэр зикI чIэрэп,
ТипсэхэкIер зэрэхъунэр тэ чIэрэп.
IоршIэгьягъэу къытпыфагъэр бо мэхъу
Тэ щычIагъэу къытфэхъугъэр бо мэхъу.
Нэфыс Iаем тигъэлэжьыгъ бо гунахь,
Тэу тыхъун тэ тыуолъэIу я Iилахь.
Уэ фэшъуашэу зы гIэмэли тэ тиIэп,
Зы Iэягъи зы псэкIоди чIэтэнэп.
Тигонахьым зикI иягъэ уэкIинэп,
ТигIэмэлым зикI ишIуагъэ уэкIинэп.
ТигIибадэт уфэкъабзэу уфэлIагъ,
УигучIэгъур тищычIагъэу тыкъэнагъ.
Уэ урахьмэт щыщэ зытIэкIу тэ къытэт,
ЗикI щычIагъэ фэхъунэп хигь ар къытэт.
Уи Хьабибым инуэгуфы фэшIыгье
Ипсэ лъапIэ игу къабзэ фэшIыгье
ТыуэлъэIу уэрыгье я хьаййу къэдир,
Тары Iуммэт къытиIуагъ бэдри мунир.
МусъмIэфам тышI игъунэгъоу я керим,
Джэннэтул фирдэус кIоцIым я рахьим.
УигучIэгъугье тэгъэлъэгъу тэ уидэхагъ
КъытIугъачI уэ бысльыменгье уишIушIагъ.
Нуры Iахьмэд фэшIыгье я Раб-Хъуда,
Къытпэчыжьэу умышIыжь Уэ МусътIэфа.
Уи Хьабибым ишэфагIэт фэшIыгье
УигучIэгъоу уэ уирахьмэт фэшIыгье.
ИIумэтмэ разэу къафэхъу я мугIин,
Рахьмэтуллахьи гIалейхим IэджмэгIин.

ШъучIэхъопсмэ джыхьэнэмым инэджат,
ГIэшкъыгье дэрдыгье къэшъуIон Iэсъсъэлат.

УЭФАТЫ ФАТIЫМЭТУЗ-ЗЭХЬРА РАДЪЫЕЛЛАХЬУ ГIЭНХА

Ти Рэсулым къынэужы шъыд хъугъэ
Уэ къедэIу хигь ФатIымэрикI тэу хъугъэ.
Мафи чэщи гъы зэпытэу къэнэгъагъ,
Уашъуи чIыгуи зэпигъэгъэу рэгъыгъэ.
Ешхэ ешъо имыIэжьэу къэнэгъагъ,
Утэшъуагъэу зимышIэжьэу рэхъугъагъ.
ЫIори уа хьасрэта уа фиркъэта,
Тэу зычIын сэ а си Тат уа фиркъэта.
ЫIоу щытыгъ тэдэ рэкIомикI ар мэлул,
Тэдэ къани сятэ дахэу ти Рэсул.
ИгучIэгъум тэ тыкъотэу тыщыIагъ,
Гъогу зафэм тэ тыфищэу Ар щыIагъ.
Сэ сыгум хигь зы мэшIофо къыхэнагъ
СигъэлIэнэу гурIо Iуфом сыIучIагъ.
ЫIорэгье рэгъо рэпо чIэтыгъагъ.
Ынэмэ лъы къачIекIифэ рэгъыгъагъ.
Мафэ горэм бо съэхьабэ зэIучIагъ
Я ГIэли еIу умыгъэгъ ар раIогъагъ.
Тыфэгъымэ къэкIожьынэу хъугъэми,
ЗыдгъэлIэжьэу мафи чэщи тыгъыни.
Тхьам ыIуагъэу иIэмырым зы съэбыр,
ТиршIыхьэмэ ыгъотын ащ бо Iэджир.
Мыр ГIэлиим ФатIымэмикI риIогъагъ,
Умыгъэу хигь зэ съэбыр шIы риIогъагъ.
Iахъирэтым кIожьыгъэу шахьы джихьан,
ШIу зылъэгъур рэмыгъыно тэу рэхъун.
Iаахь Ар чIы гучIыIум тэфэгъагъ
ИгIэкъыли ар щыуагъэу фэхыгъагъ.
Зы купырэ щылъыгъэу Хъэйрул Бэтул,
Къэнэхъэжьи къэтIысыгъ бинт-Рэсул.
ЫIогъагъ Ащ къысэдэIу сэ я ГIэлий,
УигучIэгъугье кIо хъэхалъэм я уэлий.
Къуббэ тэтэу унэ горэ щысфэшIыжь,
Унэ кIоцIым миски гъуамэ игъэужь.
ГьикI ГIэлиер а хъэхалъэм рэкIогъагъ,
ЗэриIуагъэу унэ горэ фишIыгъагъ.
Нэф шъымэ ФатIымэрикI ащ рэкIу,
Ыгугье Ар и Тхьа лъапIэм елъэIу.
СыкъэзэгъэшI Уэ умышIэу зикI хъугъэп,
СикъэнакIе Уэ пшIошъэфэу рэхъугъэп.
ЗэчIэкIехым ихыуае сыхэфагъ,

Мэзэнэфым чIэкIехыгъэу сыкъэнагъ.
Ылъэгъумэ а Рэсулым ихъэрикI,
РэгумэчIэу тафэу щытыгъ Ар хъэмикI.
Ятэ лъапIэ Ащ зы уахътэм къегъегъагъ,
Ихъэ дахэ къыдэгъикIеу еIугъагъ.
А си гупс Уэ сыпчIэхъопсы къакIо мыдэ,
Уэ уипIалъэ къынэсыгъэй къакIо мыдэ.
Къэнэхъэжьи ФатIымэрикI къэтэгьигъ,
Ыгъэзэжьи иунэм Ар рэкIожьыгъ.
Илэгъунэ зэIихыжьэу фежьэгъагъ,
Ищыгъынхэр зэригъафэу ежьэгъагъ.
Алъэгъугъ Ар гьикI Хьасанрэ Хъусэин,
АIогъагъ Нан хэт къэгьягъэр тэ укIон.
Мы гущаIэр ФатIымэмикI зэхихыгъ,
Ыгу кIоцIгье Iаахь ыIоу Ар рэфэхыгъ.
Мыдэ шъукъакIу сэ сишъауэу сызфэлIэн,
Сэ синэфхэу сипсэ къурмэн зыфэчIын.
Ябэужьи янэмэ Ар рэгъыгъэ,
Ащ ищырмэ зарищэкIи рэгъыгъэ.
Зыгу мыжъоу щымытэр мыщ ыгъэгъын
ЫIогъагъ Ащ сипсэзанэх тэу шъухъун.
Сэ сипIалъэ къынэсыгъи сежьэжьыгъ,
ШъуятэпIашъэ къысэгъягъи сежьэжьыгъ.
Сэ псэхэхэр къысIучIагъ уа хьасрэта,
Зэпэчыжьэу тэ тыхъун уа фиркъэта.
Шъуишъхьэхэр хигъ ыфычIэнэу хэт рэхъун,
ШъуищыгъынхэрыгычIынэу хэт рэхъун.
Iаахь етымэу шъукъэнагъ гущ еуэуэй,
Сипсэ тIэкIум шъупызыгъ гущ еуэуэй.
Си Тхьа лъапIэ шъуирIэманэт сищырых,
Хигъ ГIэлиим шъуирIэманэт синэфых.
Мыщ дыхэтэу ихьэжьыгъ Хазърэт ГIэлий,
Зэпэгъыжьхэу ахэхьэжьыгъ а уэлий.
Шъыды чIагъо къыпщышIыгъ Уэ я Хьэлал,
Зыбгъэежьэу къэхъугъэр шъыд я Хьэлал.
СиIэджэлэр къынэсыгъ хигъ я ГIэлий,
Сежьэжьыгъ сэ Iахъирэтым я уэлий.
Тхьам зэпэшэу ущырегъэI уэ бэрэ
УщыIэным сычIэлъэIугъ сэ бэрэ.
Си Хьасанрэ Хъусеинрэ дахэ яIу,
СыуэлъэIу енчъэ цIыкIумэ дахэ яIу.
УигучIэгъугье я Iилахьий сипсэ хэх,
IэшIэхэу хигъ къысфэшIыжь сэ сипсэхэх.
Ащ дыхэтэу Аллахь Аллахь ыIожьыгъ,
Ипсэ чIасэ и Тхьа лъапIэ ритыжьыгъ.

Джацырэ ахъщамрэ агум щылIагъ,
Ащ ихьадэ миски дахэ такIутагъ.
Ащ ычIыIу тэкъутахьыгъ жъуагъохэр,
Ащ ычIыIу тэхъыехьыгъ уашъохэр.
Къыщынэфыгъ унэ кIоцIым зы нэфын,
Къыщытэгъигъ унэ кIоцIым бо къин.
Iэнбиямэ япсэхэр ащ къэкIогъагъ,
Джэннэтымгъе бо мэлаIик къэсыгъагъ.
Янэ гуащэ ипсэ дахэ къынэсыгъ,
Хьурихэр Ащ зэригъусэу къынэсыгъ.
Ащ ынапэ тыгъэ фэдэу къэлыдыгъ,
Ащ ынапэ мазэ фэдэу къэнэфыгъ.
ЫIупэхэр рэгушIоу Ар щылъыгъагъ,
Хьуримэ Ащ кеусэрыпсэр такIутагъ.
Ащ ыдэжьы Хьазърэт ГIэлиер учъужьыгъ,
Ынэмэ нэпс къачIекIеу Ащ ыIожьыгъ.
А сищырых зэжъугъэлъэгъужь шъуянэрикI,
Дунэежъым тэкIижьыгъ ФатIымэрикI хигъ шъуянэрикI.
Мы дунаем къытэхьагъэу зикI хъунэп,
Къытэхьагъэу рэмылIэнэу зикI щыIэп.
Тятэ пIашъэу Iадэмэр хигъ тэ къэнагъ,
Тянэ Хьэууам шъыд ыгъашIи тэ рэкIуагъ.
Илъэсэу шъибгъу зыгъэшIагъэу щысырикI,
Хъуашъо ышIи ихьэжьыгъэу НухьэрикI,
Мушрикифоу ГIадрикI шэддадрикI,
Тэ къэнагъ ХьаманрикI ДжалутIрикI.
Дунэефор зыIэ илъэу рэхъугъэ,
А Сулеуманэу пэембэр тэу хъугъэ.
Къафы къушъхьэм идзэрикI къозыщыгъэ
Падищахьэу Аскендэр тэу хъугъэ.
Рэпэгагъэу ФиргIэунэр тэ къэнагъ,
ЗэрилъэкIеу Тхьам едауэу щытыгъагъ.
Тэдэ кIуагъэ Iибрэхьимо съахьиб уэфа,
Тэ къэнагъ Хьазърэти Мухьэммэд МусътIэфа.
Бэу зылъэкIеу щыIэгъагъэр рэлIэжьыгъ,
ЧIыгу шIуцIэм иныбэжъы ихьэжьыгъ.
Бо гъэенэу бо Iофыхо тапэ илъ,
Махьшэрэр щынэгъофо тапэ илъ.
Псэ хэхыгъом шъыды джагъоу тыIучIэн,
Хъэ мэзахэм ищынагъо тыIучIэн.
УлIэжьынэу шъыд бгъэхъамикI пчIэ иIэп,
ШIугъэ псапэм инэмычIым пчIэ иIэп.
ТызылIэжьгье тяти тяни хэхьэжьын,
Быны чIалэу тиIэхэрикI хэхьэжьын.
Тэ хьэрамэу къэдгъэхъагъэм зикI ишIуагъ,

ТэкIижьынэп Iахъирэтгье зикI ишIуагъ.
Тэ хьалэлэу къэдгъэхъар гьикI хьисаб,
Тэ хьэрамэу къэдгъэхъар гьикI гIэзаб.
Ти Тхьа фэшIыгье зы дэрам тэ тышIурэп,
Зы дэрамым Ар нахьышIу тлъэгъурэп.
Тэу хъумэ Ащ игучIэгъор къытIучIэн,
ТымышIахэу лIэныгъэм тэ тыIучIэн.
Къытэлырэр тичIэнэгъумэ ахьыжьын,
Тыгу егъоу къэдгъэхъагъэр рашъужьын.
Тэ тиныбжьэр дгъэкIодыгъ гущ еуэуэй,
ГучIэефо тыIучIагъ гущ еуэуэй.
Уэ къэущи гъогу тэрэзым зэ екIужь,
Тхьам игъогоу шэригIэтым зэ екIужь.
УипсэкIодмэ тэубэ ащышI уэлIэжьыф,
Уибылымгье бо хъэир шIы бо уэкъыф.
НэчI нэмазэу чIэунагъэр гъэцэчIэжь,
Угу фэкъабзэу уи Тхьа лъапIэ зэ екIужь.
Емызэщэу мы китапым едэIун,
Iахъирэтым уи Тхьа разэу къыфэхъун.
Ят шъэлатэр Iэнбиямэ мурсэлийн,
Рахьмэтуллахи гьэлейхим Iэджмэгьийн.
Тэммэт – Ухыгъэ
М М М

НЭСЭБУХУШ-ШЭРИЙФУ СЪЭЛЛАЛЛАХУ ГIАЛЕЙХИ УЭ СЭЛЛЭМ

ИЛIЭКЪО ЧЪЫГ ЛЪАПIЭР – ТХЬЭР СЫФЭУПСЭНЫМ

Мухьэммэдыр ыкъу ГIабдуллахь, ар ыкъу ГIабдулмутIтIэлиб, ар ыкъу Хьашим, ар ыкъу ГIабдимэнаф, ар ыкъу Къусай, ар ыкъу Килаб, ар ыкъу Муррэ-КягIб, ар ыкъу ЛыIу, ар ыкъу Гъалиб, ар ыкъу Фэхр, ар ыкъу Малик, ар ыкъу Надър, ар ыкъу КенгIан, ар ыкъу Хьузэймэ, ар ыкъу Мудрэке, ар ыкъу Иляс, ар ыкъу Мудъар, ар ыкъу Нэзарин-МэгIад, ар ыкъу ГIаднан. Шъыпкъэдэдэу тадэжьы ышIын ишэфагIэтыр Тхьа лъапIэм. Iамийн (– А ти Тхьа лъапI тыуэлъэIу, къытфэбдэнкIэ Уэ тилъэIу).

Бисмилляхир-рэхьманир-рэхьыйм

Iэллахуммэ-джгIэлна я мэулана лиIалIаIикэ зьакирийн. Уэ линэгIмаIикэ шакирийн. Уэ гIала къэдъаIикэ уэ бэлаIикэ уэ къэдрикэ минэсъ-съабирийн. Минэл хьэлали мэрзуукъийн. Уэ гIэнил-хьэрами магIсъуумийн. Уэ фил-джинани мунэгIгIэмийн. Уэ гIэнин-нийрани мубэгIгIэдийн. Уэ Iила уэджхикэ уэ уэджхи нэбийикэ сэйийдина уэ мэулана Мухьэммэдин съэллаллаху гIалейхи уэсэллэм. Я рэбби назъырийнэ мутэмэттигIыйнэ IиджгIэли-ллахуммэ я мэулана сьэуабэ ма къэрэIнаху уэ кэббэрнаху уэ хеллэлнаху зиядэтэн фи шэрэфин-нэбийил-Iэкрэми съэллаллаху гIалейхи уэсэллэм. Сьуммэ Iила рухьи IабаIихи уэ Iихъуанихи минэл-IэнбияаIи уэл-мурсэлийн, съэлэуатуллахи уэ сэламуху гIалейхи уэ гIалейхим IэджмэгIыйн.

Уэ гІэла Іали куллин уэсъ-съэхьабэти уэл-къарабэти уэ-ттабигІыйнэ уэ табигІит-табигІыйнэ уэ табигІийхим быІихьсанин Іила еумид-дийн. Сьуммэ Іила Іэруахьи-л-ІэрбэгІэтил-ІэІиммэтил-муджтэхидийнэ уэ мукъэллидийхим фид-дийн. Уэл-гІулэмаІил-гІамилийнэ уэл-фукъэхаІи уэл-мухьэддисьийнэ уэл-къурраІи уэл-муфэссирийнэ уэс-садати съ-съууфийети-л-мухьэкъкъыкъийнэ уэ табигІийхим биІихьсанин Іила еумид-дийн. Сьуммэ Іила рухьи мэн къэрэІту хахуна бисэбэбихим уэ тулиел-къурІану-л-гІэзъыйму мин Іэджлихим уэ джихэтихим мэн Іэнтэ ІэгІлэму бихим уэ биІэсмаІихим я мэулана я рабби-л-гІалэмийн. Сьуммэ Іила Іэруахьи Іэмуатил-муслимийнэ кяаффэтэн гІааммэтэн мэн лэхум заІирун уэ ла заІирун лэхум. Іэллахуммэ-рхьэмил-джэмийгІэ бирэхьмэтикэ уэ Іэскина уэ Іийяхум бифэсийхьи джэннэтикэ уэ мэхьэлли ридъуаникэ уэ дари кэрамэтикэ я Іэрхьэмэр-рахьимийн. ІэллахуммэджбурІинкисарэна уэкъбэл ІигІтизьарэна уэхътим бисъ-съалихьати ІэгІмалэна уэ гІэлэл Іиймани уэл-Іислами джэмийгІэн, тэуэффэна уэ Іэнтэ радъын гІэнна, уэджгІэл Іахъирэ кэламина минэддуня гІиндэ ІинтихаІи Іаджалина къэулэ ла Іилахэ Іиллэллаху мухэммэдун рэулуллах. Субхьанэ рэббикэ рэббил-гІиззэти гІэмма есъыфуун. Уэ сэламун гІэлэл мурсэлийн. Уэлхьамду лиллахи рэббил-гІалэмийн.

ДУГІАИИ ШЭРИЙФ

Іэлхьэмду лиллахи рэббил-гІалэмийн. Уэсъсъэлату уэссэламу гІэла Іэшрэфил-хъэлкъи сэйийидина уэ шэфийгІина Мухьэммэдин уэ гІэла Іалихи уэ съахьбихий ІэджмэгІийн. Я Іэллахьу уэ Іэллахь лъапІэр, къурІанэу тызэгьягъэм шъэлэуатэу къэтхьыгъэм мэулидэу тызэдэІугъэм щычІагъэу фэхъугъэр къытфэбгъэгъоу къабылэу пшІынгье тыуэлъэІу. Я Іэллахь разэу узэрэхъущт Іофхэр зылэжьэу уигучІэгъум лъыІэсыщт бысмэнмэ ащыщэу тыпшІынгье тыуэлъэуІу. Дунаемгье псэуэ псэпашІэу Іахъирэтымгье ишІушІагъэ ІучІэжьын муІминмэ ащыщэу тыпшІынгье тыуэлъэІу. Я Іэллах пэйгъэмбарым исуннэтэу шэригІэт гъогу зафэм тытэмгъэкеІингье тидингьикІ тидунаегьикІ тиІахъирэтгьикІ псэуэу зэпэшэу шІугъэм тыфэуузэчІынгье тицІыкІуи типІашъи нэфсрэ шэйтІанэм хамыгъэукъогъэ цІыфмэ ащыщэу тыпшІынгье тыуэлъэІу. Я Іэллахь мыфэдэ зэІучІэшІухэр языгъэшІэу нэшІо гушІоу пэйгъэмбарым ипашъхьэ ихьэжьыщт Іумэтмэ ащыщэу тыпшІынгье тыуэлъэІу. ЗигучІэгъур инэу хъугъэ ти Тхьа лъапІ гучІэгъу къытфэшІи Іаетрэ шъэлэуатрэ мэулидрэ тызэгьягъэм псапэу хэкІигъэр дунаемгье типащэу Іахъирэтымгье тишэфийгІэу пегъэмбар псэумэ ятхьаматэу Тхьа лъапІэм ичІасэу хъугъэ Мухьэммэд съэллаллаху гІалейхи уэсэллэмым ипсэ лъапІэ лъигъэІэыснгье Ащ ибын-чІэлэ лъапІэмэ игущаІэгъу чІасэмэ зэрызэу алъыбгъэІэсынгье шІугъэгье ащ аужы рыкІуагъэ цІыфмэ аІубгъэчІэнгье мэзхьэб Іимамхэмэ ІэулияІмэ шэхьидхэмэ аІубгъэчІэнгье яунаеу тятэ тянэмэ тиунэкъошмэ алъыбгъэІсынгье тыуэлъэІу. Мэулидым егьягъэмикІ езгъэгьягъэмикІ зыфегьягъэхэмикІ хэзыхыгъэмикІ едэІугъэхэмикІ зырызэу аІубгъэчІэнгье псэумикІ тыуэлъэІу.

Іэллахуммэ рэббэна Іатина фид-дуня хьэсэнэтэн уэ фил-Іахъирэти хьэсэнэтэн уэкъина гьэзьабэн-нар. Бирэхьмэтике я Іэрхьэмэр-рахьимийн.

Рэбби-джгIэлний мукъыймэсъ-съэлати уэ мин зьуррийетий, рэббэна уэ тэкъэббэл дугIаI. Рэббэнэгъфир лий уэ лиуалидэйе уэ лилмуIминийнэ еумэ екъуумул-хьисаб. Джэзаллаху гIэнха Мухьэммэдэн съэллаллаху гIалейхи уэсэллэм бима хууэ Iэхлих. Субхьанэ рэббике рэббил гIиззэти гIэмма есъыфуун. Уэ сэламун гIэлэл мурсэлийн. Уэлхьэмду лилляхи рэббил гIалэмийн.

Лилляхил фатихьэ!

AD'GABZE MEWLİD MEWLİDİN-NEBEWİY ALEYHİSSELAM

Mı ki-ta-bım yi-şe-kâ-lhew yi-we-zın
Fa-i-lâ-tun fa-i-lâ-tun fa-i-lun

Sewuble yıtzeç'e Tham – Guç'eğupsew Guç'eğulem
Zı guşâe khâotağiy téjjüğedeu,
Şşıpkhe dedew khaotağem téredeu.
Nıwe gore Bağıdadım desığağ,
Ş'üğe lejım ar şışağew şıtığağ.
Yihadeğor khesiş rel'iy ç'alhhağağ
Aş cennet 'axhiretg'é feşöşağ.
Mı dunayém khıtéhağer ték'ijışt
Aş gulhıptew, wuorış'ew wui Tha şışt.
Zı kho khéliy yéj dunayém ték'ijığ,
Some pl'anem yéxhow aş ziy khémılığ.
Some pl'aner khızelığem şşıd feç'en,
Ş'üğe psapew syâne guşe şşıd feç'en.
Yıow a khor yégupşısew kheneğağ,
Afedekho khıwelıme wuwunağ.
Ç'ele bzag'ém cıhanemem wuridzen,
Xhe khıyinem yihazabım wuxidzen.
Mış ç'eleş'öw khes'otağer kheneğağ,
Mafiy çeşiy yégupşısew kheneğağ.
Mı gupşısem khıxenağew yılheğuğ,
Zı cemaat zeuç'ağew yılheğuğ.
Tham yil'ık'om yikhexhuk'é khég'éxew,
Khağedaxew yilhep'ağe khég'éxew,
Zeuç'ağer khızeg'âğem yadeuğ,
Yıneme lhı khaç'ek'ife yadeuğ.
A çeşım zı pç'ıha daxe yılheğuğ,
Khınesığew mahşerer yılheğuğ.
Rekuwexew rek'iyéxew g'âk'oxer,
Zexehağew reşınexew tzıfıxer.
Yıgu fekhabzew mewlidım yézğeg'éğağ,
Nekunepsew mewlidım yédeuğağ.
Te şükhaniy khışüfeyağew cenneter,

Ti Tha lhap’e khışüitığew ni’meter,
Aş xetew yipe zeplhem yılheğuğ,
Lhege daxew zı wune lıd yılheğuğ.
Reguzajöw aş yihang’é yéjeğağ,
Pçeu uter khıpeğok’iy khirğezağ.
Mewlidım yézğeg’éğağem yinemıç’,
Mewlidım yédeuğağem yinemıç’,
Yidğehaştep mıwune daxem khıriuağ,
Yışö pızew regumeç’ew khığezağ.
Yiççıyap’e khışıwuşiy reğığe
Ziğemexew ziğel’ejew reğığe.
Nefı zeşşım some pl’aner rihıjağ
Some pl’aner mehamelew yış’ığağ.
Mewlidımg’é ariğeşxığ a şxıner,
Wel’ejıfe ç’irınağep a şener.
Yipse xek’éw zıdexhunım khaotağ
Guş’ö guş’öw neş’ö guş’öw rel’eğağ.
Şıguğuğex ar mıl’ağew tzıfıxer,
Yınegufım khığenefew şısıxer.
Khaşeğağ zı ‘aze gore a ç’ıp’em,
Zerel’ağer kharioğağ a çılem.
Yidexağe raoğağ aş ‘aferin,
Khığedexağ ğeş’eğonew ti Tha yin.
Mı guşaem khık’élhık’ow kheplheğağ,
Tzıfıxeme guş’öğofo khariuağ.
Were ç’ıre khezeğeş’ım yiguç’eğu,
Ğeş’ığexer khezeğeş’ım yiguç’eğu.
Pse xek’iğo guzejöğum khıs’uç’ağ
Must’afamik’ yişefa’at khıs’uç’ağ.
‘Axhiretg’é siwuççüp’e slheğuğe
Cennetımg’é sit’ısıp’e slheğuğe.
Mewlider zerezğelhap’em feş’ıg’é
Mewlider zerezğeyinım feş’ıg’é.
Khariuaxiy yınexer aş yıwup’ıtzağ
Ağeş’ağow çılexer aş khığenağ.
Ya ilahiy wuiguç’eğum tıç’elheu,
Tigonahım yiğeğunı tıç’elheu.
Wui Resulım yişefa’at khıt’uğaç’,
Yişefa’at tıfemharamew tıuğaç’.
Ş’ü şölheğume cıhanemım yi’apik’,
Xhe mezaxem g’ik’ şşırat’ım yizepik’.
Ti Resulım yişşelatır khızedaşüu,
Khejjüğedaxew khejjüğelhagew khızedaşüu.
Ti Tha lhap’e yiguç’eğu ze feyén,
Tham yil’ık’om yikhexhuk’é yébğeg’én.

Cennetımg’é huru ğılman ze feyén,
Tham yil’ık’om yikhexhuk’é yébğeg’én.
A Resuler khızıxhuğem yiçeşer,
Khadirım ar nahı daxew a çeşer.
Yişefa’at lhı’asıng’é guğerer,
Tham yil’ık’om yikhexhuk’é yébğeg’én.
Yilhep’ağe wuédeunme wuigug’é,
Tham yinurew zereşıtım feş’ıg’é.
Wuiç’esenme yişefa’at wuigug’é,
Tham yil’ık’om yikhexhuk’é yébğeg’én.
Wuşesıfe mewlidım yédeu mudam
A Resulım yét şşelati g’ik’ selam.
Wuç’exhopsme cennetımg’é we makham,
Tham yil’ık’om yikhexhuk’é yébğeg’én.
Allahumme salli ‘ala seyyidina Muhammedin ‘abdike we nebiyyike we habiybike we Resuliken-nebiyyi-l-ummiyyi we ‘alâ ‘âlihiy we sahbihiy we sellim.

MEWLİDİN-NEBİY ‘ALEYHİS-SELAM

Seyyidi kâinat Hazreti Muhammed Must’afa ra salewat
Allahıtzer zikrew tejjüğeş’ şşıpkheg’é
Te tiç’ıfew zerexhuğem feş’ıg’é.
Allahıtzer khezıorem anahew
Ofıxerik’ khıfexhun aş ‘aş’exew.
Allahıtzer zışıraow zı ofik’
Rek’odırep khademıxhow zı ofik’.
Allahıtzer fepşe khesiy o zepıt
Wel’ejıfe Allah Allah o zepıt.
Yitze khabze khabzew rexhun yézıor,
Yimuradiy lhı’asın Allah zıor.
Aşkhıg’é ze jeg’é Allah kheteğau
Derdıg’é hig’ tigug’é aah kheteğau.
Tışıguğun yiguç’eğu Ar padişah,
Ar Keriymew Ar Rahıymew Ar İlah.
Zerezem Aş yizekhuağem şék xelhep
Zığezakhor cıhanemım yilhınep.
Ğeş’ığexer şımı’axew ar şı’ağ,
Ğeş’ığeme afelhagew Ar şı’ağ.
Ar zışeem şıeğağep tzıf melek,
WuaŞüiy ç’ıguiy maziy tığiy zik’ felek.
Aş yıwujım ğeş’ığexer khığeş’ığ
Fepşıl’ınım feş’ıxeg’é khığeş’ığ.
Şşıdg’é şüfay guşe’abe khes’onım,
Şşıpkhe Allah yinemiç’ Tha şı’akhım.
Şüiç’esenme cıhanemım yinecat
Şügu fekhabzew khızedaşüu hig’ essalat.

Ya cemaat şükhédeu mış şügug'é
Zı wesıyet khışüfeç'ın se sıgug'é.
Siwesıyet zıwubıtırer xetımik'
Razew khıfexhu Si Tha lhap'e xetımik'.
Khezeğeş'ım yiguç'eğur aş khıoç'
Zı dıwah se khısfeziş'er Tham oreç'.
Mı dıwahım xetınığer ziç'esen
Alhamiy mır xezexım wuféig'én.
Lillâhil-Fatiha
Ti Tha lhagew khezeğeş'ım 'Ademer
Khığedexağ 'Ademımg'é alemer.
'Ademım faş'ığ melekme hig' sucûd
Ş'ü khıfiş'ağ zıfıraş'ırem sucûd.
Yinet'egu 'Ademım nur xelhığağ
Must'afamik' ar yinurew şıtığağ.
A nefıner zerexelhew ç'etığağ
Khığelıdew khığenefew şıeğağ.
Aş awujım tyane Hawam khıxehağ
Aşı xelhew ğe zawule zerihağ.
Şit khexhuiy aş khıxahiy tığe nur
Aş yınape khığelıdew xelhı nur.
Khes İbrahiymo İsmahiylmik'
Ziwuk'âhın yizewujer khas'omik'.
Zek'élhık'ow mı ş'ık'émg'é khırık'uağ
Zepımıkéy Must'afamik' khıuç'ağ.
Khışıxhuğ aş Rahmeten lil alemiyn
Khınesığ nur khenefığ ar g'ik' mubiyn.
Şüiç'esenme cıhanemım yinecat
Şügu khabzew khızedaşüu hig' essalat.
'Amine guaşer Muhammedı yane dax
A sedefım khıxek'iğer şşewe dax.
Abdullahg'é pkhı fimıtew rexhuğe
Tığe mazer khıxenefew rexhuğe.
Mafe çeşew yikhexhuğo khesığağ
Khemıxhuğew ğeş'eğonxer khenefağ.
Ar rebiy'ul-ewelımik' yimezağ
Yipş'ık'ut'u zıdexhunım yiçeşığ.
A nefınem yane guaşe yılheğuğ
Tığe bziyéw zı nefıne yılheğuğ.
Sileğune khığenefew yik'iğağ
Khığelıdew weriy ç'ıriy ç'ik'iğağ.
Şawufağ zı p'e dexaşe wegumik'
Yitze Sundus zıwufağer ar melek.
At'eğağ bırakhıxer ç'ıpişıg'é
Tedere zer ğeş'eğon yiş'ık'ég'é.

Mağribım zer maşrikhım zer şat'eğağ
Mekkemik' zer yiguçıu tat'eğağ.
Khéxığağex bew melaik safew saf
Kâ'be fedew aş'ığağ siwun t'ewaf.
Khızegowuiy wune depkhım khıdek'iğ
Pşşeşşe dexiş xhuri pşşaşşew khıdek'iğ.
Se sipaşşha reguşaew t'ısığex
Must'afamg'é zefeguş'öw şısığex.
Mı wuiç'ale nahı daxe khexhuğep,
We wuişşawe nahı lhap'e khexhunep.
Tıkhezeş'ım lhep'eğefo khıwuitığ
Şenı daxe zie ç'ale khıwuitığ.
We wuiç'ale şeriy'atım yı'a tét,
T'arikhetım hakhikhetım yı'a tét.
Yilhep'ağe mı ş'ık'émg'é khaotağ,
A mubarek meze nefer khalhıtağ.
Yane guaşe khebleğağew khariuağ,
Yikhexhuğo khınesığew khariuağ.
Se psı şşhapew zı gopefo khısek'uğ
Şekeripsew zı psı tasiy khısatığ.
Nahı fıjew nahı çççıew wesımik',
Nahı 'aş'öw nahı daxew şöwumik'.
Sızeréşöw nurı nefım sıxefağ,
Zıç'ejığep nurı lıdım sithalağ.
Khebıbiy zı bzıwu fıj se sifızığ,
Khışıxhuğ aş şeriy'ater khızelığ.
Khenefağ a sehatım sult'anı din,
Xethelahığ yinefıne alemiyn.
Khığedexağ wuaşüiy ç'ıguiy kâiniyn
Zıkhıfaş'ığ çççıgiy mıjjüiy xhaşi'ıyn.
Şüzedeteg'ik' şügug'é hig' khızedaşüu
Essalatu wesselamer khızedaşüu.
Ğeş'ığexer zeg'éjığex zı sada
Zeg'éjığex aş zeraow merhaba.
Merhaba ey lhagew lhap'ew padişah,
Merhaba ey maxhzeni ilmi ilah.
Merhaba ey neme yanef merhaba
Merhaba ey pseme yapseş merhaba.
Merhaba we ya Muhammed Must'afa
Duneyit'um yinefıner werıba.
Merhaba ey Rahmeten lil alemiyn
Merhaba werı şefiy'al muznibiyn.
Wuinegufem khéğenefı mazexer,
Wuiguç'eğum khéğeteg'i l'ağexer.
Psek'odıbe zığexhağem 'ape'ağu,

Wufexhung'é khıç'elheu wuiguç'eğu.
Khışeguğux wuişefa'at murseliyn,
Psek'odış'iy tewbe ş'ak'uiy xhaşi'ıyn.
Tham yil'ık'ow khıtfek'uağer werıba
Khezeğeş'ım yiç'esaşer werıba.
We wuinefer zılheğuğexer melek
Reguş'üaşiy k'érexhuağex g'ik' felek,
'Aminemik' ş'ök'odığew khenexhağ,
Yimılheğow aş yigupser kheneğağ.
Reguğağe hurime ar ahığew,
Reşınağe ar melekme ahığew.
Ar khenaxhiy yipe zeplhem yılheğuğ,
Mekkemik' yıgu feğezağew yılheğuğ.
Yı'atığew aş yı'apem yiperıt
Yığezakhow yi Tha lhap'e yélheut.
Yışşha daxe secde lhap'em şılhığağ,
Yiumetme aç'elheow reğığağ.
Yiupexer reguşaew sédeuğ
Wuiğeğınew aş yiuağer se seuğ.
Yioğağ aş sıwelheu ya se si Th
Siumeter khısetıj se ya se si Th.
Yigu khabze yépxıl'ağew yélheut,
Yıoriy aş a siummet siumet.
Yitzık'uğom ar ç'elheuğ yiumet,
We wuzejjım ç'ewunejığ yisunnet.
Siumet we khıwuiuağew Must'afam,
Yét şşelewat zıuğaç' we hig' safam.
Mekkedesım yi Thamate zeğusew
A çeşım aş Kâ'be lhap'er alhıtew.
Secde yış'ew Kâ'be lhap'em alheğuğ,
Zı mıjjüik' aş khıxemızew alheğuğ.
Yi zı blını zı blınım ritığ selam,
Khexhuğer nur essalatu wesselam.
Kâ'berik' zı maxheg'é aş khaxeg'âğ,
A Resulew khexhuğerik' khariuağ.
Şşhaptze lhaptzew zaş'ığew g'ik' sâf sâf,
Yiumetme se sıkhaş'ın hig' t'ewaf.
Yı'atıjın cahilığem yı'ayağ,
Şüiğelheğun şeriy'âtım yidexağ.
Ç'ı werıjjew pxhe zekhuaptzem Şüpişın,
Muşrikiğem yi'ayağem Şüxişın.
Duneyit'um yinefıne lhı'asığ,
Aş yinıbjer t'oç'it'um g'ik' lhı'asığ.
Aş risalet tacı daxe zışilhağ,
Aş nubuwet şöşe daxe zışilhağ.

Khéxiy Khur'an 'ayet 'ayet beyyinat
Bew khenefağ ğeş'eğonew mu'cizat.
A mubarek yipkhışölım zik' zı jaw,
Yieğağep ç'ım teridzew zik' zı jaw.
Zı khurerik' nurı nefew şıtığağ,
Nurı lıdew jaw yimıew şıtığağ.
Yigupeg'é yılheğow aş khak'orer,
Zereşıtım fede khabzew yiç'ıber.
Tede zek'uiy zı weşüapşe dek'oğağ
Khığejawew mu'cizatew ç'ığuğağ.
Çeş mezaxer yitse fıjı khéğenef,
Meste zakhow refexığer khéğenef.
Jır zınesg'é yi tsı nalhe zerihew,
Misku anber wegumik' şızerihew.
Yipç'et'epser miskı zaç'ew şıtığağ
Werdı çç ıger yipç'et'epsı xek'iğağ.
Şşedre nurım yinefıne çeşıxer,
Khiğenefew ç'aliy l'ıjjiy neşüxer.
Yipl'euşşha zı mıxhure tedzeğağ,
Yinubuwet khığenafew zıgorağ.
'A zıféş'ım meze nefer zegok'iğ,
Tham yil'ık'or khığeşşıpkhew ar şıtığ.
Khezeğeş'ım yik'oç'edek' alheğuğ,
Ğogurık'ow gubğo yitım yılheğuğ.
Xhurme çç ıgew zı gore aş yıt'eğağ,
Zét'e waxhtem xhurme çç ıgım khıpıxhuağ.
Şüç'exhopsme cıhanemım yinecat,
Aşkhıg'é derdıg'é kheşüon essalat.

KHASİYDEİ ŞERİYF
Şıtxhur feşüaş ti Thamiy ğeş'ığexer khığeş'ığ,
Şşelaterik' khıfetah Muhammeder khenefığ.
Peyğembarım yidexağ khes'otenew slhek'inep,
Khes'uaterem şüédeun wuémdeuner femıfığ.
Wuaşüiy ç'ıguiy şımıew tığiy maziy şımıew,
Muhammedım yipserik' ti Tha lhagem khığeş'ığ.
Arşew kursew meleik ciniy tzıfiy şıexer,
Muhammedım yinefım şıe psewer khıxek'iğ.
Yitham selam khıriuağ Cebrailım İsrafil
Aşik' ç'ığow Mikail dışşew tacer khıfahığ.
Tacew lhager zışilhağ kursew taxhtem tet'ıshağ,
Ğeş'ığeme khalhıtağ ğeş'eğonew khenefığ.
Khezeğeş'ım ariuiy psexew şıer zeuçiy
Pşıfo kursım teserik' ziyaretew zedaş'ığ.
Wuaşüiy ç'ıguiy k'érexho maziy tığiy rexhıyéw,

Şıe psewer reguş’öw şşelaterik’ khıfahığ.
Peğembarew şıexer zeuç’exiy ‘Ademer,
Ape yitew rek’oxiy selamerik’ khıfahığ.
Khexhuğexew psexerik’ zexetıxew rek’oxiy,
Khelıdığew a nefım yinefıne zedéplhığ.
Peyğembarew a l’ık’om yışşhew daxer zılheğor,
Padişahew rexhuğe l’ışşhew xhuğew kheteg’iğ.
Yinapemik’ yéplhırer peyğembarew rexhu Aş,
Şeriy’atew ğogurik’ ti Tha lhagem kharitığ.
Yibğegumik’ yéplhığer yég’âğewiy rexhuğe,
‘İlımımik’ dıç’ığo xabzew daxer ağotığ.
Yémıplhığew rexhuğer munafikhew g’âwurew
İblısırik’ aç’ığow a ç’ıp’omik’ uk’ijığ.
Muhammedım yiumet şıe psewum nahı lhap’
Lhap’ew yi Tham khığeş’üiy ş’üğow şıer khırıtığ.
Alem minow pş’ık’uyim peyğembarew yi’emiy
Ş’ülheğunew fısiem se new sier ağeğığ.
Meze nefer zınegum yilhep’ağe kheoten
Se jew sier zıféjem se gow sier yıfızığ.
Ççıgiy wutsiy khelemew xıfuiy psıxhuiy melekep,
Yişıtxhorik’ ptxığemiy yimıkhunew khıç’ek’iğ.
Se gow sier ş’ützeriy se jew sier bzakoriy
Se new siem yimlheğow yişıtxhorik’ sfemış’ığ.
İlımerik’ şımıew akhılerik’ şımıew
Peyğembarım yidexağ potenerik’ khinığ.
Muhammedew til’ık’or l’ık’oxeme yathamat
Şeriy’atew khıhığem wuémdeuner ğoşenığ.
Muhammedım yiguç’eğu khıtuç’enım tıç’elheu
Guğow wuzew şıexer yiguç’eğum diğezığ.
Kisra zıtzew acemım khubbew seray yiexer
Muhammeder khızexhum yiçeşımik’ refexığ.
Mecusme yamaş’ö a çeşımik’ rek’osağ
Ciweriyxew Mekkemik’ pılhağexer yédzıxığ.
Şşelaterik’ yıç’ıu Muhammedım werexhu
Bın ç’al ummet yieme sahabexew bğodetığ.

Mİ’RACUN-NEBİY ALÉYHİS-SELAM

Si Tha lhap’e ş’ü selheğu hig’ zıon,
Tham yil’ık’om yişefa’at ze feyén.
Şükhédeu mi’racımik’ peyğembarım,
Şüiç’esenme yiş’ülheğu peyğembarım.
Thawumafem yiçeşım hig’ zı xhebar,
Khadirım yiçeşew şıtığ a çeşer.
Tham yil’ık’ow ti Habiber a çeşım,
Ummuhanım yiwune k’uağe çeşım.

Ti Resuler aş yisew Thar khıfeyağ,
Yi Habiber khığeş'önew khıfeyağ.
Ti Tha lhap'e Cebrailım rioğağ,
Cennetım khix şöşe daxe rioğağ.
Zeğefağew zı bgırıpxre tacıre,
Anahış'öw şüaşeme zı maxhçere,
Yıdejı fah si Habibem yét selam,
Aş khıfah we essalatu wesselam.
Se silheğu zış'öyiğor kheğeşes,
Se siç'asew si Xheliyler khıneğes.
Yérelheğu aş sicemaler yıneg'é,
Si si'arşer sesikurser yıneg'é.
Cebrailer cennetım gik' rek'oğağ,
Maxhçe min t'oç'it'u rexhow aş rilheğuağ.
Zı Burakhiy ğı zepıtew axetığ,
Remıxhujew yémışöjew axetığ.
Psıxhom fedew yıneme neps khaç'ék'éw,
Nepsiy blek'éw yıneme lhı khaç'ék'éw.
Cebrailım ya Burakh şşıd yıoğağ,
Wuzıfeğew wuiguç'ayér rioğağ.
Wuiğusexer yéşxe-yéşöm xetıxew
Zıbğel'ejew we wuinexer reğıxew.
Sızemışxere min t'oç'it'um ya Emiyn
Khıdefağ aş se sinıbjır ya Emiyn
Ş'ülheğunım yinemıç' se zik' çxığep,
Se sinepsım yinemıç' psiy slheğuğep.
Mexhe daxew zegore se seuğağ,
Se sijabğuiy sisemeguiy çığupşağ.
Ya Muhammed yıoreg'é kheg'éğağ,
Aş zı maş'ö se sigum khıxiğenağ.
Khısçış'ığer sımış'ejew se sıxhuğ,
A tze daxem aşıkhew se sıfexhuğ.
Sigu k'otzı yilhı dağer yiğuk'iğ,
Cenneterik' se çha zejjü khıfexhuğ.
Sinasıybew remıxhume yiuç'en,
A tze daxer zitze lhap'em sıuç'en.
Ç'esınen se psere şşhare siexer,
Ç'esınen se şöre gure siexer.
Cebrailım rioğağ aş ya Burakh,
Wuimuradım wulhıesığ wumış' firakh.
Zıtelher xet ş'ülheğunım yinişan,
Awujım ar ş'ü yılheğurem uç'en.
We wuiç'asem yilheğunım wuuç'en,
Wuiguç'ayém yiezeğum wuuç'en.
A Burakher Cebrailım khirşejağ,

Ar cenabı Ahmedım dej khışeğağ.
Tham selam we khuitıjığ ya Must'afa,
Wuiguç'ayém riğeğotıng'é safa.
Khısiuağ se si Habibım séğelheğu,
Se si'arşer se sikurser yérelheğu.
Şşefıxer hig' neçepe nafew rexhuşt,
Tham yinurew yicemaler we plheğuşt.
Khıf'uraxığ cennetım yipççexer,
Khıffıraş'ığ cıhanemem yipççexer.
Rahmeter bew alemiynım tak'utağ,
Berekéter bew melekme khak'utağ.
Nek'o tığak'u hazretım ya Must'afa,
We khıpaplhe aşıg'é sahib safa.
Aş dıxetew wuaşüiy ç'ıguiy khenefığ,
Bismilahg'é aş zifapiy reşesığ.
Cebrailer aş yipaşew yéjeğağ,
A sehatım ar Khudusım nesığağ.
Enbiya'me yapsexer khıpeğok'iğ,
Must'afamik' werkhı xabze raş'ek'iğ.
Ç'ağehağ mihrabımik' xhayrul enam,
Enbiyame afexhuğ ar g'ik' imam.
Şariğeş'ığ t'ısığuit'ow akhşam nemaz,
Yiemırığ khezeğeş'ım a nemaz.
A çeşım ar arşu-kursum dek'oyağ,
Cebrailım yiwuççüp'e nesığağ.
A çeşım bew ğeş'eğonxer yılheğuğ
Tham ğeş'ığew yiexer aş yılheğuğ.
Cebrailer yimekhamı şıwuççüğ,
Aş Muhammed Must'afarik' yélheuğ.
Rioğağ aş Cebrailım ya Emiyn,
Wukhewuççöw gu simın se ya Emiyn.
Mış yiğogu se şığuazew sışıtep,
Se sizakho mış şıxabzerik' ç'erep.
Khak'o zıt'ek'u tızedeğak'u ya Emiyn,
Se seşıne sığoşeng'é ya Emiyn.
Cebrailım khıriuağ aş ya Habib,
Wumıguğ we wukhenağew mış ğerib.
Siwuççüp'e sıblek'inew slhek'inep,
Ze zerreg'é sık'otenew slhek'inep.
Çha khışéjew sipkhışöler rek'odın,
Si Tha lhap'e yidexağe se sisın.
Şıwuxığ mış sızşığuazer ya Habib,
Zulcelalım yi'emır mır ya T'abib.
Duneyit'um yinefınem khıoğağ,
Cebrail we wumıxhıy hig' rioğağ.

Psew yier xet Tham yiğogug'é zıgu yeğu,
Ar uç'enep khezeğeş'ım yiguç'eğu.
Yijjıg'é se ş'ülheğuner sidelil,
Sık'odınmik' serek'od se ya Xhelil.
Şüç'exhopsme cennetul-a'lâ makham,
Aşkhıg'é khaş'ö essalatu wesselam.
Mış zerao Cebrailımre kélam,
Khak'uiy Refref aş yıdej khıtığ selam.
Aş rişajiy Tham yil'ık'or çixığağ,
Sidre ç'ıum çirexıfe yıhığağ.
Yılheğuğ aş weşö ç'ıum şıexer,
Aş melaik huru cennet şıexer.
Tedere zer Tham felajew yılheğuğ,
Yaibadet yalejak'é yılheğuğ.
Zı kuper téhliylew temciydem yég'éw,
Zı kuper tesbiyhew tahmiydem yég'éw.
Zı kuperik' zexefağew reğıxew,
Tham yinurım yıwuteşüğew şılhıxew.
Weşö ç'ıum şıexer khıpeğok'iğ,
Must'afamik' izzet ikram raş'ek'iğ.
Merhaba We ya Muhammed aoğağ,
Ey şefa'at kâni Ahmed aoğağ.
Tedere zım khilhıtağ Mi'racrik',
Aş khırauağ we zışıplhağ tâcrik'.
Yéwujır meydan wewuiy hig' neçepe,
Sohbetı Rahman wewuiy hig' neçepe.
Lhıesığep zik' khek'uağew mı ş'üğem,
Zik' khexhuğep ar feşüaşew mı ş'üğem.
Ğeş'ığexer zérğelheğuiy blek'iğağ,
Yi Tha lhap'e ar yipaşşhe yiheğağ.
Khıriuağ aş lafzu sawt xemıtew,
Yılheğuğ aş şekiy şubhiy xemılhew.
Khiroğağ aş se siç'aser werıba,
We wuiç'asew wuzfepşıl'er serıba.
Mafiy çeşiy wumıwuççöw wuzç'elheu,
Sidexağe plheğunığem wuç'elheu.
Mıde khak'o aşıkhew se khısfexhuğ,
Ğeş'ığexer we feş'ıg'é khezğeş'ığ.
Şşıd muradew wuiemik' we hig' feç'en,
We guç'ayéw şşıd wuiemik' se feç'en.
Tişefiy'ar yélheuğ ya Rahıym,
Siumetxer khısetıj se ya Keriym.
Orş'eg'âğew alejığer tew rexhun,
Ya'ayağe khenefejme tew rexhun.
Ş'üğe psapew zik' 'aş'ağe aş'erep,

Zı ‘ayağiy zı psek’odiy ç’anerep.
Femıfığew şıexer aş alejığ,
Jjalımığew gubğonıfo alejığ.
Ya se si Th we wuiguç’eğor mıxhume
Wuiguç’eğug’é sidıwaher mıxhume
Siumetxer wuk’itağom khıxenen
Bow ğeyénew wui’azabım khıxenen.
We wuirahmet apeçıjew wumış’ıj,
Sişefa’at lhım’asınxew wumış’ıj.
Ya ilahiy siumetg’é sıwelheu,
Yagunahxer khebğeğung’é sıwelheu.
Yıgug’é ar Tham yélheow reğığe,
Yişefa’at ç’elheow xet reğığe.
Ti Tha lhagew khezeğeş’ım khıriuağ
Wuzç’elheor wuiumetg’é se feç’ağ.
Wuiumeter westıjığ se ya Habib,
Siceneter afeç’ığ se aş nasıyb.
Ya Muhammed wuzç’elheor şşıdı ş’ağu,
Yat’e ‘ap’em wuç’elheow şşıdı ş’ağu.
Se siç’asew we wuzexhum ya Lat’iyf,
Şıe psewer we wuieba ya Şeriyf.
Se sizatım ğurg’é daxew wufeç’ığ,
K’élhıtew we wuitze sitzem se feç’ığ.
Wuézeşınep sicemalım ya Resul,
Siemırır bğetseç’enım ya Resul.
K’o ğezej we da’wetew ş’ıx ummeter,
Şeriy’atg’é k’o wuzenç’ıx tzıfıxer.
Tham yiog’é a Resuler khek’ojığ,
Ummuhanım yiwune ar khihajığ.
Şşıd xhuğemik’ şıç’eğençςew khariuağ,
Yisahabew yiexer aş feguş’üağ.
Aoğağ ya khıblei islam diyn,
Tıfeguş’ö plheğuğemg’é ya Emiyn.
Ummetew we tıfexhuner nasıpığ,
We wuinurım ğeş’ığexer khıxek’iğ.
Tığoşenep tape wuitew ya mu’ıyn,
Wukhek’uağ we rahmeten lil-alemiyn.
Ya ilahiy wui Muhammed feş’ıg’é
Yişefe’at we wui ‘Ahmed feş’ıg’é.
Ya lhı nepsım feş’ıg’é aşıkhxeme,
Ya gu khabze feş’ıg’é sadıkhxeme.
Tipsek’odxer khıtfeğeğu we ya İlah,
Wuiguç’eğum tılhığe’as ya İlah.
Ğusew tafeş’ we wuiç’asew şıeme,
We wuirç’asew zıgu reğow şıeme.

Wuizikirg’é zıgu khabzew zış’ığem
T’arikhatım rılejağew şıexem.
Şeriy’atım témık’iğew şıexem,
Ma’rifetım lhı’asığew rexhuğem.
A te ti Th we tımğeğuaş mır tidıwah,
Khızedaşüu ‘amiyn reğun te tigunah.
Razew khafexhu yiumetme ya mu’ıyn,
Rahmetullahi aleyhim ecme’iyn.
Şüç’exhopsme cennetul ‘a’lâ makham,
Aşkhıg’é khaşüo essalatu wesselam.

WEFATUN-NEBİY ALEYHİSSELAM
Khak’o mıde hig’ ş’ülheğuner zıgu yilh,
Khak’o mıde hig’ aşkhı maş’ö zık’otzılh.
Guç’eyéfow zı xhebar se khes’oten,
Khaotağew mı xhebarım şüédeun.
Nesığağ g’ik’ a Habiber t’oç’işım,
Khıdefağ aş yilhesişiy t’oç’işım.
Cebrailer emrı hakhg’é khek’oğağ,
Zulcelalım yiselamır khıhığağ.
Si Resulım ş’ülheğun se hig’ feç’ığ,
Ar şefiy’ew ğeş’ığeme afeç’ığ.
Yı’a yilhew şıe psewer se ç’ığe,
Yiumetme aç’elheow ar xhuğe.
Mı guşaer khızdeonım reğığe,
Rexhıyéxew khuşşhiy mıjjüiy reğığe.
Fat’ımerik’ a sehatım yihejığ,
Yate reğew Fat’ımemik’ yılheğuğ.
Şşıd khexhuğer a sitat hig’ yıoğağ,
Guç’eyéfo khıpşış’ığer yıoğağ.
Se zı maş’ö khısxenağ guş a sisas,
Sıuç’ener si Tha lhap’e se siç’as.
Cebrailew Tham yil’ık’or hig’ khek’uağ,
Khısiuağ aş wui Tha lhap’e khıfeyağ.
Mı guşaem Fat’ımerik’ yığeğığ,
Aş melekxer khéğeğıfe yığeğığ.
Syate daxew sipse khurmen zıfeç’ın,
Wui Tha nemıç’ şşıd guç’ayéw we wuien.
Te tapaşşha wuimıtıjew rexhume,
Duneyéjjer zewunek’éw rexhume,
Tişı’ak’é şşıdew rexhun a sitat,
Tıkhenen te şxhefemığow a sitat.
Se sıl’en hig’ wuşıenım feş’ıg’é,
Se serel’ hig’ wupsewunım feş’ıg’é.
Reğow repow Fat’ımerik’ remexığ,

Yisahabew şısıxerik’ reğıxew.
Ti Resuler kheguşai khariuağ,
Zı wesıyet alejınew khariuağ.
Yıoğağ aş Bilalım şükhég’é,
Aş ziğazew zı ‘azani wereg’é.
Xig’ Ebubekrer imamew wexhu,
Siumetg’é aş cemaat şüfexhu.
Mır zeréuğew Bilaler yéjeğağ,
Yiumetme guç’eyéfo ariuağ.
G’ik’ Ebubekrer imamew rexhuğağ,
Reteg’ime ar zexafew rexhuğağ.
Кérpo kérpo ar ç’ehağ mihrabımik’,
Ti Resuler ç’emıtew mihrabımik’.
A sehatım yıgug’é aah yıoğağ,
Meşıt k’otzer bow mezaxew şıxhuğağ.
Bow ğı maxhe meşıt k’otzım yiuk’iğ,
Zereşılhew Must’afamik’ zexixığ.
‘Ape’ağu aş zıfırişiy teg’iğağ,
Aş Aliyer zeriğusew rek’oğağ.
Ret’ısiy arg’ik’ imamew rexhuğağ,
Aş sabaher zereşısew yış’ığağ.
Xig’ şısew Aş sımag’éw yış’ıjiğ,
Aş cema’atg’é nemazer yış’ıjiğ.
Mış umetew tızfexhug’é rexhunep,
Zik’ cema’at ç’etınenew rexhunep.
Tham yil’ık’om sımeg’éfow yış’ığağ,
Te tıg’égow bow cema’at ç’etınağ.
Yegupşısiy kheğezej ze ya tzıfı,
Nefso şeyt’an wugo yilher we yifı.
Yıgu khığaziy zı wesıyet khiş’ıjiğ,
Zik’ cema’at ç’eşümın şö khıojiğ.
Si cema’at ç’ezınerer reğoşen,
Sisunneter ç’ezınerer rek’odın.
Tham kitapew khığek’uağer ç’eşümın,
Şeriy’atew ğogu zafer ç’eşümın.
Mı dunayém ték’odağep zı çılik’,
Temık’iğew şeriy’atım zı çılik’.
Rek’odığer jjalımığem tek’odağ,
Zemdeujım pegenığem tek’odağ.
Emri hakhg’é ‘axhıretım séjejiğ,
Si Tha lhap’e se emanet şüfeç’ığ.
Şüinemazer şşwuizikirer ç’eşümın,
Şüizekâter şö şüneç’er ç’eşümın.
Şşo şüifarzew zı t’ewafiy xeşümın,
Se sişenew se sixabzer xeşümın.

L’enığerik’ pşığupşenew rexhunep,
G’ik’ yég’âğer jjüğepuwutew rexhunep.
Tham haramew yış’ığexer şümılej,
Wuteşöner zıxelhıme şüyamışöj.
Xet ğuneğow şüiemik’ şö daxe yaşüu
Pkhığo-lığow şüieme şö daxe yaşüu.
Pse zıpıtı jjalımiğe yéşümıx,
Tıre nıre orş’eg’âğe yaşümıx.
Tham pkhışölır ‘amenetew khışüitığ
Aş ezelg’é oğe pıte firış’ığ.
Yımışxınew rimışünew zik’ haram,
Yılejınew khıriuağer aş temam.
Siumetep ptzı wusıner zıxelher,
Tham yiç’asep şxhoğonığe zıxelher.
Zik’ nemazer zik’ nemazer ç’eşümın
Şü’a yilhımg’é ti Tha lhap’e şüşışın.
Duneyit’um fezepeşew şö şüxhun
‘Axhiretım se şefa’at sışüfexhun.
Tham nemıç’ew şıe psewer k’odıjın
Daimallah mık’odınew khenejın.
Şüç’exhopsme cıhanemım yinecat
Gug’é jeg’é khızedaşüu hig’ essalat.
Duneyéjjım rixıjığ Aş wozepeş,
Khariojığ yiumetme şözepeş.
Si Tha lhap’e khısiuağ se we khek’oj,
Sisahabex şöseojı şözepeş.
Mır khızéom yıneme neps khaç’ek’iğ,
Regumeç’ew tzıfıxer aş yığeğığ.
Ar Hasanre Xhuseyinre yag’éjığ,
A sinefıx şöseojı şözepeş.
Aş Bilalım khıriğag’iy riojığ,
Sihalherik’ yésıdzek’iy séjejığ.
Aişemik’ Fat’ımemik’ yag’éjığ,
We sibın-ç’al şöseojı şözepeş.
Selahig’ Hazreti Bilaler wereg’é,
Séreğepsk’ Hazret Aliyım yıeg’é.
Psı tek’éner Fazlımik’ hig’ yıeg’é
Siğuneğux şöseojı şözepeş.
G’ik’ Ebubekrım cenazer yış’ıjın,
Siumetg’é aş cemaat şüfexhun.
Sisuneter ç’eşümınew şülejın,
Se siç’asex şöseojı şözepeş.
Mahşerım se şékâlhem sıbğutın,
Si Tha lhap’e secde feç’ew sélheun.
Siumetme se şefa’at safexhun,

Siumetıx şöseojı şözepeş.
Mış dıxetew a nefıner khetég'iğ
Ağeyéjew wune k'otzım yihejıg.
Fat'ımemik' aah yıow hig' reğığe,
Yate daxe zırişek'iy reğığe.
Reğıri pet rioğağ aş a sitat,
We feş'ıg'é se sıl'en hig' a sitat.
Wuşımıew rexhume te tew tıxhun,
Wuiumetme yaşı'ak'é tew rexhun.
Wukhızexhum duneyéjjer khenefığ,
Wuzıl'ejg'é wuiumetxer wunexhuğ.
Must'afamik' aş dıxetew khıoğağ,
Lheç' wuinepser Fatime hig' rioğağ.
Siselamer siumetme yaotej,
Siwesıyet ağetsaç'ew arelej.
Siwesıyet xeşünenew rexhunep,
Xezınerem sişefa'at uç'enep.
Mır khızéom nekunepsew rexhuğağ,
Se sişırxer tew rexhuğe khariuağ.
Sadejı khaşex Hasanre Xhusein,
Arxer arı sigu maş'ö yizıxın.
Khaşeğağex mezenefxer Aş yıdej,
Zepeğıjxew yate p'aşşe gik' yıdej.
We tetejj şşıd khıpşış'ığer We nepe,
Te tıgume khadek'i lhı bew nepe.
Şşıd mığo remıxhuniy mı wuihal,
Tımılheğo tıl'ejime mı wuihal.
A sehatım Cebrailer khek'oğağ,
Yi Tha lhap'e yiselamer khıriuağ.
We wuihalım khıç'ewupç'e wui Tharik',
Khıfiş'eşt we şşıd guç'aye wuiemik'.
Siumetım sıç'elheu rioğağ,
Si Tha lhap'e sışeguğu rioğağ.
Cebrailım yığezejiy rek'ojığ
Emrı hakhg'é khıtiğaziy khek'ojığ.
Wuzç'elheur wui Tha lhap'e khıwuitığ
Wuişefa'at wuiumetxer lhıesığ.
Khıwuitıjığ we wuiummeter ya Habib,
Bew ş'üş'ağe khıfiş'ağ we ya T'abib.
Enbıyame 'axhıretım şaojın,
Reşınexew nefsi nefsiy aojın.
Yépxıl'ağew Tham Muxemmed Hazreti
Yıojın we ummetiy we ummetiy.
Wuirumetme yisuneter ş'ı temam,
Aşkhıg'é o essalatu wesselam.

Emrı Hakhg’é Azrailer khek’oğağ,
Wune ç’ıbım khışıwuççöw kheg’éğağ.
Fat’ımerik’ a kheg’âğem lhik’iğağ,
Ya Arap şşıd wuiguç’ayer rioğağ.
Şüiyizın se zğotıme wunem sihan,
Must’afamik’ yiguç’ayé khézğeon.
K’o ğezej we çınahıç’ew a sihaç’,
Ti Resuler sımeg’éfo guş Tham yihaç’.
Zğezejınew sıkhek’uağep a si guaş,
Seğelheğu ze a Habiber a si guaş.
Fat’ımerik’ wune k’otzım yihejığ
Khıriuağer Must’afamik’ riojığ.
A Habiber kheguşai khıriuağ
A khek’uağer we Arapg’é wuguğağ.
A khek’uağem bo yétımxer khığenağ,
Bo tzıfik’ Aş pse xemılhew khığenağ.
A khek’uağem zexıréşı tzıfıxer,
A khek’uağem yéwuneç’ı wunexer.
A khek’uağem ş’ök’inew zik’ rexhunep,
A khek’uağem umıç’enew zik’ xhunep.
Azrail Ar a sisas k’o khaş mıde
Ciniy tzıfiy ‘apık’iğep k’o xhıjje.
Pççer urixiy Azrailer rişeğağ,
Tham yil’ık’om zı selamiy rixığağ.
Pser phıjıng’é wukhek’uağa ya Melek,
Sımeg’âplhew wukhek’uağa ya Melek.
Sımeg’âplhew sıkhek’uağ se ya Resul,
Wui’amırg’é pser shıjınew ya Resul.
Sıfexhunew khısiuağ se Tham orış’,
We pş’öyiğor se feç’eng’é sıorış’.
Ti Habiber a Melekim yélheuğ,
Yiumetme aç’elheow yélheuğ.
Siumetg’é sıwelheu ya Melek,
Yapsexek’im yikhiyner seğeşék.
Siumetı ‘aş’exew ş’ı yapsexex,
Aşı khinew yabğexhuşter se seğexhu.
Mış dıxetew Cebrailer khesığağ,
Zulcelalım yiselamer khıriuağ.
Tham yi Khur’an ç’ezınağem yinemıç’,
Wuisuneter ç’ezınağem yinemıç’.
Pser phıjıng’é wukhek’uağa ya Melek,
Sımeg’âplhew wukhek’uağa ya Melek.
Sımeg’âplhew sıkhek’uağ se ya Resul,
Wui’amırg’é pser shıjınew ya Resul.
Sıfexhunew khısiuağ se Tham orış’,

We pş’öyiğor se feç’eng’é sıorış’.
Ti Habiber a Melekim yélheuğ,
Yiumetme aç’elheow yélheuğ.
Siumetg’é sıwelheu ya Melek,
Yapsexek’im yikhıiner seğeşék.
Siumetı ‘aş’exew ş’ı yapsexex,
Aşı khinew yabğexhuşter se seğexhu.
Mış dıxetew Cebrailer khesığağ,
Zulcelalım yiselamer khıriuağ.
Tham yi Khur’an ç’ezınağem yinemıç’,
Wuisuneter ç’ezınağem yinemıç’.
Psexexığom zik’ azabew rexhunep,
Wuişefa’at feharamew zik’ xhunep.
Sipse khurmen zıfexhunew siumet,
Ç’eşümın şö şeriy’atew sisunet.
A siummet a siummet yıojığ,
Ç’eşümın şö zik’ nemazer yıojığ.
Yi Tha lhap’e yığezakhwuiy yéjejığ,
Yiemanet Azrailım ritıjığ.
Şüiç’esenme cennetımg’ik’ yirehat,
Gug’é jeg’é khızedaşüu g’ik’ essalat.
Tek’ijığ hig’ mı dunayém Must’afa,
Duneyéjjım tebğotenep zik’ wefa.
Tham yiç’asew yikhunığe zie zat,
Yığotığep l’enığemg’é zik’ necat.
Zıç’elheur khıfiş’ağ Aş Zulcelil,
Şöşe papç’ew xebze daxe bow cemil.
‘Ayetım Aş yitze lhap’e khışık’uağ,
Khığelhap’ew khığedaxew khıotağ.
Yi Tha nemıç’ yégupşısew şıtığep,
Gufegujj zik’ yigu khabze yilhığep.
Ziğetzık’ow repşerahew şıtığağ,
Haç’e yiew dexe oner yiç’esağ.
Yégupşısew reguşaew Ar şıtığ,
Neş’ü guş’öw reguş’üptzew Ar ç’etığ.
Khebze dedew dıjığapew zı aba,
Zışırilhew şıtığağ Aş zı rida.
Yığotremg’é khene’at yieğağ,
Yişxılapxher ha halığow şıtığağ.
Khezeğeş’ım yizikirer Aş mudam,
Yış’ew şıtığ yişıkurer Aş dewam.
Dışşe zaç’ew khuşşhaxer Tham khıriuağ,
Wufeyénme se feç’en Aş khıriuağ.
Sıkhezeğeş’ khısfeweş’em sırıraz,
Mahışerım siumetxer kheğeraz.

Siumeter cıhanemım yiwemıdz,
Mahışerım wuk'itağom xewomıdz.
Arxeme yanapexer wumğexhu ş'ützew
Arxeme yaofıxer wumğexhu deyéw.
Siumetme ya'azaber seğeşék,
Cıhanemım siumetxer 'apığek'.
Siumeter simığusew sıwuççünep,
Cennetımg'é zik' rehatew sıxhunep.
Yéwuxıfe Aş yınıbjım yimuddet,
Yıow şıtığ a siummet siumet.
Tişefiy'ar yi Tha lhap'e yélheow
Siumeter khabılew ş'ı Aş yıow.
Khıtiuağer tımış'ener wuk'itağu,
Cıhanemım yikhıyiner bow şınağu.
Zı 'ayağiy ç'etınağep tıgug'é,
Tılejağep ti Tha zakho feş'ıg'é.
Tzıfı tzık'um şşıd yığaş'ew xhuğemik',
Rel'ejıniy xehejın ar ç'ıgumik'.
Tıl'ejın ze bew dğeş'amik' awujım,
K'odıjın ze bew dğexhamik' awujım.
Tham feşüaşew tılejığep zı amel,
Xemıhağew neş'öş'ığe zı amel.
Te tihaler zerexhuner zik' ç'erep,
Tipsexek'ér zerexhuner te ç'erep.
Orş'eg'âğew khıtpıfağer bo mexhu
Te şıç'ağew khıtfexhuğer bo mexhu.
Nefıs 'ayém tiğelejığ bo gunah,
Tew tıxhun te tıwelheu ya ilah.
We feşüaşew zı ameli te tiep,
Zı 'ayağiy zı psek'odiy ç'etenep.
Tigonahım zik' yiyağe wek'inep,
Tı'amelım zik' yiş'üağe wek'inep.
Ti'ibadet wufekhabzew wufel'ağ,
Wuiguç'eğur tişıç'ağew tıkhenağ.
We wuirahmet şışe zıt'ek'u te khıtet,
Zik' şıç'ağe fexhunep hig' ar khıtet.
Wui Habibım yinegufı feş'ıg'é
Yipse lhap'e yigu khabze feş'ıg'é
Tıwelheu werıg'é ya Hayyu Khediyr,
Tarı ummet khıtiuağ bedri muniyr.
Must'afam tış' yiğuneğow ya Keriym,
Cennetul firdews k'otzım ya Rahiym.
Wuiguç'eğug'é teğelheğu te wuidexağ
Khıt'uğaç' we bıslhımeng'é wuiş'üş'ağ.
Nurı 'Ahmed feş'ıg'é ya Rab-Xhuda,

Khıtpeçıjew wumış'ıj We Must'afa.
Wui Habibım yişefa'at feş'ıg'é
Wuiguç'eğow we wuirahmet feş'ıg'é.
Yiumetme razew khafexhu ya mu'iyn,
Rahmetullahi aleyhim ecme'iyn.
Şüç'exhopsme cıhanemım yinecat,
Aşkhıg'é derdıg'é kheşüon essalat.

WEFATU FAT'İMETUZZEHRA RADIYALLAHU ANHA

Ti Resulım khınewujı şşıd xhuğe
We khédeu hig' Fat'ımerik' tew xhuğe.
Mafiy çeşiy ğı zepıtew kheneğağ,
Wuaşüiy ç'ıguiy zepiğeğew reğığe.
Yéşxe yéşö yimıejew kheneğağ,
Wuteşüağew zimış'ejew rexhuğağ.
Yıoriy wa hasreta wa firkheta,
Tew zıç'ın se a si Tat wa firkheta.
Yıow şıtığ tede rek'omik' ar melul,
Tede khaniy syate daxew ti Resul.
Yiguç'eğum te tıkhotew tışı'ağ,
Ğogu zafem te tıfişew Ar şı'ağ.
Se sıgum hig' zı meş'öfo khıxenağ
Siğel'enew gur'o ufom sıuç'ağ.
Yıoreg'é reğo repo ç'etığağ.
Yıneme lhı khaç'ek'ife reğığağ.
Mafe gorem bo sahabe zeuç'ağ
Ya Aliy yéu wumığeğ ar raoğağ.
Tıfeğıme khek'ojınew xhuğemiy,
Zıdğel'ejew mafiy çeşiy tığıniy.
Tham yıuağew yiemırım zı sabır,
Tirş'ıheme yığotın aş bo ecir.
Mır Aliyım Fat'ımemik' rioğağ,
Wumığew hig' ze sabır ş'ı rioğağ.
'Axhiretım k'ojığew şahı cihan,
Ş'ü zılheğur remığıno tew rexhun.
Aah Ar ç'ı guç'ıum tefeğağ
Yı'akhıliy ar şıwuağew fexığağ.
Zı kupıre şılhığew Xhayrul Betul,
Khenexhejiy khet'ısığ bint-Resul.
Yıoğağ Aş khısedeu se ya Aliy,
Wuiguç'eğug'é k'o xhexalhem ya weliy.
Khubbe tetew wune gore şısfeş'ıj,
Wune k'otzım miski ğuame yiğewuj.
G'ik' Aliyer a xhexalhem rek'oğağ,
Zeriuağew wune gore fiş'ığağ.

Nef şşıme Fat'ımerik' aş rek'u,
Yıgug'é Ar yi Tha lhap'em yélheu.
Sıkhezeğeş' We wumış'ew zik' xhuğep,
Sikhenak'é We pş'öşşefew rexhuğep.
Zeç'ek'éxım yixıwayé sıxefağ,
Mezenefım ç'ek'éxığew sıkhenağ.
Yılheğume a Resulım yixherik',
Regumeç'ew tafew şıtığ Ar xhemik'.
Yate lhap'e Aş zı waxhtem khég'éğağ,
Yixhe daxe khıdeg'ik'éw yéuğağ.
A si gups We sıpç'exhopsı khak'o mıde,
We wuip'alhe khınesığey khak'o mıde.
Khenexhejiy Fat'ımerik' kheteg'iğ,
Yığezejiş yiwunem Ar rek'ojığ.
Yileğune zeixıjew féjeğağ,
Yişığınxer zeriğafew yéjeğağ.
Alheğuğ Ar g'ik' Hasanre Xhuseyin,
Aoğağ Nan xet kheg'âğer te wuk'on.
Mı guşaer Fat'ımemik' zexixığ,
Yıgu k'otzg'é aah yıow Ar refexığ.
Mıde şükhak'u se sişşawew sızfel'en,
Se sinefxew sipse khurmen zıfeç'ın.
Yabewujiy yaneme Ar reğığe,
Aş yişırme zarişek'iy reğığe.
Zıgu mıjöw şımıter mış yığeğın
Yıoğağ Aş sipsezanex tew şüxhun.
Se sip'alhe khınesığiy séjejığ,
Şüyatep'aşşe khıseg'âğiy séjejığ.
Se psexexer khıs'uç'ağ wua hasreta,
Zepeçıjew te tıxhun wua firkheta.
Şüişşhaxer hig' yıfıç'enew xet rexhun,
Şüişığınxer yıgıç'ınew xet rexhun.
Aah yétımew şükhenağ guş yéwewéy,
Sipse t'ekum şüpızığ guş yéwewéy.
Si Tha lhap'e şüir'amanet sişırıx,
Xig' Aliyım şüir'amanet sinefıx.
Mış dıxetew yihejığ Xazret Aliy,
Zepeğıjxew axehejığ a weliy.
Şşıdı ç'ağo khıpşış'ığ We ya Helal,
Zıbğeyéjew khexhuğer şşıd ya Helal.
Si'acaler khınesığ hig' ya Aliy,
Séjejığ se 'axhiretım ya weliy.
Tham zepeşew wuşıréğe' we bere
Wuşıenım sıç'elheuğ se bere.
Si Hasanre Xhuseyinre daxe yau,

Sıwelheu yénçce tzık'ume daxe yau.
Wuiguç'eğug'é ya ilahiy sipse xex,
'Aş'exew hig' khısfeş'ıj se sipsexex.
Aş dıxetew Allah Allah yıojığ,
Yipse ç'ase yi Tha lhap'e ritıjığ.
Catsıre axhşamre agum şıl'ağ,
Aş yihade miski daxe tak'utağ.
Aş yıç'ıu tekhutahığ jjüağoxer,
Aş yıç'ıu texhıyéhığ wuaşöxer.
Khışınefığ wune k'otzım zı nefın,
Khışıteg'iğ wune k'otzım bo khin.
Enbiyame yapsexer aş khek'oğağ,
Cennetımg'é bo melaik khesığağ.
Yane guaşe yipse daxe khınesığ,
Hurixer Aş zeriğusew khınesığ.
Aş yınape tığe fedew khelıdığ,
Aş yınape maze fedew khenefığ.
Yıupexer reguş'öw Ar şılhığağ,
Hurime Aş kéwserıpser tak'utağ.
Aş yıdejı Hazret Aliyer wuççüjığ,
Yıneme neps khaç'ék'éw Aş yıojığ.
A sişırıx zejjüğelheğuj şüyanerik',
Duneyéjjım tek'ijığ Fat'ımerik' hig' şüyanerik'.
Mı dunayém khıtehağew zik' xhunep,
Khıtehağew remıl'enew zik' şıep.
Tyate p'aşşew 'Ademer hig' te khenağ,
Tyane Hawwam şşıd yığaş'iy te rek'uağ.
Yilhesew şşibğu zığeş'ağew şısırik',
Xhuaşö yış'iy yihejığew Nuherik',
Muşrikifow Aadrik' şeddadrik',
Te khenağ Hamanrik' Calut'rik'.
Duneyéfor zıe yilhew rexhuğe,
A Suleymanew peyémber tew xhuğe.
Khafı khuşşham yidzerik' khozışığe
Padişahew Askender tew xhuğe.
Repegağew Fir'awuner te khenağ,
Zerilhek'éw Tham yédawew şıtığağ.
Tede k'uağe İbrahimo sahib wefa,
Te khenağ Hazreti Muhammed Must'afa.
Bew zılhek'éw şıeğağer rel'ejığ,
Ç'ıgu ş'ützem yinıbejjı yihejığ.
Bo ğeyénew bo ofıxo tape yilh,
Mahşerer şıneğofo tape yilh.
Pse xexığom şşıdı cağow tıuç'en,
Xhe mezaxem yişınağo tıuç'en.

Wul’ejınew şşıd bğexhamik’ pç’e yiep,
Ş’üğe psapem yinemıç’ım pç’e yiep.
Tızıl’ejg’é tyatiy tyaniy xehejın,
Bını ç’alew tiexerik’ xehejın.
Te haramew khedğexhağem zik’ yiş’üağ,
Tek’ijınep ‘axhiretg’é zik’ yiş’üağ.
Te halelew khedğexhar g’ik’ hisab,
Te haramew khedğexhar g’ik’ azab.
Ti Tha feş’ıg’é zı deram te tış’ürep,
Zı deramım Ar nahış’ü tlheğurep.
Tew xhume Aş yiguç’eğor khıt’uç’en,
Tımış’axew l’enığem te tıuç’en.
Khıtelırer tiç’eneğume ahıjın,
Tıgu yéğow khedğexhağer raşüjın.
Te tinıbjer dğek’odığ guş yéwewéy,
Guç’eyefo tıuç’ağ guş yéwewéy.
We khewuşiy ğogu terezım ze yék’uj,
Tham yiğogow şeriy’atım ze yék’uj.
Wuipsek’odme tewbe aşış’ wel’ejıf,
Wuibılımg’é bo xhayir ş’ı bo wakhıf.
Neç’ nemazew ç’ewunağer ğetseç’ej,
Wugu fekhabzew wui Tha lhap’e ze yék’uj.
Yémızeşew mı kitapım yédeun,
‘Axhiretım wui Tha razew khıfexhun.
Yat şşelater enbiyame murseliyn,
Rahmetullahi aleyhim ecme’iyn.
Temmet – Wuxığe
M M M
NESEBUHUŞ-ŞERİYFU SALLALLAHU ALEYHİ WESELLEM YiL’EKHO ÇÇIG LHAP’ER – THAR ZIFEWUPSENIM
Muhammedır yıkhu Abdullah, ar yıkhu Abdulmut’t’alib, ar yıkhu Haşim, ar yıkhu Abdimenaf, ar yıkhu Khusay, ar yıkhu Кilab, ar yıkhu Murre-Кyâ’b, ar yıkhu Lıu, ar yıkhu Ğalib, ar yıkhu Fahr, ar yıkhu Malik, ar yıkhu Nadr, ar yıkhu Кenan, ar yıkhu Huzeyme, ar yıkhu Mudreke, ar yıkhu Yilyas, ar yıkhu Mudar, ar yıkhu Nezarin-Me’ad, ar yıkhu Adnan. Şşıpkhedew tadejı yış’ın yişefa’atır Tha lhap’em. ‘Amiyn (– A ti Tha lhap’ tıwelheu, khıtfebdenç’e We tilheu).
Bismillâhir-rahmanir-Rahıym
‘Allahumme-c’alna ya mewlânâ li’âl’âike zâkiriyn. We lina’mâike şakiriyn. We ala khadaike we belaike we khadrike mines-sabiriyn. Minel halali merzûkhiyn. We anil-harami ma’sûmiyn. We fil-cinani muna’amiyn. We anin-niyrani muba’adiyn. We ila wechike we wechi nebiyyike seyyidina we mewlânâ Muhammedin sallallahu aleyhi wesellem. Ya rabbi nazıriyne mutemetti’ıyne ic’ali-llâhumme ya mewlânâ sewabe ma khare’nahu we kebbernahu we hellelnahu ziyadeten fi şerefin-nebiyyil-ekremi sallallahu aleyhi wesellem. Summe ila ruhi ‘abaihiy we ixhwanihiy minel-enbiyaai wel-murseliyn, salewatullahi we selamuhû aleyhi we

aleyhim ecme'ıyn. We ala 'âli kullin wes-sahabeti wel-kharabeti we-ttabi'ıyne we tabi'ıt-tabi'ıyne we tabi'iyhim biihsanin ila yewmid-diyn. Summe ila erwahi-l-erbe'atil-eimmetil-muctehidiyne we mukhellidiyhim fid-diyn. Wel-ulemail-amiliyne wel-fukhehai wel-muheddisiyne wel-khurrai wel-mufessiriyne wes-sadati s-sûfiyeti-l-muhekhkhıkhiyne we tabi'iyhim biihsanin ila yewmid-diyn. Summe ila ruhi men khare'tu hahuna bisebebihim we tuliel-khur'anu-l-azıymu min eclihim we cixetihim men ente a'lemu bihim we biesmaihim ya mewlânâ ya rabbi-l-âlemiyn. Summe ila erwahi emwatil-muslimiyne kââffeten ââmmeten men lehum zairun we la zairun lehum. 'Allahumme-rhamil-cemiy'a birahmetike we eskina we iyyahum bifesiyhi cennetike we mahalli ridwanike we dari kerametike ya erhamer-rahimiyn. 'Allahummecbur inkisarena wekhbel i'tizârena wexhtim bis-salihati a'malenâ we alel iymani wel-islami cemiy'an, teweffena we ente radın anna, wec'al 'axhire kelamina mineddunya 'ınde intihai 'âcâlina khawle la ilahe illallahu muhemmedun rasûlullah. Subhane rabbike rabbil-'ızzeti amma yesıfûn. We selamun alel murseliyn. Welhamdu lillahi rabbil-alemiyn.

DUAİ ŞERİYF

Elhemdu lillahi rabbil-alemiyn. Wessalatu wesselamu ala eşrafil-xhalkhi seyyidina we şefiy'ina Muhammedin we ala 'âlihiy we sahbihiy ecme'iyn. Ya 'Allahew we 'Allah lhap'er, khur'anew tızeg'âğem şşelewatew khethığem mewlidew tızedeuğem şıç'ağew fexhuğer khıtfebğeğow khabılew pş'ıng'é tıwelheu. Ya 'Allah razew wuzerexhuşt ofher zılejew wuiguç'eğum lhıesışt bısmenme aşışew tıpş'ıng'é tıwelhewu. Dunayémg'é psewe psepaş'ew 'axhiretımg'é yiş'üş'ağe uç'ejın mu'minme aşışew tıpş'ıng'é tıwelheu. Ya 'Allah peyğembarım yisunnetew şeriy'at ğogu zafem tıtemğek'ing'é tiding'ik' tidunayég'ik' ti'axhiretg'ik' psewew zepeşew ş'üğem tıfewuwzeç'ıng'é titzık'uiy tip'aşşiy nefsre şeyt'anem xamığewukhoğe tzıfme aşışew tıpş'ıng'é tıwelheu. Ya 'Allah mıfede zeuç'eş'üxer yazığeş'ew neş'ö guş'öw peyğembarım yipaşşha yihejışt umetme aşışew tıpş'ıng'é tıwelheu. Ziguç'eğur yinew xhuğe ti Tha lhap' guç'eğu khıtfeşiy 'ayetre şşelewatre mewlidre tızeg'âğem psapew xek'iğer dunayémg'é tipaşew 'axhiretımg'é tişefiy'aw péğembar psewme yathamatew Tha lhap'em yiç'asew xhuğe Muhammed sallallahu aleyhi wesellemım yipse lhap'e lhiğe'asıng'é Aş yibın-ç'ele lhap'eme yiguşaeğu ç'aseme zerızew alhıbğe'asıng'é ş'üğeg'é aş awujı rık'uağe tzıfme aubğeç'eng'é mezheb imamxeme 'ewliya'me şehidxeme aubğeç'eng'é yawunayéw tyate tyaneme tiwunekhoşme alhıbğe'sıng'é tıwelheu. Mewlidım yég'âğemik' yézğeg'âğemik' zıfég'âğexemik' xezıxığemik' yédeuğexemik' zırızew aubğeç'eng'é psewumik' tıwelheu.

'Allahumme rabbena 'atina fid-dunya haseneten we fil-'axhireti haseneten wekhina azaben-nar. Birahmetike ya erhamer-rahimiyn. Rebbi-c'alniy mukhıymes-salati we min zürriyetiy, rabbena we tekhabbel dua'. Rabbeneğfir liy we liwalideyye we lilmu'miniyne yéwme yékhûmul-hisab. Cezallahu anha Muhammeden sallallahu aleyhi wesellem bima huwe ehlih. Subhane rabbike rabbil 'izzeti amma yésıfûn. We selamun alel murseliyn. Welhemdu lillâhi rabbil alemiyn.

Lillâhil fatiha!

VESÎLETÜ'N-NECÂT'IN RUMCA TERCÜMESİ

Amet Molla MEMET[396]

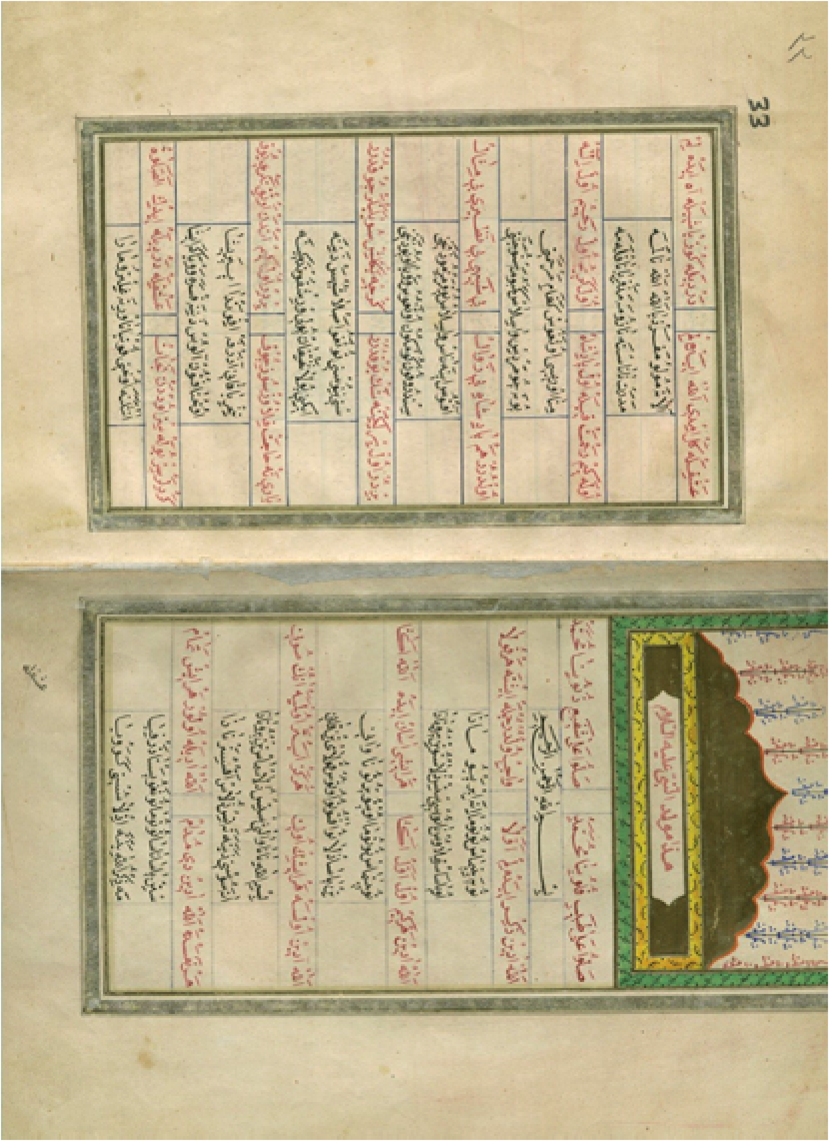
Rumca Tercümeye Dair

Osmanlı İmparatorluğu Rumeli fetihlerine ilk olarak günümüz Yunanistan topraklarından başlamış ve geniş bir coğrafyayı hâkimiyeti altına alarak cihan şümûl bir güç hâline gelmiştir. Ele geçirilen havzada farklı etnik kökene sahip pek çok millet yaşamaktaydı. Zaman içerisinde yürütülen iskân polikaları ve âdilane yönetimle ahâlinin kalbi bu yeni devlete ısınmış ve müntesibi olduğu dine girmeler başlayarak bölgenin İslamlaşması gerçekleşmiştir. Tabiidir ki her millette İslam'ı tercih aynı oranda olmamıştır. Arnavut ve Boşnak toplumlarındaki gibi büyük ölçekte gerçekleşen ihtida hareketlerinin yanı sıra, İslam›a duhûlü az bilinen yahut hiç bilinmeyen milletlerde vardır. İşte bu milletlerden bir tanesi de Rumlardır.

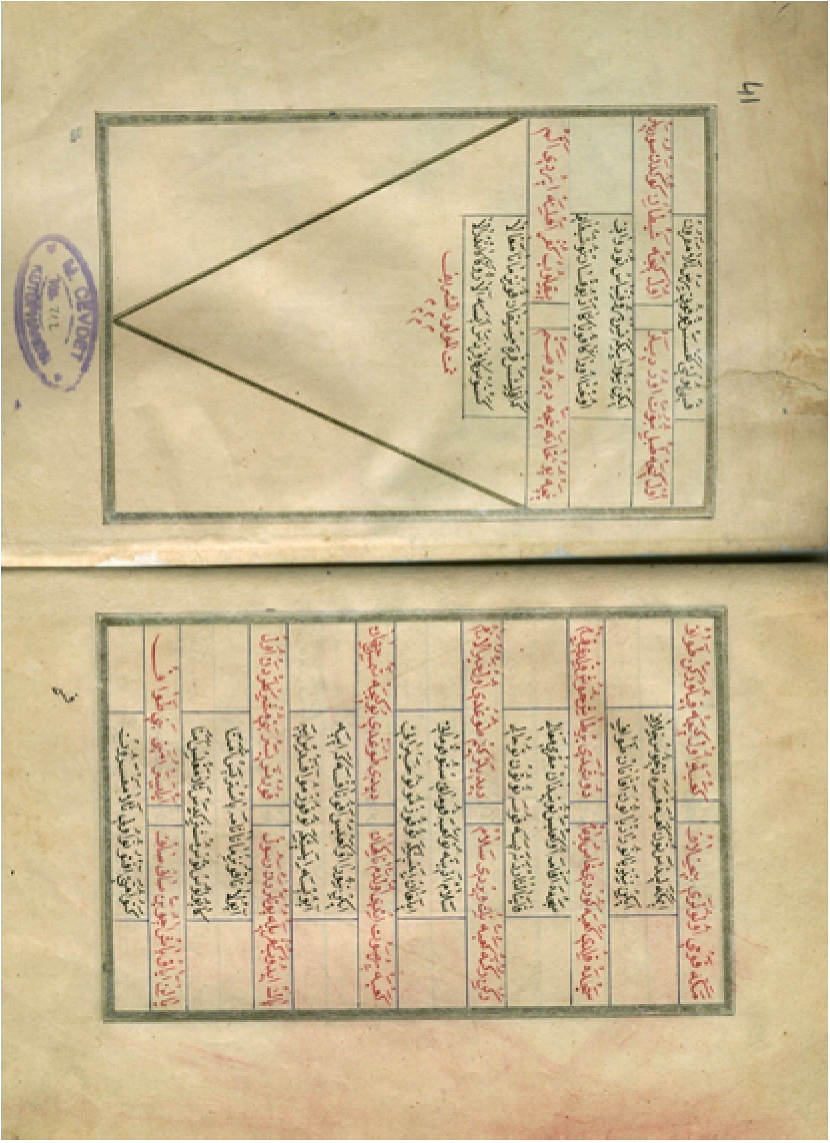
Rumlar sadece Yunanistan topraklarında değil Akdeniz, Karadeniz, Ege şehirleri ile Ege adaları, İç Anadolu ve Marmara gibi muhtelif yerlerde bulunmaktaydılar. Yayılmış oldukları bu geniş bölge Osmanlı idaresine girince kültürel ve dinî etleşim kaçınılmaz olarak gerçekleşmiştir. Özellikle yazılarında Kiril alfabesini kullanan Karamanlı Rumlar, Karadeniz'de Pontus Rumları ve Ege adalarında bâhusûs Girit adasında binlerce Müslüman Rum var olmuştur. Osmanlı'nın millî bir devletten ziyade dinî bir yapıya sahip olması, tebaasının da etnik özelliklerinden fazla dinî kimliklerinin ehemmiyet kazanmasını beraberinde getirmiştir. Hatta Balkanlar'da Türklük ile Müslümanlık aynı şey olarak görülmüştür. Müslüman Rum'un pek bilinmemesini buna bağlayıp şöyle bir yorum getirebiliriz: "Umum-i efkârda Rumlar Hristiyan bir kavim olarak bilinmektedir. Bu millete müntesip olanlar, İslam'ı tercih ettikleri vakit her ne kadar dillerini korumuş olasalar da, Hristiyanlık kisvesinden kurtulmak için kendilerini Türk olarak ifade etmişlerdir."

---

[396]. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

[Rumca Mevlid Tercümesinin ilk varakı]

[Rumca Mevlid metninin son varakı ve temmet kaydı]

İslam medeniyetinin ürünü olan birçok eser farklı dillere tercüme edilerek muhtelif milletlerin de bunlardan istifade etmesi sağlanmıştır. Türk edebiyatında kendini bulan mevlid de bu çevirilerden nasibini almış bir türdür. Pek çok dile olduğu gibi Rumca'ya da çevrilen mevlid, muhteva itibariyle Rumların yabancısı olmadığı bir edebî üründür. Hristiyan Rum edebiyatında adına “Κοντάκιο / Kontakio”[397] denilen, Hz. İsa'nın doğum hadisesini anlatan ve ilahi formunda bestelenip 25 Aralık'ta kiliselerde okunan eserler mevcuttur. En meşhur kontakio yazarı Romanos Melodos (m.490-556)'tur. Melodos'un “Η παρθένος σήμερον / Bakire Meryem bugün” isimli başyapıtıyla zirveye çıkmış olan kontakio türü 6. ve 7. yüzyıllarda ayinlerin vazgeçilmez bir ritüeli hâline gelmiştir.
Bentler hâlinde ve hece vezni ile yazılan kontakiolarda kafiye aranmaz. Bentler birbirine bir vasıta mısraı ile bağlanır. Bu mısraın adına “efimnio” denir. Tanrı›yı öven bir cümledir ve eser boyunca hiç değişmez. Kontakiolarda çoğunlukla yukarıdan aşağıya akrostiş vardır, bu isim veya bir cümle olabilir.[398]
İçerik olarak doğum olayı temeli oluşturur. Ekseriyetle diyalog ve doğum hadisesini anlatan hikâyelerden meydana gelir. Kâhinlerle Meryem'in konuşmaları dramatik tonlar içerir. İnsancıl bakış açıları ön plandadır. Tanrı'dan övgüyle söz edilir. Dogmatik ve teolojik unsurlar ikinci planda bulunur.
Muhteva olarak mevlide çok benzeyen ve asırlarca önce yazılan kontakiolar aklımıza pek çok soru getirmektedir. Menşe olarak tamamen İslamî gördüğümüz mevlid kontakiolardan etkilenmiş midir? Şairliğinin yanında iyi bir eğitim almış ve büyük bir deha olan Süleyman Çelebi'nin beraber yaşadıkları bir topluma ait olan bu edebî türden habersiz olması düşünülemez. Bu ayrı bir araştırmayı gerektirmektedir. Orijinal bilgilere ulaşılacağı muhakkaktır.

Rumca mevlid metninin değerlendirilmesi

Hattat ve mütercimini tespit edemediğimiz metin, Arapça harfler kullanılarak düzgün ve okunaklı bir şekilde kaleme alınmıştır. Türkçe kısmı kırmızı, Rumca kısmı ise siyah mürekkeple yazılmış, ayrıca yanlış okunmasını önlemek için hareke kullanılmıştır.
Mütercim, Süleyman Çelebi Mevlidi›nin tamamını tecüme etmemiş, âdeta seçme beyitlerin çevirisini yapmıştır. Dört defa tekrar eden “Ger dilersiz bulasız oddan necât/Aşk ile derd ile idün es-salât” beyti hariç 93 beyitten oluşmaktadır. “Nice puthâne nice diyr ü sanem/Yıkılub küfr ehline irdi elem” metnin son beyti olup bahir tamamlanmamıştır.
Tercüme ile beraber Türkçe beyitlerin bulunması, hangilerinin çevirisi yapıldığının görülmesi bakımından kolaylık sağlamaktadır. Rumca kısımda Arapça, Farsça ve Türkçe pek çok kelime olduğu gibi kullanılmıştır. Allah, Muhammed, Mustafa, İbrahim, Halil, Musa, İsa, Âdem, Abdullah, Âmine, Peygamber, ümmet, melâike, Bismillah, zikrullah, celil, merhamet, rahmet, şefkat, mucize, mağrib, maşrik, âlem, haber, çünkim... kelimeleri örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca pek çok Türkçe kelime Rumca gibi uydurma şekilde söylenmiştir. Buradan Türkçenin Rumca üzerindeki hâkimiyetini anlayabiliriz.
Yazım tarihi bulunmayan metin için dil özelliklerinden hareketle bir şeyler söylemek mümkündür. Tercüme dahi olsa Rumca üzerinde yoğun bir Türkçe

etkisi vardır. Ayrıca Venedik İtalyancasına ait kelimeler de kullanılmıştır. Bu da tercümenin "Katharevusa" hareketinden önce yapıldığını göstermektedir. ("Katharevusa" Yunan aydınlar tarafından dilden yabancı kelimelerin atılması için başlatılan bir harekettir. 18. yüzyılda etkisini göstermiş ve Yunanistan devletinin kurulmasıyla resmî lehçe olmuştur.) Gerçekleşen bu çeviri büyük olasılıkla 16. ile 18. yüzyıllar arasında yapılmış olmalıdır.
Mütercimin bazı beyitlerini tercüme ettiği bahirler şunlardır: Tevhid bahri, Musannife dua, Âlemlerin yaratılması, Peygamber (s.a.s.)'in nûrunun yaratılması ve intikali, Velâdet ve Merhabâ bahri. Son bahrin Süleyman Çelebiye ait olduğuna dair ihtilaflar vardır. [399]

Hâzâ Mevlidü'n-Nebî Aleyhisselâm

Sallû alâ tabîb-i kulûbinâ Muhammed
Sallû alâ şefî'i zünûbinâ Muhammed
Bismillahirrahmânirrahîm

Tevhid Bahri
Allah adın zikr idelim evvelâ
Vâcib oldur cümle işde her kula
Τό'πε ἥντινα τό ὄνομα εἶναι πρέπουσ' μάζα
Ο πάσας κλαυθμοῦς νά τό πιστίσεις ἐς ταύτην πουρνάζα
To'pe îdina to ônoma ine prêpus' mâza
O pâsas klafthmûs na to pistîsis es taftin purnâza
Allah adın her kim ol evvel ana
Her işi âsân ide Allah ana
Τῇ πίστει μᾶς τό ὄνομα ἀπ'τοῦ προτοῦ νά βάνει
Τήνπάσαςγιάτόαὐτουνούὅσουςκολαΐτήνκάνει
Ti pîsti mas to ônoma ap'tu protu na vâni
Tin pâsas gia to aftunû ôsus kolay tin kâni
Allah adın olsa her işin öni
Hergiz ebter olmaya anın soni
Μπισμιλλάχνά'ναιβάλλεσθετίςδουλειέςμᾶστήν προτάζα
Αν σωστή ζῇς γίγνεται τίς δουλειές ἔξεστι νάζα
Bismillah nâ'ne vâllesthe tis dulies mas tin protâza
An sostî zîs gignete tis dulies eksesti nâza
Her nefesde Allah adın di müdâm
Allah adıyle olur her iş tamâm
Στήν πάσ'ανάσα τό ὄνομα θεοῦ πές τά ντερφίγια
Μέ ζικρουλλάχ γίγνεται δουλειά σωστή καί βέβαια
Stin pâs'anâsa to ônoma theû pes ta derfîgia
Me zikrullah gignete dulia sostî ke vêvea
Aşk ile gel imdi Allah eydelim
Derd ile gözyaşıyle âh idelim
ἜλανάμολοῦμαιμέκαρδήγιάΑλλάχΑλλάχνάλέμε
Μέ ντέρτ ν'άμαστε νά ζοῦμε μέ δάκρυ γιά νά κλαίμε

Ela va molûme me kardî gia Allah Allah na lême
Me dert n’âmaste na zûme me dâkri gia na klême
Ola kim rahmet kıla ol pâdişâh
Ol Kerîm ü ol Rahîm ü ol ilâh
Μήνα ὀρίσει ὅ θεός καί κάμει μερχαμέτι
Ποὺ εἶναι τζομέρτης βασιλιάς καί μπούμε μές’το τζεννέτι
Mîna orîsi o theôs ke kâmi merhameti
Pu ine comertis vasilias ke bûme mes’to cenneti
Ol durur hem Pâdişâh-ı bî-zevâl
Bî-şebîhî bî-nazîrî bî-misâl
Αὐτος εἶναι ενας βασιλιάς ποὺ κρεμιστεί δέν χάνει
Συντροφοῦν ομοῦ σύν ὅ θεός βέβαια ὅπου δέν χάνει
Aftos ine enas vasilias pu kremistî den hâni
Sindrofûn omû sin o theôs vêvea ôpu den hâni
Birdür ol birligine şek yokdurur
Gerçi yanlış söyleyenler çokdurur
Στή νῦν ἐστίν τοῦ θεοῦ ἄσλα σουπχές δέν εἶναι
Εκεῖνοι ποὺ γιά ψεύτηκαν πολλοί βρίσκονται καί εἶναι
Sti nin estin tu theû asla suphes den ine
Ekîni pu gia pseftikan pollî vrîskonde ke ine
Bâri ne hâcet kılavuz sözi çok
Birdir ol kim andan artık tanrı yok
Τί χροιά νά κάνει ἀδερφέ ἡ κουβέντα ἡ περισσά
Οὐχ τά αὐτόν ἄλλους δέν εἶναι ξέρε βέβαια καί γερά εἶσα
Ti hriâ na kâni aderfe i kuvênda i perissâ
Uh ta afton âllus den ine ksêre vêvea ke gerâ isa
Ger dilersiz bulasız oddan necât
Aşk ile derd ile idün es-Salât
Ἄν θέλετε οὐχ τή φωτιά να βρείτε γλίτωση μάρα
Τό σαλαβάτι βρεθούμε μέ ἄσκι μέ τρομάρα
An thelete uh ti fotia na vrite glitosi mâra
To salavati vrethume me ask ime tromâra
Ey azizler işte başlarız söze
Bir vasiyyet kılaruz illâ size
Ἀδέρφια μοῦ ἀρχίνουσα νά κάμω ἕνα σοχμπέτι
Ακορμαστείτε νά σάς πώ ὀρμίσαι βασιγιέτι
Aderfia mu arhinusa na kâmo ena sohbeti
Akormastîte na sas po ormise vasiyeti
Ol vasiyet kim direm her kim tuta
Misk gibi kokusu canlarda tüte
Καίτήνουρμίναποὺνάπιώὅποιοςνάτήνκλωσήσει
Σάν μούσκο ψυχοῦ γι’αὐτοῦ νά τό μουσκομυρίσει
Ke ti nurmîna puna pio opios na tin klosîsi
San mûsko psihu gi’aftu na to muskomirîsi
Hak teâlâ rahmet eyleye ana

Kim beni ol bir duâ ile ana
Στά κρίματα τοῦ ὁ θεός ραχμέτι νά τοῦ κάμει
Εκεῖνου ποὺ νά μέ θυμηθεί εναντουά νά μέ κάνει
Sta krîmata tu o theôs rahmeti na tu kâmi
Ekinu pu na me thimithî ena dua na me kâni
Her ki diler bu duâda buluna
Fâtiha ihsân ide ben kuluna
Καίὅποιοςθέλειὁντουάςποὺπιάνεινάτόνκουβαλήσει
Γιά τήν ψυχή μοῦ Φάτιχα νά μᾶς καί νά μέ χαρίσει
Ke opios theli o duas pu piâni na ton kuvalîsi
Gia tin psihi mu Fâtiha na mas ke na me harîsi

Fasl-ı Nûr-ı Nebî
Evvel andık anı kim evveldir ol
Evveline bulmadı hiç akl yol
Πρῶτα ἄν ἔβαλε αὐτόν ποὺ δέ χάνει προτάζα
Στήν γίνει σύν τῇ γνώσῃ μᾶς δέ βρέ χίτς προτάζα
Prota an evale afton pu de hâni protâza
Stin gîni sin ti gnôsi mas de vrê hiç protâza
Evvelin ol evvelidir bî-gümân
Âhirin hem âhiridir câvidân
Αὐτόςπροτάζαδένχάνειμόν'ἦτανὅντωςκαίεἶναι
καί ἔξεστι νάζα δέν χάνει ἐδῶ σουπχές δέν εἶναι
Aftos protâza den hâni môn'îtan ôndos ke ine
Ke êksesti nâza den hâni edo suphes den ine
Her tasavvurdan münezzeh Hak'dır ol
Âlem üzre Hâkim-i mutlakdır ol
Ὅπως τόν λέει ἡ γνώση μᾶς αὐτός ἔτσι δέν εἶναι
Σ'ὅλοντόνκόσμοὀριστήςτοῦγιάθέληματοῦεἶναι
Opos ton lei i gnôsi mas aftos etsi den ine
S'ôlon ton kosmo oristîs tu gia thêlima tu ine
Gerçi yokdan bunları var eyledi
Kudretin bunlarda izhâr eyledi
Ὁ κόσμος ὅλους δέν ἦταν αὐτούς τσακάμε καί εἶναι
Στή μᾶς γιγάξωμάζα τῷ φανερωμένῃ εἶναι
O kosmos olus den itan aftus tsakâme ke ine
Sti mas gigâkso mâza to fanaromêni ine
Bu cihân olmasa hiç noksanı yok
Olsa dahî nesne artmaz az u çok
Ὁ κόσμος ὅλους νά'λειπαν αὐτός ζαράρ δέν χάνει
Καί πάλι ὅλους νά εἶναι τούς διαφόρους χίτς δέν χάνει
O kosmos olus na'lipan aftos zarar den hâni
Kepâli olus na ine tus diafôrus hiç den hâni
Bir kez ol dimek ile oldu cihân
Olma dirse giru yok olur hemân

Μήν ἀφορά τό’πε ὁ θεός τό κόσμος μοῦ τήν γίνει
Χαλάει ἄν τά ἕνα τό πεί αὐτός,τίνας μ’ἕνα τό μείνει
Min aforâ to’pe o theôs to kosmos mu tin gîni
Halâi an ta ena to pi aftos tinas m’êna to mîni
Ger dilersiz bulasız oddan necât
Aşk ile derd ile idün es-Salât
Ἄν θέλετε οὐχ τή φωτιά νά βρείτε γλίτωση μάρα
Τό σαλαβάτι βρεθούμε μέ ἄσκι μέ τρομάρα
An thelete uh ti fotia na vrîte glîtosi mâra
To salavati vrethûme me aski me tromâra
Çünki Hak evvelliğin bildin ayân
Dinle imdi kılayım sun’ın beyân
Τήν γνωσύνη τοῦ θεοῦ ξύσει χωρίς προτάζα
Καί ρίμα σοῦ τώρα μιλῶ γιά ἀλαμέτι ναράζα
Tin gnosîni tu theû ksîsi horîs protâza
Ke rîma su tôra milô gia alamêti narâza
Hak Teâlâ ne yaratdı evvelâ
Cümle mahlukdan kim ol evvel ola
Ὁ προηγητής πρῶτα καί ἀρχή ἔχει γιαρατίσει
Από τόν κόσμο μπορίτερα ἕνα ἔχει προβοδίσει
O proigitîs prôta ke arhî ehi yaratisi
Apo ton kosmo boritera ena ehi provodîsi
Hem sebeb olmuş ola bu varlığa
Aşk ile dinle beni Hak yarlığa
Στό βρύση μοῦ,μᾶς ὁ θεός σεμπέπι ποὐ τό ἔχει κάνει
Μέ ἄσκι ποιός καμμένεται ραχμέτι νά τόν κάνει
Sto vrîsi mu mas theôs sebepi puto ehi kâni
Me aski pios kammênete rahmeti na ton kâni
Mustafa rûhunı evvel kıldı var
Sevdi anı ol Kerîm ü Kird-gâr
Τόν Μουχαμμέτη τήν ψυχή πρῶτα ἔχει γιαρατίσει
Αὐτήν ὁ κύριος ὁ θεός τήν ἔχει ἀγαπήσει
Ton Muhammeti tin psihî prôtaehi yaratisi
Aftin o kîrios o theôs tin ehi agapîsi
Her ne dürlü kim saâdet vardurur
Yahşı hûy u görklü âdet vardurur
Ὅσες γνῶμες ποὐ βρίσκονται καί καλοσύνες εἶναι
Χούγια καλά,δουλειές καλές,καλά αντέτια ποὐ εἶναι
Oses gnômes pu vrîskonde ke kalosînes ine
Huyia kalâ duliês kalês kalâ adetia pu ine
Hak ana virdi mükemmel eyledi
Yaradılmışdan mufaddal eyledi
Ὅσους αὐτηνοῦ τοῦ τά ζούνε μ’αὐτά τοῦ νά στολίσει
Καλύτερον ἀπ’ἀλλουνούς τόν ἔχει γιαρατίσει
Osus aftinu tu ta zûne m’afta tu na stolîsi

Kalîteron ap'allunûs ton ehi yaratisi
Nuh anınçün garkdan buldu necât
Dahi doğmadan göründi mu'cizât
Ὁ Νούχης γιά τό αὐτό γλίτρωσε οὐχ τοῦ κακοῦ τουφάνι
Ὁ Μουσταφάς προῦμ γουννηθεί ὁ μουτζιζές τό φάνει
O Nuhis gia to afto glitrose uh tu kakû tufani
O Mustafas prum gunnithî o mucizes to fâni
Ölemeyüb İsa göğe bulduğı yol
Ümmetinden olmak içün idi ol
Καί ναί πέθανε Ἰσάς στόν οὐρανοῦ πού πάει
Εἶναι γιά τό σεμπέπι τοῦ γιά νά τοῦ ν'ἀγαπάει
Ke ne pêthane İsas ston uranu pu pâi
İne gia to sebepi tu gia na tu n'agapâi
Hem Musa'nın eline olan asâ
Oldı anun izzetine ejdehâ
Τό δόρυ κάνει καί τό Μουσά πού ἐζντερχάς ἐγίνει
Γιάτόχατίριαὐτουνοῦτήντιμήτ'ἐγίνει
To dôri kâni keto Musa pu ezderhas egîni
Gia to hatîri aftunû tin timî t'egîni
Ceddi olduğıyçün anun hem Halîl
Nârı cennet kıldı ana ol Celîl
Ὁ παππούς τοῦ γιατί ἔλαχε ὁ Ἰμπραχήμ Χαλίλης
Αὐτηνοῦ μπαχτσέ τήν ἔκαμε τή φλόγα ὁ Τζελίλης
O pappus tu giati elahe o İbrahim Halîlis
Aftinû bahçe tin ekame ti flôga o Celîlis
Hem vesîle olduğıyçün ol Resûl
Âdem'in Hak tevbesin kıldı kabûl
Στήν πλάση τοῦ προφήτη μᾶς Ἀδέμης σεμπέπ ἐγίνει
Γιά τ'αὐτοῦ ὁ τεβμπές αὐτουνοῦ στόν θεοῦ καμπούλ ἐγίνει
Stim plâsi tu profîti mas Âdemis sebep egîni
Gia t'aftu o tevbes aftunû ston theû kabul egîni
Cümle anun dostluğına adına
Bunca devlet oldı ol ecdâdına
Οἱ προφητάδες κοῖταξε γιά νά τόν μαρτύρωσαν
Σάν δεί ντεβλέτια πού'χτισαν γιά νά τό ν'ἀγαποῦσαν
İ profitâdes kitakse gia na ton martîrosan
San di devletia pu'htisan gia na to n'agapûsan
Çok temennâ kıldılar Hak'dan bular
Kim Muhammed ümmetinden olalar
Τόν Κύριο παρακάλεσαν νά κάμει μερχαμέτι
Καί νά τούς κάμει ὅλους τούς τόν Μουχαμμέτ οὐμμέτι
Ton Kîrio parakâlesan na kâmi merhameti
Ke na tus kâmi olus tus ton Muhammet ummeti
Ger dilersiz bulasız oddan necât
Aşk ile derd ile idün es-Salât

Ἄν θέλετε οὐχ τή φωτιά νά βρείτε γλίτωση μάρα
Τό σαλαβάτι βρεθούμε μέ ἄσκι μέ τρομάρα
An thelete uh ti fotia na vrîte glîtosi mâra
To salavati vrethûme me aski me tromâra
Hak teâlâ çün yaratdı Âdem'i
Kıldı Âdem'le müzeyyen âlemi
Καί τόν Ἀδέμη ὁ θεός τόν ἔχει γιαρατίσει
Μέ τόν Ἀδέμη τό ντουνιά αὐτόν τόν ἔχει στολίσει
Ke ton Âdemi o theôs ton ehi yaratisi
Me ton Âdemi to dunia afton ton ehi stolîsi
Âdem'e kıldı feriştehler sücûd
Hem ana çok kıldı lutf ıssı cûd
Καί τά μελέκια τό'καμαν σετζντέ καί τόν τίμωσαν
Ὅσους κερέμι τό'καμε καί αὐτοί τόν ἐκαλούσωσαν
Ke ta melekia to'kaman secde ke ton tîmosan
Osus keremi to'kame ke aftî ton ekâlusosan
Mustafa nûrunı alnında kodı
Bil Habîb'im nûrudır bu nûr didi
Στά δέμη τοῦ μετώπου βάλε τόν Μουσταφά τό νοῦρι
Ξέρε τό ἀγαπημένο μοῦ τό'πε εἶναι τό νοῦρι
Sta dêmi tu metôpu vâle ton Mustafa to nûri
Ksere to agapimêno mu to'pe ine to nûri
Kıldı ol nûr ânun alnında karar
Kaldı ânun ile nice rûzigâr
Καίαὐτότόνοῦρποὔἔμεινεστημένοποὔτάδένει
Καί ποὔ ἔμεινε τόσον καιρό στημένο ποὔ τά δένει
Ke afto to nûr pu êmine stimêno pu ta dêni
Ke pu êmine tôson kerô stimêno pu ta dêni
Sonra Havvâ alnına naklitdi bil
Durdı anda dahi nice ayvu yıl
Καί στή Χαββάς τό ποὔ πάει τό νοῦρ καί σταθεῖ
Καί ἔκατσε τόσον καιρό στά αὐτή δέν ἐχάθει
Ke sti Havvas topu pâi to nûr ke stathî
Ke ekatse tôson kerô sta afti den ehâthi
İş bu resm ile müselsel muttasıl
Tâ olunca Mustafa'ya muntakil
Στούς προφητάδες πήγαινε τό νοῦρ μέ ναράζα
Ὅσο ποὔ πάει στόν Μουσταφά ἄν τά ἤρθε ἡ γιαράζα
Stus profitâdes pîgene to nûr me narâza
Ôso pu pâi ston Mustafa an ta irthe i yiarâza
Şöyle vardı irdi ol nûr aslına
İrişince ol Muhammed alnına
Τόνοῦριἔτσιπήγαινεὡστόἤρθεστόνκαιρότοῦ
Καί ὁ Μουχαμμέτης γεννήθηκε καί πάει στό μέτωπο τοῦ
To nûri etsi pîgene os to irthe ston kerô tu

Ke o Muhammetis gennîthike ke pâi sto mêtopo tu
Geldi ol çün Rahmete'n-li'l-âlemîn
Vardı anda karar itdi hemîn
Καίὄντωςἐγεννήθηκετῷκόσμῳὅλονἡχάρη
Πήγετόνοῦρικ'ἔκατσεκ'ἔκαμεφιέρα
Ke ôndos egennîthike to kosmo ôlon i hâri
Pîge to nûri k'êkatse k'êkame fiêra
Ger dilersiz bulasız oddan necât
Aşk ile derd ile idin es-Salât
Ἄν θέλετε οὐχ τή φωτιά νά βρείτε γλίτωση μάρα
Τό σαλαβάτι βρεθούμε μέ ἄσκι μέ τρομάρα
An thelete uh ti fotia na vrîte glîtosi mâra
To salavati vrethûme me aski me tromâra

Fasl-ı Velâdet
Âmine Hâtun Muhammed ânesi
Ol sadefden doğdı ol dür dânesi
Ἡ Ἀμινέ εἶναι μάνα τοῦ ὅπου τόν ἔτσι γεννήσει
Τόν τιμῆ καί τόν προφήτη μᾶς ὅπου τόν ἔτσι γεννήσει
İ Âmine ine mâna tu ôpu ton etsi gennîsi
Ton timî ke ton profîti mas ôpu ton etsi gennîsi
Çünki Abdullah'dan oldı hâmile
Vakt irişdi hafta vü eyyâm ile
Τσούνκιμἀπ'τόνἈμπτουλλάχἔγινσενκ'ἀστρομένῃ
Καίἦρθεκαίτόβάκτιτῆςεφέντηςμᾶςγίνει
Çunkim ap'ton Abdullah eginsen k'astromêni
Ke irthe keto vakti tis efendis mas gîni
Hem Muhammed gelmesi oldı yakın
Çok alâmetler belürdi gelmedin
Ἄν τά πήγα καί ζυγοῦσε τό καλό κόπιασμα τοῦ
Νισάνα πολλά είδε πρωτύτερα ἀπό τή γέννηση τοῦ
An ta pîga ke zigûse to kalô kôpiasma tu
Nisâna pollâ ide protîtera apo ti gênnisi tu
Ol Rebî'ul-evvel ayın nîcesi
On ikinci gice isneyn gicesi
Ἀπό τό Ρεμπίουλ-Ἐββέλ τίς μέρες ἕν μήνα μέρα
Δωδεκάτη ἦταν αὐτή ξημερώνοντας Δευτέρα
Apo to Rebiul-Evvel tis mêres en mîna mêra
Dodekâti itan afti ksimerônondas Deftêra
Didi gördüm ol Habîb'in ânesi
Bir aceb nûr kim güneş pervânesi
Ἡμάνατοῦπροφήτημᾶςεἶπετότότες : Ἀγάπημα
Ω σάν τόν ἥλιο νοῦρ εἴδα θέαμα σάν τά τόν εἴδα
İ mâna tu profîti mas ipe to tôtes: Agâpima
O san ton îlio nûs ida thêama san ta ton ida

Berk urub çıkdı evinden nâgehân
Göklere dek nûr ile doldı cihân
Τό νοῦρ ἔχτιζες βάρεσε καί ποὺ τό σπίτι εβηκε
Ως τά οὐρανά ὁ ντουνιάς μέσα τό νοῦρ πνίγηκε
To nûr ehtizes vârese ke pu to spîtievike
Os ta uranâ o dunyas mêsa to nûr pnîgike
Hem hevâ üzre döşendi bir döşek
Adı sündüs döşeyen anı melek
Καίστόχαβάἀπότόθεόστερώθηκεἕναστρῶμα
Μελαϊκές ἦταν ποὺ στοῦρωσε Σουντούς τοῦ ὅλο στρῶμα
Ke sto hava apo to theô sterôthike ena strôma
Melaikes itan pu stûrose Sundus tu ôlo strôma
Üç alem dahi dikildi üç yere
Her birisin ideyim beyân size
Σέτρεῖςμέρουςἀνοίχτηκανκαίὅσατρίαμπαϊράκια
Απόκαίπουκαίὅσανάσάςπώβάλενάζῆσειςαὐτανά
Se tris mêrus anîhtikan ke ôsa tria bayrakia
Apo kepu ke ôsa na sas po vâle na zîsis aftanâ
Mağrib ü Maşrik’de ikisi anın
Biri damında dikildi Kâbe’nin
ΜαγκρίμπιἔμεινεΜεσρίκἤβάλεκαίὅσακαίἀλλοῦποιάεἶναι
Λυγίζου ὁ Κάαμπες εἶναι καί ὅλα βέβαια εἶναι
Magrîbi êmine Mesrîk i vâle ke ôsa ke âllu piâ ine
Ligîzu o Kâbes ine ke ôla vêvea ine
Bildin anlardan kim ol halkın yeği
Kim yakın oldı cihâna gelmeği
Τόνάτάεἴδαπύκασαὁκαλόςσέὅλοτήνπλάση
Εζησε ποὺ στό ντουνιά αὐτός γιά νά κοπιάσει
To na ta ida pîkasa o kalôs se ôlo tin plâsi
Êzise pu sto dunya aftos gia na kopiâsi
Yarılub divâr çıkdı nâgehân
Üç bile hûri bana oldı ayân
Μοῦφάνηκεὁνύχοςἄνοιξεἄξαφναμοῦἤρθεγιάμένα
Χουρίδες τρεῖς μέ ζύγωσαν καί κοτζαμάν ἐμένα
Mu fânike o nîhos anikse âksafna mu irthe gia mêna
Hurîdes tris me zîgosan ke kocaman emêna
Çevre yanıma gelüb oturdılar
Birbirine Mustafa’yı muştular
Ἤρθαν τώρα ἱεροί μοῦ καί ἔκατσαν καί ἔδιναν χαμπέρι
Μοῦ θά πούν τί γιά ἄλλοι χαροῦνταν τόν τιμόθεο Πεϊγκαμπέρη
İrthan tôra ierî mu ke ekatsan ke êdinan haberi
Mu tha pun ti gia âlli harûndan ton timôtheo Peygamberi
Didiler oğlun gibi hiçbir oğul
Yaradılalı cihân gelmiş değil
Καίοἰχουρίδεσμοῦἔλεγαν : Ὁσάν τηδικῆςεἶναι

Γιαρατισμένος στό ντουνιά δέν εἶναι ἄλλη γενά
Ke i hurîdes mu elegan: O san ti dikîs ine
Yaratismenos sto dunya den ine alli genâ
Bu senin oğlun gibi kadri cemîl
Bir anaya virmemişdir ol Celîl
Σάντόπαιδίὄπουἔκαμεςτόνπαράτιμημένο
Ὁ Κύριος χίτς μανάς ἀλληνῆς βέβαια δέν τό ἔχει δεμένο
San to pedî ôpu ekames ton parâ timimêno
O Kîrios hiç mânas allinis vêvea den to ehi demêno
Ulu devlet buldun ey dil-dâr sen
Doğıserdir senden ol hulk-ı hasen
Μέγα ντεβλέτ σοῦ ἔδωσε ὅσους καλό τήν ἔχεις
Θέλα γεννηθῇ τήν ὅπου ζεῖ οὐχ τήν κήλα τή δική σοῦ
Mêga devlet su êdose osus kalô tin ehis
Thêla gennithî tin opu zî uh tin kila ti dikî su
Bu gice bir gicedir kim ol Şerîf
Nûru ile âlemi eyler latîf
ΤότίεἶναιμοῦθάχρήζειβραδιάὁΚύριοςθέλαπέμψει
Μεγάλο νοῦρι στό ντουνιά καί ὁ κόσμος θέλα φίξει
To ti ine mu tha hrîzi vradia o Kîrios thela pempsi
Megâlo nûri sto dunya ke o kosmos thela fiksi
Âmine eyder çü vakt oldi temâm
Kim vücûda gele ol hayru'l-enâm
Ἦρθεκαίεἶπε : ἜϊἈμινέἄντάἤρθετόβάκτι
ΝάγεννηθεῖἜφέντηςμᾶςτῷκόσμῳὅλοτόνέτζτι
İrthe ke ipe: Ey Âmine an ta irthe to vakti
Na gennithî Efendis mas to kosmo olo to necdi
Susadım gâyet harâretden katı
Sundılar bir câm dolusı şerbeti
Ἐδίψασα πάρα πολύ ἀπό τό χαραρέτι
Μοῦ ἔδωκαν ἕνα μαστιράπα ποὺ μά τόν μέ σερμπέτι
Edipsa pâra polî apo to harareti
Mu edokan ena mastırapa pu ma ton me serbeti
İçdim anı oldı cismim nûra gark
İdemezdim kendümi nûrdan fark
Τόἤπιαἡδίψαμοῦνάδιαβείνάδροσιστείἡψυχήμοῦ
Από τό νοῦρ ὅπου γιά νά ἐγώ δέ γρύσει τό κορμί μοῦ
To ipia i dipsa mu na diavî na drosistî i psihî mu
Apo to nûr opu gia na ego de grîsi to kormî mu
Geldi bir akkuş kanadıyla revân
Arkamı sığadı kuvvetle hemân
Καίἦρθεἕναἄσπροπουλίκαίμοῦἔβαλετσαλάτες
Καί μέ ποιά καί μέ δύναμη καί ἀκούμπησα τίς πλάτες
Ke irthe ena aspro pulî ke mu êvale tsalâtes
Ke me pia ke me dînami ke akumbisa tis plâtes

Doğdı ol sâatde ol Sultân-ı dîn
Nûra gark oldı semâvât u zemîn
Ἐκεῖνη τή νοῦρα κόπιασε αὐτός ὁ τιμημένος
Καί ὁ ντουνιάς καί τούς οὐρανούς μέ νοῦρα πᾶν μένους
Ekîni ti nûra kôpiase aftos o timimênos
Ke o dunyas ketus uranûs me nûra pan mênus
Ger dilersiz bulasız oddan necât
Aşk ile derd ile idin es-Salât
Ἄν θέλετε οὐχ τή φωτιά νά βρείτε γλίτωση μάρα
Τό σαλαβάτι βρεθούμε μέ ἄσκι μέ τρομάρα
An thelete uh ti fotia na vrîte glîtosi mâra
To salavati vrethûme me aski me tromâra
Yaradılmış cümle oldı şâdımân
Gam gidüb âlem yeniden buldı cân
Σάν νά γεννῆσθαι καί ὕστερα γίνεκαν χαράς μεγάλης
Οὐχ τό ντουνιά ἐσκῶθηκαν ἀλαζόνες μεγάλες
San na gennisthe ke istera gînekan harâs megâlis
Uh to dunya eskôthikan alazônes megâles
Cümle zerrât-ı cihân idüb sadâ
Çağrışuben didiler kim merhabâ
Τάμαχλουκάτιατόντουνιάὅλαπήρανχαμπέρι
Χάλι καλῶς ἐκόπιασες τό εἶπαν τό Πεϊγκαμπέρη
Ta mahlukatia to dunya ola pîran haberi
Hâli kalos ekopiases to ipan to Peygamberi
Merhabâ ey âl-i sultân merhabâ
Merhabâ ey kân-ı irfân merhabâ
Χάλι καλῶς ἐκόπιασες μέ σαλᾶμας τιμημένα
Χάλι καλῶς ἐκόπιασες Προφήτη πᾶν ἐνωμένα
Hâli kalos ekopiases me salâmas timimêna
Hâli kalos ekopiases Profîti pan enomêna
Merhabâ ey Sırr-ı Furkân merhabâ
Merhabâ ey derde dermân merhabâ
ΧάλικαλῶςἐκόπιασεςκαίσοῦἤρθετόΚουράνι
Ποὺ ἐκόπιασες καί γίνηκες στό ντέρτι μᾶς ντερμάνι
Hâli kalos ekopiases ke su irthe to Kurani
Pu ekopiases ke ginikes sto derti mas dermâni
Merhabâ ey kurratü'l-aynı Halîl
Merhabâ ey Hâs-ı mahbûb-ı Celîl
Χάλι καλῶς ἐκόπιασες τό δυό μᾶς φίξει
Ποὺ σ'ἀγαπάει ὁ θεός στά μᾶς ποὺ σ'ἔχει πέμψει
Hâli kalos ekopiases to dio mas fiksi
Pu s'agapâi o theôs sta mas pu s'ehi pempsi
Merhabâ ey cümlenin maksudu sen
Merhabâ ey Hâlik'in mahbûbu sen
Χάλι καλῶς ἐκόπιασες ὁλονῶν μᾶς θελημένα

Χάλι καλῶς ἐκόπιασες τόσο ἀγαπημένα
Hâli kalos ekopiases ôlonon mas thelimêna
Hâli kalos ekopiases tôso agapimêna
Merhabâ ey Rahmeten li'l-âlemîn
Merhabâ sensin şefîu'l-müznibîn
Χάλικαλῶςἐκόπιασεςτόκόσμοὅλονραχμέτι
Χάλι καλῶς ἐκόπιασες ριτζατζής γιά τό οὐμμέτι
Hâli kalos ekopiases to kosmo ôlon rahmeti
Hâli kalos ekopiases ricacis gia to ummeti
Ey cemâli gün yüzi bedr-i münîr
Ey kamu düşmüşlere sen dest-gîr
Στούςξεπεσμένουςγίνεσαιβοηθόςτούςκάνειςχάρη
Σάν ἥλιος τό τζεμάλι σοῦ τό μούτρο σάν φεγγάρι
Stus ksepesmênus gînese voithôs tus kânis hâri
San ilios to cemâli su to mutro san feggâri
Ey gönüller derdinin dermânı sen
Ey yaradılmışların sultânı sen
Ποὺ εἴσαι ντερμάνι στίς καρδιές ποὺ ἔχουν πάθια καί ντέρτια
Τῶν γιαρατισμένων Βασιλιάς μέ τά καλά σοῦ ἀντέτια
Pu ise dermâni stis kardies pu ehun pâthia ke dertia
Ton yaratismênon Vasilias me ta kala su âdetia
Çünki ol mahbûb-i Rahmân u Rahîm
Kıldı dünyayı cemâlinden na'îm
ΤσούνκιγιαράτισεὁθεόςαὐτόντόνΤιμημένον
Οὐχ τό τζεμάλ τοῦ τό ντουνιά τόν ἔκαμε στολισμένον
Çunki yaratise o theôs afton ton Timimênon
Uh to cemâl tu to dunya ton ekame stolismênon
Sensin ol Sultân-ı cümle enbiyâ
Nûr-i çeşm-i evliyâ vü esfiyâ
Ὁ Εφέντης μᾶς εἴσαι Βασιλιάς ὁλονῶν τῶν προφητάδων
Καί εἴσαι φάος τῶν ματιῶν ὁλονῶν τῶν εβλιγιάδων
O Efendis mas ise Vasilias olonôn ton profitâdon
Ke ise fâos ton mation olonôn ton evliyâdon
Birbirine muştulayı her melek
Raksa girdi şevk u şâdından felek
Καί τά μελέκια χαροῦνταν ἀπό τή γέννησα τοῦ
Ταράχτηκαν οἱ οὐρανοί ἀπ'τή μεγάλη χαρά
Ke ta melekia harundan apo ti gennisa tu
Tarâhtikan i uranî ap'ti megâli harâ
İşbu heybetden Âmine hûb-rû
Bir zemân aklı gidüp geldi giru
Γλέποντας τοῦ τά ἡ Ἀμινέ σᾶς μέθ'ζῆσθαι
Από τό νοῦ τῆς χάθηκε ὕστερα στό λόγῳ τῆς ἤρθε
Glêpondas tu ta i Âmine sas meth'zîsthe
Apo to nu tis hâthike istera sto lôgo tis irthe

Gördi gitmiş hûriler hiç kimse yok
Görmedi oğlun tazarrû kıldı çok
Καίοίχουρίδεςπάεισάνεΐδετίναςδένεῖναι
Δέν εἶναι τό παιδί καί τῆς ἔκλαψε ποὺ δέν εἶναι
Ke i hurides pâi san ide tînas den ine
Den ine to pedî ke tis eklapse pu den ine
Hûriler aldı tasavvur kıldı ol
Hayret içre çok tefekkür kıldı ol
Καί οἱ χουρίδες πανδεχές ποὺ πήραν τό παιδί τῆς
Χαϊγρέτισσε ἀπόμεινε οὐχ τή διαλογιστή τῆς
Ke i hurides pandehes pu piran to pedî tis
Hayretisse apômine uh ti dialogistî tis
Çevre yanun isteyü kıldı nazar
Gördi kim bir köşede hayru'l-beşer
Ἐγύρισε καί στό πλευρό ἄν τά καλῶ τή ράλλη
Τό ν'εἶναι τόν Ἐφέντη μᾶς σεμνά κοσέ ἀπ'άλλη
Egîrise ke sto plevrô an ta kalo ti râlli
To n'ine ton Efendi mas semnâ kosê ap'âlli
Şöyle Beytullah'a karşı ol Resûl
Yüz yire urmuş ve kılmış secde ol
Ἐγνάντια μές'τό Μπεϊτουλλάχ τόν εἶδε ποὺ εἶχε πάει
Τό μούτρο εἶχε μεστητός αὐτός σετζντέ κάνει
Egnândia mes'to Beytullah ton ide pu ihe pâi
To mutro ihe mestitôs aftos secde kâni
Secdede başı olub tahmîd ider
Hem getürmiş parmağın tevhîd ider
Κεφάλι τοῦ εἶναι στό σετζντέ τόν Κύριο θά χαριστάει
Καί τό δάχτυλο τοῦ σήκωνε καί ἕναν τόν μαρτυράει
Kefâli tu ine sto secde ton Kîrio tha haristâi
Keto dahtilo tu sikone ke enan ton martirâi
Dir ki ey Mevlâm yüzüm tutdum sana
Yâ İlâhî ümmetim vir-gil bana
Καί ἔλεγε : γιά Ραμμπή,ἐγώ σετζντέ σοῦ κάνω
Νά μοῦ δοκείς τό οὐμμέτι μοῦ παρακάλια σοῦ κάνω
Ke elege: gia Rabbî ego secde su kâno
Na mu dokîs to ummeti mu parakalia su kâno
Deprenür dudakları söyler kelâm
Anlayamadım ne dirdi ol hümâm
Τά χείλα τοῦ ταράζονται καί ἔλεγαν χαμπέρι
Καί δέν τό ἔχεις κάνει,λέγε,τό στόμα τοῦ Πεϊγκαμπέρη
Ta hîla tu tarâzonde ke elegan haberî
Ke den to ehis kâni lege to stôma tu Peygamberi
Kulağım ağzına urdum dinledim
Söylediği sözi ol dem anladım
Τά αὐτιά μοῦ μές'τό στόμα τοῦ ἔβαλα καί πάνυ νοῦρα

Καί πύκασα ὅτι ἔλεγε ἄγω ἐκεῖνη τήν νοῦρα
Ta aftia mu mes'to stôma tu evala ke pâni nûra
Ke pîkasa oti elege âgo ekini tin nûra
Hakk'a bağlayub gönülden himmeti
Dir idi kim ümmetî vâ ümmetî
Στόν Κύριο μᾶς ἀπό καρδιά ἔδεσε τό χιμμέτι
Παρακαλεῖ καί ἔλεγε οὐμμέτ πάλι οὐμμέτι
Ston Kîrio mas apo kardia êdese to himmeti
Parakalî ke êlege ummet pâli ummeti
Tıfl iken ol diler idi ümmeti
Sen kocadın terk idersin sünneti
Ἀπόμικρόθάγνάζονταναὐτόςγιάτόοὐμμέτι
Καί ἐσύ ποὺ γέρασες ἀφήνεις τό σουννέτι
Apo mikro tha gnâzondan aftos gia to ummeti
Ke esi pu gêrases afînis to sunneti

Fasl-ı Mu'cizât
Mekke kavmi uluları bî-hilâf
Kâbe'yi ol gice kılurken tavâf
Οἱ Μεκκελίδες τόν Κάαμπε ξέρε δίχως χιλάφι
Εκεῖνη τήν βραδιά τόν ἔκαναν ταβάφι
İ Mekkelides ton Kâbe ksere dîhos hilâfi
Ekîni tin vradia ton ekanan tavâfi
Secde kıldı Kâbe gördi hâss ü âmm
Düşmedi bir taşı hoş kıldı kıyâm
Σετζντέ ἔκαμε ὁ Κάαμπες τόν εἶδαν μικροί μεγάλοι
Καί γιά ἕνα ἄλσος δέν ἔπεσε καί ὅσα νοῦ τοῦ τό χάλι
Secde ekame o Kâbes ton idan mikrî megâli
Ke gia ena âlsos den epese ke ôsa nu tu to hâli
Rükn-i rükne Kâbe'nin virdi selâm
Didiler kim doğdı ol hayru'l-enâm
Σελάμ ἔδινε τό Κάαμπε κομμάτι στό κομμάτι
Ηλεγαν εἰ γεννῆθηκε τῷ κόσμῳ τό χαϊγράτι
Selâm êdine to Kâbe kommâti sto kommâti
İlegan i gennîthike to kosmo to hayrâti
Kâbe bir savt itdi ol dem nâgihân
Didi doğdı bu gice şems-i cihân
Ἐκεῖνη τήν ὥρα ὁ Κάαμπες ἐφώναξε καί εἶπε
Απόψε νά γεννῆθηκε τῷ κόσμῳ Ἐφέντης,εἶπε
Ekini tin ora o Kâbes efônakse ke ipe
Apôpse na gennîthike to kosmo Efendis ipe
Pâk idüp küfr ile putlardan Resûl
Kurtarıser beni müşriklerden ol
Ἀπόὅλατάκουνίσματαθάμέἀποστρέψειςἐμένα
Καί ἀπό ὅλους τούς μουσρίκιδες θέλα μέ'κλείς ἐμένα

Apo ola ta kunîsmata tha me apostrepsis emêna
Ke apo olus tus musrikides thela me'klîs emêna
Yalın ayak baş açuben sâf sâf
Eyleyiser ümmeti beni tavâf
Καίτόοὐμμέτιαὐτουνοῦὅλοιθέλαμέξέρουν
Ξυπόλυτοι καί ξεσκούφοτοι γύρες θέλα μέ φέρουν
Keto ummeti aftunû ôli thela me ksêrun
Ksipôliti ke kseskûfoti gîres thela me fêrun
Ol gice tabl-ı nübüvvet urdılar
Ol gice Şeytân'ı gökten sürdiler
Ἐκεῖνητήνὥραγίνηκετῆςπροφητείαςτόδέβάνει
Οὐχ τά ὥρα θά κοπανά ἔδιωξαν τό σεϊτάνι
Ekini tin ora gînike tis profitias to de vâni
Uh ta ora tha kopanâ êdioksan to seytâni
Nice puthâne nice deyr ü sanem
Yıkılub küfr ehline irdi elem
Καί ἔκλεισες γκρεμίστηκαν κουνίσματα μεγάλα
Καί στούς καφίρηδες ἔπεσε ἀλλάζουνα κέντρα ἄλλα
Ke êklises grêmistikan kunîsmata megâla
Ke stus kafirides epese allazuna kendra alla

---

[397] Bkz. Liddel, Hanry George, Scott, Robert, "ΜέγαΛεξικόνΤηςΕλληνικήςΓλώσσης" (Mega Leksikon Tis Ellinikis Glossis),Hzl.Κωνσταντινίδου,Ανέστη (Konstantinidu, Anesti), Γ.Γεωργάκα (G. Georgaka) yay. Atina, 2007, c.II, s.982.
[398] Gnş Blg İçin Bkz. Καρολος, Μητσάκης (Karolos, Mitsakis), Βυζαντινή Υμνογραφία «Από την εποχή της Καινής Διαθήκης έως την Εικονομαχία» (Vizandini İmnografia "Apo tin epohi tis Kenis Diathikis eos tin İkonomahia), Γρηγόρη (Grigori) yay. Atina / 2010.
[399] Bkz. Köksal, M. Fatih, "a.g.e." s. 34 vd.

THE MEVLIDI SHERIF

By SÜLEYMAN CHELEBI

Translated by

F. LYMAN MacCALLUM

WISDOM OF THE EAST SERIES

VESÎLETÜ'N-NECÂT'IN İNGİLİZCE TERCÜMESİ / THE MEVLİDİ SHERİF

Çev. Lyman MacCallum
Hümeyra MERMER[400]

Mevlidin İngilizce Tercümesi

Mevlid-i Şerif hiç şüphesiz hem edebî hem de sosyolojik açıdan önemli bir eserdir. Mevlid-i Şerif'e halkın yoğun rağbet göstermesi ve mevlid törenlerinin yapılması, gayr-i müslim şahısların da hayli dikkatini çekmiştir. Bundan dolayı eser İngilizceye iki kez tercüme edilmiştir. Eserin ilk tercümesi Elias John Wilkinson Gibb'in A History of Ottoman Poetry isimli eserinin 1. cildinde görülmektedir.[401] Mevlid-i Şerif'in İngilizceye ikinci tercümesi ise, Lyman MacCallum tarafından yapılmıştır. Gibb'in yapmış olduğu tercüme kısmî olduğundan burada sadece atıfta bulunulacaktır. Bu çalışmada öncelikle MacCallum'un hayatı, sonra da The Mevlidi Sherif başlığı ile tercüme ettiği Mevlid hakkında bilgi verilecektir.

Lyman Maccallum Kimdir?

Frank Lyman Mac Callum, Mima ve Frederick MacCallum[402] çiftinin ikinci çocuğu olarak Erzurum'da 18 Haziran 1893'te doğmuştur. Lyman henüz doğmadan Ontario'dan Erzurum'a American Board tarafından misyonerlik faaliyetleri için gönderilen aile, Lyman henüz çocukken Maraş'a nakledilmiştir.[403] Bu yüzden MacCallum'un Erzurum›a dair anısı yoktur. Ancak Maraş'ta uzun bir süre ailesiyle birlikte yaşadıktan sonra büyükanne ve büyükbabası ile yaşamak üzere kız kardeşiyle birlikte 1907'de Kanada'ya gitmiş ve liseye burada kaydolmuştur. [404]

1912'de Queen's Üniversitesi Mühendislik bölümüne girmiş, savaşın başlaması üzerine 30 Agustos 1914'te Kanada ordusunda hizmete katılmıştır.[405] Savaş ortamındaki kötü yaşam koşullarından dolayı hayat mücadelesi veren MacCallum'un 14 Ağustos 1918'de Kanada Ordusu'ndaki görevine son verilmiştir. Savaş sırasında MacCallum ailesi öncelikle Türkiye'den ayrılmak zorunda kalmış, sonrasında babası Frederick MacCallum American Board, İstanbul Yayın İşleri Bölümü için yönetici olarak görevlendirilince İstanbul'a taşınmıştır. [406]

1924'te Daily British Whig isimli gazetede muhabir olarak göreve başlayan MacCallum[407], 1925 İstanbul'a gelerek ailesinin yanına dönmüştür[408]. Daha sonra Amerikan- İncil Topluluğu (Levent)'nda görev almış[409], İncil'in dağıtımı ve gazete reklamlarında da yer alması için çaba sarf etmiştir. Özellikle de İncil'in "dinî özgürlük" ilkesince kitapçı raflarında yer alması için girişimlerde bulunmuştur.[410]

1925'ten sonrası MacCallum için sadece İncil›in dağıtılması ya da satılması işini öğrendiği yıllar değildir. O, aynı zamanda Türk milletinin hayatını ve Türkçeyi

öğrenmek için yoğun çaba sarf etmiştir.[411]
Yaklaşık 1850'li yıllardan beri İstanbul'da birbirleriyle paralel bir şekilde faaliyet gösteren İngiliz ve Yabancı İncil Toplulukları 1937'de "Bible Lands Agency, North" ismi altında birleşirler. Lyman MacCallum, 1937'de bu yeni kuruluşun Türkiye'deki yönetiminden sorumlu kişi olarak çalışmaya başlar.[412]
1939'da "Türkçe İncil İnceleme Kurulu" görevini tamamlar. Türkçe İncil basıma hazırdır. MacCallum 1941'de Türkçe İncil›in basımını tamamlar.[413] Türkçe İncil›in daha çok kişiye ulaşması için çaba sarf eder. Hatta Ankara'da bir İncil satış ofisi açmayı da istemektedir. Bunun için gerekli girişimlerde bulunur, ancak Amerikan İncil Topluluğunun kendisini Beyrut İncil Topluluğu Aktif Temsilcilik Sekreterliği'ne görevlendirmesi üzerine 1943'te Beyrut'a gelir.
Makalemizi ilgilendiren kısım aslında MacCallum'un Beyrut hayatıdır. Nitekim MacCallum, Mevlidi The Mevlidi Sherif ismiyle Beyrut'ta tercüme etmiştir. Bu çeviri önce Mayıs 1942'de Fransız Réalité dergisinde dikkat çekmeyecek bir tarzda yayınlanır. Ancak British Council, uluslararası dostluk açısından bu çevirinin ne kadar değerli olduğunu fark edip Londra'da yayınlamak için girişimlerde bulunur. Eser, John Murray tarafından "Doğunun İrfanı" serisine ilave bir eser olarak tanıtılır ve yayınlanır.
MacCallum'ın Türk Edebiyatı'na dair başka çalışmaları da mevcuttur. Örneğin Yunus Emre, MacCallum'un ilgi duyduğu bir sufî-şairdir. MacCallum Beyrut'ta, arkadaşı Burhan Toprak tarafından kaleme alınan bir dizi makaleyi de İngilizceye çevirmiştir. Bu makalelerden birisi de Yunus Emre ve Divanı hakkında yazılmıştır ki, MacCallum tarafından İngilizceye tercüme edilmiş ve The Muslim World'de Nisan 1946'da yayınlanmıştır. [414] Makalede Yunus Emre'den bazı şiirlerin de İngilizceye titizlikle çevirildiği görülmektedir.
Aktif Temsilicilik Sekreterliği görevi vesilesi ile Bulgaristan, Yunanistan, Ermenistan, Lübnan, Suriye ve Irak'a giden MacCallum, İstanbul'un Fethinin 500. Yıldönümü 1953'te fetih kutlamalarına katkı olarak bir makale çevirmiştir.[415]
Ekrem Hakkı Ayverdi tarafından kaleme alınmış İstanbul ve Fatih Sultan Mehmet konulu bu makale The Muslim World Dergisi 43. cilt 3. sayıda "Constantinople and Its Conqueror: 1453 A Quinque- Centennial Turkish Study" başlığı ile yayınlanmıştır.
Lyman MacCallum "My end is my Beggining" (Sonum başlangıcımdır) diyerek 1955'te beyin kanaması sebebiyle vefat etmiştir.[416]
Akademik makalelerde, mevlid vb. türler hakkında yapılan çalışmalarda Lyman MacCallum ve eseri The Mevlidi Sherif hakkında ayrıntılı bilgi verilmeden sadece atıf ve alıntı yapılmıştır.[417] Yukarıda MacCallum hakkında yazılmış biyografik bir eser olan Call to Istanbul isimli kitabı kaynak alınarak hayatı kısaca anlatılmıştır. Bu bilgilere ilave olarak U.S Center for World Mission'un dergisinin sitesi olan Global Prayer Digest'te de bazı malumata ulaşılabilmektedir. Her ne kadar bazı bilgiler mevzu-bahis kitaptan farklılık arz etse de sitedeki "Bir Misyoner Biyografisi: Lyman MacCallum" başlıklı yazıda şu bilgiler yer almaktadır:
"Misyonerlik çalışmaları Lyman MacCallum için alışılmış bir durumdu. Misyoner bir çiftin çocuğu olarak 18 Haziran 1893'te belkide dünyanın en eski

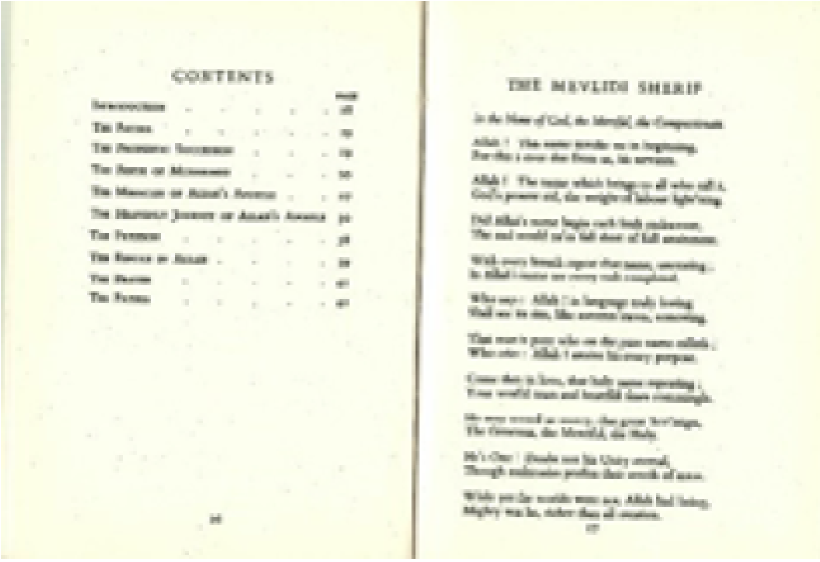
şehirlerinden ve Lyman'ın en çok sevdiği yerlerden biri olan Maraş'ta doğdu. Babası oradaki İlahiyat Okulunda eğitimci idi. Lyman ve diğer misyoner çocukları bu okulda eğitim alırlardı. 17 yaşına geldiğinde Lyman eğitimini tamamladı ve Kanada'ya taşındı.
29 yaşında iken Türkiye'ye çocukluk anılarının olduğu topraklara zaman zaman anılarını yayınladığı bir Kanada gazetesi adına görevli bir gazeteci olarak geri döndü. Hayatının geri kalanını Türkiye'de geçirecekti. Üç yıl sonra 1925'te American Bible Society (Amerika İncil Topluluğu) tarafından Türkiye temsilcisi olarak görevlendirildi."
Global Prayer Digest'ten alıntıladığımız bu yazıda MacCallum'un harf inkılabı ile İncil›in ve Eski Ahit'in yeni harflerle yayınlanması ve kitapçılardaki yerini alması için harcadığı çaba anlatılmaktadır. Sayfada, vefatına dair şu bilgiler verilir: "Lyman MacCallum beyin kanaması yüzünden 1955'te vefat ettiğinde bu incil Kuzey Kafkasya bölgesinde kullanılmakta olan elli dile çevrilmişti ve Türkiye›den bölgeye dağıtımı yapılmıştı, o zaman sadece 62 yaşındaydı."[418]
The Mevlidi Sherif Hakkında
İlk yayın yılı 1943, ikincisi 1957 olan bu eser, iki temel kısımdan oluşmaktadır: "Introduction" ve "The Mevlidi Sherif"… Yazar "introduction" kısmında önce Süleyman Çelebi, sonrasında Vesîletü'n Necât, mevlid törenleri ve mevlidin Türkler için önemi hakkında kısaca bilgi vermiştir. MacCallum tercüme yaparken Ahmet Halit Kitaphanesi Yayınevi tarafından 1931'de İstanbul'da tab olunan nüshayı kullandığını ifade eder.[419] Bu nüshada MacCallum'un ifadesiyle 263 beyit vardır.[420] Yazar çeviriyi yaparken amacının asla eski bir klasiği ciddi bir şekilde çalışmak olmadığını, tam tersine dilin önündeki bariyerlerin kaldırılıp batılı okuyucuların, mevlidi dinleyen Türklerin duygusal deneyimlerine az da olsa giriş yapabilmelerini sağlamak olduğunu ifade eder.[421]
The Mevlidi Sherif bölümü ise, Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n-Necât'ın tercümelerini içerir. Bunlardan "introduction" kısmı Süleyman Çelebi'nin kendisine dua edilmesi yani Fatiha okunmasını istediği kısımdır. "The Fatiha" da suresinin anlamı verilmiştir. "The Prophetic Succession" isimli bölümde Muhammedî Nûr'un intikali anlatılır. Yani insanoğlu eşref-i mahlûkat olarak yaratılmış, melekler Allah'ın emri ile Âdem (a.s.)'a secde etmişler ve nur Hz. Âdem'in alnında belirmiştir. Allah, "Bu nur benim sevgilime aittir." demiştir. O nur, zamanla Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'e ve en son Hz. Muhammed'e geçmiştir. "The Birth Of Muhammed" isimli kısımda ise, Hz. Amine'nin yaşadığı olaylar ve en son Efendimizin "ümmetî ümmetî" diye konuşması hadisesi anlatılır. "The Miracles Of Allah's Apostle" da Efendimizin yaşamış olduğu bulutların sürekli üzerinde olup ona gölge yapması, gölgesinin olmaması vb. harikulade bazı olaylar; "The Heavenly Journey of Allah's Apostle" isimli bölümde Miraç hadisesi anlatılmıştır. "The Petition" kısmı ise Mevliddeki "Tazarru' ve Münacat"; "The Refuge In Allah" ise "Duâ ve İltica" nın tercümesi mahiyetindedir. Eser "The Prayer" ve "Fatiha" yani Dua-i Mevlidi'n-Nebî ve Fatiha Sure-i Şerifinin tercümeleri ile hitam bulmuştur. Ayrıca Mevlid'in notaları da eserin sonunda yer almaktadır.
The Mevlidi Sherif'i üslup açısından ele alacak olursak, MacCallum'un eski

İngilizce ve hâl-i hazırda kullanmakta olduğumuz İngilizce kelimeleri birlikte kullandığını görürüz. Örneğin “thee” eski İngilizcede “sana, seni, sen ” manasındadır ki bu kelimeler günümüz İngilizcesinde “to you” ve “you” ile ifade edilir. Yazar zikrettiğimiz örnekteki gibi pek çok eş anlamlı kelimeyi, eserinde kanaatimizce şiirlerdeki kafiyeleri daha kolay oluşturabilmek için kullanmıştır. Tercüme eser olmasına rağmen üslup ve kelimelerin seçimindeki uyuma azami derecede özen göstermesi dikkat çekmektedir. Ayrıca MacCallum zaman zaman kullandığı kelime yahut kavramların dipnotlar ile açıklamıştır.

Gibb tarafından yapılmış olan tercüme hakkında da kısa bir malumat vermeyi uygun görüyoruz. Gibb’in yapmış olduğu tercüme, sadece Tevhid ve Hz. Muhammed’in Doğumu bölümlerinin çevirisi mahiyetindedir. Gibb, Mevlid’in hepsini tercüme etmemiştir. Bu konuda Gibb’in amacının tüm eseri tercüme etmek olmadığı, eserinin özelliği gereği sadece dönemin şairi olan Süleyman Çelebi’nin şiirlerine örnek vermek olduğu kanaatindeyiz. Nitekim Gibb de mevlid törenlerinde en çok okunan kısımları (opening canto and Light of Muhammed) tercüme ettiğini ifade etmekte, fakat eserin orjinalinde Efendimizin mucizelerinin, vefatının anlatıldığı kısımlar olduğunu da kısaca anlatmaktadır. [422]

Gibb, Mevlid’in hangi nüshasını tercüme ettiğine dair doğrudan bilgi vermemektedir. Ancak Mevlid-i Şerif’in bir kısmının Ziya Paşa’nın Harabat isimli eserinin 3. cildinde kısmen tab edildiğini söyler. Yine British Museum’daki tam olmayan bir nüshadan ve kendi koleksiyonunda birisinin tam olduğunu düşündüğü iki nüshadan bahseder.[423] Kanaatimizce yazar, bu nüshaları esas alarak tercüme yapmıştır.

Gibb’in tercümesini okurken ifadelerin ağırlıklı olarak Eski İngilizceden seçildiğini görürüz. Ayrıca yazar bazı Türkçe ve Arapça kavramları tercüme etmemiş, doğrudan İngilizce transkripsiyon ile yazmıştır. “Sherbet, bulbul, e-lestu” vb. kelimeler bu duruma örnektir. Dipnotlarda yer yer İslamîyete ait terimler veya Türkçeden- Arapçadan gelen kelimelerin manalarının açıklamaları da mevcuttur.

CONTENTS

THE MEVLIDI SHERIF

[400]. Dumlupınar Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

[401] Yazarın Mevlid hakkındaki görüşleri ve tercümesi için bkz : E. J. W. Gibb, A History of Ottoman Poetry, Volume 1, Luzac and Co., London 1900, s. 232-248.

Ayrıca Gibb'in hayatı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Christopher Ferrard, "GIBB, Elias John Wilkinson", D.İ.A., C.14, İstanbul 1996, s. 64-66 ; E.G.B., "GIBB, Elias John Wilkinson", Dictionary of National Biography, Editör: Sir Sıdney Lee, Second Supplement Volume II, Smith Elder and co., London 1912 s.100-101.

[402] Babası Frederic MacCallum'un American Board Örgütü başkanına yazdığı bir mektup hakkında bkz: Mustafa Çabuk, 1875- 1925 Yılları Arasında Adana, Antakya, Antep, Maraş ve Mersin Bölgelerinde Misyonerlik Faaliyetleri ve Ermeni Olayları, Doktora Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi S.B.E., Kahramanmaraş 2013, s.59. Ayrıca MacCallum ailesi, Ermeni Propagandacısı Lord Bryce ile de irtibat hâlinde olup ona zorunlu iskan sırasında belgeler göndermişlerdir. Bkz: a.g.t., s. 52.

[403] Constance E. Padwick, Call to Istanbul, Longmans, Green & Co.,London, 1958, s. 1.

[404] Padwick, s. 11.

[405] A.g.e, s. 21.

[406] A.g.e, s. 21-30.

[407] A.g.e, s. 33.

[408] A.g.e, s. 49.

[409] A.g.e, s. 51.

[410] A.g.e, s. 57-65.

[411] Padwick, s. 65-75.

[412] A.g.e, s. 108-109.

[413] A.g.e, s . 147.

[414] Padwick, s. 161-163.
[415] A.g.e, s. 202.
[416] A.g.e, s . 27-209.
[417] Rıeks Smeets, "A Circassian Mevlid", Studies in Slavic and General Linguistic, Vol. 1, 1980, s. 323-335; Howard A Reed, "Perspectives on the Evolution of Turkish Studies In North America Since 1946", Middle East Journal, Vol. 51, No. 1 (Winter, 1997), s.15-31 v.d.
[418] Global Prayer Digest, http://www.globalprayerdigest.org/index.php/issue/day/missionary-biography-lyman-maccallum, 28/07/2014.
Lyman MacCallum hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Joseph L. Grabill, Protestant Diplomacy and the Near East Missionary Influence on American Policy 1810-1927, University of Minnesota Press, Mineapolis 1971, s. 296-297.
[419] Bahse konu eserde hangi yazma veya matbu nüshanın esas alındığına yahut kim tarafından eserin Türkçeye çevrildiğine dair bilgi bulunmamaktır.
[420] Süleyman Chelebi, The Mevlidi Sherif, çev: Lyman MacCallum, John Murray, London 1957, s. 7.
Yazar 263 beyit derken kanaatimizce eserde zaman zaman tekrarlanan "Eğer cehennem ateşinden kurtulmak isterseniz, aşk ve derd ile salat edin." ve bunun karşılığı olarak söylenen "Salat u selam sanadır ey Allah'ın habibi ve elçisi" manalarındaki beyitleri sayıya dâhil etmemiştir. Nitekim tercümede toplam 281 beyit vardır. Bunlardan 18'i mevzu bahis iki beytin tekrarından oluşmaktadır.
[421] MacCallum, 1957, s.7.
[422] Gıbb, Volume 1, 1900, s. 240-241.
[423] Gibb, Volume 1, 1900, s. 235.

THE MEVLIDI SHERIF

In the of God, the Merciful, the Compassionate
Allah! This name invoke we in beginning
For this is ever due from us, his servants
Allah! The name which brings to all who call it,
God's present ait, the weight of labour light'ning
Did Allah's name begin each fresh endeavour,
The end would ne'er fall short of full attainment.
With every breath repeat that name, unceasing;
In Allah's name see every task complated.
Who says: Allah! in language truly loving
Shall see his sins, like autumn leaves, removing.
That man is pure who on the pure name calleth;
Who cries: Allah! attains his every purpose.
Come then in love that holy name repeating;
Your woeful tears and heartfelt fears commingle.
He may Accord us mercy, that great Sov'reign
The Generous, the Merciful, the Holy.
He's One! Doubt not his Unity eternal,
Though multitudes profess their creeds of error.
While yet the words were not, Allah had being,
Mighty was he, richer than all creation.
He was while yet was found nor man nor angel,
No earth, moon, sun, nine spheres nor highest heaven.
His was the art by which these all were founded,
Him they confess, his Unity they witness.
Omnipotence in these revealed his power
While giving proofs that testified his Oneness.
"Be!" said he, and the World stood forth in splendour;
Were he to say: " Be not!" so would it vanish.
Why, therefore, need we still prolong discussion?
Allah is One; beyond him is none other.
The proofs might be till Judgement Dat extended-
Yea, more such Days might fall ere they were ended.
Since Muhammed cause of this existence,
With simple hearts petition his assistance.
If from Hell's flame you hope to find salvation
With grief and love repeat the Salutation.

RESPONSE

Blessing and greeting upon thee, O Apostle of Allah!
Blessing and greeting upon thee, O beloved of Allah!

INTRODUCTION

O worty friends, ere we begin our story,
We charge you with a legacy most solemn;

A charge which he who holds in due observance,
Musk- sweet shall be his soul among its fellows.
May God Most High remember with his mercy
Each one of you who me[424] in prayer remembers.
For me, your slave, make earnest supplication;
A Fatiha I beg, your rich donation.

THE FATIHA

Praise be unto Allah, the Lord of all creatures, the Most Merciful, the King of the Day of Judgement. Thee do we worship and of Thee do we beg assistance. Direct us the right way, the way of those to whom Thou hast been gracious; not of those against whom. Thou are incensed, nor of those who go astray. Amin.

THE PROPHETIC SUCCESSION

When man was first by Allah's pow'r created,
The ornament was he of all things living.
To Adam came all angels in submission,
A gesture oft, at God's command, repeated.
On his brow first God set the Light of Prophets.
Saying: This Light belongs to my Beloved.
Long years that Light shone there, nor ever wavered,
Until the prophet's earthly life was ended.
Know that to Eve's brow next the Light migrated,
Remaining there through many months and seasons.
Then Seth received this sigil of Mustafa[425]
Which glowed more bright as year to year was added.
Thus Abraham and Ishmael received it-
My time would fail should all the line be counted.
From brow to brow, it linked chain unbroken,
The light at last attained its goal, Muhammed.
The Mercy of the Worlds appeared, and straightway
To him the Light took wing, its journey ended.
Give ear, than, to his merits, O ye pious,
And know who is the one will justify us.
If from Hell's flame you hope to find salvation,
With love and zeal repeat the Salutation.

RESPONSE

Blessing and greeting upon thee, O Apostle of Allah!
Blessing and greeting upon thee, O beloved of Allah!

---

[424] I.e. the soul of the author, Süleyman.

[425] Throughout this poem the names Ahmed, Muhammed and Mustafa are used for the Prophet.

THE BIRTH OF MUHAMMED

(on whom be peace!)

Now Amine, Muhammed's tender mother
(Mother- of- pearl, her one pearl like none other),
Had been with child by Abdullah, the faithful,
And time had sped, her hour was fast approaching.
But in that night when he to earth descended,
A host of herald signs bespoke his coming.
It was the happy month, Rebi-ul-evel,
And of this month the twelfth, Isneyn, the Blessed,
On which was born the Welfare of the Peoples,
'Mid marvels by his wond'ring mother witnessed.
"I saw," said she, " a wondrous light up- springing,
And streaming from my house, with blaze increasing.
Round it the sun revolved, moth- like and dazzled,
While earth and sky gave back this matchless splendour.
Heaven's radiant doors stood wide, and Dark was vanquished.
There came three angels bearing shining banners;
They raised one at the world's east brink, another
At farthest west, the third atop the Kaaba.
Than rank on rank the heavenly host descended,
And round my dwelling marched, as 'twere God's mansion.
This multitude made clear to me that straightway
Their lord to earthwould come, to bless his people.
In air I saw a silken mattres wafted,
By angel band adoringly attended.
So clear before my eyes appeared these visions,
That all my hearth o'erflowed with glowing wonder.
But now the wall at hand was sharply riven;
In stepped three shining houris[426] fresh from Heaven.
Some say that one was Asiye, fair consort
Of Egypt's King, who noble Moses nurtured.
One was, without a doubt, the Lady Mary;
The third, a graceful houri, their attendant.
Most graciously the moon- browed three approached me,
And, bowing low, said kindly: 'Peace be on thee!"
Then close at hand they sat in friendly circle
While each announced glad tidings of Mustafa.
To me they said: "Not since the world's creation
Hath mother had such cause for exultation.
No son like thine, such strength and grace possessing,
Hath God to earth sent down, for its redressing.
Great favour hast thou found, thou lovely mother,
To bear a son surpassing every other.

Sultan is he, all hidden truth possessing,
Full knowledge of the Unity professing.
For love of him, thy son, the skies are turning;
Mankind and angels for his face are yearning.
This is the night foretold in song and story,
In which the worlds rejoice to see his glory.
This night the world a paradise he maketh,
This night God's mercy on mankind awaketh.
Men of goodwill this night are all elated,
All upright men this night have long awaited.
The Mercy of both Worlds is he, Mustafa,
The Refuge of the sinner is Mustafa!'
With gracious words his nature thus they pictured,
And for that blessed Radiance set me yarning."
Here Amine made ending, for the hour
In which should come that best of men had sounded.
"I thirst," she cried, "I thirst, I burn with fever!"
A brimming glass to her at once was proffered.
White was that glass, than snow more white, and colder;
No sweetmeat ever made held half such sweetness.
"I drank it, and my being filled with glory,
Nor could I longer self from light distinguish.
On pinions bright a bird of white came floating,[427]
And stroked my back, so strongly yet how kindly;
The Sultan of the Faith that hour was given
And drowned in glory lay both earth and heaven."
Now pray to him, make peace and full submission,
That Paradise be yours for your contrition.
If from Hell's flame you hope to find salvation,
With love and zeal repeat the Salutation.
RESPONSE
Blessing and greeting upon thee, O Apostle of Allah!
Blessing and greeting upon thee, O Beloved of Allah!
All things created joyfully acclaimed him,
Sorrow was done, new life the world was flooding.
The very atoms joined in mighty chorus,
Crying with sweetest voices: Welcome Welcome!
Welcome, O matchless Sultan, thou art welcome,
Welcome, O Source of Knowledge, thou art welcome.
Welcome, thou Secret of Koran, welcome,
Welcome, Affliction's Cure, thou art most welcome.
Welcome, thou Nightingale of Beauty's garden
Welcome, to him who knows the Lord of Pardon.
Welcome, thou Moon and Sun of God's salvation,
Welcome, who knowst from Truth no deviation.

Welcome, the rebel's only place of hiding,
Welcome, the poor man's only sure confiding.
Welcome, Abiding Spirit, thou art welcome,
Welcome, the Lovers' Cup-bearer, O welcome.
Welcome, thou Eyesight of thy true adorer,
Welcome, thou Prince, loved by the World's Restorer.
Welcome, the humble soul's Illuminator,
Welcome, thou cherished Friend of the Creator.
Welcome, thou Soul Beloved, thou art welcome,
Welcome, Affliction's Cure, thou art most welcome.
Welcome, since thou of both world's art the Blesser
Welcome to thee, the sinner's Intercessor.
Welcome, thou Monarch by two worlds awaited
For whom both earth and heaven were created.
O thou, whose face with noonday splendour gloweth,
Whose hand is quick to raise up all the fallen,
Thou art the stay and comfort of all lovers,
The only refuge both of slave and freeman;
O balm of broken hearts, joy of the contrite,
O Sultan of the world and all its creatures,
King art thou to the noble race of Prophets,
Light-of-the-eye to men, both saint and simple;
O, last to mount the throne of the Apostles,
O thou, the seal and warrant of the Prophets,
Whose light did maket he whole World shine in brillance,
Whose rose-like beauty filled the World with roses,
O'ercame the night of ignorance and error,
And brought Attainment's Vineyard to perfection,
O thou, Belov'dof God, grant thy assistance
Smile on us in that hour when ends existence.
If from Hell's flame you hope to find salvation,
With love and zeal repeat the Salutation.
RESPONSE
Blessing and greeting upon thee, O apostle of Allah!
Blessing and greeting upon thee, O beloved of Allah!
When he, the Friend of God ruthful and clement,
Brought to the world the beauty of his presence,
Each angel to his fellow bore glad tidings,
While earth itself in exultation trembled.[428]
Affrighted by these portents, sweet Amine
'Twixt swoon and waking saw a wondrous vision-
She found herself alone, the houris vanished,
Likewise her son. Believing that they had him,
In tremulous dismay her loss she pondered,
Imploring God the while to send him to her.

Her anxious eye sought every nook and corner,
Till suddenly she spied him, deep in worship;
The Welfare of Mankind, facing the Kaaba,
Had fallen prone, in holy adoration.
There he with head and tongue was praising Allah
Whose Unity his outstretched finger witnessed.
He cried: “Oh God, I look to thee, beseeching,
Grant me my people, let them all be near me!
Amine said: “So clear I saw this vision,
That I to earth was drawn by my impatience.
So my mind cleared, these shadows all departed,
And lo, my son, light of my eyes, Mustafa!
But here to marvel- cord already severed,
Eyes painted, and his circumcision perfect!
His face was lighted with a smile like daybreak,
A sight which set my heart with joy a- tremble.
My heart glowed hot with fires of tender passion,
I snatched him up, and pressed him to my bosom.
Trembled his lips, I saw that words were forming.
What could my Bird of Paradise be saying?
I bent my ear towards his mouth and listened
With wonder, for his speech was plain to fallow.
Freely submitting all his will to Allah
He murmured low: ‘My people, oh, my people!’ ”
For you he prayed, though he was but an infant,
Yet you, full-grown, forsake his path of virtue.
‘My people!’ thus he yearningly addressed you;
Salute him then, for love will heal and rest you.
If from Hell’s flame you hope to find salvation,
With love and zeal repeat the Salutation.
RESPONSE
Blessing and greeting upon thee, O Apostle of Allah!
Blessing and greeting upon thee, O Beloved of Allah!

THE MIRACLES OF ALLAH’S APOSTLE
That night, the Meccan chiefs, men pure and guileless,
While circling round the Kaaba, deep in worship,
Beheld the shrine in homage bow its summit,
And right itself again, not one stone missing.
At this each noble chief his neighbour greeted,
Crying: “The Welfare of Mankind is with us!”
And how the Kaaba spoke with voice of triumph;
“Tonight is born the Sun, who all men lighteth.
From idols and all blasphemy he’ll cleanse me,
And save from those who hold that God hath partners.

Henceforth his people, pure of heart and lowly,
Round me will march barefoot, with heads uncovered!"
That night the Prophet's thund'rous drums resounded,
Satan that night from heaven was ejected;
In shrine and temple dashed were god and painting,
While 'neath God's scourge the sons of wrath were fainting.
If from Hell's flame you hope to find salvation,
With love and zeal repeat the Salutation.
RESPONSE
Blessing and greeting upon thee, O Apostle of Allah!
Blessing and greeting upon thee, O Beloved of Allah!
The glory of the World, when he was forty,
Assumed the crown of prophecy, mysterious.
Oft heard he then a great voice cry: "O Fatihful,
Thee have I made to be the world's sure Mercy!"
By verse and verse came dawn the sacred Koran,
While miracles most passing strange were witnessed.
Know first that never did that sacred body
Cast shadow on the earth, not e'en at noonday;
From head to foot his frame was light in essence,
And sure it is that light has not a shadow.
Above that noble head there hung unfailing,
A cloudy fragment sent from heav'n to shield him;
Its shadow cooled the burning heats of summer,
And where he moved, the cloud to him was faithful.
The miracles his eyes displayed are many;
Attend, while I recount these blessed marvels.
Whate'er those eyes might see before them lying,
Could they behold as clear when left behind him.
When Gabriel brought down a revelation,
The very instant when from heav'n he parted,
On earth his scent would fill the Prophet's nostrils,
Who waited then with joy the coming message.
Those glarious lips had but to quiver faintly,
And lo, the sun with all his train would tremble.
When winds of dawn about his head played lightly,
The scent of musk and amber filled their eddies.
By night his pearly teeth so brightly glittered,
Lost needles by that light might be recovered.
His breast poured forth a light by which his comrades
Through darkest night could walk the path of safety.
The Friend of God in twain the moon divided,
Through he but gestured towards it with his finger.
The Ruler of the World would oft plant palm-trees,
And pluck the honeyed fruit within the hour.

This tale might be till Judgement Day extended-
Yea, more such Days might fall ere it were ended.
If from Hell's flame you hope to find salvation,
With love and zeal repeat the Salutation.
RESPONSE
Blessing and greeting upon thee, O Apostle of Allah!
Blessing and greeting upon thee, O Beloved of Allah!

THE HEAVENLY JOURNEY OF ALLAH'S APOSTLE
Come hither, ye who long to feel love's fires
Who count yourselves true loversof the Loved One.
Come, hear how he one night to heav'n ascended;
And burn with love the while, if ye be lovers.
Upon a Thursday night, and this is certain,
For this became th' illustrious Night of Power[429],
Our Lord, the Royal child of noble fortune,
At home was resting in the cool of evening.
While thus in high- souled ease he was there seated,
To Paradise[430] God sent his angel saying:
"Take thence a belt of rank, a crown well- jewelled,
A trusty chestnut steed of noble breeding,
Lead him to my Beloved for his service,
To visit highest heaven and behold me."
So Gabriel to Paradise descended,
And saw that countless horses there were grazing.
But in their midst stood one with eyes right tearful,
Who would nor eat nor drink, so mournful was he.
His sorrowing eyes streamed like the flooded Jeyhan
Pining and grief his woeful heart had melted.
Said Gabriel: "Why weep you so, what ails you
What wounds are these your soul and body carry?
Your comrades all do graze and drink or wander,
While you stand moaning; say, what do you long for? "
He answered: "Forty thousand years, O Master,
Not food or drink, but love my frame has nourished.
For, once, my ear was drawn by sudden music,
Voices divinely sweet, low, but heart- piercing,
Which sang in lovely unison: 'Muhammed!'
Since then I know not what strange mood is on me,
My left from right can I not now distinguish;
The Master of that name I love for ever.
Whithin my breast my heart is lean with longing;
Not sight but only sound has made me love him.
This yearning makes of Paradise a prison,
By night and day these groans and sighs I utter.

Though to the eye I seem to stand in heaven
The pangs of absence are my endless torment.
Him must I find, whose glorious name I cherish,
Or else this frame incontinent must perish! ”
Cried Gabriel: “O matchless steed celestial,
Languish no more, for God your prayer has answered.
Whoever bears love’s emblems in his body
Shall know, some day, the joy of lovers’ meeting.
Come now to meet your loved one as appointed,
With healing balm your heart shall be anointed.”
The steed and Gabriel set forth together,
And soon appeared before the body Prophet.
“ Hail Mustafa! We bring salaams from Allah,
Who sends you earnest wishes for your welfare.
He bids you come and be his quest in heaven,
To gaze upon its wonders and behold him.
Unsealed tonight is God’s long-hidden secret;
Revealed tonight, to you alone, his visage.
Filled are both worlds tonight with flooding Zemzem[431]
And angels fly with tidings of your coming;
The eight firm Gates of heav’n they now have opened,
And scatter, free, rich blessings o’er creation.
The abodes of bliss and spirits blest await you;
Come then with us, Mustafa, to the Eternal.
Behold, this steed from Paradise I brought you,
To prove it was our Lord himself besought you.”
At once Mustafa rose to do his bidding,
And donned with joy the crown which they provided
The angel held the steed while while Ahmed mounted,
And settled firm astride the beast celestial.
Before him went their guide, the way to open;
The chestnut spread his wings and soared towards heaven.
In that same breath, the Sultan of the Nations
Dismounted in Jerusselam the Sacred.
There, souls of prophets came straightway to greet him,
Each seeking means to de him signal honour.
At this a cry from Allah reached the spirits,
Bidding them follow Mustafa in worship.
The Welfare of Mankind then sought the prayer-niche,
While souls in rows behind joined in the Namaz[432],
Two rek’ats[433] they performed, there on the Aksa[434],
The order of the Will Supreme obeying.
A ladder now appeared, of light constructed;
And by its rungs their journey they continued.
Till wond’ringly he stood at last in heaven;

The Bird of Paradise its wide gate entered.
He saw the heavenly citizens at worship,
Engaged each one in revent devotions.
Some sang the names of God, some spoke his glory;
Here beads were told, there holy praises shouted;
Some prostrate lay in humble adoration.
Some stood erect, some bowed to earth their faces,
Some by the love of God were so enraptured,
That lost they were in dream, or trance ecstatic.
These citizens all hurried towards Mustafa,
Intent to Show respect and pay him homage.
Congratulating him upon his journey,
They said: " Thou art most welcome, O Muhammed,
Our Intercessor in the Day of Judgement!
The crown of bliss tonight thy brow encircles;
Wander at will throughout the storeyed heavens,
And share tonight our Sultan's conversation,
An honour ne'er before to men accorded,
For none was worthy thus to be exalted."
That night the Prophet roamed, led on by passion,
To view the spheres with comprehending glances.
From each he garnered store of hidden wisdom,
Until his steps approached the bourn of Sidre[435],
Beyond which point had Gabriel not ventured
Since first the spheres to order were subjected.
When Gabriel made sign he could no further,
The Mercy of the Words declared in sadness:
"These paths I know not, all is blank before me;
A stranger I, how shall I go without thee? "
At this the angel cried: "Prophet beloved,
Think not thyself to be e'en here a stranger!
For thee alone these spheres have been created,
With men and jinns, the houris and bright angels.
But here my range doth end, here is my border,
Nor know I what beyond this frontier lieth.
It is commanded by our glorious Master,
That I nor wing nor heart beyond this venture.
Should I transgress, swift as the lightning flashes
The fire of God would smite my bones to ashes."
The Glory of the World to this made answer:
"Stay thou within the pale, as is commanded.
But I, whose steps hath Love to this point guided,
I must go on although at once I perish.
Who press on, it death's despite, unshrinking,
Shall see his love, and stand, those features drinking.

Count not the way of love adverse or winding;
To yield the head may prove the surest finding."
If from Hell's flame you hope to find salvation,
With love and zeal repeat the Salutation.
RESPONSE
Blessing and greeting upon thee, O Apostle of Allah!
Blessing and greeting upon thee, O Beloved of Allah!
While thus he was with Gabriel conversing,
Refref[436] appeared and, bowing, bade him follow.
The Sultan of the World and he together
Set forth from Sidre for their destination.
Soon came a chasm, abysmal and upreaching,
Where's neither sky, nor earth, nor habitation;
This boundless space is neither full nor empty,
Its qualities escape man's comprehension.
Before they found the seat of the Eternal.
Full seven times ten thousand veils were lifted.
When each was raised, solemn voice commanded;
"Approach, my friend; delay not to come hither! "
He saw and crossed those empyrean spaces,
And stood at last before the Lord Almighty
There Majesty revealed to the Beloved,
In fullest light, six aspects of his Beauty.
He saw the Lord of Glory full and clearly,
As will his followers in the World Hereafter.
The King communed with Mustafa, 'tis certain,
Though neither Word, nor voice, nor sign were needed.
"I am your heart's desire," he said "your solace,
Your only love, the only God you worship.
For me by night and day you sigh, unceasing,
And say: ' Why may I not behold his beauty? '
Come Friend, the love I fell for you is boundless,
To you I give all people for your bondsmen.
Whatever you desire shall now be granted;
For every ill a thousand cures stand ready."
Then answered Mustafa: " O God of Mercy,
Veiler of Faults, most graciously forgiving,
What shall become of these thy halting people,
How shall they find their way into thy presence?
By day and night their deeds compass rebellion;
I fear lest the Abyss should be their portion.
O Majesty, this is my sole petition –
My people, may they be by thee accepted."
From Truth Supreme a loving cry resounded:
" I grant them all you, my friend, Muhammed!

Your people now to you have I accorded;
My Paradise I promise for their portion.
O friend, was such a trifle worth the asking?
Since you now have my love, my gentle Lover,
Would you make suit for this rebellious handful?
You might have asked both worlds for your possessing.
You are the glass which mirrors my reflection;
Your name have I inscribed with mine together."
God said moreover: "Well I know, my Prophet,
That gazing thus your soul will ne'er feel surfeit;
But go, and give my slaves my invitation
To came and gaze at will upon my features.
You come to heav'n and for them interceded;
Your people shall approach me in the Namaz.
Whenever one performs the Namaz duly,
It wins him merit like to those in heaven.
All forms of worship are in it included;
It is both way to God and sure arrival.
Those faithful souls who pay it five times Daily
Shall God reward as though they had done fifty."
This conversation lasted but an instant,
Though ninety thousand words were in it spoken.
In that same breath, the world's great Prince and Sultan
Was back once more, under the roof familiar.
O his revered companions he narrated,
From first to last, the story of his journey.
They said: " Oh thou to whom we turno ur faces,
Blessed be thine exalted, heavenly journey!
We all are slaves, thou art our glorous ruler
In all our hearts thou art the full-moon shining.
Enough for us the callto be thy nation;
Enough if we may win thine approbation."

THE PETITION

So come, let us confess our sad rebellions;
With secret moan and bitter groan repenting.
Though life should last however many seasons,
Death shall one day become our sole employment.
Sol let us now defeat death's pangs and sadness,
By evermore entreating: God forgive us!
Our deeds have ever been of God unworthy;
We know not what may be our last condition.
Our worthless course have we not left nor altered
No preparations made for life eternal.
Our names we make to shine before the people,

But secretly our hearts we all have tarnished.
Each breath sees us commit sins by the thousand,
Yet not once in your life repent we one sin[437].
Yielding to self we sin and know no limit –
What shall we do, O God, how make repentance?
No one of us but knows his heart's sedition,
Yet we have come, thy mercy to petition.
We hope for grace to make a good profession,
For Mercy's touch, and Ahmed's intercession.

THE REFUGE IN ALLAH

O God, for sake of him, thy friend, Muhammed,
For sake of Ahmed, rich in intercession,
For sake of Sidre and of highest heaven,
For sake of paths he trod on that high journey,
For sake of noble words on that night spoken,
For eyes which gazed that night upon their Maker,
For sake of light divine and of the Koran,
For Zion's sake, for Kaaba, Merve[438], Zemzem,
For sake of tears thy lovers shed, unceasing,
For heads and hearts of all thy faithful people,
For hearts aflame with Love's consuming passion,
For mourners weeping blood, so sharp their sorrow,
For slaves who walk thy Way in firm devotion,
For this sure Way, straight to thy presence leading;
What time the span of life on earth is meted,
What time the shades of death must be entreated,
O Holy One, when our last breath doth falter,
Confirm our faith, that it nor change nor alter.
Absolve us, sinful, guilty, rebel creatures,
Free from us sin, that we behold thy features.
Our tombs with Faith's pure light do thou make splendid,
Our way by cheerful seraph bands attended.
When souls are weighted, our hope in thee we centre;
Guide by thy grace, till Paradise we enter;
Set us near Mustafa, O thou Benignant,
In gardens where there blows no wind malignant;
Then graciously thy face to us revealing,
Content our every wish beyond appealing.
Forgive our rebel deeds, thy mercy hasten,
For Ahmed's sake, our sins but lightly chasten.
Join us to those with whom thou art contented,
Nor gather us among the souls tormented.
May Süleyman, the lowly, find salvation,
Make faith his guide and Paradise his station.

Almighty God, from evil now deliver!
Amen, say all who hope in God the Giver.
A hundred thousand blessings, morn and even,
To Mustafa's pure soul by God be given
May all his clan, companions and his nation,
His friends and comrades share this acceptation.
May he, our Advocate, reject us never!
May God be graicous to you all for ever!
If from Hell's flame you hope to find salvation
With grief and love repeat the Salutation.
RESPONSE
Blessing and greeting upon thee, O Apostle of Allah!
Blessing and greeting upon thee, O beloved of Allah!

---

[426] Angelic, heavenly beings..
[427] At this point in the recital the congregation stands to welcome the arrival of the Prophet.
[428] A referance to the earthquake believed to have taken place at the time of the Prophet's birth. In this earthquake the famous vaulted hall at the Ctesiphon is supposed to have been ruined.
[429] The 27th night in the month of Ramazan.
[430] Lowest of the heavenly spheres.
[431] Water of Zemzem well in the sacred enclosure at Mecca.
[432] The act of worship prescribed five times Daily for Muslims.
[433] One of the cycles of prayer and genuflexion which are repeated in the namaz.
[434] The enclosure surrounding the mosque of Omar on the site of Solomon's temple at Jerusalem.
[435] A tree in the seventh heaven. Also the mansion of the Angel Gabriel.
[436] There is uncertainty among the commentators as to what Refref represents. Some suppose it to be a heavenly beast not unlike the Burak which had carried the Prophet during the first stage of his heavenly journey.
[437] An attempt to reproduce the Word-play of the original, "Bir günaha etmedik hiçbir gün ah."
[438] A hill near Mecca, visited during the annual pilgrimage.

THE PRAYER

Praise and thanks be unto thee, O Lord God.

Accept in thy courts of glory this recitation of the Mevlidi Sherif and of the glorious Koran, given in honor of thy noble Friend (prayers and peace be upon him), O Lord God.

We make a gift of the merit and reward of this recitation to the honoured soul of our Master and Prophet; accept it, we pray thee, O Lord God. We make a gift of it to the souls of all the apostles, to their companions and descendants, to the souls of the saints and of all true Believers; accept it on their behalf, O Lord God.

Let thy mercy rejoice all the spirits of such as are departed from among the friends who have been responsible for this recitation of the Mevlidi Sherif, O Lord God. Especially the souls of ……….. (Hear the leader reads the names of those for the repose of whose souls the recitation has been made, if this has been a service of that nature.) Grant long life to those who remain, O Lord God.

Make the government of our Republic victorious over all its enemies by land, sea and hair, O Lord God.

When life comes ta an end, may the peace of the Faith be ours, and grant us forgiveness and remission of our sins, O Lord God.

Praise be unto God, the Lord od Glory and of the Abstinent, and peace be upon the Apostles, and thanks be unto God, the Lord of the Here and the Hereafter. Amen.

THE FATIHA

Praise be unto Allah, the Lord of all creatures, the Most Merciful, the King of the Day of Judgement. Thee do we worship and of Thee do we beg assistance. Direct us in the right way, the way of those to whom Thou hast been gracious; not of those against whom Thou are incensed nor of those who go astray. Amin.[439]

---

[439] MacCallum, 1957, s. 16-42.

VESÎLETÜ'N-NECÂT'IN ALMANCA TERCÜMESİ / SCHİMMEL'İN TERCÜMESİ

Dr. İsmail H. YAVUZCAN

Almanca'da Mevlid

Mevlid her ne kadar İslam coğrafyasında gelenek olarak yaygınlaşmışsa da, batılı şarkiyatçıların da ilgisini çekmiş ve üzerinde çalışılmıştır. Meşhur Osmanlı tarihçisi Joseph Freiherr von Hammer-Purgstall (1774-1856) kendisini İslam geleneğini Almanca konuşulan coğrafyada tanıtmak için adamış ve bu nedenle bu alanda hâlâ kaynak değeri taşıyan eserler bırakmıştır. Bu eserler arasında on cildlik Osmanlı tarihiyle gündeme gelen eserini anmak gerekmektedir (Geschichte des osmanischen Reiches, Pest 1827-33). Bununla birlikte Hammer tek başına tarihle ilgilenmemiştir; aynı zaman da o, edebî eserleri Almanca'ya kazandırmak için de gayret sarfetmiştir. Bu çerçevede İranlı şair Hafızın Divanı'na ilişkin iki cildlik eserini yazmıştır. (Diwan des Hafis aus dem Persischen, Stuttgart und Tübingen, 1812-13). Yine o, Osmanlı edebî şahsiyetleri ve eserlerini tanıtmak için de eser hazırlamıştır. Birinci ciltte uzun bir giriş yazısının ardından sonra Sultan Osman döneminden başlayarak kronolojik şekilde şairlerin kısa tarihçe-i hayatlarına yerleşmiş, eserlerinden örnekler takdim ederek sunmuştur. Bu eserinde Yıldırım Beyazıt döneminden bahsederken Süleyman Çelebi›ye değinmektedir ve bazı bahirlerini Almancaya çevirmiştir (bkz: Geschichte der Osmanischen Dichtkunst, Pesth 1836, ss. 67-70).

Bu eseri meşhur Alman şairi Johann Wolfgang von Goethe için de ilham kaynağı olmuştur. Goethe 23 yaşında bir trajedi yazmayı planlamaktadır. Konusu ise Peygamber Efendimizin hayatıdır. Goethe uzmanı Katharina Momsen, tamamlanmamış eserinin fragmanlarının bile şu ana kadar bir Alman şairin Peygamberimiz hakkın en önemli medhiyesi olduğunu söyler (Goethe und der Islam, S. 48). Ancak bundan geriye kalan 'Mahomets Gesang' isimli şiirdir ve ne derecede Peygamber Efendimiz ile ilgili olduğu tartışılmalıdır.

Irmgard Engelke, Süleyman Çelebi›nin mevlidini etraflıca tetkik etmiş ve bazı beyitlerini Almancaya tercüme etmiştir. "Sulaymân Tschelebi's Lobgedichte auf die Geburt des Propheten-Mevlid-i Şerif" adını taşıyan bu doktora tezi, Halle'de 1926 yılında basılmıştır. Tayyip Okiç, Boşnak araştırmacı Dr. Fehim Bayraktareviç'e dayandırarak Engelke'nin, yanlış olarak Süleyman Çelebi›nin Mevlidinin 6500 beyitten ibaret olduğunu yazdığını iddia etse de, bu doğru değildir (Tayyip Okiç, S. 33). Engelke, Ahmet Refik'in Türkiye Tarihi eserinde bu rakamın baskı hatasından dolayı ('Druckfehler') böyle belirtildiğini ifade etmektedir. Engelke araştırmasını Münih, Berlin ve Leipzig üniversitelerindeki toplam sekiz yazma Mevlid nüshası ve beş broşüre dayandırmaktadır. Araştırmacı ayrıca, Ziya Paşa'nın Harâbâd eserinde kısmen aktarılan Mevlid'ten de istifade ettiğini belirtmektedir (Engelke, S. 8-9). Bazı nüshalarda Hz.

Fatıma'nın vefatı da Mevlid'e dahil edildiği için Engelke bu bölüm üzerinde de durmaktadır. Ancak Pekolcay tarafından yapılan araştırmalar, bu bölümün asıl nüshada mevcut olmadığını göstermektedir.
Ancak en yeni ve bir o kadar da orijinal olan çalışma ünlü Alman araştırmacı Annmarie Schimmel tarafından yapılmıştır. Schimmel, Peygamber Efendimizin hayatını incelediği 'Und Muhammad ist Sein Prophet. Die Verehrung des Propheten in der islamischen Frömmigkeit' (Ve Muhammed O›nun peygamberidir. İslam dindarlığında peygambere olan hürmet), (Köln, 1981) adıyla bir eser yazmıştır. Özellike Muhammed'in doğum günü kutlaması (s. 124-138) adlı bölümde ayrıntılı bir şekilde mevlid geleneğinin tarihsel olarak nasıl oluştuğunu açıklamaktadır. Başka bir eserinde Berlin'de şarkiyat okurken ilk kez mevlid ile karşılaştığını ve zaman zaman mevlidlere bilfiil katıldığını belirten Schimmel, mevlidin mistik ve edebî özellikleri olduğunu ve farklı farklı vesilerle okunduğunu ifade eder (s. 132). Süleyman Çelebi'nin taklidinin yapılmaya çalışıldığını; ancak hiç birinin onun kadar meşhur olmadığını belirterek özellikle Velâdet faslının Mevlid'in merkezini oluşturduğunu belirtir ve Mevlidin kısmi tercümesini aktarır (s. 132-135).

Annemarie Schimmel'in hayatı

Annemarie Schimmel 1922 yılında doğu Almanya Erfurt şehrinde doğdu, 2003 yılında bu dünyadan göçtü. Daha 15 yaşında lisede öğrenciyken Arapça öğrenmeye başladı. On altı yaşında iki sınıf atlayarak liseyi bitirip 1939 yılında Berlin Friedrich-Wilhelms-Üniversitesi'nde kimya, fizik, Arap Dili ve Edebiyatı ve İslamî Sanat Tarihi okumaya başladı. 1941 yılında pekiyi dereceyle doktora unvanını kazandı. Savaş sonuna kadar Dışişleri Bakanlığı bünyesinde mütercim olarak çalıştı. Tasavvuf konulu bir tezle 1951 yılında Marburg üniversitesinde ikinci kez doktora yaptı. 1952 yılında ilk kez Türkiye'ye gelen Schimmel, yeni kurulan Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde hocalık yaptı. ABD, İngiltere ve Pakistan'da da hocalık yapan Schimmel, hayatı boyunca Batı›da İslam'ın anlaşılması için çaba gösterdi. Özellikle tasavvufla ilgilenen Schimmel, Mevlana, Hallac, İkbal, İslam edebiyatı ve İslam'ın mistik yorumu üzerine yaklaşık 100 eser yazdı. Bonn'da Hristiyan gelenekleri çerçevesinde defnedilen Schimmel, mezar taşına 'İnsanlar uykudadır, ölünce uyanırlar.' hadis-i şerifini yazdırmıştır.

Annemarie Schimmel

Und Muhammad ist Sein Prophet

Die Verehrung des Propheten in der islamischen Frömmigkeit

DIEDERICHS GELBE REIHE

Schimmel’in Tercümesi[440]

306 Amina Khatun, Muhammads Mutter rein –
Diese Muschel, sie gebar die Perle fein!
307 Als von Abdallah sie ein Kind empfing,
Kam die Zeit herbei, und Tag und Stunde ging.
308 Als das Kommen Muhammads nun nahe war,
Zeigten sich zuvor gar viele Zeichen klar.
309 Jene Nacht des Monats Rabi ul-evvel,
Jene zwölfte Nacht, die zwölfte Nacht so hell –
310 Da der Menschen Bester ward geborn allhie:
Was sah seine Mutter alles! Was sah sie!
311 Sagte sie: “Ich sah (so sprach die Mutter rein)
Solch ein Licht – die Sonn vor ihm ein Mücklein klein!
312 Plötzlich leuchtend es aus meinem Hause quoll;
Bis zum Himmel war die Welt von Licht ganz voll.
313 Auf tat sich der Himmel, Finsternis verschwand,
Sah drei Engel ich, drei Banner in der Hand.
314 Der im Osten, der im Westen stand der Welt,
Einer hat sich auf der Kaaba Dach gestellt.
315 Stiegen denn vom Himmel Engel, Reih’ um Reih’,
Kreisten um mein Haus, als ob’s die Kaaba sei.
316 Legten sie dann in die Luft ein Lager fein
Aus Brokat – es breitete ein Engel rein.
317 Als ich all die Dinge deutlich vor mir sah,
Ganz voll Staunen und in Verwirrung blieb ich da.
318 Plötzlich spaltete die Wand sich, und sofort
wurden sichtbar auch drei Huris mir alldort.
319 Mancher sagt, dass einer dieser holden Drei
Asiye, ganz wunderschön, gewesen sei.
320 Eine war Maria, das war deutlich klar,
Und die dritte eine zarte Huri war.
321 Kamen die drei Mondgesicht’gen liebreich an,
Boten ohne Zögern mir den Gruß sodann,
322 Kamen her und setzten sich im Kreis um mich,
Fröhlich um Muhammads Geburt verkündend sich.”
323 Sagten sie: “Ein Sohn wie deiner, solcher Art
Kam zur Welt nicht, seit die Welt erschaffen ward!
324 Einen Sohn wie deinen, herrlich – so wie ihn
Hat der Mächt’ge keiner Mutter noch verliehn.
325 Höchstes Glück war dir, o Liebliche erkoren,
Dass von dir der Schöngeschaff’ne wird geboren!
326 Der da kommt, wird Fürst des Gotteswissens sein;
Der da kommt, wird Einheits-, Kenntnisquelle sein.
327 Seinetwillen drehte sich der Sphären Kreis,

Sein Gesicht ersehnen Mensch und Engel heiß!
328 Heute ist's, da dieser Edle in der Nacht
Alle Welt mit hellem Lichte lieblich macht.
329 Diese Nacht macht er zum Paradies die Welt,
Diese Nacht erbarmt der Herr sich seiner Welt!
330 Ist Erbarmen für die Welten Mustafa,
Ist der Fürsprech für die Sünder Mustafa!"
331 So beschrieben sie sein holdes Wesen ganz,
So erweckten Sehnsucht sie nach jenem Glanz.
332 Amina sprach: "Als die Zeit vollendet ward,
Dass zur Welt kam aller Menschen Bester zart,
333 Dürstete von starker Hitze ich so sehr –
Reichten sie ein Glas gefüllt mit Scherbet her.
334 Da ich trank, verging mein Körper ganz in Licht,
Konnt mich selbst vom Lichte unterscheiden nicht.
335 Kam ein weißer Schwan geflogen schwingenweich,
Meinen Rücken streichelt' er ganz stark sogleich."
(Anm.: Wenn dieser Vers gesungen wird, berührt jeder Zuhö rer sanft den Rücken seines Nachbarn.)
336 Ward der Glaubensfürst gebor'n zu jener Stund –
Ganz in Licht versanken Erd' und Himmelsrund.
337 Was geschaffen, wurde alles freudenreich,
Gram verging, die Welt fand neues Leben gleich.
338 Alle Stäubchen in der Welt – mit Freudenschrei
Riefen sie zusammen all: Willkommen sei!
339 Sei willkommen, hoher Fürst, sei uns gegrüßt!
Sei willkommen, Weisheitsbergschacht, sei gegrüßt!
340 Sei willkommen, Buchs Geheimnis, sei gegrüßt!
Sei willkommen, Schmerzensheilung, sei gegrüßt!
341 Sei willkommen, Gottes Mond- und Sonnenlicht!
Sei willkommen, der von Gott getrennt du nicht!
342 Sei willkommen, Schönheitsgartens Nachtigall,
Sei willkommen, Freund des Herrn der Mächte all!
343 Sei willkommen, Zufluchtsort des Volkes dein!
Sei willkommen, der du heilst der Armen Pein!
344 Sei willkommen, ew'ge Seele, sei gegrüßt!
Sei willkommen, Schenk der Liebenden, gegrüßt!
345 Sei willkommen, du des Freundes Augenstern!
Sei willkommen, sehr Geliebter du des Herrn!
346 Sei willkommen, du Erbarmung für die Welt!
Sei willkommen, du der Sünder Fürsprachheld!
347 Sei willkommen, Fürst der Welten hier und dort –
Nur um dich ward ja geschaffen Zeit und Ort!
348 Sonnenschöner, leuchtend helles Mond-Gesicht!
Wieviel Tiefgestürzten bist du Stütze nicht!

349 Bist die Stütze ach wie vielen, die da fallen,
Zufluchtsort von Sklaven und von Freien allen!
350 O du Heilung für der Herzen bittren Schmerz,
O du König des Geschaff'nen allerwärts!
351 Du bist jener Fürst der sämtlichen Propheten,
Augenlicht der Heil'gen, aller die da beten –
352 O du Siegel auf der Gottessendung Thron!
O du Siegel vom Prophetenpetschaft schon!
353 Denn dein Licht macht diese Welt zum hellen Tag,
Deine Schönheit macht die Welt zum Rosenhag.
354 O Freund Gottes, lass uns Hilfe angedeih'n!
Deine Huld erquick' mein letztes Stündelein!

---

[440] Annemarie Schimmel: Und Muhammad ist Sein Prophet. Die Verehrung des Propheten in der islamischen Frömmigkeit. Düsseldorf, Köln: Diederichs Verlag 1981.

SONUÇ

Türk edebiyatının şaheserlerinden birisi, Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n-Necât'ıdır. Sevgili Peygamberimize duyulan derin sevgi ve bağlılığın şiir diliyle vücut bulduğu bir eser olan Vesîletü'n-Necât, yazılışından itibaren mevlid ihtifallerinde belirli bir form dâhilinde okunmuş; böylece geniş halk kitlelerini etkileyen bir eser olmuştur. Öyle ki, halk bu eserin adını Mevlûd ve Mevlûd-i Şerîf şeklinde isimlendirmiş; bununla da kalmayarak şairini de Mevlûd-i Süleyman Dede şeklinde anmıştır. Günümüzde Mevlid ve Mevlîd-i Şerîf şeklinde anılan eser, asırlardır kültür coğrafyamızı besleyen bir kaynak olma hüviyetini korumuştur.

Başta mevlid kandili sebebiyle düzenlenen ihtifaller olmak üzere, kandil geceleri, matem, anma ve velime günlerinde bestelenerek okunan Mevlid, mahalli kültür içerisinde zaman zaman ilaveler yapılarak veya kısaltılarak okunmuş; milletin sevincinde ve hüznünde ona âb-ı hayat sunan bir menba olmuştur. Bu menba, yazıldığı dönemden itibaren farklı okuyuş biçim ve usulleriyle okunmanın yanında, farklı dillere tercüme edilerek kültür coğrafyamızın alanını genişletmiştir. Mevlid'in, ilk tercümelerinden birisi Rumca'ya olmuştur. Ortodoks cemaatin Hz. İsa'nın doğumu sadedinde okuduğu neşideleri telmih eden bu tercüme, belli ki Osmanlı'daki Ortodoks vatandaşların komşularının Hz. Peygamber'e duydukları sevgiyi göstermenin yanında, Rum asıllı mühtedi Müslümanlar için de vazgeçilmez bir kaynak olmuştur.

Mevlid'in Boşnakça ve Arnavutça tercümeleri, tıpkı Türk edebiyatında olduğu gibi, Vesîletü'n-Necât'ın dinî-edebî hayat açısından bir kurucu metin işlevi gördüğüne tanık oluyoruz. Bilindiği gibi Vesîletü'n-Necât, edebiyatımız için kurucu metindir; sadece istinsah edilerek, güzel hatlarla ve tezhiplerle çoğaltılarak ve bestelenerek okunan bir metin olmamış, farklı şairler tarafından da nazireleri yazılarak mevlid türünün oluşmasına imkân vermiştir. Bu durumun Boşnak ve Arnavut İslam edebiyatı için de geçerli olduğuna tanık oluyoruz; bu dillerde tercümelerinin yanında nazirelerle Boşnakça ve Arnavutça başka mevlidler de yazılmıştır. Aynı durum Kürt edebiyatı için de geçerlidir. Ancak öyle sanıldığı gibi, doğrudan doğruya Vesîletü'n-Necât'ın Kürtçe tercümesi yapılmamış; benzeri yazılmıştır… Böylece Vesîletü'n-Necât, Osmanlı vilayetlerinde dil ve edebiyatı etkileyen bir metin olarak haklı bir şöhrete kavuşmuştur.

Mevlid'in Osmanlı döneminde Agide diline de tercüme edilerek yayımlandığına tanık oluyoruz. Ancak bu tercümenin başta Agide edebiyatı olmak üzere diğer Kafkas dil ve lehçelerinde ne denli tesir oluşturduğu konusu vuzuha kavuşmuş değildir. Kırım ve Kazan bölgesinde, o bölgelerin ağız özelliklerini taşıyan Türkçeyle Vesîletü'n-Necât'ın hâlâ okunduğu bilgimiz dâhilindedir. Gürcü diline ise henüz yeni tercüme edilmiştir. Bu konuda daha evvel yaptığımız çalışmalarda, yakın zamanlara değin, Batum ve Azerbaycan bölgelerinde yaşayan Müslüman Gürcülerin tıpkı Kırım-Kazan havzasında olduğu gibi Türkçe Mevlid okudukları bilinmektedir. Son dönemde yapılan Gürcüce tercüme, tevhit ve veladet kısımlarıyla muhtasar bir tercümedir. Keza Mekadonya, Bulgaristan,

Yunanistan ve Romanya gibi geçen asrın başında siyasi coğrafyamızdan ayrılan ülkelerde Müslüman Türk, Pomak, Boşnak ve Arnavut grupların da Türkçe mevlid okuduğunu kaydetmek gerekir. Özellikle Makedonya, Bulgaristan ve Yunanistan'da halkın Vesîletü'n-Necât metni içine dâhil ettiği Hikâye-i Deve, Hikâye-i Güvercin, Hikâye-i Kesikbaş gibi Mevlid kıssaları da ilave edilerek daha uzun okunmaktadır. Agide tercümesi ve bazı Boşnakça mevlidlerde de bu kıssalardan bazılarına yer verilmiştir.

Vesîletü'n-Necât'ın Arapça'ya tercümesi de çok eski değildir. Gerçi geçen asrın başına değin Mısır ve Şam gibi eski vilayetlerde özellikle Mevlevî, Bektâşî ve Gülşenî dergâhlarının bulunduğu bölgelerde ihtifallerde Türkçe Mevlid'in okunduğu bilinmektedir. Bu sebeple Vesîletü'n-Necât'ın bu coğrafyada biliniyor olmasına rağmen, özellikle Arapça Mevlid ve kasidelerin çokça yazılıp okunması hasebiyle Arapça'ya tercümesi gecikmiştir. Eserin İngilizce'ye ve Almanca'ya birkaç defa tercüme edildiğini ve yine bu dillerde bazı akademik çalışmalara konu edildiğine tanık oluyoruz. Bu kitaba aldığımız İngilizce tercüme bir misyoner olan MacCallum tarafından yapılmıştır. Bu durum misyonerlerin dinî-edebî hayatı tanıma gayretine işaret olarak değerlendirilebilir. Almanca tercümelerden, özellikle Türk tasavvuf edebiyatını ve tasavvuf düşüncesine vakıf bir ilim insanı olan Annemarie Schimmel'in yaptığı kısmî tercümeyi bu çalışma içerisinde değerlendirdik.

Vesîletü'n-Necât'ın İtalyanca tercümesini tespit edemedik; muhtemelen böyle bir tercüme yapılmamıştır. Ancak Rumca tercümesinde Venedik İtalyancasına ait kelimelerin bulunması, Dante Alighieri (1265-1321)'nin Divina Commedia'sına aşina olan İtalyan şairlerinin Mevlid'i bildikleri ihtimalini akla getirmektedir. Dante'nin, Fütuhatu'l-Mekkiye'den esinlendiği, modern eleştirmenler tarafından ileri sürülmektedir. Keza Emir Sultan'ın irfani muhiti içinde bulunan Süleyman Çelebi'nin de, bu mecliste okunan Fütuhatu'l-Mekkiye'ye vâkıf olduğu aşikârdır. Bu bakımdan Türk edebiyatının kurucu metinlerinden olan Mevlid, yazıldığı günden itibaren altı yüz yıldır bu topraklarda okunmuş, edebî ve dinî hayatı beslediği gibi Türk irfanını da beslemiş; Türkçe din dilinin inşasına imkân vermiştir. Böylece iktisab ettiği şöhreti başka dillere de taşıyarak tesir halkasını genişletmiştir.

KAYNAKÇA

Abdulkadir Karahan, “560 ncı yılında Mevlid”, İslam Medeniyeti (İstanbul 26 Nisan 1969, Yıl 2, Sayı 19, s.12-14.
Ahmed Ateş, Süleyman Çelebi, Vesîletü’n-Necât-Mevlid, Ankara, 1954.
Ahmed Aymutlu, Süleyman Çelebi ve Mevlid-i Şerif, İstanbul, 1958.
Ahmet Özel, “Mevlid”, DİA, XIX, İstanbul, 2004, 475-479.
Ali İhsan Karataş, “Osmanlı Toplumunda Mevlid Vakıfları-Bursa Örneği”, Süleyman Çelebi ve Mevlidin Yazılışı-Yayılışı ve Etkileri, (Ed. M. Kara-B. Kemikli), Bursa, 2007, 34-42.
Ali Rıza Sağman, Mevlid Nasıl Okunur ve Mevlidhanlar, İstanbul, 1951.
Amina Şilyak Jesenkoviç, “Bosna’da Dinî Kimlik Problemi ve Mevlid”, Bir Kutlu Doğum Şaheseri Mevlid ve Süleyman Çelebi, (Ed. B. Kemikli - O. Çetin), Ankara, 2010, 458-476.
Annemarie Schimmel, Und Muhammad ist Sein Prophet. Die Verehrung des Propheten in der islamischen Frömmigkeit, Düsseldorf, Köln: Diederichs, Verlag, 1981.
Annemarie Schimmel, Mystical Dimensions of Islam, North Carolina, 1975.
Bilal Kemikli, “Ulucami’de Doğan Şaheser Mevlid ve Süleyman Çelebi”, Bursa Ulucami, (ed. Bilal Kemikli), Bursa, 2012, 177-179.
— “Ulucami’nin Bilge İmamı Süleyman Çelebi”, Bursa’nın Kalbi Ulucami, (ed. M. Kara-B. Kemikli), İstanbul, 2009, 105-109.
— Sufi Aşk ve Ölüm, İstanbul, 2007.
Bir Kutlu Doğum Şaheseri Mevlid ve Süleyman Çelebi, Ed. B. Kemikli - O. Çetin, Ankara, 2010.
Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri, I-III, İstanbul, 1333.
Bursalı Süleyman Çelebi, Mevlud, Sarajevo, 1973.
Cabbarzâde Mehmed Ârif Bey, Mevlid Şerhi: İzâhu’l-Merâm Alâ-Vilâdeti Seyyidi’l-Enâm, Haz. O. Yılmaz, İstanbul, 2011.
Charles Pellât, Langue et Littérature Arabes, Paris, 1952.
Corci Zeydân, Târîhu Âdâbi’l-Luğati’l-Arabiyye, et-tab’atü’s-sâlise, I, el-Kâhire, 1936.
Faruk Kadri Timurtaş, Süleyman Çelebi Mevlid, İstanbul, 2005.
Fehim Nametak, “Bosna Hersek’te Mevlid Geleneği”, Süleyman Çelebi ve Mevlid Yazılışı-Yayılışı ve Etkileri, (Ed. M. Kara-B. Kemikli), Bursa, 2007, 381-387.
Gelibolulu Mustafa Âlî, Künhü’l-Ahbâr’ın Tezkire Kısmı, (Haz. M. İsen), Ankara, 1994.
H. Fuchs-Necla Pekolcay, “Mevlid”, İA, VIII, İstanbul, 1971, 171-176.
Hasan Aksoy, “Mevlid: Türk Edebiyatı”, DİA, XIX, Ankara, 2004, 482-484.
Hasibe Mazıoğlu, “Türk Edebiyatında Mevlid Yazan Şairler”, Türkoloji Dergisi, Ankara, 1974, 31-62.
Hasibe Mazıoğlu, “Türk Edebiyatında Mevlid Yazan Şairler”, Türkoloji Dergisi, Ankara, 1974, c.VI, Sa.I, s.31-62.
Hâşim Velî, Esrâr-ı Mevlidü’n-Nebî, İstanbul, 1326.
Hazım Şabanoviç, Knjizevnost Muslimana B. i H. na Orijentalnim Jezicima

(Bibligrafija), Sarajevo, 1973.
Howard A Reed, “Perspectives on the Evolution of Turkish Studies In North America Since 1946”, Middle East Journal, Vol. 51, No. 1 (Winter, 1997), 15-31.
Hüseyin Mucîb el-Mısrî, el-Mevlidü’ş-Şerîf (Süleyman Çelebi), Mektebetü’l-Ancalu’l-Mısrıyye, Kâhire, 1981.
Hüseyin Vassaf, Gülzâr-ı Aşk, (Haz. M.Tatçı-M.Yıldız-K.Üstüner), İstanbul, 2006.
Hüseyin Vassaf, Mevlid: Süleyman Çelebi ve Vesîletü’n-Necât, (Haz. C. Kurnaz-M. Tatçı), Ankara, 1999.
— Sefîne-i Evliyâ, I, Haz. A.Yılmaz-M. Akkuş, İstanbul, 2006.
I. Ye. Petrosyan, “The Mawlid-i Nabl by Suleyman Celebi and Its 1\vo Versions”, Manuscripta Orientalia,N/3, Helsinki 1998, 16-23.
İbrahim Kemura, “Hafiz Salih Gaşeviç u svietlosti literarnog djela jednog Crnogorskog pisca”, Glasnik Vrhovnog Islamskog Starjeşinstva u Socijalistickoj Federativnoj Republici Jugoslaviji, Sarajevo, 1969, XXXII, 120-123.
Irmgard Engelke, Sulaymân Tschelebi’s Lobgedichte auf die Geburt des Propheten-Mevlid-i Şerif, Halle, 1926.
İsmail Beliğ, Güldeste-i Riyâz-ı İrfân, Bursa, 1302.
Joseph Freiherr von Hammer-Purgstall, Geschichte der Osmanischen Dichtkunst, Pesth, 1836.
Kâtîb Çelebi, Keşfü’z-Zunûn an Esâmi’l-Kütübi ve’l-Fünûn, Neşr. Şerefeddîn Yaltkaya ve’l-Muallim Rıf’at Bilge el-Kilisî, İstanbul, 1362/1943.
Kâzım Baykal, Süleyman Çelebi ve Mevlid, (Haz. K. Atlansoy), Bursa, 1999.
Latîfî Efendi, Latîfî Tezkiresi, (Haz. M. İsen), Ankara, 1990.
Liddel, Hanry George, Scott, Robert, “ΜέγαΛεξικόνΤηςΕλληνικήςΓλώσσης” (Mega Leksikon Tis Ellinikis Glossis), Hzl. Κωνσταντινίδου, Ανέστη (Konstantinidu, Anesti), c.II, Atina,/ 2007.
Lyman MacCallum, Süleyman Chelebi: The Mevlidi Sherif, çev:, John Murray, London, 1957.
M. Abd-El-Jalil, Bréve Histoire de la Littérature Arabe, 3e ed., Paris, 1947.
M. Fatih Köksal, Mevlid-nâme, İstanbul, 2012.
M. Tayyib Okiç, “Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercümeleri”, Atatürk Üniversitesi İslamî İlimler Fakültesi Dergisi, Erzurum, 1976, sa.1, s. 17-78.
Mehmed Âkif Ersoy, Safahat, (Haz. E. Düzdağ), DİB Yayınları, Ankara, 2011.
Mehmed Hanciç, Knyijevni Rad Bosansko-Hertzegovaçkih Muslimana, Sarajevo, 1923.
Mehmet Akkuş, “Prof. Dr. Hüseyin Mucîb Mısrî ve Vesîletü’n-Necât’ın Arapça Tercümesi”, Süleyman Çelebi ve Mevlid, Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri, (Ed. M. Kara-B. Kemikli), Bursa, 2007, s.396-405.
Mehmet Şeker, “Osmanlılarda Mevlid Törenleri”, DİA, XIX, İstanbul, 2004, 479-480.
Mitsakis Karolos, Βυζαντινή Υμνογραφία «Από την εποχή της Καινής Διαθήκης έως την Εικονομαχία» (Vizantini İmnografia “Apo tin epohi tis Kenis Diathikis eos tin İkonomahia”), Γρηγόρη (Grigori), Atina, 2010.
Nawko Abdullah, Çerkesçe Mevlid (Adige Mevlid), Birleşik Kafkasya Derneği

Yayınları, Ankara, 2000.
Necla Pekolcay, “Mevlid”, DİA, XIX, İstanbul, 2004, 485-486.
— “Süleyman Çelebi Mevlidi Metni ve Menşe’i Mes’elesi”, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, İstanbul, 1954, V, 64.
Nuri Özcan, “Mevlid: Mûsikî”, DİA, XIX, Ankara, 2004, 484-485.
Osman-zâde Hüseyin Vassâf, Vesîletü’n-Necât, Necm-i İstikbâl Matbaası, Dersaâdet, 1329.
Rıeks Smeets, “A Circassian Mevlid”, Studies in Slavic and General Linguistic, Vol. 1, 1980, s. 323-335.
Rızâ Efendi, Musahhah Mevlid-i Şerîf, Mahmutbey Matbaası, İst. 1324.
Safvet Beğ Başagiç, Boşniyacı Hercegovci u Islamskoj Knjizevnosti, Sarajevo, 1912.
Seyyid Hanefî Hasaneyn, Hassân ibn Sâbit, Şâ’iru’r-Rasûl, al-Kâhira, 1963.
Süleyman Çelebi, Mevlid, (Haz. Faruk Timurtaş), İstanbul, 1970.
Süleyman Çelebi, Mevlid, (Haz. N. Pekolcay), İstanbul, 1992.
Süleyman Çelebi, Mevlid-i Şerif, (Haz. V. Mahir Kocatürk), İstanbul, 1966.
Süleyman Çelebi, Mevlidü’n-Nebiyy alâ lisan-i Bosnavî, (Ter. Lyuma kazası Kaymakamı, Nikşikli Gaşevikzade Hafız Salih), Matbaa-i Vilâyet-i Kosova, Üsküb, 1311.
Süleyman Çelebi, Vesîletü’n-Necât (Mevlid), (Haz. M. Akkuş-U. Derman), Ankara, 2008.
Zaki Mubârak, el-Medâihu’n-Nebeviyye bi’l-Edebî’l-Arabi, Mısır, 1354/1935.
Ziya Paşa, Harâbât, İstanbul, 1291.